МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Навчально-практичний центр
курсової спеціальної підготовки та підвищення кваліфікації
фахівців у сфері обігу піротехнічних виробів

В. М. Фатєєв, Ю. П. Приходько, Л. І. Таборов

ПІРОТЕХНІКА

Курс лекцій

За редакцією доктора юридичних наук,
професора С. С. Чернявського

Київ
2017

УДК 343.982.35
Ф27

Авторський колектив:

Фатєєв В. М., начальник навчально-практичного центру курсової спеціальної підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів у сфері обігу піротехнічних виробів Національної академії внутрішніх справ;

Приходько Ю. П., доцент кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;

Таборов Л. І., провідний спеціаліст навчально-практичного центру курсової спеціальної підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів у сфері обігу піротехнічних виробів Національної академії внутрішніх справ

Рецензенти:

Орлов Ю. Ю., доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ;

Буханченко О. А., кандидат юридичних наук, доцент, начальник Департаменту вибухотехнічної служби Національної поліції України

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ 22 листопада 2017 року (протокол № 3)

Матеріали подано в авторській редакції

Фатєєв В. М. Піротехніка [Текст] : курс лекцій / В. М. Фатєєв, Ю. П. Приходько, Л. І. Таборов ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. С. С. Чернявського. – Київ, 2017. – 470 с.

Ф27

Курс лекцій розроблено на основі програми й тематичного плану курсової спеціальної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері обігу піротехнічних виробів.

Для науково-педагогічних працівників, слухачів, а також фахівців, діяльність яких пов’язана з обігом піротехнічних виробів.

УДК 343.982.35

© Національна академія внутрішніх справ, 2017
© Фатєєв В. М., Приходько Ю. П, Таборов Л. І., 2017

ЗМІСТ

ВСТУП 6

Спецкурс 1
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПІРОТЕХНІЧНИХ ВИРОБІВ ПОБУТОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ 7

Лекція 1
Нормативно-правове забезпечення реалізації та використання піротехнічних виробів 7

Лекція 2
Документи, які використовують під час реалізації, застосування піротехнічних виробів побутового призначення 31

Лекція 3
Технічний регламент піротехнічних виробів 44

Спецкурс 2
ПОНЯТТЯ, ЗАГАЛЬНА ТЕХНІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ПІРОТЕХНІЧНИХ ВИРОБІВ 56

Лекція 1
Поняття та загальна технічна характеристика піротехнічних виробів 56

Лекція 2
Класифікація піротехнічних виробів. Піротехнічні вироби побутового призначення 66

Лекція 3
Піротехнічні вироби технічного призначення 85

Лекція 4
Піротехнічні вироби спеціального призначення 99

Лекція 5
Піротехнічні вироби військового призначення 116

Спецкурс 3
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ ПІРОТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 126
Лекція 1
Організація протипожежного режиму, транспортування та зберігання піротехнічних виробів побутового призначення 126
Лекція 2
Організація реалізації побутових піротехнічних виробів 147
Лекція 3
Організація проведення феєрверків 156
Лекція 4
Діяльність, пов'язана з виготовленням побутових піротехнічних виробів 179

Спецкурс 4
ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ПІРОТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 196
Лекція 1
Небезпечні фактори та класи небезпеки 196
Лекція 2
Загальні положення щодо виконання заходів безпеки під час піротехнічної діяльності 206
Лекція 3
Утилізація побутових піротехнічних виробів 221
Лекція 4
Заходи безпеки під час виникнення нештатних ситуацій 230

ДОДАТКИ 243
Додаток 1. Європейська Угода про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (ДОПНВ) 243
Додаток 2. Закон України «Про перевезення небезпечних вантажів» 252
Додаток 3. Закон України «Про захист прав споживачів» 262
Додаток 4. Закон України «Про охорону праці» 297
Додаток 5. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» 311

Додаток 6. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» 323
Додаток 7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Технічного регламенту піротехнічних виробів» 329
Додаток 8. Наказ МВС України «Про затвердження Тимчасових правил обігу в Україні побутових піротехнічних виробів» 337
Додаток 9. Наказ МВС України «Про затвердження Правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів» 356
Додаток 10. ДСТУ 4105-2002 «Вироби піротехнічні побутові. Загальні вимоги безпеки»..... 393
Додаток 11. ДСТУ 4316-2004 «Вироби піротехнічні побутового призначення. Вимоги щодо пожежної безпеки і методи випробовувань»..... 401
Додаток 12. Наказ МВС України «Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні» 408
Додаток 13. Кодекс цивільного захисту України 425

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ 440
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ ……...……. 456

ВСТУП

Піротехніка – спеціальна галузь техніки, до сфери якої належить виробництво й вивчення різних речовин та їхніх сумішей, що утворюють під час згорання кольоровий чи яскраво-білий вогонь, дим або звукові ефекти, маючи запалювальну дію.

Термін «піротехніка» походить від грецьких слів «пір» (вогонь) і «техне» (мистецтво, ремесло) і означає вміння виготовляти горючі матеріали. Ця галузь техніки набула популярності досить нещодавно. Активізація військової промисловості в усіх країнах на початку XX століття зумовила швидкий розвиток піротехніки, зокрема інтенсивне виробництво феєрверкових виробів.

Надзвичайно високий рівень попиту на феєрверки протягом останніх 15–20 років є наслідком відповідної кількості пропозицій. Напередодні свят на міських ринках, у супермаркетах і магазинах будь-кому з покупців, навіть дітям, відкрито продають піротехнічну продукцію, у тому числі сумнівної якості. На продукцію іноземного виробництва, термін придатності якої минув, наклеюють україномовні етикетки. Застосування таких виробів часто призводить до отримання травм, а іноді й до більш трагічних наслідків.

З метою врегулювання в Україні організації виробництва, транспортування, зберігання, реалізації, дотримання заходів безпеки під час застосування та утилізації піротехнічних виробів побутового призначення за дорученням Міністерства внутрішніх справ України в Національній академії внутрішніх справ організовано курси спеціальної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері обігу піротехнічних виробів.

Пропонований курс лекцій має на меті допомогти слухачам курсів і практичним працівникам поглибити знання у сфері реалізації та застосування піротехнічних виробів побутового призначення.

Спецкурс 1
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПІРОТЕХНІЧНИХ ВИРОБІВ ПОБУТОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

ЛЕКЦІЯ 1
Нормативно-правове забезпечення реалізації та використання піротехнічних виробів

План

1. Види відповідальності за правопорушення, пов'язані з реалізацією та застосуванням піротехнічних виробів побутового призначення.
2. Нормативно-правове забезпечення громадської безпеки й охорони навколишнього середовища.
3. Вимоги нормативно-правових актів, що регулюють торгівлю та використання піротехнічних виробів.

Література

1. Воробьев А. А. Фейерверки (краткое пособие) / А. А. Воробьев. – Сергиев Посад : [б. и.], 2005. – 110 с.
2. Костаков А. С. Пиротехника / А. С. Костаков, С. В. Бабак. – Харьков : Торнадо, 2001. – 209 с.
3. Пиротехнические средства : пособие для экспертов и судебно-следственных работников / сост. В. В. Гузенко ; Одесский НИИ судовых экспертиз. – Ч. 2. – Одесса : Астропринт, 2002. – 49 с.
4. Специальная и бытовая потребительская пиротехника : учеб.-метод. пособие / [А. С. Костаков, С. В. Бабак, С. А. Когут, В. И.Круговой]. – Харьков : Право, 2000. – 185 с.
5. Фатеев В. М. Пиротехника : пособие / В. М. Фатеев, С. М. Лапин, Е. О. Давыдова. – Ч. 1. – Киев : Пульсары, 2005. – 115 с.
6. Фатєєв В. М. Піротехніка : посібник / В. М. Фатєєв, Л. І. Таборов, Ю. П. Приходько. – Київ : Аграр Медіа Груп, 2016. – Ч. 4, кн. 3 : Нормативно-правове забезпечення торгівлі та використання піротехнічних виробів.
7. Шидловский А. А. Основы пиротехники / А. А. Шидловский. – М. : Машиностроение, 1973. – 321 с.

Вступ

Піротехніка є невід'ємною складовою життєдіяльності людини. Тому тематика цієї лекції має на меті ознайомити слухачів із нормативно-правовою базою, необхідною для правильної роботи з піротехнічними виробами побутового призначення. На рівні користувача достатньо знати, як правильно поводитися з піротехнічними виробами, що надходять у продаж до торговельних мереж України.

Необхідно знати основні нормативні документи, які дають змогу реалізаторові безпечно здійснювати свою діяльність, не завдаючи шкоди собі та іншим.

У межах лекції буде розглянуто основні документи, що врегульовують діяльність, пов'язану з реалізацією та застосуванням піротехнічних виробів.

1. Види відповідальності за правопорушення, пов'язані з реалізацією та застосуванням піротехнічних виробів побутового призначення

Регулюючи певний вид суспільних відносин та втілюючи загальноприйнятий стереотип поведінки людей, норми права мають загальний характер, чим, власне, і відрізняються від правових приписів індивідуального характеру. Так, у кодексах країни визначено відповідно правові норми. Вони стосуються невизначеного кола осіб і діють на постійній основі. Водночас рішення суду, що ґрунтуються на цих нормах, є індивідуальними актами та стосуються конкретних осіб.

У праві є норми, які встановлюють права й обов'язки позитивної якості (можливість або необхідність щось виконувати), а також правоохоронні норми (покликані забезпечувати дію інших норм і встановлюють ступінь відповідальності за їх порушення), норми-визначення, норми-принципи.

Норма права – це загальнообов'язкове, встановлене або санкціоноване державою і забезпечене її примусовою силою правило, яке регулює взаємини окремих осіб, органів або організацій.

Регулювальна роль норми права полягає в тому, що суб'єкт права діє відповідно до її припису або вимагає від інших осіб належної поведінки, а також у тому, що порушення її вимог передбачає застосування правоохоронними органами відповідних заходів впливу до правопорушника.

Санкції штрафної, каральної функції полягають у позбавленні правопорушника конкретних благ (наприклад, позбавленні волі) та в накладанні особливих обов'язків (штрафу та ін.), безпосередньо в осуді, догані щодо його протиправної поведінки.

Такі санкції можуть бути кримінальними, адміністративними та іншими.

Адміністративна відповідальність

Статтею 182 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачено відповідальність за порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях.

За таке порушення передбачено попередження або накладення штрафу на громадян від 5 до 15 неоподатковуваних податком мінімумів доходів громадян і накладення штрафу на посадових осіб та громадян – суб'єктів підприємницької діяльності – від 15 до 30 неоподатковуваних податком мінімумів доходів громадян.

Вищезазначені дії, учинені особою, щодо якої протягом року було застосовано адміністративне стягнення за такі самі порушення, тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від 15 до 30 неоподатковуваних податком мінімумів доходів громадян із конфіскацією звуковідтворювальної апаратури, піротехнічних засобів, інших предметів порушення тиші або без такої і на посадових осіб та громадян – суб'єктів господарської діяльності – від 50 до 100 неоподатковуваних податком мінімумів доходів громадян із конфіскацією звуковідтворювальної апаратури, піротехнічних засобів, інших предметів порушення тиші.

Цивільно-правова відповідальність

Згідно зі ст. 1166 Цивільного кодексу (ЦК) України, майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала.

Відповідно до ч. 2 цієї статті, особа, яка завдала шкоди, звільняється від її відшкодування, якщо доведе, що шкоду заподіяно не з її вини. Шкоду у вигляді каліцтва, іншого ушкодження здоров'я або смерті фізичної особи, заподіяну внаслідок непереборної сили, відшкодовують у випадках, встановлених законом.

Згідно з ч. 1 ст. 1166 ЦК України, шкода підлягає відшкодуванню в повному обсязі, а реальний збиток, тобто майно, знищене або пошкоджене внаслідок протиправної поведінки правопорушника, відшкодовує особа, яка безпосередньо завдала шкоди.

Водночас у певних законодавчо визначених випадках обов'язок щодо відшкодування завданої шкоди може бути покладено на особу, яка її не завдавала. Наприклад, шкоду, завдану малолітньою особою, відшкодовують її батьки (усиновлювачі, опікуни).

Також обсяг відшкодування шкоди не залежить від умислу або необережності її заподіяння, тобто беруть до уваги лише наявність провини, а не її форми.

Однією з підстав для звільнення від відповідальності за заподіяння шкоди є непереборна сила (наприклад землетрус). Проте ця обставина є досить відносною.

Статтею 1168 ЦК України передбачено також відшкодування моральної шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи.

Так, моральну шкоду, завдану каліцтвом чи іншим ушкодженням здоров'я, може бути відшкодовано одночасно або шляхом здійснення щомісячних платежів. Моральну шкоду, завдану смертю фізичної особи, відшкодовують чоловікові (дружині), батькам (усиновлювачам), а також особам, які проживають разом із ними як сім'я.

Спосіб відшкодування моральної шкоди обирає потерпілий. Проте остаточне рішення щодо цього питання приймає суд, ураховуючи встановлений розмір відшкодування, сімейний стан і матеріальне становище потерпілого, а також майнове становище особи, яка завдала шкоди.

Стаття 1172 ЦК України передбачає відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою.

Так, юридична або фізична особа відшкодовує шкоду, завдану їхнім працівником під час виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків.

Замовник відшкодовує шкоду, завдану іншій особі підрядником, якщо він діяв за завданням замовника.

Підприємницькі товариства, кооперативи відшкодовують шкоду, завдану їхнім учасником (членом) під час здійснення ним підприємницької або іншої діяльності від імені товариства чи кооперативу. Відповідно до цієї статті, обов'язок відшкодувати шкоду покладено на особу, яка сама його не завдавала.

Кримінальна відповідальність

Якщо відповідно до цивільного законодавства юридична або фізична особа відшкодовує шкоду, завдану їхнім працівником під час виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків, то згідно з кримінальним законодавством, відповідальність несе безпосередньо особа, яка завдала шкоди.

Завдати шкоди може безпосередньо співробітник (тобто фізична особа) або керівник, який може нести відповідальність як посадова особа за недбалість (наприклад, не проконтролював, не

проінструктував, не проекзаменував особу або направив не того співробітника, халатно поставився до планування заходів).

Так, згідно зі ст. 267 Кримінального кодексу України, порушення правил зберігання, обліку, використання, перевезення вибухових речовин (піротехніка належить до першого класу небезпеки) або інших правил поводження з ними, а також незаконне пересилання цих речовин чи матеріалів поштою або вантажем, якщо це порушення створило небезпеку загибелі людей або настання інших тяжких наслідків, карається штрафом до 50 неоподатковуваних податком мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років чи позбавленням волі на строк до трьох років. Якщо ж ці дії спричинили загибель людей або інших тяжких наслідків, то вони караються позбавленням волі на строк від трьох до дванадцяти років.

Відповідно до ст. 270 КК України, порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, якщо воно спричинило виникнення пожежі, якою заподіяно шкоду здоров'ю людей або майнову шкоду у великому розмірі, карається штрафом від 50 до 120 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років. Якщо ж це діяння спричинило загибель людей і майнову шкоду в особливо великому розмірі або призвело до інших тяжких наслідків – карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років. Майнова шкода вважається заподіяною у великих розмірах, якщо прямі збитки становлять суму, яка в триста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а в особливо великих розмірах – якщо прямі збитки становлять суму, яка в 1000 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Так, ст. 272 КК України передбачено покарання у вигляді штрафу (до 50 неоподатковуваних податком мінімумів доходів громадян), виправних робіт (до двох років), обмеження волі (до трьох років) з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого обмеження за порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеним рівнем небезпеки на виробництві або будь-якому підприємстві особою, яка зобов'язана їх дотримуватися, якщо це порушення створило загрозу загибелі людей, створило загрозу здоров'ю потерпілого або призвело до настання інших тяжких наслідків. Якщо ці дії все-таки призвели до загибелі людей або інших тяжких наслідків, то застосовують обмеження свободи на строк до п'яти років або позбавлення волі на строк до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певними видами діяльності на строк до трьох років.

Однією з підстав класифікації норм права є галузі права. Існують норми цивільного, кримінального права тощо. Можна виокремити норми матеріального й процесуального права, а також основні (що передбачають загальні вихідні положення, які регламентують більш конкретні, особисті питання на основі та в межах загальних норм права). У правовій системі є норми права, які встановлюють нові самостійні правила і безпосередньо спрямовані на регулювання суспільних відносин (норми прямої регулювальної дії) і норми, які передбачають скасування норм, що діяли раніше, їх зміни, доповнення, поширення, утвердження нового акта (норми допоміжної дії).

Норми права різняться залежно від органу, який їх встановив (норми закону, підзаконні акти).

Норми права розподіляють на такі, що: надають повноваження; зобов'язують; забороняють дії.

Правові норми, що дають повноваження, визначають правомочність громадян та інших суб'єктів права (дають змогу діяти в певний спосіб).

Норма права, які зобов'язують, – встановлена в нормативному акті та звернена до суб'єктів права необхідність здійснювати певні позитивні дії.

Правові норми, що забороняють дії, зобов'язують утримуватися від дій, які є шкідливими для суспільства.

Виокремлюють особливий вид норм права – норми, спрямовані на стимулювання корисних для суспільства діянь.

Норми правового регулювання у сфері торгівлі та використання піротехнічних виробів наявні в низці законодавчих документів і нормативних актів, серед яких:

– Кодекс цивільного захисту України;

– Закон України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 року № 1023-XII;

– Закон України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 року № 2694-XII;

– ГОСТ 19433-88 «Грузы опасные. Классификация и маркировка»;

– ДСТУ 4105-2002 «Вироби піротехнічні побутові. Загальні вимоги безпеки»;

– ДСТУ 4316:2004 «Вироби піротехнічні побутового призначення. Вимоги щодо пожежної безпеки і методи випробувань»;

– наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної податкової адміністрації України, Державного комітету стандартизації, метрології та сертифікації України «Про затвердження Правил торгівлі на ринках» від 26 лютого 2002 року № 57/188/84/105;

– наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Тимчасових правил обігу в Україні побутових піротехнічних виробів» від 23 грудня 2003 року № 1649;

– наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні» від 30 грудня 2014 року № 1417.

2. Нормативно-правове забезпечення громадської безпеки й охорони навколишнього середовища

Охорона навколишнього середовища – система державних громадських заходів (біотехнічних, технологічних, правових, економічних тощо), спрямованих на збереження, відновлення та поліпшення сприятливих умов розвитку навколишнього середовища.

Правила охорони навколишнього середовища встановлено Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року № 1264-XII.

Екологічні злочини (злочини проти довкілля) – суспільно небезпечні дії, що становлять загрозу для суспільства та навколишнього природного середовища.

Навколишнє середовище – природне середовище, у якому перебуває людина і яке створює умови для її життя. Поняття навколишнього середовища охоплює також створені людиною його складові – урбанізовані території, агломерації. Навколишнє природне середовище – це не лише недоторканна, а й рукотворна природа.

Екологічна безпека – стан захищеності довкілля від порушення екологічної рівноваги внаслідок неправомірного використання природних ресурсів і забруднення навколишнього природного середовища. Екологічна безпека передбачає низку заходів, спрямованих на недопущення виснаження і знищення природних ресурсів, захворюваності й смертності людей.

Система заходів з екологічної безпеки, встановлена Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», передбачає:

– екологічні вимоги до розміщення, проектування, будівництва, реконструкції, уведення в дію та експлуатації підприємств, споруд та інших об’єктів;

– охорону навколишнього природного середовища під час застосування засобів захисту рослин, мінеральних добрив, нафти й нафтопродуктів, токсичних хімічних речовин та інших препаратів;

– охорону навколишнього природного середовища від неконтрольованого та шкідливого біологічного впливу;

– дотримання вимог екологічної безпеки під час проведення наукових досліджень, упровадження відкриттів, винаходів, застосування нової техніки, імпортного устаткування, технологій і систем;

– охорону навколишнього природного середовища від акустичного, електромагнітного, іонізуючого й іншого шкідливого впливу фізичних факторів і радіоактивного забруднення;

– убезпечення навколишнього природного середовища від забруднення відходами;

– екологічну безпеку транспортних засобів;

– вимоги екологічної безпеки щодо військових оборонних об'єктів і військової діяльності;

– екологічні вимоги до розміщення та розвитку населених пунктів.

Нормативами екологічної безпеки є обов'язкові для виконання норми й правила, що визначають допустимі рівні негативного впливу на навколишнє середовище діяльності людини та неправомірного використання природних ресурсів. Ідеться про екологічні нормативи, екологічні стандарти.

Законодавство вимагає від підприємств, установ, організацій, а також громадян, які займаються підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи, отримання дозволів на викиди забруднювальних речовин в атмосферне повітря та скиди в поверхневі й підземні води. Такі дозволи видають органи Міністерства екології та природних ресурсів України.

Обіг піротехнічних виробів у контексті основних завдань охорони навколишнього середовища стосується дотримання правил протипожежної безпеки, правил безпеки під час вибухових робіт і правил техніки безпеки під час роботи з піротехнічними виробами.

Порушення правил екологічної безпеки, здійснене з необережності, а також передбачене ст. 236 КК України, класифікують за ст. 113 КК України як диверсію.

Відповідальність за порушення правил екологічної безпеки несуть особи, на яких покладено обов'язки з дотримання правил екологічної безпеки, які досягли 16-річного віку.

Згідно з коментарем до ст. 261 КК України, громадська безпека – безпека життя та здоров'я невизначеної кількості людей.

У контексті теми лекції йдеться про *порушення правил поводження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами,* що зазначено в ст. 267 КК України, а саме:

«1. Порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або інших правил поводження з ними, а також незаконне пересилання цих речовин чи матеріалів поштою або вантажем, якщо це порушення

створило небезпеку загибелі людей або настання інших тяжких наслідків, караються штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, а також незаконне пересилання поштою або багажем легкозаймистих або їдких речовин, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, караються позбавленням волі на строк від трьох до дванадцяти років».

Правопорядок – одна з головних складових громадського порядку, яка формується в результаті дотримання соціальних норм, що регулюють різноманітні сфери суспільного життя та різняться між собою характером і способами впливу на поведінку людей (звичаї, норми моралі тощо). Правопорядок регламентують правові норми, прийняті в установленому порядку.

Громадський порядок – утілення законності в конкретних суспільних відносинах, урегульованих правом у системі прав і обов'язків їх учасників, результат безумовного виконання юридичних приписів. У вузькому значенні це – охорона особистості та прав громадян, моральності, громадського порядку, забезпечення дисципліни громадян у громадських місцях і побуті.

Таким чином, основні завдання охорони правопорядку щодо законодавчого регулювання торгівлі піротехнічними виробами та використання їх полягає в тому, щоб неухильно виконувати всі правила, необхідні для безпечного використання піротехнічних виробів.

3. Вимоги нормативно-правових актів, що регулюють торгівлю та використання піротехнічних виробів

Норми правового регулювання у сфері торгівлі та використання піротехнічних виробів наявні в таких законодавчих документах і нормативних актах:

Закон України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 року № 1023-XII

Закон регулює відносини між споживачами товарів, робіт, послуг та виробниками й продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності, встановлює права споживачів, а також визначає механізм їх захисту та засади реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів.

У Законі наведено визначення таких термінів: «споживач», «виробник», «виконавець», «продавець», «договір», «недолік», «безпека продукції», «строк (термін) придатності» тощо.

Структурно складається з преамбули та розділів:

I. Загальні положення

II. Права споживачів та їх захист

III. Громадські організації споживачів (об'єднання споживачів)

IV. Діяльність органів влади у сфері захисту прав споживачів

V. Прикінцеві положення

Стаття 4. Права та обов'язки споживачів

1. Споживачі під час придбання, замовлення або використання продукції, яка реалізується на території України, для задоволення своїх особистих потреб мають право на:

1) захист своїх прав державою;

2) належну якість продукції та обслуговування;

3) безпеку продукції;

4) необхідну, доступну, достовірну та своєчасну інформацію про продукцію, її кількість, якість, асортимент, а також про її виробника (виконавця, продавця);

5) відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої внаслідок недоліків продукції (дефекту в продукції), відповідно до закону;

6) звернення до суду та інших уповноважених державних органів за захистом порушених прав;

7) об'єднання в громадські організації споживачів (об'єднання споживачів).

2. Споживачі також мають інші права, встановлені законодавством про захист прав споживачів.

3. Споживачі зобов'язані:

1) перед початком експлуатації товару уважно ознайомитися з правилами експлуатації, викладеними в наданій виробником (продавцем, виконавцем) документації на товар;

2) у разі необхідності роз'яснення умов та правил використання товару – до початку використання товару звернутися за роз'ясненнями до продавця (виробника, виконавця) або до іншої вказаної в експлуатаційній документації особи, що виконує їх функції;

3) користуватися товаром згідно з його цільовим призначенням та дотримуватися умов (вимог, норм, правил), встановлених виробником товару (виконавцем) в експлуатаційній документації;

4) з метою запобігання негативним для споживача наслідкам використання товару – застосовувати передбачені виробником в товарі засоби безпеки з дотриманням передбачених експлуатаційною документацією спеціальних правил, а в разі відсутності таких правил в документації – дотримуватися звичайних розумних заходів безпеки, встановлених для товарів такого роду.

Стаття 5. Захист прав споживачів

1. Держава забезпечує споживачам захист їх прав, надає можливість вільного вибору продукції, здобуття знань і кваліфікації,

необхідних для прийняття самостійних рішень під час придбання та використання продукції відповідно до їх потреб, і гарантує придбання або одержання продукції іншими законними способами в обсязі, що забезпечує рівень споживання, достатній для підтримання здоров'я і життєдіяльності.

2. Держава створює умови для здобуття споживачами потрібних знань з питань реалізації їх прав.

3. Захист прав споживачів здійснюють центральний орган виконавчої влади, що формує та забезпечує реалізацію державної політики у сфері захисту прав споживачів, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, місцеві державні адміністрації, інші органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування згідно із законом, а також суди.

Захист прав споживачів у сфері безпечності та якості харчових продуктів, інформування про їх властивості, у тому числі маркування, здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності та якості харчових продуктів.

Стаття 6. Право споживача на належно якість продукції

1. Продавець (виробник, виконавець) зобов'язаний передати споживачеві продукцію належної якості, а також надати інформацію про цю продукцію.

2. Продавець (виробник, виконавець) на вимогу споживача зобов'язаний надати йому документи, які підтверджують належну якість продукції.

3. Вимоги до продукції щодо її безпеки для життя, здоров'я і майна споживачів, а також навколишнього природного середовища встановлюються нормативно-правовими актами, у тому числі технічними регламентами.

4. Забороняється введення в обіг фальсифікованої продукції.

5. Виробник (виконавець) зобов'язаний забезпечити використання продукції за призначенням протягом строку її служби, передбаченого нормативним документом або встановленого ним за домовленістю зі споживачем, а в разі відсутності такого строку – протягом десяти років.

Виробник (виконавець) зобов'язаний забезпечити технічне обслуговування та гарантійний ремонт продукції, а також її випуск і поставку для підприємств, що здійснюють технічне обслуговування та ремонт, у необхідному обсязі та асортименті запасних частин протягом усього строку її виробництва, а після зняття з виробництва – протягом строку служби, у разі відсутності такого строку – протягом десяти років.

Перелік груп технічно складних побутових товарів, що підлягають гарантійному ремонту (обслуговуванню) або гарантійній заміні, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

6. Реалізація інтересів споживачів у встановленні вимог до належної якості продукції забезпечується правом участі споживачів та їх об'єднань у розробленні нормативних документів згідно із законодавством.

Стаття 8. Права споживача у разі придбання ним товару неналежної якості

1. У разі виявлення протягом встановленого гарантійного строку недоліків споживач, у порядку та в строки, що встановлені законодавством, має право вимагати:

1) пропорційного зменшення ціни;

2) безоплатного усунення недоліків товару в розумний строк;

3) відшкодування витрат на усунення недоліків товару.

У разі виявлення протягом встановленого гарантійного строку істотних недоліків, які виникли з вини виробника товару (продавця, виконавця), або фальсифікації товару, підтверджених за необхідності висновком експертизи, споживач, в порядку та у строки, що встановлені законодавством і на підставі обов'язкових для сторін правил чи договору, має право за своїм вибором вимагати від продавця або виробника:

1) розірвання договору та повернення сплаченої за товар грошової суми;

2) вимагати заміни товару на такий же товар або на аналогічний, з числа наявних у продавця (виробника), товар.

2. Стосовно непродовольчих товарів, що перебували у використанні та були реалізовані через роздрібні комісійні торговельні підприємства, вимоги споживача, зазначені у частині першій цієї статті, задовольняються за згодою продавця.

Згідно з цією частиною задовольняються вимоги споживача щодо товарів, гарантійний строк на які не закінчився.

3. Вимоги споживача, встановлені частиною першою цієї статті, пред'являються на вибір споживача продавцеві за місцем купівлі товару, виробникові або підприємству, що задовольняє ці вимоги за місцезнаходженням споживача.

Споживач має право пред'явити одну з вимог, передбачених частиною першою цієї статті, а в разі її невиконання заявити іншу вимогу, передбачену частиною першою цієї статті.

Зазначені вимоги за місцезнаходженням споживача задовольняють також створені власником продавця торговельні підприємства та філії, що здійснюють продаж аналогічних придбаним споживачем товарів, або підприємства, на які ці функції покладено на

підставі договору. Функції представників підприємств-виробників виконують їх представництва та філії, створені виробниками для цієї мети, або підприємства, які задовольняють зазначені вимоги на підставі договору з виробником.

4. Продавець і виробник під час продажу (реалізації) товару зобов'язані інформувати споживача про підприємства, що задовольняють вимоги, встановлені частинами першою і третьою цієї статті. За ненадання такої інформації встановлюється відповідальність згідно зі статтями 15 і 23 цього Закону.

5. Продавець, виробник (підприємство, що задовольняє вимоги споживача, встановлені частиною першою цієї статті) зобов'язані прийняти товар неналежної якості у споживача і задовольнити його вимоги.

Доставка великогабаритних товарів і товарів вагою понад п'ять кілограмів продавцю, виробнику (підприємству, що задовольняє вимоги споживача, встановлені частиною першою цієї статті) та їх повернення споживачеві здійснюються за рахунок продавця, виробника (підприємства, що задовольняє вимоги споживача, встановлені частиною першою цієї статті).

6. За наявності товару вимога споживача про його заміну підлягає негайному задоволенню, а в разі виникнення потреби в перевірці якості – протягом чотирнадцяти днів або за домовленістю сторін.

У разі відсутності товару вимога споживача про його заміну підлягає задоволенню у двомісячний строк з моменту подання відповідної заяви. Якщо задовольнити вимогу споживача про заміну товару в установлений строк неможливо, споживач вправі на свій вибір пред'явити продавцю, виробнику (підприємству, що виконує їх функції) інші вимоги, передбачені пунктами 1, 3, 4, 5 частини першої цієї статті.

7. Під час заміни товару з недоліками на товар аналогічної марки (моделі, артикулу, модифікації) належної якості, ціна на який змінилася, перерахунок вартості не провадиться.

Під час заміни товару з недоліками на такий же товар іншої марки (моделі, артикулу, модифікації) належної якості перерахунок вартості товару з недоліками у разі підвищення ціни провадиться виходячи з його вартості на час обміну, а в разі зниження ціни – виходячи з вартості на час купівлі.

При розірванні договору розрахунки зі споживачем у разі підвищення ціни на товар провадяться виходячи з його вартості на час пред'явлення відповідної вимоги, а в разі зниження ціни – виходячи з вартості товару на час купівлі. Гроші, сплачені за товар, повертаються споживачеві у день розірвання договору, а в разі неможливості

повернути гроші у день розірвання договору – в інший строк за домовленістю сторін, але не пізніше ніж протягом семи днів.

8. У разі придбання споживачем непридатного харчового продукту продавець зобов'язаний замінити його на харчовий продукт, який є придатним до споживання, або повернути споживачеві сплачені ним кошти. Розрахунки зі споживачем у такому разі проводяться в порядку, передбаченому абзацом третім частини сьомої цієї статті.

9. При пред'явленні споживачем вимоги про безоплатне усунення недоліків товару вони повинні бути усунуті протягом чотирнадцяти днів з дати його пред'явлення або за згодою сторін в інший строк.

На письмову вимогу споживача на час ремонту йому надається (з доставкою) товар аналогічної марки (моделі, артикулу, модифікації) незалежно від моделі. Для цього продавець, виробник (підприємство, що задовольняє вимоги споживача, встановлені частиною першою цієї статті) зобов'язані створювати (мати) обмінний фонд товарів. Перелік таких товарів визначає Кабінет Міністрів України.

За кожний день затримки виконання вимоги про надання товару аналогічної марки (моделі, артикулу, модифікації) та за кожний день затримки усунення недоліків понад установлений строк (чотирнадцять днів) споживачеві виплачується неустойка відповідно в розмірі одного відсотка вартості товару.

У разі усунення недоліків шляхом заміни комплектуючого виробу або складової частини товару, на які встановлено гарантійні строки, гарантійний строк на новий комплектуючий виріб і складову частину обчислюється починаючи від дня видачі споживачеві товару після ремонту.

10. Споживач має право пред'явити виробнику (продавцю) вимогу про безоплатне усунення недоліків товару після закінчення гарантійного строку. Ця вимога може бути пред'явлена протягом установленого строку служби, а якщо такий не встановлено – протягом десяти років, якщо в товарі було виявлено недоліки (істотні недоліки), допущені з вини виробника. Якщо цю вимогу не задоволено у строки, передбачені частиною дев'ятою цієї статті, споживач має право на свій вибір пред'явити виробникові (продавцеві) інші вимоги, відповідно до частини першої цієї статті.

11. Вимоги споживача розглядаються після пред'явлення споживачем розрахункового документа, а щодо товарів, на які встановлено гарантійний строк, – технічного паспорта чи іншого документа, що його замінює, з позначкою про дату продажу. Вимоги споживача щодо технічно складних побутових товарів розглядаються після пред'явлення споживачем розрахункового документа, передбаченого Законом України «Про застосування реєстраторів

розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» та технічного паспорта чи іншого документа, що його замінює, з позначкою про дату продажу.

Під час продажу товару продавець зобов'язаний видати споживачеві розрахунковий документ встановленої форми, що засвідчує факт купівлі, з позначкою про дату продажу.

У разі втрати споживачем технічного паспорта чи іншого документа, що його замінює, їх відновлення здійснюється в порядку, визначеному законодавством.

12. Виробник зобов'язаний відшкодувати всі збитки продавця (підприємства, що задовольняє вимоги споживача, встановлені частиною першою цієї статті), який розглядає претензію споживача до придбаного товару.

Продавець (виробник) товарів зобов'язаний у місячний строк відшкодувати підприємству, що виконує його функції, збитки, яких воно зазнало у зв'язку із задоволенням вимог споживача, передбачених цією статтею.

13. Вимоги, встановлені частиною першою цієї статті щодо товарів, виготовлених за межами України, задовольняються за рахунок продавця (імпортера).

14. Вимоги споживача, передбачені цією статтею, не підлягають задоволенню, якщо продавець, виробник (підприємство, що задовольняє вимоги споживача, встановлені частиною першою цієї статті) доведуть, що недоліки товару виникли внаслідок порушення споживачем правил користування товаром або його зберігання. Споживач має право брати участь у перевірці якості товару особисто або через свого представника.

Закон України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 року № 2694-XII

Цей Закон визначає основні положення щодо реалізації конституційного права працівників на охорону їх життя і здоров'я в процесі трудової діяльності, на належні, безпечні й здорові умови праці, регулює за участі відповідних органів державної влади відносини між роботодавцем і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, встановлюючи єдиний порядок організації охорони праці в Україні.

Структурно складається з таких розділів:

I. Загальні положення
II. Гарантії прав на охорону праці
III. Організація охорони праці
IV. Стимулювання охорони праці
V. Нормативно-правові акти з охорони праці

VI. Державне управління охороною праці
VII. Державний нагляд і громадський контроль за охороною праці
VIII. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці
IX. Прикінцеві положення

Стаття 5. Права на охорону праці під час укладання трудового договору

Умови трудового договору не можуть містити положень, що суперечать законам та іншим нормативно-правовим актам з охорони праці.

Під час укладання трудового договору роботодавець має поінформувати працівника під розписку про умови праці та наявність на його робочому місці небезпечних і шкідливих виробничих факторів, які ще не усунуто, можливі наслідки їх впливу на здоров'я та про права працівника на пільги і компенсації за роботу в таких умовах відповідно до законодавства та колективного договору.

Працівнику не може пропонуватися робота, яка за медичним висновком протипоказана йому за станом здоров'я. До виконання робіт підвищеної небезпеки й тих, що потребують професійного добору, допускаються особи за наявності висновку психофізіологічної експертизи.

Усі працівники підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.

Стаття 6. Права працівників на охорону праці під час роботи

Умови праці на робочому місці, безпека технологічних процесів, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва, стан засобів колективного та індивідуального захисту, що використовуються працівником, а також санітарно-побутові умови мають відповідати вимогам законодавства.

Працівник має право відмовитися від дорученої роботи, якщо створилася виробнича ситуація, небезпечна для його життя чи здоров'я або для людей, які його оточують, або для виробничого середовища чи довкілля. Він зобов'язаний негайно повідомити про це безпосереднього керівника або роботодавця. Факт наявності такої ситуації за необхідності підтверджується спеціалістами з охорони праці підприємства за участі представника профспілки, членом якої він є, або уповноваженої працівниками особи з питань охорони праці (якщо професійної спілки на підприємстві немає), а також страхового експерта з охорони праці.

За період простою з причин, передбачених частиною другою цієї статті, які виникли не з вини працівника, за ним зберігається середній заробіток.

Працівник має право розірвати трудовий договір за власним бажанням, якщо роботодавець не виконує законодавства про охорону

праці, не додержується умов колективного договору з цих питань. У цьому разі працівникові виплачується вихідна допомога в розмірі, передбаченому колективним договором, але не менше тримісячного заробітку.

Працівника, який за станом здоров'я відповідно до медичного висновку потребує надання легшої роботи, роботодавець повинен перевести за згодою працівника на таку роботу на термін, зазначений у медичному висновку, і у разі потреби встановити скорочений робочий день та організувати проведення навчання працівника з набуття іншої професії відповідно до законодавства.

На час зупинення експлуатації підприємства, цеху, дільниці, окремого виробництва або устаткування органом державного нагляду за охороною праці чи службою охорони праці за працівником зберігаються місце роботи, а також середній заробіток.

Стаття 7. Право працівників на пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці

Працівники, зайняті на роботах з важкими та шкідливими умовами праці, безоплатно забезпечуються лікувально-профілактичним харчуванням, молоком або рівноцінними харчовими продуктами, газованою солоною водою, мають право на оплачувані перерви санітарно-оздоровчого призначення, скорочення тривалості робочого часу, додаткову оплачувану відпустку, пільгову пенсію, оплату праці у підвищеному розмірі та інші пільги і компенсації, що надаються в порядку, визначеному законодавством.

У разі роз'їзного характеру роботи працівникові виплачується грошова компенсація на придбання лікувально-профілактичного харчування, молока або рівноцінних йому харчових продуктів на умовах, передбачених колективним договором.

Роботодавець може за свої кошти додатково встановлювати за колективним договором (угодою, трудовим договором) працівникові пільги і компенсації, не передбачені законодавством.

Протягом дії укладеного з працівником трудового договору роботодавець повинен, не пізніш як за два місяці, письмово інформувати працівника про зміни виробничих умов та розмірів пільг і компенсацій, з урахуванням тих, що надаються йому додатково.

Стаття 8. Забезпечення працівників спецодягом, іншими засобами індивідуального захисту, мийними та знешкоджувальними засобами

На роботах зі шкідливими й небезпечними умовами праці, а також роботах, пов'язаних із забрудненням або несприятливими метеорологічними умовами, працівникам видають безоплатно за встановленими нормами спеціальний одяг, спеціальне взуття та інші

засоби індивідуального захисту, а також мийні та знешкоджувальні засоби. Працівники, які залучаються до разових робіт, пов'язаних з ліквідацією наслідків аварій, стихійного лиха тощо, що не передбачені трудовим договором, повинні бути забезпечені зазначеними засобами.

Роботодавець зобов'язаний забезпечити за свій рахунок придбання, комплектування, видачу та утримання засобів індивідуального захисту відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці та колективного договору.

У разі передчасного зношення цих засобів не з вини працівника роботодавець зобов'язаний замінити їх за свій рахунок. У разі придбання працівником спецодягу, інших засобів індивідуального захисту, мийних та знешкоджувальних засобів за свої кошти роботодавець зобов'язаний компенсувати всі витрати на умовах, передбачених колективним договором.

Згідно з колективним договором роботодавець може додатково, понад встановлені норми, видавати працівникові певні засоби індивідуального захисту, якщо фактичні умови праці цього працівника вимагають їх застосування.

Стаття 9. Відшкодування шкоди в разі ушкодження здоров'я працівників або у разі їх смерті

Відшкодування шкоди, заподіяної працівникові внаслідок ушкодження його здоров'я або в разі смерті працівника, здійснюється Фондом соціального страхування України відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності».

Роботодавець може за рахунок власних коштів здійснювати потерпілим та членам їх сімей додаткові виплати відповідно до колективного чи трудового договору.

За працівниками, які втратили працездатність у зв'язку з нещасним випадком на виробництві або професійним захворюванням, зберігаються місце роботи (посада) та середня заробітна плата на весь період до відновлення працездатності або до встановлення стійкої втрати професійної працездатності. У разі неможливості виконання потерпілим попередньої роботи проводяться його навчання і перекваліфікація, а також працевлаштування відповідно до медичних рекомендацій.

Час перебування на інвалідності у зв'язку з нещасним випадком на виробництві або професійним захворюванням зараховується до стажу роботи для призначення пенсії за віком, а також до стажу роботи зі шкідливими умовами, який дає право на призначення пенсії на пільгових умовах і в пільгових розмірах у порядку, встановленому законом.

Стаття 10. Охорона праці жінок

Забороняється застосування праці жінок на важких роботах і на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, на підземних роботах, крім деяких підземних робіт (нефізичних робіт або робіт, пов'язаних з санітарним та побутовим обслуговуванням), а також залучення жінок до підіймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми, відповідно до переліку важких робіт і робіт зі шкідливими і небезпечними умовами праці, граничних норм підіймання і переміщення важких речей, що затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Праця вагітних жінок і жінок, які мають неповнолітню дитину, регулюється законодавством.

Закон України «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 року № 4004-XII

Цей Закон регулює суспільні відносини, які виникають у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя, визначає відповідні права і обов'язки державних органів, підприємств, установ, організацій та громадян, встановлює порядок організації державної санітарно-епідеміологічної служби і здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду в Україні.

Структурно складається з таких розділів:

Розділ I. Загальні положення

Розділ II. Права та обов'язки громадян, підприємств, установ і організацій щодо забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя

Розділ III. Державне регулювання і вимоги щодо забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення

Розділ IV. Державна санітарно-епідеміологічна служба України

Розділ V. Державний санітарно-епідеміологічний нагляд

Розділ VI. Відповідальність за порушення санітарного законодавства

Розділ VII. Міжнародні відносини України щодо забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя

Стаття 4. Права громадян

Громадяни мають право на:

безпечні для здоров'я та життя харчові продукти, питну воду, умови праці, навчання, виховання, побуту, відпочинку й навколишнє природне середовище;

участь у розробленні, обговоренні та громадській експертизі проектів програм і планів забезпечення санітарного й епідемічного

благополуччя населення, внесення пропозицій з цих питань до відповідних органів;

відшкодування шкоди, завданої їх здоров'ю внаслідок порушення підприємствами, установами, організаціями, громадянами санітарного законодавства;

достовірну та своєчасну інформацію про стан свого здоров'я, здоров'я населення, а також про наявні та можливі фактори ризику для здоров'я та їх ступінь.

Законодавством України громадянам можуть бути надані й інші права щодо забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя.

Стаття 5. Обов'язки громадян

Громадяни зобов'язані:

піклуватися про своє здоров'я та здоров'я і гігієнічне виховання своїх дітей, не шкодити здоров'ю інших громадян;

брати участь у проведенні санітарних і протиепідемічних заходів;

проходити обов'язкові медичні огляди та робити щеплення у передбачених законодавством випадках;

виконувати розпорядження та вказівки посадових осіб державної санітарно-епідеміологічної служби при здійсненні ними державного санітарно-епідеміологічного нагляду;

виконувати інші обов'язки, передбачені законодавством про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя.

Стаття 8. Захист прав громадян, підприємств, установ і організацій

Рішення та дії посадових осіб органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, а також громадян, якими порушено права підприємств, установ, організацій чи громадян з питань забезпечення санітарного й епідемічного благополуччя, можуть бути оскаржені в порядку, встановленому законом.

Закон України «Про приєднання України до Європейської Угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів» від 2 березня 2000 року № 1511-III

Згідно із Законом України «Про приєднання України до Європейської Угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (ДОПНВ)» від 2 березня 2000 року № 1511-III, Україна приєдналась до цієї Угоди.

Кожна договірна Сторона зберігає за собою право регламентувати або забороняти з причин, інших, ніж безпека в дорозі, ввезення на свою територію небезпечних вантажів.

Транспортні засоби, що були в експлуатації на території однієї з договірних Сторін на час набуття чинності цієї Угоди або були здані

там в експлуатацію протягом двох місяців після її вступу в силу, мають право робити протягом трьох років, починаючи з дати цього вступу в силу, міжнародне перевезення небезпечних вантажів, навіть якщо їхня конструкція й устаткування не цілком задовольняють вимоги, передбачені у додатку В для цього перевезення. Проте цей термін може бути скорочено шляхом включення в додаток В особливих положень.

Договірні Сторони зберігають за собою право домовлятися шляхом укладення особливих двосторонніх або багатосторонніх угод про те, що деякі небезпечні вантажі, будь-яке міжнародне перевезення яких забороняється цією Угодою, можуть за деяких умов допускатися до міжнародних перевезень через їхню територію або що небезпечні вантажі, міжнародне перевезення яких дозволяється цією Угодою лише на визначених умовах, можуть бути предметом міжнародних перевезень через їхню територію з дотриманням вимог, менш суворих, ніж ті, що передбачені в додатках до цієї Угоди. Передбачені в цьому пункті особливі двосторонні або багатосторонні угоди доводяться до відома Генерального секретаря ООН, який повідомляє про них договірним Сторонам, що не підписали вищезгаданих угод.

Закон України «Про перевезення небезпечних вантажів» від 4 квітня 2000 року № 1644-III

Цей Закон визначає правові, організаційні, соціальні й економічні засади діяльності, пов'язаної з перевезенням небезпечних вантажів залізничним, морським, річковим, автомобільним та авіаційним транспортом.

Структурно складається з таких розділів:

I. Загальні положення

II. Права та обов'язки суб'єктів перевезення небезпечних вантажів

III. Державне управління та державне регулювання безпеки у сфері перевезення небезпечних вантажів

IV. Перевезення небезпечних вантажів

V. Прикінцеві положення

У Законі наведено визначення таких термінів: «небезпечний вантаж», «небезпечні речовини», «компетентний орган з перевезення небезпечних вантажів», «суб'єкт перевезення небезпечних вантажів», «відправник небезпечного вантажу», «перевізник небезпечного вантажу», «одержувач небезпечного вантажу», «перевезення небезпечних вантажів», «місця зберігання небезпечних вантажів»,

«маршрути перевезення небезпечних вантажів», «міжнародне перевезення небезпечних вантажів».

Стаття 18. Умови перевезення небезпечних вантажів

Умови перевезення небезпечних вантажів визначено нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність транспорту. У разі відсутності таких актів небезпечний вантаж допускається до перевезення на умовах, встановлених за рішенням органів, зазначених у статтях 13, 15 та 16 цього Закону. У разі дорожнього перевезення небезпечних вантажів умови перевезення встановлюються органами Національної поліції.

Стаття 19. Вимоги до транспортних засобів, якими перевозяться небезпечні вантажі

Транспортні засоби, якими перевозяться небезпечні вантажі, повинні відповідати вимогам державних стандартів, безпеки, охорони праці та екології, а також у встановлених законодавством випадках мати відповідне маркування і свідоцтво про допущення до перевезення небезпечних вантажів. У разі дорожнього перевезення небезпечних вантажів відповідні свідоцтва, згідно з законодавством, видаються територіальними органами Міністерства внутрішніх справ України.

Стаття 20. Документи на перевезення небезпечних вантажів

Перевезення небезпечних вантажів допускається за наявності відповідно оформлених перевізних документів, перелік і порядок подання яких визначається нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність транспорту.

Стаття 23. Ліквідація наслідків аварій, що виникають під час перевезення небезпечних вантажів

Ліквідацію наслідків аварій, що виникають під час перевезення небезпечних вантажів, здійснюють, залежно від категорії аварії та відповідно до плану ліквідації її наслідків, центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері цивільного захисту, та суб'єкти перевезення небезпечних вантажів, інші підприємства, установи й організації, які залучаються до ліквідації наслідків таких аварій, або перевізник самостійно чи із залученням відповідних підприємств, установ та організацій.

Стаття 25. Відповідальність у сфері перевезення небезпечних вантажів

За порушення законодавства про перевезення небезпечних вантажів юридичні та фізичні особи несуть відповідальність згідно із законом.

Інші нормативно-правові акти, що стосуються піротехнічної діяльності

Правила безпеки під час поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення, затверджені наказом Міністерства енергетики та вугільної промисловості України від 12 червня 2013 року № 355. Ці Правила поширюються на суб'єктів господарювання незалежно від їх організаційно-правової форми та форми власності, що здійснюють поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення.

Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Перелік робіт з підвищеною небезпекою, затверджені наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26 січня 2005 року № 15. Це положення встановлює порядок навчання та перевірки знань з питань охорони праці посадових осіб та інших працівників у процесі трудової діяльності, а також учнів, курсантів, слухачів та студентів навчальних закладів під час трудового і професійного навчання.

Правила пожежної безпеки в Україні, затверджені наказом МВС України від 30 грудня 2014 року № 1417. Ці Правила встановлюють загальні вимоги з пожежної безпеки до будівель, споруд різного призначення та прилеглих до них територій, іншого нерухомого майна, обладнання, устаткування, що експлуатуються, будівельних майданчиків, а також під час проведення робіт з будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту, технічного переоснащення будівель та споруд

Порядок здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року № 444. Цей Порядок визначає механізм організації навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, його структуру, види та форми.

ДСТУ Б В.1.1-36:2016 «Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою». Цей стандарт установлює вимоги до визначення категорій приміщень і будинків (або частин будинків у межах протипожежних відсіків) виробничого та складського призначення, лабораторій, а також зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою залежно від кількості й пожежовибухонебезпечних властивостей речовин і матеріалів, що в них знаходяться (зберігаються, переробляються, транспортуються), з урахуванням особливостей технологічних процесів виробництв та об'ємно-планувальних рішень, наявності технічних засобів, що запобігають виникненню аварійних ситуацій.

Висновок

Положення нормативно-правового забезпечення реалізації та використання піротехнічних виробів побутового призначення на території України, викладені в цій лекції, дають змогу суб'єктам господарської діяльності, пов'язаної з реалізацією піротехнічних виробів побутового призначення, підвищити рівень безпеки поводження з ними. Також знання законів України, постанов Кабінету Міністрів України, відомчих наказів є запорукою правильної організації роботи та попередження травматизму чи навіть загибелі людей.

Завдання для самоконтролю

1. Розкрийте основні положення адміністративної відповідальності за порушення порядку зберігання, перевезення, підготовки та використання піротехнічних засобів.
2. Зазначте особливості цивільно-правової відповідальності за знищення або пошкодження майна.
3. Розкажіть, у чому полягає кримінальна відповідальність за порушення правил зберігання, обліку, використання, перевезення піротехнічних виробів.
4. Висвітліть основні завдання охорони навколишнього середовища.
5. Проаналізуйте ст. 4, 5 Закону України «Про захист прав споживачів».
6. Розкрийте зміст ст. 6, 8 Закону України «Про захист прав споживачів».
7. Назвіть основні положення ст. 7 та 8 Закону України «Про охорону праці».
8. Проаналізуйте Закон України «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення» (ст. 4, 5, 8).
9. Розкрийте положення Закону України «Про приєднання України до Європейської Угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів».
10. Зазначте ключові засади Закону України «Про перевезення небезпечних вантажів».

ЛЕКЦІЯ 2
Документи, які використовують під час реалізації, застосування піротехнічних виробів побутового призначення

План

1. Вимоги національних стандартів України:

– ДСТУ 4105-2002 «Вироби піротехнічні побутові. Загальні вимоги безпеки»;

– ДСТУ 4316:2004 «Вироби піротехнічні побутового призначення. Вимоги щодо пожежної безпеки і методи випробувань»;

– ДСТУ 4303:2004 «Торгівля роздрібна та оптова. Терміни та визначення понять».

2. Вимоги наказів МВС України:

– «Про затвердження Тимчасових правил обігу в Україні побутових піротехнічних виробів» від 23 грудня 2003 року № 1649;

– «Про затвердження Правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів» від 26 липня 2004 року № 822.

3. Транспортно-супровідні документи щодо реалізації та використання піротехнічних виробів.

Література

1. ДСТУ 4105-2002 «Вироби піротехнічні побутові. Загальні вимоги безпеки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://otipb.at.ua/load/dstu_4105_2002_virobi_pirotekhnichni_pobutovi_zagalni_vimogi_bezpeki/23-1-0-4706. – Назва з екрана.
2. ДСТУ 4316:2004 «Вироби піротехнічні побутового призначення. Вимоги щодо пожежної безпеки і методи випробувань» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.sop.com.ua/regulations/10637/478732/. – Назва з екрана.
3. ДСТУ 4303:2004 «Торгівля роздрібна та оптова. Терміни та визначення понять» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.profiwins.com.ua/uk/directories1/dstu4303.html. – Назва з екрана.
4. Європейська угода про міжнародне перевезення небезпечних вантажів (ДОПНВ) [Електронний ресурс] : міжнар. док. від 30 верес. 1957 р. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_217. – Назва з екрана.
5. Про затвердження Тимчасових правил обігу в Україні побутових піротехнічних виробів [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 23 груд. 2003 р. № 1649. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0263-04. – Назва з екрана.
6. Про затвердження Правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 26 лип. 2004 р. № 822. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1040-04. – Назва з екрана.

Вступ

Потреба в регулюванні обігу в Україні піротехнічних виробів побутового призначення виникла на початку 90-х років минулого століття, зокрема з огляду на те, що під час організації та проведення численних феєрверкових заходів (дні міст, весілля, дні народження тощо) траплялися численні випадки травмування людей. У державі не було розроблено стандартів щодо безпечного застосування феєрверкових виробів.

У цій лекції ми розглянемо низку документів, розроблених на початку 2000-х років, зокрема ДСТУ 4105-2002, 4316:2004 та 4303:2004.

1. Вимоги національних стандартів України

ДСТУ 4105-2002 «Вироби піротехнічні побутові. Загальні вимоги безпеки»

Цей стандарт поширюється на побутові піротехнічні вироби та встановлює загальні вимоги безпеки під час розробки та реалізації цих виробів підприємствами, установами й організаціями, що діють на території України, а також громадянами – суб'єктами підприємницької діяльності незалежно від форм власності.

Стандарт складається із шести розділів:

1. Сфера застосування.
2. Нормативні посилання.
3. Терміни та визначення.
4. Загальні положення.
5. Класифікація виробів піротехнічних побутових за ступенем небезпеки.
6. Вимоги безпеки.

6.1. Вимоги до виробів піротехнічних побутових.

6.2. Вимоги до нормативної та технічної документації на піротехнічні вироби побутові.

6.3. Вимоги безпеки в разі використання піротехнічних виробів.

Розглядаючи ДСТУ 4105-2002, слід констатувати, що цей документ є основним правовим актом у сфері піротехнічної діяльності. Його ключові вимоги буде викладено під час подальшого розгляду питань про конструкцію піротехнічних виробів побутового призначення, організацію торгівлі піротехнічними виробами, а також безпечне поводження з ними.

У стандарті наведено посилання на такі документи:

ДСТУ 1.3-93 «Порядок розроблення, побудови, викладу, оформлення, узгодження, позначення та реєстрації технічних умов»;

ГОСТ 2.102-68 «ЕСКД. Виды и комплектность конструкторских документов»;

ГОСТ 17527-86 «Упаковка. Термины и определения»;

ГОСТ 19433-88 «Грузы опасные. Классификация и маркировка».

У тексті ДСТУ 4105-2002 вперше було визначено такі терміни:

піротехнічний виріб – пристрій, який призначено для створювання необхідного ефекту (світового, іскрового, димового, звукового, змішуваного) за допомогою горіння (вибуху) піротехнічного складу;

піротехнічний виріб побутового призначення – виріб, який вільно продають населенню та поводження з яким не потребує спеціальних знань і навичок, а використання з дотриманням вимог наданої інструкції із застосування забезпечує за межами небезпечних зон безпеку здоров'я та життя людей, не призводить до пошкодження майна і завдавання шкоди навколишньому середовищу та належить зазвичай до І класу небезпечних вантажів згідно з ГОСТ 19433-88;

піротехнічний виріб технічного та спеціального призначення – виріб, використання якого потребує спеціальних знань і навичок, відповідної атестації виконавців (користувачів) та/або забезпечення відповідних умов технічного оснащення та належить до І класу небезпечних вантажів згідно з ГОСТ 19433-88;

піротехнічний склад – суміш компонентів, призначена для спорядження піротехнічних виробів з метою отримання різноманітних ефектів;

піротехнічний елемент – частина піротехнічного виробу, що має піротехнічний склад;

небезпечний фактор піротехнічного виробу – специфічний ефект, створюваний піротехнічним виробом або піротехнічним елементом, здатний за певних умов загрожувати здоров'ю людей та завдавати шкоди майну і навколишньому середовищу;

небезпечна зона піротехнічного виробу – частина простору, що оточує працюючий піротехнічний виріб, усередині якого хоча б один небезпечний фактор досягає небезпечного рівня;

піротехнічна упаковка – паковання, призначене для передачі піротехнічного виробу споживачеві.

ДСТУ 4316:2004 «Вироби піротехнічні побутового призначення. Вимоги щодо пожежної безпеки і методи випробувань»

Цей стандарт поширюється на піротехнічні вироби побутового призначення, які застосовують для створювання розважальних ефектів, подачі світлового, звукового або димового сигналів та не потребують для їхнього використання спеціальних знань і навичок у разі дотримування вимог інструкції із застосування.

Стандарт встановлює вимоги щодо пожежної безпеки до піротехнічних виробів побутового призначення та методи випробувань.

Цей стандарт не поширюється на піротехнічні вироби технічного та спеціального призначення, на піротехнічні вироби, які виготовляють не в умовах промислового виробництва та на підприємствах кіно- та шоу-індустрії, а також на піротехнічні вироби побутового призначення, що створюють ефекти на висоті.

Стандарт складається з таких структурних елементів:

1. Сфера застосування.
2. Нормативні посилання.
3. Терміни та визначення понять.
4. Вимоги щодо пожежної безпеки.
5. Методи випробувань.
6. Оформлення результатів випробувань.
7. Вимоги щодо безпеки під час проведення випробувань.

Додаток А. Акт відбору зразків.

Додаток Б. Таблиця результатів випробувань для визначення групи пожежної безпеки побутових піротехнічних виробів.

Додаток В. Бібліографія.

У цьому стандарті використано посилання на такі нормативні документи:

– ДСТУ 2272-93 «Система стандартів безпеки праці. Пожежна безпека. Терміни та визначення»;

– ДСТУ 4105-2002 «Вироби піротехнічні побутові. Загальні вимоги безпеки»;

– ГОСТ 12.1.005-88 «ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны»;

– ГОСТ 12.1.044-89 «ССБТ. Пожаровзрывоопасность веществ и материалов. Номенклатура показателей и методы их определения»;

– ГОСТ 334-73 «Бумага масштабно-координатная. Технические условия»;

– ГОСТ 427-75 «Линейки измерительные металлические. Технические условия»;

– ГОСТ 1820-85 «Спички. Технические условия»;

– ГОСТ 5679-91 «Вата хлопчатобумажная одежная и мебельная. Технические условия»;

– ГОСТ 7502-98 «Рулетки измерительные металлические. Технические условия»;

– ГОСТ 9416-83 «Уровни строительные. Технические условия»;

– ГОСТ 17299-78 «Спирт этиловый технический. Технические условия»;

– ГОСТ 17527-86 «Упаковка. Термины и определения» тощо.

ДСТУ 4303:2004 «Торгівля роздрібна та оптова. Терміни та визначення понять»

Цей стандарт встановлює українські терміни та визначення понять у сфері торгівлі.

Терміни, регламентовані в стандарті, є рекомендованими для застосування в усіх видах нормативних документів, науково-технічної, довідкової та навчально-методичної літератури, що стосуються торгівлі, для робіт зі стандартизації, сертифікації або для використання результатів цих робіт, що охоплюють програмні засоби для комп'ютерних систем.

Вимоги стандарту чинні для застосування в роботі підприємств, установ, організацій, що діють на території України, технічних комітетів зі стандартизації, науково-технічних та інженерних товариств, міністерств (відомств).

Стандарт має таку структуру:

1. Сфера застосування.
2. Нормативні посилання.
3. Загальні пояснення.
4. Види торговельної діяльності. Посередництво в торгівлі.
5. Суб'єкти торговельної діяльності. Професії в торгівлі.
6. Суб'єкти торговельної діяльності. Торговельна інфраструктура.
7. Торгово-технологічний процес та його складники.
8. Фінансово-економічні показники та документи в торгівлі.

Додаток А. Терміни та визначення понять щодо технічних засобів штрихового кодування.

Додаток Б. Загальноекономічні терміни та їх визначення.

Додаток В. Абетковий покажчик українських термінів.

Додаток Г. Абетковий покажчик німецьких термінів.

Додаток Д. Абетковий покажчик англійських термінів.

Додаток Е. Абетковий покажчик французьких термінів.

Додаток Є. Абетковий покажчик російських термінів.

Додаток Ж. Бібліографія.

2. Вимоги наказів МВС України

Наказ МВС України «Про затвердження Тимчасових правил обігу в Україні побутових піротехнічних виробів» від 23 грудня 2003 року № 1649

Тимчасові правила мають таку структуру:

1. Загальні положення.
2. Діяльність, пов'язана з виробництвом побутових піротехнічних виробів.

3. Вимоги до імпортних побутових піротехнічних виробів.

4. Перевезення побутових піротехнічних виробів територією України.

5. Вимоги до вантажно-розвантажувальних робіт.

6. Зберігання побутових піротехнічних виробів.

7. Особливості продажу побутових піротехнічних виробів.

8. Застосування побутових піротехнічних виробів.

9. Утилізація побутових піротехнічних виробів.

10. Державний контроль за діяльністю, пов'язаною з обігом побутових піротехнічних виробів.

Тимчасові правила обігу в Україні побутових піротехнічних виробів регулюють порядок обігу в Україні побутових піротехнічних виробів, призначених для розваг (проведення феєрверків). Правила визначають основні вимоги щодо організації виробництва, транспортування, вантажно-розвантажувальних робіт, зберігання, продажу, безпеки поводження та утилізації побутових піротехнічних виробів.

Вимоги Тимчасових правил обов'язкові для виконання всіма суб'єктами господарювання на території України незалежно від форм власності, діяльність яких пов'язана з розробленням, виробництвом, транспортуванням, зберіганням, продажем та утилізацією побутових піротехнічних виробів, а також споживачами (покупцями) під час зберігання та застосування побутових піротехнічних виробів.

Дія Тимчасових правил не поширюється на піротехнічні вироби технічного та спеціального призначення.

Працівники суб'єкта господарювання повинні знати та виконувати Тимчасові правила, ДСТУ 4105-2002 та інші нормативно-правові акти, які регулюють обіг в Україні побутових піротехнічних виробів.

Реалізацію побутових піротехнічних виробів споживачам мають право здійснювати суб'єкти господарювання, діяльність яких пов'язана з обігом побутових піротехнічних виробів, за наявності таких документів:

– свідоцтво про реєстрацію;

– статут (для юридичних осіб);

– дозвіл на початок роботи, виданий органами державного пожежного нагляду та Держнаглядохоронпраці;

– копії свідоцтв (довідок) про проходження спеціальної підготовки та допуску до роботи з піротехнічними виробами працівників, які мають такі допуски.

Продаж побутових піротехнічних виробів у спеціалізованих відділах (секціях) підприємств з універсальним асортиментом товарів дозволяється лише на верхніх поверхах торговельних приміщень за

умови виконання Правил пожежної безпеки в Україні. На нижніх поверхах таких торговельних підприємств у вітринах і на стендах можуть розташовуватися муляжі побутових піротехнічних виробів, які не містять піротехнічного складу.

У штаті суб'єкта господарювання, який здійснює реалізацію побутових піротехнічних виробів, має бути співробітник, що пройшов спеціальну підготовку з питань продажу піротехнічних виробів у навчальних закладах МВС України, які мають затверджену програму підготовки, тематичний план та ліцензію на навчання фахівців з піротехніки або вибухотехніки. Цей співробітник повинен раз на місяць проводити інструктаж продавців побутових піротехнічних виробів, про що роблять позначення в журналі проведення інструктажів. Причому продавцеві на робоче місце видається довідка про проходження інструктажу.

Контроль за діяльністю, пов'язаною з обігом піротехнічних виробів, проводять відповідні служби МВС України, МНС України та інших центральних органів виконавчої влади у межах своєї компетенції.

Винні за порушення порядку виробництва, зберігання, перевезення, торгівлі та використання піротехнічних виробів несуть відповідальність згідно з чинним законодавством.

Суб'єктам господарювання заборонено:

– розміщувати спеціалізовані відділи (секції) з продажу побутових піротехнічних виробів ближче чотирьох метрів від евакуаційних виходів;

– розміщувати підприємства з продажу піротехнічних побутових виробів у будівлях іншого призначення (не призначених для торгівлі) та організовувати продаж побутових піротехнічних виробів у спеціалізованих відділах (секціях) підприємств з універсальним асортиментом непродовольчих товарів, які розташовані в будівлях іншого призначення;

– розміщувати спеціалізовані підприємства з продажу побутових піротехнічних виробів у будинках з громадськими закладами;

– продавати побутові піротехнічні вироби без захищення ґноту для приведення в дію виробу захисними ковпачками, плівками або пакованням.

Наказ МВС України «Про затвердження Правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів» від 26 липня 2004 року № 822

Правила визначають порядок та основні вимоги до забезпечення безпеки дорожнього перевезення небезпечних вантажів на всій території України. Вимоги документа є обов'язковими для суб'єктів

господарювання незалежно від форм власності, які є учасниками перевезень небезпечних вантажів автомобільним транспортом.

Документ має таку структуру:

1. Загальні положення.
2. Підготовка небезпечного вантажу до перевезення.
3. Маркування та знаки небезпеки на вантажних одиницях.
4. Способи перевезення небезпечних вантажів.
5. Загальні вимоги до транспортних одиниць та їх обладнання.
6. Вимоги, що стосуються базових транспортних засобів.
7. Підготовка водіїв та інших осіб, обов'язки яких пов'язані з автомобільним перевезенням небезпечних вантажів.
8. Уповноважений (консультант) з питань безпеки перевезення небезпечних вантажів.
9. Перевізні документи.
10. Порядок погодження маршруту руху транспортного засобу під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів.
11. Завантаження, розвантаження та оброблення небезпечних вантажів.
12. Розміщення інформаційних таблиць небезпечного вантажу (табличок оранжевого кольору), знаків-табло небезпеки (інформаційних табло), попереджувальних знаків на вантажних транспортних одиницях.
13. Вимоги до екіпажу транспортного засобу, що здійснює перевезення небезпечних вантажів.
14. Нагляд за транспортними засобами, що перевозять небезпечні вантажі.
15. Обов'язки учасників перевезень у сфері забезпечення безпеки дорожнього перевезення небезпечних вантажів.
16. Контроль за дорожнім перевезенням небезпечних вантажів.

Додаток 1. Таблиця обмежених кількостей небезпечних вантажів.

Додаток 2. Знаки небезпеки.

Додаток 3. Попереджувальний знак для позначення вантажних одиниць, що містять речовини, які є небезпечними для довкілля.

Додаток 4. Свідоцтво про допущення транспортних засобів до перевезення визначених небезпечних вантажів.

Додаток 5. Свідоцтво дорожнього перевезення небезпечних вантажів про підготовку водія.

Додаток 6. Звіт про події під час перевезення небезпечних вантажів.

Додаток 7. Свідоцтво про підготовку уповноваженого з питань безпеки перевезень небезпечних вантажів.

Додаток 8. Свідоцтво про підготовку водіїв транспортних засобів, що перевозять небезпечні вантажі.

Додаток 9. Письмові інструкції відповідно до дорожнього перевезення небезпечних вантажів.

Додаток 10. Погодження дорожнього перевезення небезпечного вантажу.

Додаток 11. Свідоцтво про завантаження великого контейнера/транспортного засобу.

Додаток 12. Знак-табло небезпеки для позначення транспортних засобів, у яких перевозяться радіоактивні матеріали 7-го класу.

Додаток 13. Попереджувальний знак для перевезення речовин при високій температурі.

Додаток 14. Попереджувальний знак для позначення вантажних транспортних одиниць, що перевозять небезпечні вантажі в обмежених кількостях.

3. Транспортно-супровідні документи щодо реалізації та використання піротехнічних виробів

Одним з основних питань реалізації піротехнічних виробів побутового призначення є безпечне транспортування цих виробів до торгових точок і споживачів.

Тому всі вантажі, перевезення яких регламентується Правилами дорожнього перевезення небезпечних вантажів (ДОПНВ), мають супроводжуватися належними документами.

Зокрема, у розділі 9 «Перевізні документи» зазначено, що під час перевезення небезпечних вантажів на транспортній одиниці, крім перелічених у Правилах дорожнього руху, мають бути такі документи:

– *товаротранспортний документ на небезпечні вантажі.* Якщо кількість вантажів не дає можливості завантажити їх усі в одну транспортну одиницю, то складають окремі товаротранспортні документи або роблять копії єдиного документа на кількість завантажених транспортних одиниць. На вантажі, що не можуть завантажуватися разом в один транспортний засіб через заборону на їх сумісне завантаження, обов'язково виписують окремі товаротранспортні документи;

– *свідоцтво про допущення транспортних засобів до перевезення визначених небезпечних вантажів.* Якщо транспортна одиниця складається з декількох транспортних засобів, на кожний транспортний засіб повинно бути окреме свідоцтво про допущення транспортних засобів до перевезення визначених небезпечних вантажів. Для транспортних засобів, що здійснюють міжнародні перевезення небезпечних вантажів та відповідають вимогам ДОПНВ,

свідоцтво про допущення транспортних засобів до перевезення визначених небезпечних вантажів видають лише на транспортні засоби EX/II, EX/III, FL, OX, AT та MEMU;

– *свідоцтво ДОПНВ про підготовку водія або ДОПНВ-свідоцтво про підготовку водіїв транспортних засобів, що перевозять небезпечні вантажі;*

– *письмові інструкції,* якими автомобільний перевізник забезпечує членів екіпажу транспортного засобу відповідно до ДОПНВ. Письмові інструкції зберігають у кабіні транспортного засобу в легкодоступному місці. Автомобільний перевізник відповідає за ознайомлення водіїв, які беруть участь у перевезенні, із змістом письмових інструкцій та їх виконання належним чином;

– *погодження дорожнього перевезення небезпечного вантажу,* видане Державтоінспекцією МВС України (у разі перевезення небезпечних вантажів, які є вантажами підвищеної небезпеки);

– *свідоцтво про завантаження великого контейнера/транспортного засобу* (якщо дорожнє перевезення небезпечних вантажів у великому контейнері виконується перед морським).

Товаротранспортний(і) документ(и) на небезпечні вантажі має (мають) містити таку інформацію щодо кожної небезпечної речовини, матеріалу чи виробу, що пред'являються до перевезення:

– номер ООН, перед яким проставляються літери UN;

– транспортну назву, визначену відповідно до розділу 3.1.2 додатка А до ДОПНВ і в разі необхідності доповнену технічною назвою;

– для речовин і виробів I класу небезпеки: номер підкласу і літеру групи сумісності та, якщо речовина чи виріб має додаткові види небезпеки, – номери зразків знаків небезпеки, зазначених для небезпечного вантажу у переліку небезпечних вантажів, наведеному в таблиці А глави 3.2 додатка А до ДОПНВ, що вказують на ці види небезпеки. Для речовин і виробів інших класів небезпеки: номери зразків знаків небезпеки, зазначені для небезпечного вантажу у переліку небезпечних вантажів, наведеному в таблиці А глави 3.2 додатка А до ДОПНВ. Номери зразків знаків небезпеки, що вказують на додаткові види небезпеки, зазначають у дужках;

– групу пакування, якщо таку визначено, перед якою можуть бути літери «ГП»;

– кількість й опис вантажних одиниць;

– загальну кількість небезпечних вантажів (об'єм, масу брутто чи масу нетто залежно від конкретного випадку);

– найменування та місцезнаходження відправника вантажу;

– найменування та місцезнаходження вантажоодержувача (вантажоодержувачів).

Записи в товаротранспортному документі має бути виконано в такій послідовності: номер ООН; транспортна назва; номери зразків знаків небезпеки (для вантажів І класу небезпеки – підклас та група сумісності та, за потреби, номери зразків знаків небезпеки); група пакування (наприклад, «UN 1230, МЕТАНОЛ, 3 (6.1), II» або «UN 1230, МЕТАНОЛ, 3 (6.1), ГП II»).

Розміщення інших елементів інформації та послідовність, у якій вони мають зазначатись у товаротранспортному документі, є факультативними.

У разі перевезення вибухових речовин та виробів І класу, крім загальної кількості небезпечних вантажів, у товаротранспортному документі має бути зазначено загальну вагу нетто вибухової речовини (у кілограмах) кожної речовини та виробу, що має окремий номер ООН.

Записи в товаротранспортному документі мають бути розбірливими.

Відправник і перевізник небезпечного вантажу повинні зберігати копію товаротранспортного документа й документи, що додаються до нього, протягом щонайменше трьох місяців.

У письмових інструкціях, які готують для кожної групи вантажів, має бути зазначено:

– найменування речовин або вироби, групи вантажів, клас і номер ООН, а для групи вантажів – номери ООН вантажів, для яких призначені або до яких застосовні ці інструкції;

– характер небезпеки, властивий цим вантажам, а також заходи, яких має вжити водій, та засоби індивідуального захисту, які він повинен використовувати;

– заходи загального характеру, яких слід вжити в разі аварії, наприклад, попередження інших учасників дорожнього руху та виклик поліції (пожежної команди);

– додаткові та спеціальні заходи, яких має вжити водій для запобігання ускладненню наслідків і завдаванню шкоди його здоров'ю та життю;

– необхідне обладнання, яке може бути застосовано для реалізації додаткових і спеціальних заходів.

Інструкції надають водієві не пізніше моменту завантаження небезпечних вантажів у транспортний засіб. Перевізник має ознайомитись зі змістом цього документа не пізніше моменту передачі замовлення на перевезення.

Вантажовідправник несе відповідальність за зміст інструкцій. Зазначений документ складають мовою, якою володіє водій, а також усіма мовами країн походження, транзиту й призначення.

У разі змішаних партій упакованих вантажів, які належать до різних груп вантажів, проте характеризуються одними і тими самими видами небезпеки, письмові інструкції можуть обмежуватися однією інструкцією для кожного класу небезпечних вантажів, що перевозяться транспортним засобом. У такому разі в інструкціях не потрібно вказувати найменування вантажу або номер ООН.

Відповідно до Правил ДОПНВ, у письмовій інструкції має бути відображено заходи, яких мають вжити члени екіпажу транспортного засобу в разі аварії або надзвичайної ситуації (ураховуючи особисту безпеку та практичну можливість), зокрема:

– увімкнути гальмівну систему, вимкнути двигун і від'єднати акумуляторну батарею за допомогою головного перемикача, якщо його застосовують;

– триматися на відстані від джерел загоряння, зокрема не курити та не вмикати жодного електрообладнання;

– сповістити відповідні аварійно-рятувальні служби, повідомивши їм якомога детальніше про інцидент або аварію та про небезпечні речовини, що перевозяться;

– надягти аварійний жилет і розставити відповідні попереджувальні знаки з власною опорою;

– помістити перевізні документи у легкодоступне для співробітників аварійно-рятувальних служб місце;

– не допускати контакту з речовинами, що розлилися (розсипалися), залишатися з підвітряного боку, щоб не вдихати гази, дим, пил і пару;

– у тих випадках, коли це доцільно та безпечно, використати вогнегасники для гасіння невеликих/початкових вогнищ загоряння на шинах, у гальмівній системі та моторному відсіку;

– члени екіпажу транспортного засобу не повинні вживати жодних заходів у разі пожежі у вантажних відділеннях;

– у разі, коли це доцільно та безпечно, використати додаткове обладнання транспортного засобу для запобігання витокам у водне навколишнє середовище або каналізаційну систему та для локалізації речовин, що пролилися/розсипалися;

– відійти від місця аварії або надзвичайної ситуації, рекомендувати іншим особам також відійти від цього місця та дотримуватися інструкцій співробітників аварійно-рятувальних служб;

– забруднені одяг і використане захисне обладнання знищити безпечним шляхом.

Висновок

Загальновідомо, що значна кількість нещасних випадків, пов'язаних із застосуванням піротехнічних виробів побутового призначення, виникають через неправильне використання цих виробів.

Незнання основних правил застосування піротехнічних виробів, а також недотримання вимог інструкцій щодо їх застосування є суттєвим недоліком численних організацій, що займаються реалізацією піротехнічних виробів. До того ж, продавці піротехніки часто мають низький рівень знань щодо нормативно-правової бази у сфері обігу піротехнічних виробів в Україні, що вкотре підтверджує нагальність опанування основних положень зазначеного правового поля.

Завдання для самоконтролю

1. Розкрийте зміст ДСТУ 4105-2002 «Вироби піротехнічні побутові. Загальні вимоги безпеки».
2. Наведіть основні положення ДСТУ 4316:2004 «Вироби піротехнічні побутового призначення. Вимоги щодо пожежної безпеки і методи випробувань».
3. Охарактеризуйте зміст ДСТУ 4303:2004 «Торгівля роздрібна та оптова. Терміни та визначення понять».
4. Визначте структуру та ключові положення Тимчасових правил обігу в Україні побутових піротехнічних виробів, затверджених наказом МВС України від 23 грудня 2003 року № 1649.
5. Проаналізуйте Правила дорожнього перевезення небезпечних вантажів, затверджені наказом МВС України від 26 липня 2004 року № 822.
6. Розкрийте зміст транспортно-супровідних документів щодо реалізації та використання піротехнічних виробів.
7. Висвітліть зміст письмових інструкцій, які готують для кожної групи вантажів зазначеної категорії.

ЛЕКЦІЯ 3
Технічний регламент піротехнічних виробів

План

1. Терміни та визначення.
2. Загальні вимоги Технічного регламенту.
3. Класифікація піротехнічних виробів.
4. Основні вимоги безпеки.

Література

1. ДСТУ 4105-2002 «Вироби піротехнічні побутові. Загальні вимоги безпеки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://otipb.at.ua/load/dstu_4105_2002_virobi_pirotekhnichni_pobutovi_zagalni_vimogi_bezpeki/23-1-0-4706. – Назва з екрана.

2. Про затвердження Технічного регламенту піротехнічних виробів [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 серп. 2011 р. № 839. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/839-2011-%D0%BF. – Назва з екрана.

3. Фатеев В. М. Пиротехника : пособие / В. М. Фатеев, С. М. Лапин, Е. О. Давыдова. – Ч. 1. – Киев : Пульсары, 2005. – 115 с.

4. Фатеев В. М. Пиротехника : пособие / В. М. Фатеев, С. М. Лапин, Е. О. Давыдова. – Ч. 2. – Киев : Пульсары, 2005. – 146 с.

5. Фатеев В. М. Пиротехника : пособие / В. М. Фатеев, С. М. Лапин, Е. О. Давыдова. – Киев : Пульсары, 2006. – Ч. 3 : Меры безопасности. – 172 с.

6. Фатеев В. М. Пиротехника : курс лекций / В. М. Фатеев, Л. І. Таборов, Ю. П. Приходько. – Киев : Пульсары, 2006. – Ч. 4, кн. 2 : Понятие и классификация пиротехнических изделий. – 157 с.

Вступ

Потреба в чіткому нормативному регулюванні обігу в Україні різних видів піротехнічних виробів набула актуальності протягом останніх років. Значна кількість осіб займалися підприємницькою діяльністю в цій сфері не маючи відповідних документів щодо безпечної реалізації зазначених виробів. Документами, що заклали підвалини нормативного забезпечення такого виду діяльності, стали ДСТУ 4105-2002 «Вироби піротехнічні побутові. Загальні вимоги безпеки», ДСТУ 4316:2004 «Вироби піротехнічні побутового призначення. Вимоги щодо пожежної безпеки і методи випробувань».

Для вдосконалення нормативної бази піротехнічної діяльності, пов’язаної з безпечним використанням піротехнічних виробів, та з

метою захисту життя і здоров'я людей, охорони навколишнього середовища Міністерство внутрішніх справ України розробило Технічний регламент піротехнічних виробів, який було затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 3 серпня 2011 року № 839.

1. Терміни та визначення

Ключовими документами, зміст яких спрямований на безпечну організацію роботи підприємців, що займаються піротехнічною діяльністю, пов'язаною як з реалізацією побутових піротехнічних виробів, так і з професійною піротехнікою, є ДСТУ 4105-2002 «Вироби піротехнічні побутові. Загальні вимоги безпеки», ДСТУ 4316:2004 «Вироби піротехнічні побутового призначення. Вимоги щодо пожежної безпеки і методи випробувань», а також ГОСТ 19433-88 «Грузы опасные. Классификация и маркировка», ГОСТ Р 51270-99 «Изделия пиротехнические. Общие требования безопасности». З метою вдосконалення нормативного забезпечення цієї сфери Постановою Кабінету Міністрів України № 839від 3 серпня 2011 року було затверджено Технічний регламент піротехнічних виробів, який набув чинності 13 лютого 2012 року. Розглянемо більш детально зазначений документ.

Технічний регламент визначає основні вимоги до безпечності використання піротехнічних виробів з метою захисту життя та здоров'я людей і охорони навколишнього природного середовища. Його розроблено з урахуванням Директиви Європейського Парламенту та Ради ЄС 2007/23/ЄС від 23 травня 2007 року про випуск на ринок піротехнічних виробів.

У Технічному регламенті наведено визначення таких термінів:

засіб ініціації піротехнічного виробу – механізм або пристрій, за допомогою якого піротехнічний виріб приводиться в дію;

небезпечна зона дії піротехнічного виробу – частина простору навколо працюючого піротехнічного виробу, у якому хоча б один небезпечний чинник досягає високого рівня небезпеки;

особа зі спеціальною підготовкою – особа, що пройшла навчання за спеціальністю «піротехнік», отримала єдину книжку підривника або посвідчення піротехніка встановленого зразка і має право керувати використанням та/або використовувати на території України феєрверки (феєрверочні вироби) класу 4, сценічні піротехнічні вироби класу Т2 та/або піротехнічні вироби класу Р2;

піротехнічна суміш – сукупність компонентів (елементів), призначених для спорядження піротехнічного виробу з метою одержання різноманітних ефектів;

піротехнічний виріб – виріб, призначений для створення світлового, іскрового, димового, звукового та/або змішаного ефекту шляхом горіння (вибуху) піротехнічної суміші та/або вибухової речовини;

піротехнічні вироби, призначені для транспортних засобів, – складові частини системи безпеки транспортного засобу, що містять піротехнічні речовини, призначені для активізації засобів безпеки транспортного засобу;

сценічні піротехнічні вироби – піротехнічні вироби, призначені для використання на сцені як у приміщенні, так і на відкритому просторі, зокрема ті, що використовуються під час кіно- та телезйомок;

феєрверки (феєрверочні вироби) – піротехнічні вироби, призначені для використання під час проведення розважальних заходів;

феєрверки (феєрверочні вироби) загального використання – піротехнічні вироби, що вільно реалізуються населенню з урахуванням вимог цього Технічного регламенту, поводження з якими не потребує спеціальних знань та навичок, а використання таких виробів з дотриманням вимог інструкції щодо їх застосування забезпечує захист життя та здоров'я людей і охорону навколишнього природного середовища;

феєрверки (феєрверочні вироби) професійного використання – піротехнічні вироби, призначені виключно для використання особами зі спеціальною підготовкою.

Інші терміни, наявні в Технічному регламенті, вжито в значенні, наведеному в Законах України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності», «Про підтвердження відповідності» та «Про стандартизацію».

З огляду на зазначене, можна дійти висновку, що з'явилися нові терміни в порівнянні з тими термінами, які наведені в Національних стандартах України ДСТУ 4105-2002 та ДСТУ 4316:2004, а також у Тимчасових правилах обігу в Україні побутових піротехнічних виробів.

2. Загальні вимоги Технічного регламенту

Дотримання вимог Технічного регламенту є обов'язковим для:

1) виробників піротехнічних виробів та їх уповноважених представників – резидентів України;

2) постачальників піротехнічних виробів;

3) центральних органів виконавчої влади, на які покладено функції з технічного регулювання та нагляду за безпечністю піротехнічних виробів;

4) призначених органів з оцінки відповідності піротехнічних виробів.

Дія цього Технічного регламенту не поширюється на:

1) піротехнічні вироби, призначені відповідно до законодавства для некомерційного використання військовими формуваннями, правоохоронними органами спеціального призначення, Державною спеціальною службою транспорту, органами внутрішніх справ або органами та підрозділами цивільного захисту;

2) піротехнічні вироби, призначені для авіаційної та космічної промисловості;

3) ударні капсулі (пістони), призначені безпосередньо для іграшок, на які поширюється дія Технічного регламенту безпеки іграшок, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 року № 901;

4) вибухові речовини промислового призначення;

5) сценічні піротехнічні вироби, що використовуються під час кіно- та телезйомок;

6) боєприпаси військового призначення (у тому числі холості), зокрема ті, що використовуються у вогнепальній зброї та артилерії;

7) сірники;

8) піротехнічні вироби, які використовують суто для проведення випробувань і досліджень.

На ярмарках, виставках та/або презентаціях, які проводять з метою продажу піротехнічних виробів, можуть використовувати піротехнічні вироби, що не відповідають вимогам цього Технічного регламенту, за умови, що на них зазначається найменування та дата проведення ярмарку, виставки та/або презентації, а також інформація про те, що піротехнічні вироби не підлягають продажу.

Державний нагляд і контроль у сфері виробництва та обігу піротехнічних виробів здійснюються згідно із законом.

Якщо виробник піротехнічного виробу або уповноважений ним представник – резидент України чи постачальник виявив, що піротехнічний виріб може становити загрозу для життя та здоров'я людей, він має вжити тимчасових заходів щодо вилучення такого виробу з ринку, заборони його виробництва або обмеження подальшої реалізації.

3. Класифікація піротехнічних виробів

Відповідно до Технічного регламенту, піротехнічні вироби поділяються на:

1) феєрверки (феєрверочні вироби);

2) сценічні піротехнічні вироби;

3) піротехнічні вироби, зокрема ті, що призначені для транспортних засобів.

Феєрверки (феєрверочні вироби) можуть належати до:

– класу 1 (феєрверки (феєрверочні вироби) загального використання, що мають дуже низький рівень небезпеки та шуму і можуть використовуватись у житлових будівлях);

– класу 2 (феєрверки (феєрверочні вироби) загального використання, що мають низький рівень небезпеки та шуму і не призначені для використання в житлових будівлях);

– класу 3 (феєрверки (феєрверочні вироби) загального використання, що мають середній рівень небезпеки і не призначені для використання в житлових будівлях);

– класу 4 (феєрверки (феєрверочні вироби) професійного використання, що мають високий рівень небезпеки).

Сценічні піротехнічні вироби можуть бути:

– класу Т1 (сценічні піротехнічні вироби, що мають низький рівень небезпеки);

– класу Т2 (сценічні піротехнічні вироби, що мають високий рівень небезпеки і призначені для використання лише особами зі спеціальною підготовкою).

Піротехнічні вироби, які призначені для транспортних засобів, можуть належати до:

– класу Р1 (піротехнічні вироби, що мають низький рівень небезпеки);

– класу Р2 (піротехнічні вироби, які мають високий рівень небезпеки і призначені для використання лише особами зі спеціальною підготовкою).

Порівняємо наведений у Технічному регламенті перелік видів піротехнічних виробів із класифікацією, представленою в національних стандартах України. Так, згідно з ДСТУ 4105-2002, залежно від ступеня небезпеки побутові піротехнічні вироби розподілено за такими класами:

І клас – піротехнічні вироби, у яких серед небезпечних чинників немає ударної хвилі та розлітання уламків під час вибуху; значення кінетичної енергії руху піротехнічного виробу не більше 0,5 Дж, рівня звукового тиску на відстані 0,25 м від піротехнічного виробу не більше 125 дБ, а радіус небезпечної зони за іншими чинниками не перевищує 0,5 м;

ІІ клас – піротехнічні вироби, у яких серед небезпечних факторів немає ударної хвилі та розлітання уламків під час вибуху; значення кінетичної енергії руху піротехнічного виробу не більше 5 Дж, рівня звукового тиску на відстані 2,5 м від піротехнічного виробу не більше 140 дБ, а радіус небезпечної зони за іншими чинниками не перевищує 5 м;

ІІІ клас – піротехнічні вироби, у яких серед небезпечних чинників немає ударної хвилі та розльоту уламків під час вибуху; значення кінетичної енергії руху піротехнічного виробу не більше 20 Дж, рівня звукового тиску на відстані 5 м від піротехнічного виробу не більше 140 дБ, а радіус небезпечної зони за іншими чинниками не перевищує 20 м.

Відповідно до ДСТУ 4316:2004, побутові піротехнічні вироби залежно від ступеня пожежної небезпеки поділяються на три групи:

– *першої групи* (застосовують на відкритих територіях, у приміщеннях громадського та побутового призначення; їх заборонено застосовувати в приміщеннях площею меншою ніж 6 м^2, на горищах, у підвалах, приміщеннях, де зберігають пожежонебезпечні матеріали й вироби, а також балони з горючими газами);

– *другої групи* (застосовують на відкритих територіях, на відстані не ближчій ніж 5 м від будівель і споруд; їх заборонено застосовувати особам віком до 18 років, у приміщеннях громадського та побутового призначення, на горищах, у підвалах, приміщеннях, де зберігаються пожежонебезпечні матеріали і вироби, а також балони з горючими газами);

– *третьої групи* (застосовують на відкритих територіях, на відстані не ближчий ніж 20 м від будівель і споруд; їх заборонено застосовувати особам віком до 18 років, у приміщеннях громадського та побутового призначення, на горищах, у підвалах, приміщеннях, де зберігаються пожежонебезпечні матеріали й вироби, а також балони з горючими газами).

Отже, можна констатувати розбіжності в змісті окремих статей Технічного регламенту та національних стандартів України. Наприклад, згідно з Регламентом, піротехнічні вироби заборонено продавати або передавати особам, що не досягли певного віку.

4. Основні вимоги безпеки

Вікові обмеження

З огляду на те, що піротехнічні вироби є пожежонебезпечними та вибухонебезпечними, їх продаж обмежено. У Технічному регламенті передбачено такий віковий ценз на придбання феєрверків (феєрверочних виробів):

– *класу 1* – 12 років;

– *класу 2* – 16 років;

– *класу 3* – 18 років.

Сценічні піротехнічні вироби класу Т1 та піротехнічні вироби класу Р1 можна продавати, передавати або купувати лише з 18 років.

Заборонено продавати чи передавати феєрверки класу 4, сценічні вироби класу Т2 та піротехнічні вироби класу Р2 особам, які не мають спеціальної підготовки.

Основні вимоги до безпечності піротехнічних виробів

Виробник піротехнічного виробу визначає клас, призначення, ступінь небезпеки та шуму такого виробу.

Піротехнічний виріб повинен:

1) мати визначені його виробником експлуатаційні характеристики, що повідомляються призначеному органові під час процедури оцінювання відповідності з метою гарантування безпечності та надійності такого виробу;

2) бути сконструйованим та виготовленим з урахуванням вимог до його безпечної утилізації;

3) функціонувати належним чином під час застосування за призначенням.

Перевірці підлягають:

1) конструкція, розміри та якість піротехнічного виробу, у тому числі розгорнутий хімічний склад піротехнічної суміші та/або вибухової речовини;

2) фізична та хімічна стійкість піротехнічного виробу, сумісність його частин за всіх звичайних і передбачуваних атмосферних умов (температура, вологість);

3) наявність засобів, призначених для запобігання випадковому запуску піротехнічного виробу;

4) наявність інструкції та маркування українською мовою щодо безпечного використання (у тому числі радіуса небезпечної зони дії), зберігання та утилізації піротехнічного виробу;

5) стійкість піротехнічного виробу, комплектувальних виробів і паковання до пошкоджень, спричинених звичайними та передбачуваними умовами зберігання й транспортування.

Під час транспортування піротехнічний виріб має містити піротехнічну суміш, тобто бути готовим до використання (за відсутності інших рекомендацій виробника такого товару).

Піротехнічні вироби не повинні містити:

– промислові вибухові речовини, крім димного пороху або спалахувальної суміші;

– вибухові речовини військового призначення.

Виробник піротехнічних виробів має:

1. Визначити клас піротехнічного виробу відповідно до класифікації піротехнічних виробів, наведеної в Технічному регламенті.

2. Забезпечити виготовлення піротехнічного виробу з таких матеріалів, щоб їх уламки не загрожували життю та здоров'ю людини, майну й навколишньому природному середовищу.

3. Забезпечити захист піротехнічного виробу від випадкового запуску чи займання.

4. Визначити строк використання піротехнічного виробу.

5. Забезпечити виготовлення піротехнічного виробу таким чином, щоб під час його використання максимальний рівень шуму не перевищував 120 дБ за небезпечною зоною дії піротехнічного виробу.

6. Дотримуватися вимог до радіуса небезпечної зони дії піротехнічного виробу, який для феєрверків (феєрверочних виробів) класу 1 повинен становити не більш як 1 м, класу 2 – не більш як 8 м, класу 3 – не більш як 15 м, класу 4 – не більш як 15 м (радіус небезпечної зони має бути визначено в нормативно-технічної документації на піротехнічний виріб). У разі необхідності радіус небезпечної зони дії піротехнічного виробу може бути змінено.

Коментуючи цей пункт, слід зауважити, що Технічний регламент послаблює вимоги, передбачені ДСТУ 4105-2002 та ДСТУ 4316:2004 щодо радіуса небезпечної зони.

Так, у ДСТУ 4105-2002 щодо піротехнічних виробів класу 1 зазначено, що радіус небезпечної зони за іншими чинниками не перевищує 0,5 м; класу 2 – 5 м; класу 3 – 20 м.

Відповідно до ДСТУ 4316:2004, піротехнічні вироби побутового призначення першої групи застосовують на відкритих територіях, у приміщеннях громадського та побутового призначення площею не менше 6 $м^2$; другої групи – на відкритих територіях на відстані не менше 5 м від будівель і споруд; третьої групи – на відкритих територіях на відстані не менше 20 м від будівель і споруд.

Постає запитання: що означає наявна в п. 6 фраза «у разі необхідності радіус небезпечної зони дії піротехнічного виробу може бути змінено»? Незрозумілим залишається, хто має право змінювати цей радіус, про яку «необхідність» ідеться та якими можуть бути наслідки цієї зміни? На ці та низку інших запитань Технічний регламент відповіді не дає.

7. Визначити радіус небезпечної зони дії піротехнічного виробу, призначеного для транспортних засобів і сценічного піротехнічного виробу.

Пакування та транспортування піротехнічних виробів

Пакування та транспортування піротехнічних виробів здійснюють відповідно до Європейської угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів, Закону України «Про перевезення небезпечних вантажів» і правил перевезення небезпечних вантажів на відповідному виді транспорту.

Процедура оцінки відповідності

Процедуру оцінки відповідності піротехнічних виробів вимогам цього Технічного регламенту здійснюють призначені органи відповідно до Технічного регламенту модулів оцінки відповідності та вимог щодо маркування національним знаком відповідності, які застосовуються в технічних регламентах, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2003 року № 1585.

Для проведення процедури оцінки відповідності піротехнічного виробу його виробник застосовує один з таких модулів:

1) модуль B та на вибір модуль C або D, або E;

2) модуль G;

3) модуль H (для феєрверків (феєрверочних виробів) класу 4).

У разі отримання позитивних результатів процедури оцінки відповідності виробник піротехнічного виробу складає декларацію про відповідність за формою згідно з додатком до цього Регламенту, копію якої зберігають виробник чи уповноважений ним представник – резидент України протягом 10 років після виробництва останнього зразка піротехнічного виробу.

Маркування піротехнічних виробів

Виробник піротехнічного виробу наносить на такі вироби, крім тих, що призначені для транспортних засобів, розбірливе та незмивне маркування українською мовою, а на піротехнічні вироби, які експортують, – також мовою країни-імпортера.

Маркування піротехнічних виробів, крім тих, що призначені для транспортних засобів, містить такі відомості:

– найменування та адреса виробника піротехнічного виробу або в разі, коли виробник незареєстрований на території України, – також найменування та адреса уповноваженого ним представника – резидента України;

– найменування й тип піротехнічного виробу;

– вікові обмеження, визначені в п. 10 цього Технічного регламенту;

– клас піротехнічного виробу;

– інструкція щодо використання та зберігання піротехнічного виробу;

– місяць і рік виготовлення піротехнічного виробу;

– строк зберігання піротехнічного виробу;

– радіус небезпечної зони дії піротехнічного виробу;

– вага піротехнічної суміші та/або вибухової речовини.

Маркування феєрверків (феєрверочних виробів) і сценічних піротехнічних виробів додатково містить такі відомості:

– для феєрверків (феєрверочних виробів) класу 1 і сценічних піротехнічних виробів класу Т1 – радіус небезпечної зони дії піротехнічного виробу та у разі потреби попередження щодо використання виключно на відкритому просторі;

– для феєрверків (феєрверочних виробів) класів 2 і 3 – радіус небезпечної зони дії піротехнічного виробу та попередження щодо використання виключно на відкритому просторі;

– для феєрверків (феєрверочних виробів) класу 4 і сценічних піротехнічних виробів класу Т2 – радіус небезпечної зони дії піротехнічного виробу та попередження щодо використання виключно особами зі спеціальною підготовкою.

Якщо на феєрверку (феєрверочному виробі) та сценічному піротехнічному виробі недостатньо місця для нанесення маркування, його наносять на найменшій одиниці пакування такого виробу.

Маркування піротехнічних виробів, призначених для транспортних засобів, має містити такі відомості:

– найменування виробника піротехнічного виробу або уповноваженого ним представника – резидента України;

– найменування та тип піротехнічного виробу;

– клас піротехнічного виробу;

– строк зберігання піротехнічного виробу;

– інструкція щодо безпечного використання та зберігання піротехнічного виробу;

– місяць та рік виготовлення піротехнічного виробу.

Якщо на піротехнічному виробі, призначеному для транспортних засобів, недостатньо місця для нанесення маркування, маркування наноситься на його паковання.

Національний знак відповідності

Національний знак відповідності обов'язково наносять на піротехнічний виріб згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження опису та правил застосування національного знака відповідності» від 29 листопада 2001 року № 1599.

У разі неможливості нанесення національного знака відповідності на піротехнічний виріб такий знак розміщують на його пакованні.

Поряд із національним знаком відповідності наносять ідентифікаційний номер призначеного органу, що здійснив процедуру оцінки відповідності піротехнічного виробу.

На піротехнічні вироби або на їх паковання заборонено наносити знаки чи написи, які можуть бути помилково сприйняті як національний знак відповідності.

Висновок

Підбиваючи підсумки щодо розгляду основних положень Технічного регламенту піротехнічних виробів, можна констатувати, що в цьому документі:

– визначено основні вимоги до безпечності використання піротехнічних виробів;

– зафіксовано обов'язок виробників піротехнічних виробів, постачальників, центральних органів виконавчої влади (на які покладено функції з технічного регулювання і контролю за безпечністю піротехнічних виробів) та призначених органів з оцінки відповідності піротехнічних виробів чітко дотримуватися основних вимог Регламенту;

– наведено класифікацію піротехнічних виробів за ступенем небезпеки;

– визначено процедуру оцінки відповідності піротехнічних виробів;

– описано правила маркування піротехнічних виробів незалежно від їх призначення та застосування національного знака відповідності.

Завдання для самоконтролю

1. Визначте загальні положення Технічного регламенту піротехнічних виробів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 3 серпня 2011 року № 839.

2. Класифікуйте піротехнічні вироби відповідно до Технічного регламенту.

3. Зазначте, які феєрверки (феєрверочні вироби) можуть належати до класу 1 (класу 2, класу 3, класу 4).

4. Назвіть, які сценічні піротехнічні вироби належать до класів Т1, Т2.

5. Конкретизуйте належність піротехнічних виробів, які призначені для транспортних засобів, до класів Р1, Р2.

6. Розкрийте основні вимоги до безпечності піротехнічних виробів, наведені в Технічному регламенті.

7. Вкажіть радіус безпечної зони для виробів різних класів безпеки.

8. Назвіть віковий ценз на придбання феєрверків (феєрверочних виробів).

9. Опишіть процедуру оцінки відповідності піротехнічних виробів вимогам Технічного регламенту.

10. Визначте особливості маркування піротехнічних виробів.

Спецкурс 2
ПОНЯТТЯ, ЗАГАЛЬНА ТЕХНІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ПІРОТЕХНІЧНИХ ВИРОБІВ

ЛЕКЦІЯ 1
Поняття та загальна технічна характеристика піротехнічних виробів

План

1. Терміни та визначення.
2. Загальна характеристика піротехнічних виробів.
3. Конструктивні особливості піротехнічних виробів.

Література

1. Демидов А. Н. Введение в пиротехнику (пиротехнические составы) / А. Н. Демидов. – М. : Воениздат, 1939. – 100 с.

2. Костаков А. С. Пиротехника / А. С. Костаков, С. В. Бабак. – Харьков : Торнадо, 2001. – 209 с.

3. Николаев Н. Пиротехник-любитель / Н. Николаев. – Сергиев Посад : Рус. пиротехника, 2008. – 285 с.

4. Петров М. П. Общедоступная пиротехника / М. П. Петров. – Сергиев Посад : Рус. пиротехника, 2008. – 287 с.

5. Платов Г. А. Пиротехник. Искусство изготовления фейерверков / Г. А. Платов. – М. : Эксмо, 2005. – 320 с.

6. Фатеев В. М. Пиротехника : пособие / В. М. Фатеев, С. М. Лапин, Е. О. Давыдова. – Ч. 2. – Киев : Пульсары, 2005. – 146 с.

7. Фрейман А. А. Краткий курс пиротехники [Электронный ресурс] / А. А. Фрейман. – Режим доступа: http://pirochem.net/index.php?id1=3&category=chemvvisost&author=freyman-aa&book=1940. – Загл. с экрана.

Вступ

Піротехніка – наука про властивості піротехнічних сумішей, виробів, способи їх виготовлення та застосування.

Лекцію присвячено розгляду сутності поняття піротехніки, загальних технічних характеристик піротехнічних виробів і змістового наповнення відповідної термінології. Зазначений матеріал стане в нагоді як практичним працівникам, які безпосередньо працюють із піротехнічними виробами, так і іншим особам, долученим до цієї сфери.

1. Терміни та визначення

Піротехнічний виріб – виріб, призначений для створення світлового, іскрового, димового, звукового та/або змішаного ефекту шляхом горіння (вибуху) піротехнічної суміші та/або вибухової речовини.

Піротехнічний виріб побутового призначення – піротехнічний виріб, призначений для розваг (проведення феєрверків), який вільно продають населенню та поводження з яким не потребує спеціальних знань і навичок, а використання з дотриманням вимог інструкції із застосування, яка додається до піротехнічного виробу або наноситься на його споживчому пакованні, забезпечує за межами небезпечних зон безпеку здоров'я та життя людей, не призводить до пошкодження майна, завдавання шкоди навколишньому середовищу та належить до І класу небезпечних вантажів (1.4G та 1.4S) згідно з ГОСТ 19433-88 та ДОПНВ (номер ООН – 0336 та 0337).

Піротехнічний виріб технічного та спеціального призначення – вироби, користування якими потребує спеціальних знань і навичок, відповідної атестації виконавців (користувачів) та/або забезпечення відповідних умов технічного оснащення та належать до І класу небезпечних вантажів згідно з ГОСТ 19433-88.

Піротехнічний склад – суміш компонентів, яка призначена для спорядження піротехнічних виробів з метою одержання різноманітних зовнішніх ефектів (світлових, теплових, звукових та реактивних) унаслідок самопідтримувальної екзотермічної хімічної реакції, яка протікає без детонації.

Споживче пакування – пакування, призначене для передавання піротехнічного виробу споживачеві.

Група сумісності «G» – піротехнічні речовини; вироби, які містять піротехнічні вироби; вироби, які містять як вибухові речовини, так і освітлювальні, запалювальні, сльозогінні або димоутворювальні речовини (за винятком виробів, що активуються водою, та виробів, що містять білий фосфор, фосфіди, легкозаймисті рідини й гелі) і класифікуються за класами небезпечності як 1.1G, 1.2G, 1.3G та 1.4G (згідно з ГОСТ 19433-88 та ДОПНВ).

Група сумісності «S» – речовини або вироби, упаковані або сконструйовані таким чином, що в разі випадкового спрацювання будь-який небезпечний прояв буде обмежено самим пакованням, а якщо тара порушена полум'ям, то ефект вибуху або розкидання обмежений, що не заважає проведенню аварійних заходів чи гасінню пожежі в безпосередній близькості до паковання, і які класифікуються за класами небезпечності як 1.4S (згідно з ГОСТ 19433-88 та ДОПНВ).

Підклас небезпеки «1.4» об'єднує вибухові та піротехнічні речовини та вироби, що становлять незначну небезпеку вибуху під час

транспортування лише в разі запалення або ініціювання. Дія вибуху обмежується пакованням. Зовнішнє джерело ініціювання не має викликати миттєвого вибуху вмісту пакування (згідно з ГОСТ 19433-88 та ДОПНВ).

Піротехнічний елемент – частина піротехнічного виробу, яка містить піротехнічний склад.

Небезпечний чинник піротехнічного виробу – специфічний ефект, який створює піротехнічний виріб або піротехнічний елемент і за певних умов здатний загрожувати здоров'ю людей та завдавати шкоди майну і навколишньому середовищу.

Небезпечна зона піротехнічного виробу – частина простору навколо працюючого піротехнічного виробу, де принаймні один небезпечний чинник досягає небезпечного рівня.

Час затримки – інтервал часу від моменту ініціювання до моменту прояву небезпечного фактора працюючого піротехнічного виробу.

Тривалість уповільнювання (затримки) – інтервал часу від моменту ініціювання до моменту проявлення основних небезпечних чинників працюючого піротехнічного виробу.

Гранично допустима відстань між піротехнічними виробами – відстань, у результаті зменшення якої спрацьовує один виріб під впливом іншого.

Запалювальна здатність – здатність піротехнічного виробу запалювати речовини та матеріали (відповідно до ГОСТ 12.1.044).

Низька запалювальна здатність – здатність піротехнічного виробу запалювати лише легкозаймисті тверді речовини та матеріали (згідно з ГОСТ 12.1.044).

Висока запалювальна здатність – здатність піротехнічного виробу запалювати легкозаймисті речовини, матеріали та деревину (відповідно до ГОСТ 12.1.044).

2. Загальна характеристика піротехнічних виробів

Піротехніка – галузь знань, пов'язана з виготовленням і використанням піротехнічних сумішей. Вона поділяється на: побутову (розважальну), технічну, спеціальну та військову. Ідеться про створення як феєрверків, так і сірників, твердопаливних підсилювачів космічних кораблів, сигнальних ракет тощо. Інакше кажучи, ця галузь покликана вивчати всі предмети, у процесі виготовлення яких застосовують різні піротехнічні склади.

Піротехнічного ефекту досягають завдяки хімічній реакції горіння як результату поєднання горючої речовини з киснем. За такої

реакції зазвичай відбувається значне підвищення температури й утворення полум'я або виділення диму.

Горючі речовини різняться між собою з огляду на здатність поєднуватись із киснем. Від їх активності залежать сила світла полум'я й кількість виробленого тепла. Кількість газоподібних і твердих продуктів, які виникають унаслідок реакції, залежить від властивостей реагуючих речовин. Для горіння потрібен кисень. Отже, для отримання необхідного ефекту піротехнічні вироби слід спалювати на відкритому повітрі або вводити в суміш з пальним речовину, збагачену киснем. Водночас кисню повітря зазвичай буває недостатньо для отримання необхідного ефекту, тому в піротехнічні склади зазвичай додають речовини, збагачені киснем – окислювачі.

Горючими речовинами зазвичай слугують окремі метали, сірчисті та органічні сполуки тощо. Як окислювачі застосовують солі хлоратної, азотної та інших кислот, деякі оксиди металів та ін. Для отримання різноманітних за дією складів до основної суміші додають різні компоненти або змішують різні основні суміші.

Таким чином, можна отримати досить багато різних за властивостями сумішей, або так званих піротехнічних складів.

Піротехнічні вироби призначені для створення світлового, іскрового, димового, звукового та/або змішаного ефекту шляхом горіння (вибуху) піротехнічної суміші та/або вибухової речовини. Попри їх різноманітну конструкцію, майже всі вони мають такі складові:

– корпус;
– піротехнічний склад;
– засіб ініціювання та займання;
– додаткові елементи.

Корпус може мати різноманітну форму (від циліндричної до комбінованої). Залежно від розмірів корпуси поділяються на:

– малі (об'єм виробу становить менше 15 см^3);
– середні (об'єм виробу – від 15 до 31 см^3);
– великі (об'єм виробу – понад 31 см^3).

Корпуси піротехнічних виробів зазвичай виготовляють з паперу, картону, пластмаси, гуми, склотканини, текстоліту, пінопласту, металу. Вони також можуть бути комбінованими, тобто містити: метал і папір; картон та папір; пластмасу й гуму тощо. Цей перелік матеріалів притаманний піротехнічним виробам як військового, спеціального, технічного, так і побутового призначення. Корпус піротехнічного виробу може бути простим, складним або комбінованим.

Простий корпус має циліндричну, конусоподібну або сферичну форму, виготовлений з тонкошарового або щільного картону (паперу);

Складний корпус має циліндричну, конусоподібну або сферичну форму, виготовлений з тонкого або щільного картону (паперу) і додаткової заглушки з іншого матеріалу.

Комбінований корпус має циліндричну, конусоподібну або сферичну форму, виготовлений з тонкого або щільного картону, паперу, алюмінію, різних полімерів, додатково має заглушку з іншого матеріалу, а також спеціальні кріплення та напрямні.

Піротехнічний склад становить суміш компонентів, яка призначена для спорядження піротехнічних виробів з метою одержання різноманітних зовнішніх ефектів (світлових, теплових, звукових і реактивних) унаслідок самопідтримувальної екзотермічної хімічної реакції, яка протікає без детонації.

У піротехнічних виробах використовують такі види піротехнічних складів:

– освітлювальні;
– запалювальні;
– фотоосвітлювальні (фотосуміші);
– феєрверкові;
– нічні сигнальні вогні;
– кольорові сигнальні дими;
– тверде піротехнічне паливо тощо.

За характером протікання процесів горіння розрізняють:

– палаючі склади;
– теплові склади;
– димові склади;
– речовини та суміші, що горять завдяки кисню (метали та їхні сплави, фосфор і його розчини, суміші нафтопродуктів тощо);
– різні речовини й суміші, які горять завдяки контакту з водою чи повітрям.

Компонентами піротехнічних складів є:

– горючі речовини;
– окислювачі;
– сполучні речовини, що забезпечують механічну міцність ущільнених (спресованих) складів;
– прискорювачі та сповільнювачі горіння;
– флегматизатори (домішки, що зменшують чутливість складів до тертя);
– речовина технологічного призначення, наприклад розчинники.

Основними компонентами піротехнічних складів є горючі речовини та окислювачі. У сигнальних складах використовують речовини, що забарвлюють полум’я або дим (склади сигнального диму), а в димових складах також димоутворювальну речовину.

У піротехнічних складах зазвичай використовують такі сполучні речовини:

– штучні смоли (ідітол, бакеліт, епоксидні смоли тощо);

– смоли природного походження та продукти їх перероблення (каніфоль, резинати);

– олійні рідини, що висихають (оліфа);

– клей (декстрин).

Засоби ініціювання та займання наявні в конструкціях піротехнічних виробів промислового виготовлення.

Засоби ініціювання можуть бути вогнепровідної дії (стопін, електрозапалювач) і теркові.

Засобами займання можуть бути:

– найпростіші вогнепровідні запальники (в окремих видах піротехнічних виробів, феєрверочних виробів);

– запалювальні сірники (у димових, запалювальних, феєрверочних засобах);

– електрозапалювачі (у запалювальних засобах, засобах спецтехніки, піроавтоматики, в окремих імітаційних, освітлювальних, феєрверочних засобах).

Окрім зазначених, конструкція піротехнічних виробів військового та спеціального призначення також передбачає такі засоби займання:

– капсулі – запальники накольні (у засобах піроавтоматики, трасуючих, запалювальних тощо);

– капсулі – запальники теркові (у реактивних засобах, освітлювальних і сигнальних патронах, окремих видах засобів спецтехніки).

Як засоби детонування в конструкції піротехнічних виробів використовують електродетонатори (в імітаційних засобах, фотоспалахах) та капсуль-детонатори (у спецтехніці, фотопатронах, фотоосвітлювальних авіабомбах, патронах сходження лавин).

3. Конструктивні особливості піротехнічних виробів

Піротехнічні вироби різняться між собою не лише способом застосування, а й конструктивно. Розглянемо конструкцію основних виробів.

Одиночний салют – пускова труба, оснащена заглушкою-підставкою. У трубі розміщено фестивальну кулю, а також заряд із виведеним назовні ґнотом. Принцип дії такий: під час загорання ґнота ініціюється вишовхувальний заряд між кулею та заглушкою пускової

труби, унаслідок чого куля вилітає з труби. Під час набирання максимальної висоти прогорає ретельно вивірений сповільнювач і спрацьовує основний заряд кулі, що створює візуальний ефект феєрверка (рис. 1).

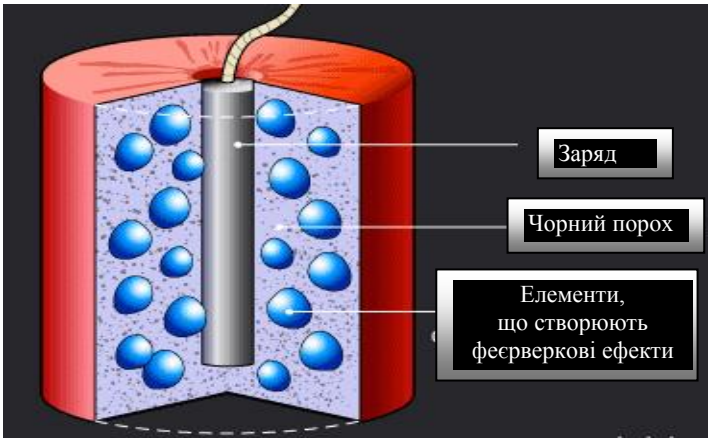

Рис. 1. Внутрішня будова салютів

Батарея салютів – складна конструкція, що містить декілька одиночних салютів, поєднаних в одному виробі. Одиночні салюти, з яких формують батарею, можуть бути різними, тобто мати різний калібр, містити в зарядах різні ефекти. Це дає змогу стверджувати, що такий піротехнічний виріб є найзручнішим у застосуванні, адже передбачає значний асортимент усіляких піротехнічних ефектів. За будовою батарея салютів схожа на одиночні салюти, адже передбачає їх сукупність (рис. 2). Розмір і кількість об'єднаних, одиночних салютів є головними характеристиками батареї. Діаметр пускової труби одиночного салюту (калібр) вимірюють у дюймах. Кількість об'єднаних одиночних салютів дорівнює кількості залпів у батареї.

Перед застосуванням салютну батарею слід оглянути, переконавшись у цілісності картонного паковання. У разі виявлення пошкоджень таку батарею краще не застосовувати, а утилізувати шляхом замочування у воді протягом доби.

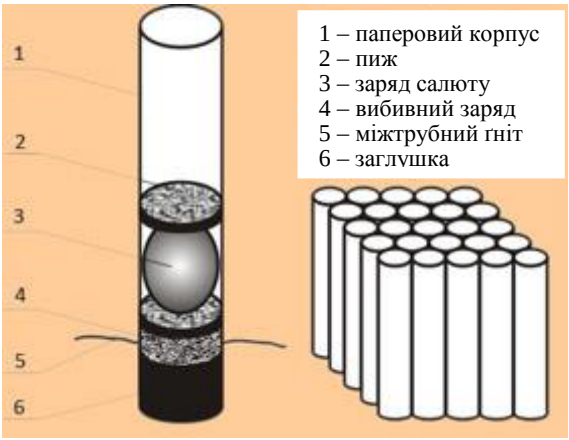

Рис. 2. Внутрішня будова батареї салютів

Перед запуском батареї потрібно відкрити верхню картонну кришку та відігнути її мінімум на 180°. Потім слід встановити батарею на рівну, неслизьку, горизонтальну поверхню. Якщо основа виробу є меншою, ніж його висота, батарею доцільно обкласти землею, цеглою, снігом, унеможлививши її перекидання. Під час підпалювання ґнота не можна нахилятися над виробом. Після його займання слід відбігти мінімум на 20 м від батареї.

Римські свічки, попри візуальну простоту, є досить складними виробами. Конструкція передбачає багаторазову пускову трубку зі значною кількістю шарів. Для кожного залпу існує три заряди. Якщо розглядати конструкцію зверху вниз то йдеться про такі складові: безпосередньо заряд, що містить піротехнічний ефект; виштовхувальний заряд; сповільнювач – елемент, що передає запал наступному зарядові.

Римські свічки заборонено тримати в руках. Ці вироби встановлюють вертикально, надійно закріплюючи. Перед використанням римські свічки варто закопати на половину висоти в землю (сніг) або примотати скотчем до надійно вкопаної арматури.

Ракети є найбільш цікавим видом феєрверків. Вони містять стабілізатор (корпус ракети або дерев'яна палиця, на якій прикріплено двигун і піротехнічний заряд), тобто ретельно перевірений фізичний предмет, що має певні габарити й вагу (тому ракети з пошкодженими

стабілізаторами використовувати заборонено, адже траєкторія польоту може бути непередбачуваною); двигун – піротехнічний склад, що має форму увігнутого конуса (для збільшення площі горіння) та поміщений у щільну гільзу, яка має сопло; заряд і сповільнювач (у момент досягнення ракетою максимальної висоти сповільнювач прогорає до кінця та ініціює заряд, який створює візуальний ефект феєрверка).

Контурна свічка містить тонкостінну гільзу, дно якої заповнене глиною товщею 15–20 мм. Іншу частину набито повільно палаючим полум'яним білим або кольоровим складом. Окремо свічку не застосовують (її використовують, наприклад, для формування картин) під час проведення феєрверків, святкових заходів і різних урочистостей.

Фальшфеєр – виріб промислового виготовлення, корпус якого є тонкостінною гільзою, набитою складом бенгальського вогню, що повільно горить. Його використовують для освітлення місцевості й різних предметів. Фальшфеєр – це фактично фігурна свічка, але з ручкою, яка призначена для тримання в руках чи закріплення виробу.

Дукер (водний фонтан) – виріб промислового виготовлення, що має вигляд фігури, яка плаває у воді та викидає вгору блискучі іскри (візуально схожий на фонтан). Догорівши, він повністю розчиняється у воді, а наприкінці горіння гучно вибухає. Спрацювання невеликих розривних зарядів усередині гільзи між складом зумовлює утоплення дукера. Зверху гільзи прикріплюють поплавок для надання дукерові вертикального положення на воді.

Квекар – виріб промислового виготовлення, що становить міцну гільзу, набиту складом, який швидко згорає. З обох кінців гільзу щільно закрито. В одному кінці гільзи наявний отвір, в іншому – поплавок. Квекар, як і дукер, є водною фігурою, що під час займання обертається на воді, поступово занурюючись.

Помпфеєр (римська свічка) – виріб промислового виготовлення, що складається з довгої міцної гільзи, наповненої декількома шарами вибивного заряду та проміжним складом, що повільно горить. Один кінець гільзи набивають сухою глиною (товщею 25–30 мм), що становить дно гільзи. Під час горіння лунає низка пострілів, під час яких на значну висоту вилітають кольорові зірчатки. За умов дотримання правил спорядження зарядів складу (кожен наступний є меншим, ніж попередній) ці зірчатки спрацьовують на одній висоті.

Шнурфеєр – ракетний двигун і запалювальний склад, розмежовані глиняною пробкою з отвором, крізь який пропущено стопін на пороховій підмазці. До виробу прикріплено міцну гільзу діаметром каналу 10 мм, якою шнурфеєр надівають на дріт або на мотузку. Дія шнурфеєра полягає в тому, що підпалений виріб рухається вперед уздовж дроту і, дійшовши до стійки з прикріпленим кінцем дроту, зупиняється. Після прогорання складу вогонь через стопін передається до запалювального складу, який, відповідно, підпалює стопіновий привід фігури. Фактично шнурфеєр передбачає дистанційний підпал, хоча й досить оригінальний, оскільки дроту, яким рухається полум'я, не видно.

Висновок

Матеріал, викладений у цій лекції, дає змогу сформувати загальне уявлення про піротехнічні вироби, розкрити технічні характеристики окремих із них, з'ясувати зміст термінів, які необхідно знати будь-якому фахівцеві-піротехніку. Знання конструктивних особливостей зазначених виробів є запорукою правильного та безпечного їх використання.

Завдання для самоконтролю

1. Розкрийте зміст поняття «піротехніка».
2. Скажіть, у чому полягає відмінність між піротехнічними виробами побутового та спеціального призначення.
3. Наведіть загальну характеристику піротехнічних виробів.
4. Вкажіть, що належить до засобів ініціювання та займання?
5. Назвіть основні складові піротехнічного виробу.
6. Зазначте допоміжні елементи конструкції піротехнічного виробу.
7. Опишіть конструктивні особливості піротехнічних виробів.
8. Зазначте особливості внутрішньої будови одиночних салютів.
9. Опишіть принцип дії батареї салютів.
10. Розкрийте небезпечні чинники піротехнічного виробу.

ЛЕКЦІЯ 2
Класифікація піротехнічних виробів. Піротехнічні вироби побутового призначення

План

1. Класифікація піротехнічних виробів.
2. Піротехнічні вироби побутового призначення, їх класифікація та конструктивні особливості.
3. Зберігання піротехнічних виробів на складах постійного, тимчасового зберігання, а також видаткових складах.
4. Зберігання піротехнічних виробів у торговельних мережах.
5. Рекомендації щодо безпечного застосування піротехнічних виробів побутового призначення.

Література

1. ДСТУ 4105-2002 «Вироби піротехнічні побутові. Загальні вимоги безпеки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://otipb.at.ua/load/dstu_4105_2002_virobi_pirotekhnichni_pobutovi_zagalni_vimogi_bezpeki/23-1-0-4706. – Назва з екрана.
2. ДСТУ 4316:2004 «Вироби піротехнічні побутового призначення. Вимоги щодо пожежної безпеки і методи випробувань» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.sop.com.ua/regulations/10637/478732/. – Назва з екрана.
3. Про затвердження Технічного регламенту піротехнічних виробів [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 серп. 2011 р. № 839. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/839-2011-%D0%BF. – Назва з екрана.
4. Костаков А. С. Пиротехника / А. С. Костаков, С. В. Бабак. – Харьков : Торнадо, 2001. – 209 с.
5. Про затвердження Тимчасових правил обігу в Україні побутових піротехнічних виробів [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 23 груд. 2003 р. № 1649. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0263-04. – Назва з екрана.
6. Фатеев В. М. Пиротехника : курс лекций / В. М. Фатеев, Л. І. Таборов, Ю. П. Приходько. – Киев : Пульсары, 2006. – Ч. 4, кн. 2 : Понятие и классификация пиротехнических изделий. – 157 с.
7. Фатеев В. М. Пиротехника : пособие / В. М. Фатеев, С. М. Лапин, Е. О. Давыдова. – Ч. 2. – Киев : Пульсары, 2005. – 146 с.

Вступ

Розглядаючи наведені в плані лекції питання, слід констатувати важливість кожного з них. Проте особливо вагомим є друге питання, присвячене вивченню конструктивних особливостей піротехнічних виробів побутового призначення. Опанування саме цієї тематики дасть змогу користувачеві безпечно використовувати зазначені вироби. Цьому сприятиме також вивчення особливостей зберігання піротехнічних виробів побутового призначення, засвоєння рекомендацій щодо їх безпечного застосування.

1. Класифікація піротехнічних виробів

Існує чимало підходів до класифікації піротехнічних виробів. Пропонуємо класифікацію за найбільш значущими критеріями.

За **призначенням** піротехнічні вироби можуть бути:

– військового призначення;

– спеціального призначення;

– технічного призначення;

– побутового призначення.

Піротехнічні вироби *військового призначення* – вироби, що перебувають на озброєнні армії та призначені для виконання бойового завдання, навчання особового складу Збройних сил (різні трасуючі засоби та засоби перешкоджання; димові засоби, зокрема димові шашки, гранати, імітатори; імітаційні засоби – вибухопакети, шашки імітації розриву артилерійських снарядів).

Піротехнічні вироби *спеціального призначення* – вироби, користування якими потребує спеціальних знань і навичок, відповідної атестації виконавців (користувачів) та/або забезпечення відповідних умов технічного оснащення. Їх використовують для виконання конкретних завдань: вироби народногосподарського призначення та вироби спецтехніки (призначені для використання правоохоронними органами).

Народногосподарські піротехнічні вироби спеціального призначення:

– сигнальні та освітлювальні – фотоспалахи, авіабомби, освітлювальні патрони, плавальні сигнальні засоби, залізничні петарди;

– піротехнічні вироби впливу на природні явища – засоби для розсіювання хмар, запобігання ураганам, для примусового сходження лавин, відлякування птахів від злітно-посадкових смуг аеродрому;

– піротехнічні вироби термітної зварювальної техніки – зварювальні піротехнічні стрижні;

– піротехнічні вироби вогнегасні;

– піротехнічні вироби для знищення носіїв інформації.

Піротехнічні вироби технічного призначення – це професійні піротехнічні вироби, призначені для проведення феєрверків (люсткугелі, бураки (міни), салютні установки, римські свічки, комети, фонтани тощо).

Піротехнічний виріб побутового призначення (побутовий піротехнічний виріб) – піротехнічний виріб, котрий вільно продають населенню (особам віком від 18 років), поводження з яким не вимагає спеціальних знань і навичок, а використання його згідно з інструкцією із застосування за межами небезпечної зони забезпечує безпеку здоров'я та життя людей, не призводить до псування майна та завдавання шкоди навколишньому середовищу.

Залежно від **місця спрацювання** піротехнічні вироби бувають:

– наземні та водні – вироби, які після свого запуску залишаються на землі або вистрілюють на воду (фонтани, вулкани, феєрверки на землі, колеса тощо);

– паркові, тобто вироби, які після спрацювання залишаються на землі, але викидають вгору наявні в них піроелементи (римські свічки, салютні установки, бураки);

– висотні – вироби, що піднімаються на висоту понад 50 м (ракети, люсткугелі).

За **місцем використання** піротехнічні вироби можуть бути таких видів:

– піротехнічні вироби, які використовують на вулиці;

– піротехнічні вироби, призначені для використання в закритих приміщеннях (свічки для торту, хлопавки, бенгальські вогні, низькотемпературні фонтани).

Залежно від **часу використання** розрізняють такі види піротехнічних виробів:

– нічні (призначені для використання в темний час доби);

– денні (призначені для використання у світлий час доби).

Також піротехнічні вироби класифікують залежно від **класу небезпеки.** Зокрема, з огляду на безпечність транспортування ці вироби належать до першого класу небезпечних вантажів згідно з Європейською угодою про міжнародне перевезення небезпечних вантажів. Залежно від здатності вибухати або розкидати палаючі матеріали їх поділяють на підкласи 1.4, 1.3, 1.2 та 1.1.

Крім того, для вантажів першого класу встановлено групи сумісності відповідно до їх властивостей і можливості спільного перевезення:

1. Група сумісності «G» – піротехнічні речовини; вироби, які містять піротехнічні вироби; вироби, які містять як вибухові речовини,

так і освітлювальні, запалювальні, сльозоточиві або димоутворювальні речовини (за винятком виробів, що активуються водою, та виробів, що містять білий фосфор, фосфіди, легкозаймисті рідини та гелі) і класифікуються за класами небезпечності як 1.1G, 1.2G, 1.3G та 1.4G (згідно з ГОСТ 19433-88 та ДОПНВ).

2. Група сумісності «S» – речовини або вироби, упаковані або сконструйовані таким чином, що в разі випадкового спрацювання будь-який небезпечний прояв обмежено самим пакованням, а якщо тара порушена полум'ям, то ефект вибуху або розкидання обмежений, що не заважає проведенню аварійних заходів або гасіння пожежі в безпосередній близькості до паковання, і які класифікуються за класами небезпечності як 1.4S (згідно з ГОСТ 19433-88 та ДОПНВ).

За **характером ефекту** феєрверки поділяються на:

– полум'яні вироби, які створюють світловий ефект у вигляді кольорового полум'я (наприклад факели);

– іскристі й форсові піротехнічні вироби;

– вироби, призначені для створення шумового ефекту (петарди, вертушки, Марсів вогонь тощо);

– комбіновані вироби, призначені для створення різноманітних звукових і світлових ефектів.

Згідно з ДСТУ 4105-2002, побутові піротехнічні вироби за ступенем небезпеки під час використання поділяють на три класи. Ступінь небезпеки в цій класифікації визначають присутністю небезпечних факторів, а також рівнем їх вияву.

Небезпечний фактор піротехнічного виробу – специфічний ефект, створюваний піротехнічним виробом або піротехнічним елементом, здатний за певних умов загрожувати здоров'ю людей, завдавати шкоди майну та навколишньому середовищу.

До небезпечних факторів належать:

– полум'я або високотемпературний промінь продуктів згорання;

– пожежонебезпечні елементи конструкції, які розлітаються (палаючі піротехнічні елементи, розпечені шлаки, іскри тощо);

– уламки, які розлітаються під час вибуху;

– продукти згорання або диспергування в аерозольному стані;

– специфічна дія продуктів згорання на людину та навколишнє середовище;

– рівень звукового тиску.

Отже, побутові піротехнічні вироби за ступенем небезпеки під час використання поділяються на три класи:

І клас – піротехнічні вироби, у яких серед небезпечних чинників немає ударної хвилі та розлітання уламків під час вибуху; значення кінетичної енергії руху піротехнічного виробу не більше 0,5 Дж, рівня

звукового тиску на відстані 0,25 м від піротехнічного виробу не більше 125 дБ, а радіус небезпечної зони за іншими чинниками не перевищує 0,5 м;

II клас – піротехнічні вироби, у яких серед небезпечних факторів немає ударної хвилі та розлітання уламків під час вибуху; значення кінетичної енергії руху піротехнічного виробу не більше 5 Дж, рівня звукового тиску на відстані 2,5 м від піротехнічного виробу не більше 140 дБ, а радіус небезпечної зони за іншими чинниками не перевищує 5 м;

III клас – піротехнічні вироби, у яких серед небезпечних чинників немає ударної хвилі та розльоту уламків під час вибуху; значення кінетичної енергії руху піротехнічного виробу не більше 20 Дж, рівня звукового тиску на відстані 5 м від піротехнічного виробу не більше 140 дБ, а радіус небезпечної зони за іншими чинниками не перевищує 20 м.

Відповідно до ДСТУ 4316:2004, побутові піротехнічні вироби залежно від ступеня пожежної небезпеки можуть належати до:

– *першої групи* (застосовують на відкритих територіях, у приміщеннях громадського та побутового призначення; їх заборонено застосовувати у приміщеннях площею меншою ніж 6 м^2, на горищах, у підвалах, приміщеннях, де зберігають пожежонебезпечні матеріали і вироби, а також балони з горючими газами);

– *другої групи* (застосовують на відкритих територіях, на відстані не ближчій ніж 5 м від будівель і споруд; їх заборонено застосовувати особам віком до 18 років, у приміщеннях громадського та побутового призначення, на горищах, у підвалах, приміщеннях, де зберігаються пожежонебезпечні матеріали і вироби, а також балони з горючими газами);

– *третьої групи* (застосовують на відкритих територіях, на відстані не ближчий ніж 20 м від будівель і споруд; їх заборонено застосовувати особам віком до 18 років, у приміщеннях громадського та побутового призначення, на горищах, у підвалах, приміщеннях, де зберігаються пожежонебезпечні матеріали й вироби, а також балони з горючими газами).

2. Піротехнічні вироби побутового призначення, їх класифікація та конструктивні особливості

Піротехнічні вироби побутового призначення – вироби, які перебувають у вільному продажу та поводження з якими не вимагає спеціальних знань і навичок. Їх використання за умов дотримання вимог відповідної інструкції із застосування забезпечує (за межами небезпечних зон) безпеку для здоров’я та життя людей, не призводить

до псування майна та завдавання шкоди навколишньому середовищу. Вони зазвичай належать до першого класу небезпечних вантажів (згідно з ГОСТ 19433-88).

Піротехнічні вироби побутового призначення класифікують таким чином.

1. За *видом ефекту:*

– шумові;

– світлові;

– світлошумові.

Шумові вироби наземної (висотної) дії створюють шумовий ефект (ляскіт, розрив, шелест, свист, шипіння тощо).

Світлові вироби наземної (висотної) дії створюють світловий або комбінований ефекти.

Світлошумові вироби наземної (висотної) дії створюють світловий, димовий або комбінований ефекти, що супроводжуються імпульсним ефектом.

2. Залежно від *конструкції корпусу:*

– з простим корпусом;

– зі складним корпусом;

– з комбінованим корпусом.

Простий корпус має циліндричну (конусоподібну) або сферичну форму, виготовлений з паперу (картону) або полімеру. Складний корпус відрізняється від попереднього лише наявністю допоміжних елементів. Натомість комбінований корпус, окрім усього зазначеного, містить також спеціальні кріпильні елементи.

3. За *ступенем стійкості корпусу:*

– стабільні;

– нестабільні.

Стабільний корпус у процесі спрацьовування піротехнічної суміші зберігає свою форму, а нестабільний – руйнується.

4. Залежно від *виду ініціювального впливу:*

– вогнепровідні (засобом ініціювання є електрозапалювач, стопін);

– тертьові (засобом ініціювання є склад, що загорається від тертя).

Електрозапалювач здебільшого застосовують у піротехнічних виробах технічного призначення. Стопін – нитка, просякнута та покрита горючою речовиною (зазвичай просякнута розчином калієвої селітри, а зверху вкрита пороховим м’якишем, тобто подрібненим, незернистим димним порохом).

5. За *призначенням* піротехнічні вироби побутового призначення також можуть бути різних видів.

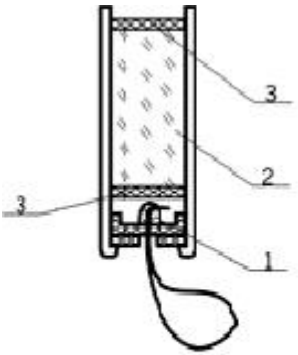
Пістон – виріб промислового виготовлення, призначений для створення звукового ефекту, що нагадує постріл. Він має вигляд

стрічок, листів, валиків або круглих полімерних кілець із масою піротехнічного складу не більше 1 г.

Тріскачка – виріб промислового виготовлення, призначений для створення звукового ефекту, що нагадує стрілянину з автомата або тріск палаючих дров. Має вигляд картонних корпусів, послідовно поєднаних стопіном, із сумарною масою піротехнічного складу не більше 4 г.

Хлопавка – виріб промислового виготовлення, призначений для створення звукового та візуального ефекту дощу з конфеті, що складається з картонного корпусу циліндричної форми діаметром не більше 20–25 мм. У гільзу поміщають конфеті та вибивний заряд, унаслідок спрацювання якого відбувається ініціювання. Завдяки смиканню за шнур піротехнічна суміш вибухає і вміст хлопавки (конфеті) викидається. Сумарна маса піротехнічного складу становить не більше 4 г.

Корпуси хлопавок виготовляють з паперу або пластмаси у вигляді циліндра, конуса, пляшечки, цукерки тощо. Смикання за шнурок хлопавки (рис. 3) зумовлює займання чутливого до тертя піротехнічного складу, унаслідок чого продукти горіння викидають з хлопавки паперове конфеті, серпантин, різні сувеніри, а також розподільні картонні прокладки.

1 – піротехнічний склад
2 – конфеті (серпантин)
3 – прокладки

Рис. 3. Хлопавка

Хлопавку слід міцно тримати на витягнутій руці під кутом 30–45° шнуром донизу, який слід різко смикнути іншою рукою.

Попри те, що хлопавки є одним з найбезпечніших феєрверків, варто пам'ятати, що:

– швидкість руху вмісту хлопавки в початковий момент є досить потужною, тому не слід спрямовувати виріб в обличчя глядачів або на освітлювальні лампи, щоб не пошкодити очі та не спричинити руйнувань;

– не можна застосовувати хлопавку поблизу полум'я свічок або розпечених спіралей (це може спричинити займання конфеті або серпантину);

– дітям можна користуватися хлопавкою лише під наглядом дорослих.

Існують також настільні хлопавки, які встановлюють вертикально. У такому разі піротехнічний склад запалюють від ґнота, розташованого біля основи. Ці хлопавки слід ставити на безпечну підставку, наприклад тарілку, уникаючи розташування під освітлювальними лампами.

Шутиха – виріб промислового виготовлення, призначений для створення короткочасного світлового (димового) або світлошумового ефекту, що складається з картонного (паперового) або полімерного корпусу і не має елементів, що дають ефекту вражаючої дії. Зазвичай це міцна гільза, що має з одного боку отвір, а з протилежного – невеликий заряд піротехнічного складу, який після закінчення горіння видає звук, схожий на постріл. Самостійно цей виріб у феєрверках не застосовують. Він призначений для спорядження ракет, бураків, фугасів. Шутиха має ініціювальний елемент і піротехнічний склад, маса якого не перевищує 3 г.

Бенгальський вогонь – виріб промислового виготовлення, призначений для створення ефекту шляхом послідовного згорання піротехнічного складу масою не більше 5 г, який нанесено на металеву або полімерну основу, що не згорає, або знаходиться всередині картонного чи полімерного корпусу. Склад спрацьовує протягом 50 с, після чого в боки розлітаються блискучі іскри без диму.

Бенгальська свічка (часто її називають «бенгальський вогонь») є одним із найпоширеніших видів феєрверків. Це металевий стрижень або дерев'яна паличка з нанесеним на неї піротехнічним складом. Під час горіння свічка розкидає сріблясті іскри.

Кольорова бенгальська свічка під час горіння утворює також невеликий факел червоного, зеленого або жовтого кольору. Якісна бенгальська свічка має спалахувати від одного сірника, не гаснути під час горіння та не залишати на підлозі гарячі шлаки, утворені внаслідок горіння.

Залежно від застосованого складу бенгальська свічка може мати чорний, сірий або сріблястий відтінок. Її розміри становлять від 150 до 650 мм, а час горіння – від 30 с до 5 хв. Найбільші свічки рекомендовано використовувати лише у великих приміщеннях або залах. Будь-яку бенгальську свічку можна тримати в руці за відкриту частину під кутом 30–45°.

Кольорові бенгальські свічки слід застосовувати лише надворі через наявність агресивних оксидів у продуктах горіння.

Петарди використовують для імітації вибуху. Вони набули популярності досить швидко, хоча їх ефект полягає лише в імітуванні гучного звуку. Петарди різняться за розмірами та рівнем гучності. Це можуть бути петарди-спалахи запалювані тертям, подвійні або летючі петарди, стрічки петард тощо.

Конструкція цього виробу передбачає паперову гільзу з піротехнічним складом (рис. 4). З одного боку гільзу закрито паперовою чи глиняною заглушкою, а з іншого – до складу через заглушку приєднано ґніт або вміщено запалювальну суміш, що повільно горить. Після займання піротехнічного складу петарда гучно розривається. Існують оригінальні петарди з комбінованими ефектами – перед вибухом петарда може обертатися, стрибати, розкидати іскри, злітати догори.

Ґнотові петарди виготовляють у вигляді як окремих виробів, так і їх зв'язок (від десяти до декількох тисяч штук). Довгі зв'язки стелять на землі у вигляді стрічок, після підпалення яких петарди послідовно розриваються, унаслідок чого лунає безперервне тріскання.

Під час експлуатації петард слід дотримуватися основних правил безпеки:

– не носити ці вироби в кишенях і без паковання;

– не розбирати петарди;

– після запалювання тертям петард-спалахів не затримувати їх у руках;

– після займання петарду слід відкидати від себе на відстань п'яти-шести метрів.

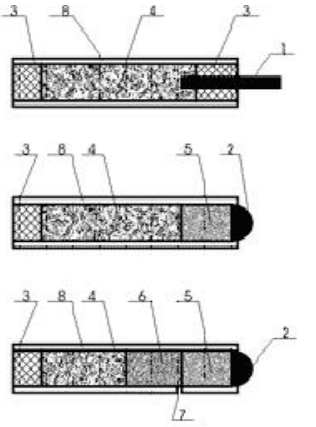
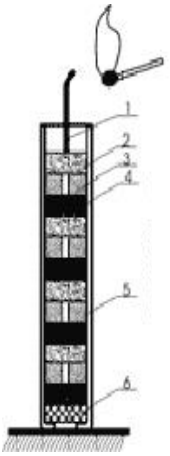

Рис. 4. Петарди:
а) з ґнотом;
б) запалювана тертям;
в) обертальна

1 – ґніт
2 – тертьовий запальник
3 – заглушка
4 – основний склад
5 – склад, що повільно горить
6 – двигун
7 – сопло
8 – паперова гільза

Категорично заборонено кидати петарди в людей, тварин, закидати зазначені вироби в банки, відра, пляшки.

Римські свічки – візуально ефектні та популярні піротехнічні вироби. Конструкція передбачає довгу картонну трубку, у верхній частині якої розміщено ґніт (рис. 5). Всередині трубку почергово заповнено пластами повільно палаючого піротехнічного складу, зірчаток та пороху. Свічка горить зверху вниз, послідовно вистрілюючи догори палаючими зірчатками (від чотирьох штук до декількох десятків).

1 – ґніт
2 – склад, що повільно горить
3 – пласт зірчаток з отвором у центрі
4 – вибивний заряд (порох)
5 – паперова гільза
6 – заглушка

Рис. 5. Римська свічка

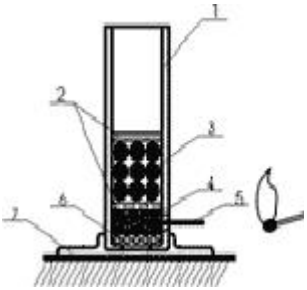
Римські свічки не можна тримати в руці через імовірність руйнування її оболонки або донної частини, що може призвести до отримання опіків. Цей виріб слід встановлювати вертикально, ґнотом догори, надійно закріплюючи. Для цього свічку потрібно міцно прив'язати до кілка, вбитого в землю, або увіткнути в металеву трубу, ґрунт чи щільний сніг не менш ніж на 1/3 довжини виробу.

Салют – піротехнічний виріб, який становить невелику паперову (інколи металеву) заряджену гільзу (ствол), що вистрілює на висоту 15–50 м парашутами або палаючими зірчатками (рис. 6).

Батарея салютів, що часто викликає захват у глядачів, може містити декілька десятків стволів, кожен з яких має окремий ефект. Підпалюють батарею від одного ґнота. Барвисте оформлення батарей,

неповторні ефекти й простота застосування роблять цей виріб незамінним для невеликих феєрверків.

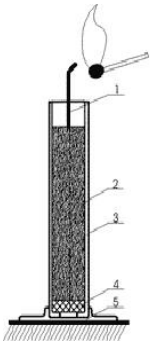
Салюти слід встановлювати на тверду рівну поверхню. Батареї салютів з незначною кількістю стволів слід присипати біля основи землею або щільним снігом, щоб уникнути перекидання під час стрільби. З цієї самої причини не рекомендовано ставити такі батареї на лід.

1 – гільза
2 – паперові або картонні прокладки
3 – зірчатки
4 – вибивний заряд
5 – гніт (стопін)
6 – заглушка
7 – підставка

Рис. 6. Салют

Фонтан – піротехнічний виріб, який після підпалювання випромінює потік яскравих іскор на висоту від декількох сантиметрів до декількох метрів (рис. 7). Його підпалюють у верхній частині. Виверження іскор може супроводжуватися свистом, тріском, викидом вогняних куль. Фонтани палають від декількох секунд до двох-трьох хвилин. Більшість таких виробів можна застосовувати лише на відкритому повітрі. У приміщеннях та на закритих сценічних майданчиках використовують спеціальні малодимні настільні й концертні фонтани.

1 – гніт (стопін)
2 – піротехнічний склад
3 – гільза
4 – заглушка
5 – підставка

Рис. 7. Фонтан

Потоки іскор різних фонтанів, що перетинаються, використовують для створення піротехнічних фігур (рис. 8).

Рис. 8. Піротехнічна фігура «Зірка»

Вулкани виготовляють у вигляді конуса. У процесі горіння зростає площа палаючого складу вулкана, унаслідок чого збільшується висота потоку іскор.

Контурні свічки призначені для створення невеликого яскравого кольорового факела. Їх розміщуються на контурі малюнка або напису. Завдяки електрозапалювачу або стопіну, що швидко горить, контурні свічки спалахують одночасно і створювана ними кольорова вогняна картина або напис (рис. 9) справляють незабутнє враження.

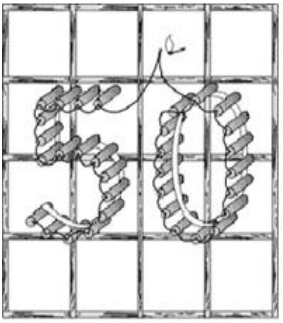

Рис. 9. Напис контурними свічками

У міських умовах фонтани, фігури й написи є найбільш доцільними та затребуваними видами феєрверків з огляду на незначні розміри небезпечної зони.

Основні правила безпеки під час застосування фонтанів такі:

– для уникнення перекидання їх слід надійно закріплювати на землі;

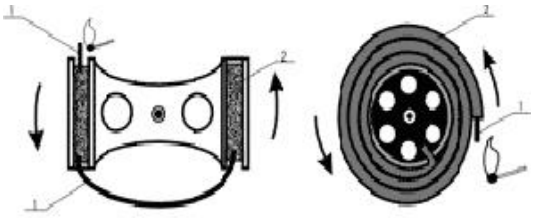
– не застосовувати фонтани, призначені для відкритого повітря, у закритих приміщеннях;

– перед використанням цих виробів прибрати з небезпечної зони легкозаймисті предмети, суху траву тощо;

– не брати до рук (якщо конструкцією не передбачено спеціальної ручки) та не намагатися погасити фонтан, що палає.

Сонце – досить ефектний феєрверк, який обертається навколо горизонтальної осі та розкидає на всі боки іскри, утворюючи яскраве кольорове коло (рис. 10). Такий виріб укомплектовано цвяхом, який просувають крізь отвір у центрі сонця та прибивають до вертикальної стійки на висоті не менше 1,5 м (стійкою може слугувати, наприклад, дерево).

Під час установки сонця слід переконатися в легкості його обертання та відсутності в стійки виступаючих частин, які можуть гальмувати обертання. Для забезпечення легкості обертання між сонцем і стійкою можна вставити пластмасову шайбу (наприклад, можна скористатися пробкою від пластикових пляшок).

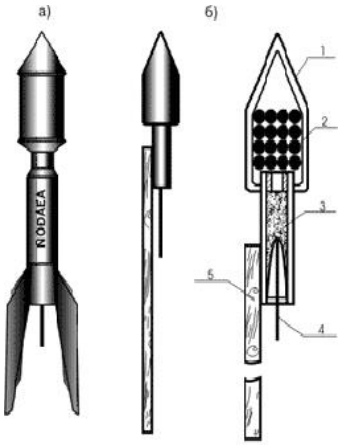

1 – стопін
2 – піротехнічний склад

Рис. 10. Сонце

Ракети демонструють найпривабливіші риси феєрверка – енергійний старт, яскраву іскристу траєкторію, барвистий салют. Виріб складається з двигуна, головної частини та стабілізатора

(рис. 11). Двигун ракети уможливлює піднімання на висоту від 20 до 100 м. Наприкінці його роботи в головній частині займається піротехнічний склад, унаслідок чого ракета викидає палаючі зірчатки, іскри, парашути або видає різкий звук.

1 – головна частина
2 – зірчатки
3 – двигун
4 – ґніт (стопін)
5 – палочка-стабілізатор

Рис. 11. Ракети: а) з хвостовим оперенням; б) з палочкою-стабілізатором

У невеликих ракетах двигун і головна частина мають вигляд однієї паперової гільзи. Завдяки стабілізатору ракета в польоті зберігає вертикальний напрямок. Найпростішим і досить ефективним стабілізатором може бути пряма дерев'яна паличка або рейка. Довжина та вага такої палички (рейки) мають відповідати типу ракети, а отже, не можна запускати ракети зі зламаним, викривленим або саморобним стабілізатором.

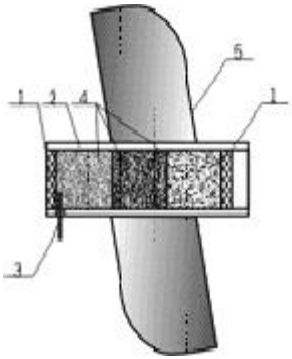
Для запуску ракети її слід виставити вертикально, помістивши у відповідну пляшку з вузькою шийкою або у відрізок паперової чи металевої труби на відстань не менше 1/3 довжини палички-стабілізатора. Не можна встромляти паличку в землю, оскільки тяги ракети може виявитися недостатньо для злету.

Після розриву ракети на висоті паличка-стабілізатор падає на землю. У великих ракет стабілізатор є досить важким предметом, тому запуск таких піротехнічних виробів слід здійснювати на значній відстані від глядачів (100–150 м).

Ракети зі стабілізатором у вигляді хвостового оперення часто запускають зі стартових майданчиків, якими укомплектовано виріб.

Запускати ракети слід подалі від висотних будинків, дерев, дротів і ліній електропередач.

Летючі феєрверки розкручуються на землі та злітають вертикально вгору на висоту до 20 м, розкидаючи іскри у вигляді парасольок. Цей феєрверк може яскраво світитися різними кольорами, тріскотіти, викидати парашут. Його конструкція зазвичай передбачає паперовий циліндричний корпус з крильцями (рис. 12). Інколи такі вироби не мають крилець і піднімаються вгору завдяки додатковому реактивному двигуну.

1 – заглушки
2 – паперова гільза
3 – гніт (стопін)
4 – піротехнічні склади
5 – крильця

Рис. 12. Будова летючого феєрверка

Летючі феєрверки запускають з рівного майданчика розміром 50х50 см (наприклад, шматок картону). Основні заходи безпеки передбачають заборону запускати феєрверк поблизу будівель, житлових будинків, ліній електропередач та за умов потужного вітру.

3. Зберігання піротехнічних виробів на складах постійного, тимчасового зберігання, а також видаткових складах

Будинки складів мають бути одноповерховими та не мати горищних, цокольних чи підвальних поверхів. Мінімальні межі вогнестійкості будівельних конструкцій складів та максимальні межі

поширення вогню ними мають відповідати вимогам ДБН В.1.1-7-2002 до будинків І або ІІ ступеня вогнестійкості.

За наявності в будинку складу приміщень іншого функціонального призначення, приміщення для зберігання піротехнічних виробів мають бути відокремлені від інших протипожежними стінами І типу із заповненням прорізів (двері, ворота, люки, клапани) з межею вогнестійкості не менше ЕІ 60 за ДБН В.1.1-7-2002.

Будинки складів мають бути розділені на протипожежні відсіки площею не більше 500 м^2 згідно з вимогами ДБН В.1.1-7-2002.

Територію складу слід утримувати в чистоті та систематично очищати від сміття, тари, опалого листя, яке необхідно регулярно видаляти (вивозити) у спеціально відведені місця. Проходи, під'їзди до складських будинків і споруд, пожежних вододжерел, місць розташування первинних засобів пожежогасіння, пожежного інвентарю й обладнання мають завжди бути вільними та взимку очищатися від снігу.

Облаштовувати мережі силового та освітлювального електропостачання, установлювати штепсельні розетки, апарати управління та інше електрообладнання, прокладати транзитні мережі електропостачання через приміщення складів заборонено.

За сухої погоди на складах доцільно здійснювати природне провітрювання.

У складах постійного та тимчасового зберігання слід передбачити мережу внутрішнього протипожежного водопроводу згідно з вимогами СНиП 2.04.01-85 для забезпечення витрат води за умов подання двох струменів по 5 л/с кожен.

Ремонтні роботи в приміщеннях складів можна виконувати лише з письмового дозволу керівника підприємства чи уповноваженої ним особи, у якому має бути зазначено необхідні запобіжні заходи, або за умов повного видалення зі складу побутових піротехнічних виробів.

Проводити вогневі та інші пожежонебезпечні роботи на діючих складах заборонено. У виняткових випадках такі роботи може бути проведено за погодженням з місцевим органом державного пожежного нагляду за умов дотримання вимог Правил пожежної безпеки в Україні та Інструкції з організації безпечного ведення вогневих робіт на вибухопожежонебезпечних та вибухонебезпечних об'єктах.

Використовувати відкритий вогонь та курити на території складів заборонено.

У разі виявлення ознак пожежі працівники складів і торговельних підприємств мають діяти згідно з вимогами Правил пожежної безпеки в Україні.

4. Зберігання піротехнічних виробів у торговельних мережах

Дозволяється зберігання побутових піротехнічних виробів у підсобних приміщеннях торговельних підприємств у кількості не більше ніж по одному заводському пакуванню кожного найменування побутових піротехнічних виробів, що реалізуються, але не більше 500 кг, при цьому загальна вага піротехнічного складу в піротехнічних виробах не має перевищувати 100 кг.

У торговельних залах торговельних підприємств можна зберігати побутові піротехнічні вироби в кількості не більше ніж по одному заводському пакованню кожного найменування виробів, що реалізуються, але не більше 50 кг, при цьому загальна вага піротехнічного складу в піротехнічних виробах не має перевищувати 10 кг.

Усі операції, пов'язані з розкриттям тари, перевіркою її справності, розфасуванням або перепакуванням продукції, слід проводити в приміщеннях, ізольованих від місця зберігання.

Вироби, що залишилися після реалізації, мають бути повернуті на склади постійного та тимчасового зберігання в упакованому вигляді.

Заборонено зберігати в місцях продажу побутові піротехнічні вироби неякісні (забраковані), з простроченими термінами придатності або простроченими гарантійними термінами.

5. Рекомендації щодо безпечного застосування піротехнічних виробів побутового призначення

1. Піротехнічні вироби побутового призначення переважно заборонено використовувати в закритих приміщеннях.

2. Не можна застосовувати піротехнічні вироби під гілками дерев, лініями електропередач та за умов потужного вітру.

3. Заборонено нахилятися над виробом у момент підпалювання гнота.

4. Майданчик для застосування піротехнічних виробів має бути розташований подалі від житлових будівель, легкозаймистих матеріалів тощо. Він має бути рівним, бажано з твердим покриттям.

5. Не можна застосовувати піротехнічні вироби поблизу дитячих установ, лікарень, будинків для людей похилого віку, церков.

6. Заборонено протягом 15 хв підходити до піротехнічного виробу після припинення його роботи.

7. Не можна повторно приводити в дію піротехнічний виріб, якщо він не спрацював з першого разу.

8. Під час використання піротехнічних виробів слід передбачити безпечну відстань глядачів від піротехнічного виробу, убезпечивши навколишні предмети, автотранспорт від можливого загоряння.

9. Вироби, які не спрацювали,слід помістити в ємність із водою (на 24 год), після чого знищити.

10. Доцільно передбачити надання першої медичної допомоги в разі виникнення нещасних випадків.

Знищенню підлягають піротехнічні вироби побутового призначення, які є непридатними для подальшого використання з таких причин:

– зазнали впливу атмосферних опадів;

– не спрацював ініціюючий елемент;

– піротехнічний склад згорів не повністю;

– виріб зберігали без паковання;

– пошкоджено паковання виробу (деформовано корпус, розірвано захисні стінки тощо).

Висновок

У лекції наведено основні конструктивні особливості піротехнічних виробів побутового призначення, висвітлено їх класифікацію. Представлений матеріал надає можливість засвоїти ключові правила використання та зберігання зазначених виробів на складах постійного, тимчасового зберігання, а також видаткових складах, у торговельних мережах, що безпосередньо пов’язано з безпечністю застосування піротехніки в побуті.

Завдання для самоконтролю

1. Розкрийте особливості класифікації піротехнічних засобів за призначенням.

2. Зазначте види піротехнічних виробів залежно від місця спрацювання.

3. Скажіть, якими можуть бути піротехнічні вироби залежно від місця й часу використання.

4. Висвітліть класифікацію піротехнічних виробів з огляду на клас небезпеки.

5. Розкрийте поняття небезпечного фактора піротехнічного виробу.

6. Обґрунтуйте належність піротехнічних виробів до груп за ступенем пожежної небезпеки (відповідно до ДСТУ 4316:2004).

7. Проаналізуйте класифікацію піротехнічних виробів побутового призначення, конструктивні особливості їх видів за призначенням.

8. Аргументуйте правила зберігання піротехнічних виробів на складах постійного, тимчасового зберігання, а також видаткових складах.

9. Розкрийте особливості зберігання піротехнічних виробів у торговельних мережах.

10. Сформулюйте рекомендації щодо безпечного застосування піротехнічних виробів побутового призначення.

ЛЕКЦІЯ 3
Піротехнічні вироби технічного призначення

План

1. Зміст поняття піротехнічних виробів технічного призначення (професійна піротехніка).
2. Конструктивні особливості піротехнічних виробів технічного призначення.
3. Вироби наземної дії, призначені для монтажу феєрверочних фігур.
4. Вироби, призначені для викидання палаючих піроелементів у повітря із землі, пускових пристроїв, ракетниць.

Література

1. Воробьев А. А. Фейерверки (краткое пособие) / А. А. Воробьев. – Сергиев Посад : [б. и.], 2005. – 110 с.
2. ДСТУ 4105-2002 «Вироби піротехнічні побутові. Загальні вимоги безпеки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://otipb.at.ua/load/dstu_4105_2002_virobi_pirotekhnichni_pobutovi_zagalni_vimogi_bezpeki/23-1-0-4706. – Назва з екрана.
3. Петров М. П. Общедоступная пиротехника / М. П. Петров. – Сергиев Посад : Рус. пиротехника, 2008. – 287 с.
4. Про затвердження Тимчасових правил обігу в Україні побутових піротехнічних виробів [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 23 груд. 2003 р. № 1649. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0263-04. – Назва з екрана.
5. Фатеев В. М. Пиротехника : курс лекций / В. М. Фатеев, Л. І. Таборов, Ю. П. Приходько. – Киев : Пульсары, 2006. – Ч. 4, кн. 2 : Понятие и классификация пиротехнических изделий. – 157 с.
6. Фатеев В. М. Пиротехника : пособие / В. М. Фатеев, С. М. Лапин, Е. О. Давыдова. – Ч. 1. – Киев : Пульсары, 2005. – 115 с.
7. Фатеев В. М. Пиротехника : пособие / В. М. Фатеев, С. М. Лапин, Е. О. Давыдова. – Ч. 2. – Киев : Пульсары, 2005. – 146 с.

Вступ

Запропонований у лекції матеріал передбачає ознайомлення зі змістом поняття піротехнічних виробів технічного призначення. Наведено їхні конструктивні особливості. Розкрито специфіку виробів наземної дії, призначених для монтажу феєрверочних фігур, а також виробів, призначених для викидання палаючих піроелементів у повітря із землі, пускових пристроїв, ракетниць.

1. Зміст поняття піротехнічних виробів технічного призначення (професійна піротехніка)

Зміст поняття піротехнічних виробів технічного призначення (професійної піротехніки) можна розкрити шляхом визначення ключових понять.

Вибухові речовини – речовини, хімічні сполуки або їх суміші, здатні до детонації та швидкого хімічного перетворення, що відбувається з виділенням енергії у вигляді тепла й утворенням газоподібних продуктів.

Вибухові матеріали – вибухові речовини або їх суміші, засоби їх ініціювання, вироби та пристрої, які містять вибухові речовини.

Небезпечна зона піротехнічного виробу – частина простору, що оточує працюючий піротехнічний виріб, усередині якого принаймні один небезпечний чинник досягає небезпечного рівня.

Небезпечні речовини та матеріали – речовини й матеріали, прояв властивостей яких може призвести до вибуху, пожежі, загибелі, травмування, отруєння людей, пошкодження споруд і транспортних засобів. Небезпечні властивості можуть виявлятись як за нормальних умов, так і під час аварійних ситуацій, як у речовин у чистому вигляді, так і в межах взаємодії їх з речовинами та матеріалами інших категорій.

Небезпечний чинник піротехнічного виробу – специфічний ефект, який створює піротехнічний виріб або піротехнічний елемент і за певних умов здатний загрожувати здоров'ю людей та завдавати шкоди майну і навколишньому середовищу.

Піротехнічний склад – суміш компонентів, яка призначена для спорядження піротехнічних виробів з метою одержання різноманітних зовнішніх ефектів (світлових, теплових, звукових та реактивних) унаслідок самопідтримувальної екзотермічної хімічної реакції, яка протікає без детонації.

Гранично допустима концентрація шкідливих речовин – гранично допустима кількість шкідливих речовин у повітрі під час використання піротехнічних виробів.

Споживче пакування – пакування, призначене для передавання піротехнічного виробу споживачеві.

Відповідно до ДСТУ 4105-2002, *піротехнічні вироби технічного та спеціального призначення* – вироби, користування якими потребує спеціальних знань і навичок, відповідної атестації виконавців (користувачів) та/або забезпечення відповідних умов технічного оснащення та належать до І класу небезпечних вантажів згідно з ГОСТ 19433-88.

Під час організації та проведення феєрверкових заходів переважно застосовують піротехнічні вироби технічного призначення,

проте також можуть використовувати й піротехнічні вироби побутового призначення. Інакше кажучи, це феєрверкові засоби облаштування світлового та шумового (звукового) дійства, призначені для піротехнічного супроводу свят у побутових умовах, проведення масових заходів на концертах тощо.

Піротехнічні вироби технічного призначення, які застосовують для проведення феєрверків, можна назвати феєрверочними виробами.

Феєрверочні вироби – вироби промислового виготовлення, що створюють світловий (світлошумовий) ефект, пов'язаний з одночасним або послідовним спрацьовуванням пускових каналів, споряджених вибивним зарядом та зірчатками, що вилітають на певну висоту для досягнення конкретного ефекту.

З огляду на вищевикладене, піротехнічні вироби технічного призначення (феєрверки) є виробами, призначеними для отримання ефектного видовища, тобто їх можна назвати *феєрверочними фігурами.*

Феєрверочні фігури, які застосовують самостійно, називають *простими.* З них формують *складні фігури.* Шляхом поєднання декількох складних фігур створюють картину або фрагмент піротехнічного видовища. Послідовне спалення декількох картин становить феєрверк.

Феєрверочні фігури поділяють на *низові* (згорають на землі) та *верхові* (викидають догори наявні в них піротехнічні вироби та піднімаються вгору, у повітря).

Фігури феєрверка, який демонструють на воді, називають водними.

Зазвичай феєрверочні фігури встановлюють перед застосуванням.

Піротехнічні вироби технічного призначення можуть бути:

– простими (низовими та верховими), які, відповідно, можна розділити на ручні та стаціонарні;

– складними (низовими та верховими), з-поміж яких можна виокремити:

а) реактивні феєрверки;

б) феєрверки з вогнепальним способом спрацьовування;

в) ручні та стаціонарні феєрверки.

Реактивні феєрверки – вироби, феєрверочні елементи яких піднімаються на висоту завдяки дії піротехнічного реактивного двигуна (можливе використання в піротехнічних виробах побутового призначення II та III класів небезпеки).

Феєрверки з вогнепальним способом спрацювання – вироби, феєрверочні елементи яких піднімаються на висоту завдяки пострілу з патрона, мортири або пускового пристрою.

Ручні та стаціонарні феєрверочні вироби – вироби, піротехнічний ефект яких досягається без пострілу чи дії реактивного запуску (більшість піротехнічних виробів побутового призначення).

Отже, піротехнічні вироби технічного призначення здебільшого використовують для проведення феєрверкових заходів. Поводження з ними вимагає від обслуговуючого персоналу спеціальних знань і відповідної атестації.

Феєрверк – піротехнічне шоу із застосуванням піротехнічних виробів технічного призначення (феєрверочних виробів), а також побутового призначення, поєднані в цільовий комплекс з використанням дистанційного керування, спеціальних пристосувань, пускових пристроїв, командних систем, що забезпечують його безпечне застосування.

Такі шоу відбуваються на площах, стадіонах, а також у приміщеннях.

Концертний феєрверк – піротехнічне шоу, яке передбачає застосування піротехнічних виробів технічного та побутового призначення, допущених до використання в закритих приміщеннях та поєднаних у цільовий комплекс із використанням дистанційного управління, спеціальних пристосувань, пускових пристроїв, командних систем, що забезпечують його безпечне застосування.

Від специфіки піротехнічного шоу залежать конструкція, піротехнічний склад, а також номенклатура виробів, що належать до простих і складних феєрверочних фігур.

Основними складовими піротехнічних виробів технічного призначення є:

– корпусні деталі, виготовлені з картону, паперу, алюмінію, пластмаси тощо;

– вибивні, запалювально-розривні та звукові заряди з димних порохів, бездимних порохів типу «сокіл» і піротехнічних складів типу «фотосуміші»;

– піроелементи у вигляді зірчаток, факелів, таблеток зі світлових, димових і звукових піротехнічних складів;

– засоби займання – вогнепровідний шнур, електрозапалювачі.

Склади вибивного, запалювально-розривних і звукових зарядів є вибухо- та пожежонебезпечними матеріалами.

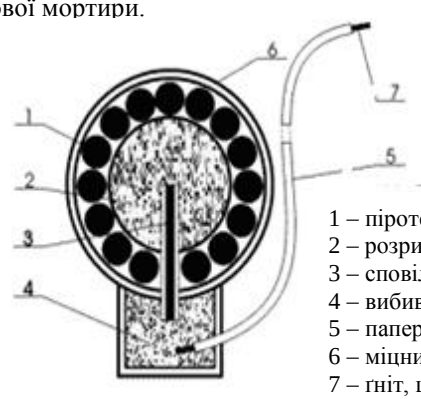
Піротехнічні елементи, виготовлені зі світлових і димових складів, а також засобів займання, є пожежо- та вибухонебезпечними.

Піротехнічні феєрверочні склади чутливі до механічних впливів (удару, тертя), теплового впливу (до вогню) та є вибухонебезпечними. Під час горіння вони можуть сягати високої температури (до 3500°С).

2. Конструктивні особливості піротехнічних виробів технічного призначення

Найбільш видовищними є заходи, що супроводжуються використанням *висотних феєрверків.* Останні вистрілюють вертикально вгору з феєрверкових пускових мортир на висоту 50–300 м. У верхній точці польоту вони розриваються, демонструючи різноманітні ефекти.

Висотні феєрверки здебільшого мають форму кулі, рідше – циліндра (рис. 13). До нижньої частини кулі (циліндра) прикріплено вибивний пороховий заряд. Заряд загорається за допомогою вогнепровідного шнура або електрозапалювача та викидає кулю з пускової мортири.

1 – піротехнічні елементи
2 – розривний снаряд
3 – сповільнювач
4 – вибивний заряд
5 – паперова трубка з пороховим стопіном
6 – міцний корпус
7 – гніт, що повільно горить

Рис. 13. Висотний феєрверк – куля (з вогневим запальником)

Усередині кулі знаходиться розривний заряд та піротехнічні елементи. У верхній точці польоту розривний заряд спалахує та зі значною силою розриває оболонку кулі, підпалюючи й розкидаючи на всі боки піротехнічні елементи.

Кулі різняться калібром, тобто розмірами. Калібром феєрверка вважають діаметр пускової мортири, з якої його запускають. Одиницею вимірювання калібру є міліметри або дюйми (1 дюйм становить 25,4 мм). Чим більшим є калібр феєрверка, тим вище він підніметься, а отже, ефектнішим буде видовище.

Корпуси куль є досить міцними. Їх виготовляють з багатошарового паперу, картону або пластмаси(для невеликих калібрів).

Феєрверки малого калібру (до 50 мм) надходять у вільний продаж разом із пусковою мортирою (такі вироби називають фестивальними кулями).

Під час використання висотних феєрверків можуть виникнути такі небезпечні ситуації:

а) розривний заряд спрацював на малій висоті (причиною може бути дефект конструкції або невідповідність пускової мортири конкретному феєрверкові);

б) розривний заряд не спрацював (у такому разі куля, що не розірвалася, падає на землю зі значної висоти).

Висотні феєрверки вимагають від користувачів і глядачів неухильного дотримання заходів безпеки:

– глядачі не мають перебувати в небезпечній зоні під час проведення цього заходу;

– на межі небезпечної зони має бути виставлено оточуючий загін.

Слід пам'ятати, що **діаметр небезпечної зони в метрах приблизно дорівнює калібру феєрверка в міліметрах.**

Самостійно запускаючи фестивальні кулі, слід обов'язково дотримуватися таких правил:

1. Заряджати кулю в пускову мортиру потрібно на витягнутих руках та в жодному разі не заглядати в стовбур і не нахилятися над зарядженою мортирою.

2. У разі повторного заряджання слід ретельно очистити мортиру від залишків попереднього заряду.

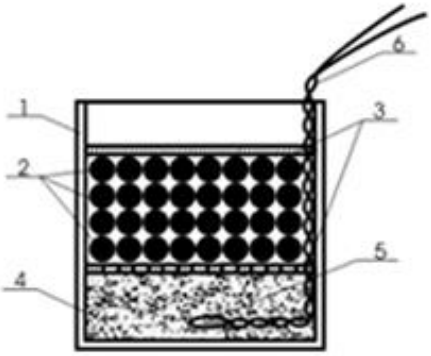
3. Обережно опустити кулю в мортиру та вивести назовні запалювальний шнур. У більшості куль запалювальний шнур складається з довгої паперової трубки, усередині якої знаходиться пороховий стопін. З трубки назовні виходить ґніт довжиною в декілька сантиметрів. Час горіння зовнішнього ґноту забезпечує затримку часу від підпалу до спрацювання вибивного заряду. За відсутності ґноту або якщо його довжина є меншою ніж 1 см, слід відмінити запуск кулі.

4. Якщо після підпалу ґнота він погас або не спрацював вибивний заряд, то:

– не можна підходити до мортири протягом 2 хв, а також заглядати в стовбур;

– шляхом візуального огляду слід переконатись у відсутності зовні тліючих частин, після чого розрядити мортиру, тримаючи її на витягнутих руках (нахилити стовбур вниз у напрямку від глядачів та обережно витрусити кулю на м'яку поверхню).

Бураки використовують як денні феєрверки. Вони утворюють стовп кольорового диму, залишаючи траєкторії, що світяться безпосередньо від землі. Його конструкція передбачає картонну гільзу, у нижній частині якої розташовано вибивний заряд, а у верхній – піротехнічні елементи (рис. 14). Бурак, як і висотні феєрверки, заряджають із використанням пускової мортири. Під час пострілу гільза залишається в мортирі, а піротехнічні елементи спалахують від вибивного заряду та піднімаються вгору на висоту близько 100 м. Окремі бураки заряджають звуковими або розривними елементами.

1 – корпус
2 – піротехнічні елементи
3 – прокладки
4 – вибивний заряд
5 – електрозапалювач
6 – дроти

Рис. 14. Бурак (з електрозапалювачем)

За умов однакового калібру діаметр небезпечної зони під час використання бураків є в 1,5–2 рази меншим, ніж під час застосування висотних феєрверків.

Аналогічним є принцип дії римських свічок, попри конструктивні відмінності цих виробів. Такі феєрверки завдяки відносно невеликим розмірам небезпечної зони можна активно використовувати поблизу місць масового гуляння, з огляду на що їх часто називають *парковими феєрверками.*

Пускові мортири є одним з найважливіших факторів безпечності феєрверка, а отже, їх доцільно розглянути в контексті вивчення феєрверочних виробів.

Найпростіша пускова мортира є трубою з глухим дном. Такі вироби виготовляють з багатошарового паперу, пластмаси, склопластику, металу.

Стовбур мортири повинен витримувати тиск у декілька десятків атмосфер. Заряд у мортиру поміщають зверху (рис. 15), а запалювальний ґніт або дроти для електрозапалювання вибивного заряду просувають стовбуром мортири зверху вниз до заряду.

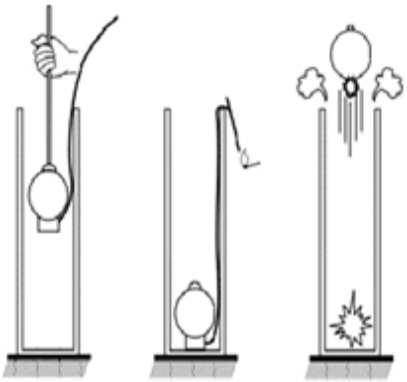

Рис. 15. Запуск висотного феєрверка з мортири

Заряди малого діаметра (до 100 мм) зазвичай опускають у нахилену від глядачів мортиру під дією власної ваги. Заряди більшого калібру встановлюють за допомогою додаткової мотузки або стрічки.

Під час заряджання мортири категорично заборонено притримувати заряд за запалювальний ґніт або дроти для електрозапалювання, адже це може призвести до пошкодження вибивного заряду чи передчасного спрацювання електрозапалювача.

З огляду на вертикальне розташування мортири, під час пострілу віддача передається на землю. Під час використання бураків і куль великого калібру віддача під час пострілу може бути досить значною, тому мортири слід встановлювати на щільний ґрунт або бетон.

У разі установки декількох мортир слід передбачити можливість їх падіння від вібрації під час спрацювання сусідніх стволів. Для цього мортири розташовують на відстані одна від одної або, навпаки, монтують у касети, які щільно скріплюють між собою чи прикопують землею.

Існують платформи, змонтовані на автомобілях або причепах, які містять кілька десятків мортир.

Під час експлуатації виробу перезаряджати мортири категорично заборонено!

Інколи мортири виготовляють самостійно. Водночас потрібно враховувати, що для цього потрібні креслення й відповідні матеріали, а також дотримання технології, схваленої розробником феєрверка.

Як зазначалося раніше, піротехнічні вироби технічного призначення поділяються на низові та верхові, прості й складні.

За характером дії та застосування це можуть бути:

– вироби наземної дії, призначені для монтажу феєрверочних фігур;

– вироби наземної дії, призначені для імітування гарматних пострілів, розривів снарядів, мін та інших звукових ефектів;

– вироби, призначені для викидання палаючих піроелементів у повітря з мортир, пускових пристроїв, ракетниць;

– вироби, які вистрілюють із землі з пускових мортир і розриваються в повітрі, викидаючи палаючі піроелементи, прапори, транспаранти;

– феєрверочні ракети.

Розглянемо типові феєрверки.

3. Вироби наземної дії, призначені для монтажу феєрверочних фігур

Вироби цієї групи призначені для компонування феєрверочних фігур і композицій (водоспадів, фонтанів, мозаїк, піротехнічних картин, емблем, закликів, гасел тощо). Їх монтують на дерев'яних або металевих каркасах за допомогою найпростіших затискачів або кріплять до каркасів м'яким сталевим дротом. Каркаси з виробами зазвичай встановлюють на землі. Найбільш поширеними виробами цієї групи є форси, фонтани, піротехнічні свічки.

Форси за будовою та специфікою горіння схожі на фонтани (відрізняються від них лише меншим розміром та розмаїттям вогневих ефектів). У межах феєрверкових заходів ці вироби самостійно не застосовують. Вони слугують для формування складних фігур, де можуть утворювати вогневий струмінь, спрямований у будь-якому напрямку, або сприяти обертанню цих фігур. Якщо форси спалюють окремо, то вони візуально схожі на фонтани.

Виріб починає діяти завдяки електрозапалювачу. Установлюючи форси на каркасах, електрозапалювачі виробів з'єднують паралельно в один ланцюг. Під час горіння виробу утворюється невелике полум'я (піротехнічна свічка) або пучок із розпечених іскор (форс). Окремі вироби в кінці горіння розриваються (розрив супроводжується сильним звуковим ефектом).

Фонтан складається з міцної паперової (іноді – металевої) гільзи, набитої піротехнічним складом, що швидко палає. З одного

кінця гільзу перетягнуто, завдяки чому вона має шийку. Задля уникнення прогорання шийки під час дії фонтана її внутрішню поверхню змащено рідким склом або ж забито глиною на висоту 20–25 мм, у товщі якої висвердлено центральний канал. Під час дії фонтан викидає через шийку на значну висоту багато блискучих або кольорових іскор. Самостійно фонтан майже не застосовують. Він слугує для формування складних фігур.

Так, наприклад, сонце або калейдоскоп із фонтанів формують з каркаса у вигляді декількох концентричних кіл. Каркас складається з хрестовини, збитої з чотирьох або шести планок. До хрестовини приєднують декілька обозів, причому найбільший з них кріплять до кінця хрестовини, а менші – розташовують ближче до центру. Кількість обозів залежить від розміру сонця. Фонтани або форси прив'язують до двох суміжних обозів шийкою догори в радіальному напрямку.

Вензлі повинні мати найпростішу форму, без будь-яких каліграфічних прикрас, адже точно відтворити їх фігурними свічками неможливо. Букви можуть бути різного розміру (залежно від відстані до глядачів), проте висотою не менше 40 см. Їх роблять із планок, які прибивають на щит, який так само, як і букви, фарбують чорною фарбою. Смуги на контурах букв кріплять тонким м'яким дротом.

4. Вироби, призначені для викидання палаючих піроелементів у повітря із землі, пускових пристроїв, ракетниць

Найбільш поширеними виробами цієї групи є піротехнічні бураки, комети, римські свічки та 26 мм сигнальні й освітлювальні патрони. Вироби цієї групи вистрілюють з мортир, пускових пристроїв, дистанційно від електроструму.

Труби закопують на 1/3 висоти в ґрунт або поміщають у ящик із піском. Пускові пристрої встановлюють на рівному майданчику. У момент пострілу виділяється хмара диму і в повітря вилітають палаючі елементи. Постріл супроводжується звуковим ефектом. Сила звуку залежить від габарита виробу.

Піротехнічні елементи, піднімаючись у повітря, палають без вибухів (іноді із сильним іскрінням).

Під час використання окремих виробів, наприклад комет, піроелементи розриваються в повітрі зі звуковим ефектом, викидаючи в зеніті додаткову кількість палаючих зірочок.

Римські свічки застосовують для створення світлозвукових ефектів. Ці вироби складаються з довгих товстостінних картонних гільз, з яких вилітають кольорові зірчатки з іскрами. У товстостінну картонну гільзу, наглухо забиту з одного боку пластом глини,

поміщають пороховий заряд, за яким розташовують пласт кольорових зірчаток з наскрізним отвором. Далі гільзу наповнюють незначною кількістю проміжного іскристого складу, що повільно горить. У такій самій послідовності операцію повторюють декілька разів (залежно від розміру гільзи). Вміст гільзи закінчується іскристим складом, на який зверху наносять підмазку. До підмазки приєднують вогнепровід, а гільзу закривають паперовим або картонним кільцем.

Зазвичай під верхніми зірчатками знаходиться найбільший заряд. У міру віддалення від кінця гільзи заряд зменшують, оскільки більш віддалені зірчатки довше перебувають під дією порохових газів. Верхні зірчатки розташовують на відстані, що дорівнює 2,5–3 калібрам, від верхнього кінця гільзи. Вага заряду для неї дорівнює половині ваги цих зірчаток. Вага іскристого складу відповідає вазі зірчаток.

Існують також спеціальні багатостовбурні пускові установки, змонтовані на автомашинах. У момент пострілу з труби вилітає споряджена куля. Постріл супроводжується сильним звуковим ефектом і виділенням хмари диму.

На висоті 150–400 м (залежно від виду виробу), тобто через 2–7 с після пострілу, куля розривається в повітрі, розкидаючи палаючі піроелементи, прапори або транспаранти.

Люсткугель – порожниста картонна куля, яка заповнена зірчатками та має пороховий заряд (рис. 16). Під дією порохового заряду куля вилітає в повітря, а завдяки сповільнювачу – розривається, досягнувши вищої точки польоту. Під час розриву куля створює дощ із зірчаток, що мерехтять кольоровим вогнем.

а) б)

Рис. 16. Вміст люсткугеля: а) з великими зірчатками, б) з малими зірчатками

Будова люсткугеля передбачає кулю, що складається з двох картонних півкуль та містить невеликий заряд пороху (фото 1). Цей розривний заряд поєднаний зі сповільнювачем відрізком вогнепровідного шнура. Кулю наповнено зірчатками (іншими дрібними виробами), пересипаними пороховим м'якишем, що забезпечує одночасне загорання всіх зірчаток.

Пороховий вибивний заряд розміщено в нижній частині кулі. Заряд і сповільнювач поєднують стопіновим вогнепроводом для їх одночасного займання. До вогнепровода приєднано стопіновий провід, що слугує для запалювання системи.

Фото 1. Готові до використання люсткугелі

Ракети запускають із землі за допомогою встановлених пускових пристроїв дистанційного електроструму або вогнепровідного шнура. У момент запуску з'являється полум'я, що супроводжується характерним свистячим звуком. У польоті ракета залишає позад себе вогняно-димовий іскристий шлейф.

У зеніті ракета розривається і викидає палаючі піроелементи або створює сильний звуковий ефект.

Ракету застосовують для досягнення світлового (світлошумового) ефекту на заданій висоті, з використанням реактивної сили, що утворюється завдяки горінню складу. Під час польоту вона залишає довгий іскристий слід та, досягнувши найвищої точки підйому, розривається, створюючи дощ з палаючих зірчаток чи постріл, або обидва ці ефекти в комплексі.

Феєрверкова ракета – виріб промислового виготовлення, конструкція якого передбачає циліндричну ємність, заповнену піротехнічним складом, що утворює під час горіння значний об'єм газів. Через отвір в одному кінці ємності гази поступово виходять, завдяки чому ракета рухається у зворотному напрямку.

Оболонкою для складу слугує цупка картонна гільза. Її перетягують з одного кінця, утворюючи шийку (потім її цим боком надягають на стрижень).

З протилежного кінця гільзу щільно набивають динамічним складом, що швидко горить. Якщо гільзу буде набито нещільно, вогонь проникне всередину складу, який згорить занадто швидко, виділяючи відразу надмірну кількість газів, унаслідок чого гільза розірветься, не витримавши їх тиску. Після заповнення складом гільзу знімають зі стрижня.

У тій частині гільзи, де розташовано стрижень, усередині пласту піротехнічного складу утворюється вільний простір, який називається реактивним каналом. Вище нього склад заповнює гільзу глухим пластом. Водночас пласт глини убезпечує склад від вибивання під час горіння.

Реактивний канал збільшує поверхню палаючого складу в перші миті після займання. Причому утворюється така кількість газів, яка створює тиск, достатній для піднімання ракети в повітря. Потім горить глухий склад, демонструючи незначну підйомну силу, і ракета повільно піднімається. Після згорання цього складу полум'я проникає у верхню частину ракети (шатріг), заповнену дрібними виробами (зірчатками, свічками з іскристим складом тощо). З метою уникнення повертання ракети в бік під час польоту, до неї прив'язують дерев'яну жердину-хвіст. Для підпалювання ракети використовують стопін.

Висновок

Матеріал, викладений у цій лекції, є корисним для фахівців-піротехніків, які займаються організацією та проведенням феєрверків, а також осіб, які виготовляють піротехнічні вироби або розробляють сценарії проведення феєрверкових заходів.

Завдання для самоконтролю

1. Розкрийте зміст поняття піротехнічних виробів технічного призначення.
2. Визначте конструктивні особливості піротехнічних виробів технічного призначення.

3. Обгрунтуйте алгоритм використання висотних феєрверків і паркових феєрверків (бураків).

4. Розкрийте функціональне призначення пускових мортир.

5. Опишіть вироби наземної дії, призначені для монтажу феєрверочних фігур.

6. Назвіть вироби, призначені для викидання палаючих піроелементів у повітря із землі, пускових пристроїв, ракетниць. Опишіть їхню конструкцію.

7. Зазначте особливості застосування форсів.

8. Розкрийте принцип дії римських свічок.

9. Визначте особливості функціонування люсткугеля.

10. Висвітліть специфіку запуску феєрверкової ракети.

ЛЕКЦІЯ 4
Піротехнічні вироби спеціального призначення

План

1. Зміст поняття піротехнічних виробів спеціального призначення та їх класифікація.
2. Конструктивні особливості піротехнічних виробів спеціального призначення.
3. Вимоги до фахівців, які обслуговують піротехнічні вироби спеціального призначення.

Література

1. Гузенко В. В. Пиротехнические средства : пособие / В. В. Гузенко, А. В. Михайленко, А. И. Шмидт. – Ч. 1. – Одесса : ОНИИСЭ, 1997. – 160 с.
2. Мельников І. М. Піротехнічні засоби та їх тактико-технічні характеристики : посібник / І. М. Мельников. – Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2005. – 97 с.
3. Основы криминалистического исследования пиротехнических средств промышленного изготовления : учеб. пособие / [В. В. Мартынов, А. Д. Стецкевич и др.]. – Ч. 1. – М. : ЭКЦ МВД России, 1996. – 64 с.
4. Фатеев В. М. Пиротехника : пособие / В. М. Фатеев, С. М. Лапин, Е. О. Давыдова. – Ч. 2. – Киев : Пульсары, 2005. – 146 с.
5. Фатеев В. М. Пиротехника : курс лекций / В. М. Фатеев, Л. И. Таборов, Ю. П. Приходько. – Ч. 4, кн. 2. – Киев : Аграр Медиа Групп, 2014. – 157 с.

Вступ

Лекцію присвячено розгляду піротехнічних виробів спеціального призначення, які застосовують як у побуті, так і в межах силових структур. Надано характеристику та класифікацію видів піротехніки зазначеної категорії. Аргументовано вимоги до фахівців, які обслуговують піротехнічні вироби спеціального призначення.

1. Зміст поняття піротехнічних виробів спеціального призначення та їх класифікація

Розглядаючи піротехнічні вироби спеціального призначення, варто зазначити, що більшість із них застосовують як у військовій справі, так і в побуті. Чітко розмежувати такі вироби за призначенням не можна принаймні з огляду на можливість їх використання у

військовій сфері, під час рятувальних операцій унаслідок авіакатастроф, стихійних лих, а також у межах проведення феєрверкових заходів. Тому відносити такі піротехнічні вироби до певного виду можна лише умовно (прикладом можуть слугувати сигнальні, освітлювальні й імітаційні засоби).

Відповідно до ДСТУ 4105-2002, піротехнічні вироби спеціального призначення – піротехнічні вироби, користування якими потребує спеціальних знань та навичок, відповідної атестації виконавців (користувачів) та/або забезпечення відповідних умов технічного оснащення та належать зазвичай до І класу небезпечних вантажів згідно з ГОСТ 19433-88.

Водночас це визначено в державному стандарті, який є законодавчим актом із застосування піротехнічних виробів побутового призначення і не стосується піротехнічних виробів технічного й спеціального призначення. Імовірно, автори стандарту мали на увазі, що піротехнічні вироби технічного та спеціального призначення – це вироби, які застосовують під час проведення феєрверків, тобто професійна піротехніка. Таким чином, поняття «піротехнічні вироби спеціального призначення», визначене в ДСТУ 4105-2002, не охоплює всього спектра їх застосування. Тому в цій лекції розглянемо специфіку застосування вказаних виробів у контексті їх використання в численних сферах життєдіяльності людини.

З огляду на значну кількість сфер, де послуговуються піротехнічними виробами спеціального призначення, ці вироби можна умовно розділити на два підвиди:

– піротехнічні вироби народно-господарського призначення;

– піротехнічні вироби спецтехніки.

Хоча цілком закономірно піротехнічні вироби спецтехніки можна віднести до піротехнічних виробів військового призначення, остаточно цього зробити не можна, адже донині в нормативних документах України не визначено, до якого виду піротехнічних засобів вони належать. Тому тимчасово віднесемо їх до піротехнічних виробів народно-господарського призначення.

До *піротехнічних виробів народно-господарського призначення* належать:

– сигнальні й освітлювальні засоби;

– засоби впливу на природні явища;

– піротехнічні запалювальні засоби;

– засоби піроавтоматики;

– засоби термітної зварювальної техніки;

– засоби знищення носіїв інформації;

– вогнегасні піротехнічні засоби.

Ураховуючи класифікацію піротехнічних виробів народно-господарського застосування, варто зауважити, що феєрверки також належать до цього підвиду. У ДСТУ 4105-2002 зазначені вироби виокремлено як самостійні види – піротехнічні вироби побутового й технічного призначення. Попри те, що в інших лекціях їх було розглянуто як самостійні види, у межах висвітлення цього питання сприймати їх як відокремлені групи не доцільно.

Феєрверки (феєрверочні вироби) – пристрої світлової та звукової дії, призначені для піротехнічного оформлення свят у побутових умовах та під час проведення масових заходів (на концертах, гуляннях тощо).

Сигнальні й освітлювальні засоби – вироби, призначені для подавання звукових та/або світлових і димових сигналів у денний і нічний час доби, а також для освітлення місцевості та/або водної акваторії в умовах темряви.

Засоби впливу на природні явища – вироби, призначені для активного впливу на природні явища (розсіювання хмарності, градових хмар), виклику примусового сходження лавин, відлякування птахів від злітно-посадкових смуг аеродромів.

Піротехнічні запалювальні засоби – вироби, призначені для запалювання піротехнічних складів і ракетних палив. Їх будова передбачає корпус із зарядом із запалювальним складом та засобом займання або без нього.

Засоби піроавтоматики – пристрої, призначені для приведення в дію, відділення від конструкції або навмисного руйнування елементів конструкції літальних та інших апаратів завдяки енергії газів, що вивільняються внаслідок спрацювання піротехнічних зарядів.

Засоби термітної зварювальної техніки – вироби, що становлять конструктивно оформлені заряди піротехнічних складів, призначені для зварювання та різання металу завдяки високій температурі, яка є наслідком їх згорання.

Засоби знищення носіїв інформації – спеціальні вироби із зарядами піротехнічних складів, призначені для екстреного знищення безпосередньо в місцях зберігання різних носіїв інформації шляхом їх спалювання.

Вогнегасні піротехнічні засоби – вогнегасники, призначені для гасіння локальних осередків займання.

Піротехнічні вироби є пожежонебезпечними та/або вибухонебезпечними. Їхні відпрацьовані гази можуть виявляти шкідливий вплив на людей і навколишнє середовище. Зовнішні

фактори (удар, нагрівання, електромагнітне випромінювання, детонаційний імпульс тощо), рівень яких перевищує допустимі норми, можуть спричинити спонтанне спрацювання піротехнічного виробу. Причому горіння може спровокувати вибух, який супроводжуватиметься вибуховою хвилею та розлітанням частин конструкції (осколків), а також палаючих елементів заряду.

Залежно від призначення та конструктивних особливостей піротехнічних виробів народно-господарського призначення їх дія супроводжується проявом одного або декількох небезпечних факторів, що характеризуються рівнями небезпеки.

Під час застосування захисних засобів, передбачених технічною документацією, розміри небезпечних зон мають бути встановлені з урахуванням використання цих засобів.

Використовуючи піротехнічні вироби народно-господарського призначення, слід передбачити можливість вживання заходів щодо евакуації людей, які перебувають у небезпечній зоні.

Нормативні й технічні документи на піротехнічну продукцію народно-господарського застосування (стандарти, технічні умови, технічні описи, інструкції із застосування) мають містити:

– перелік небезпечних факторів експлуатації піротехнічного виробу за нормальних умов та в разі виникнення аварійної ситуації, масштаби небезпечних зон;

– клас небезпеки виробу (згідно з ГОСТ 19433-88);

– вимоги щодо безпеки, зокрема пожежної, а також правила зберігання, транспортування та використання піротехнічного виробу;

– способи утилізації цього виробу (відпрацьованого, несправного чи з простроченим терміном придатності);

– інші вимоги й обмеження, що випливають зі специфіки конструкції, умов експлуатації та призначення піротехнічного виробу.

За ступенем потенційної небезпеки під час застосування піротехнічні вироби народно-господарського призначення можна віднести до IV–V класів небезпеки.

Сигнальні та освітлювальні засоби

Вище вже було зазначено, що до сигнальних та освітлювальних засобів належать вироби, призначені для подавання звукових та/або світлових і димових сигналів у денний і нічний час доби, а також для освітлення місцевості та/або водної акваторії в умовах темряви.

Вони, відповідно, поділяються на:

– реактивні освітлювальні та сигнальні патрони – вироби, у конструкції яких є пусковий пристрій і ракета із зарядами з

освітлювального та/або сигнального складу (складу сигнального вогню, диму, звукового складу);

– освітлювальні, сигнальні та зондувальні патрони з вогнепальним способом спрацювання – вироби, якими вистрілюють з різних стріляючих пристроїв для освітлювання місцевості й цілей, подавання сигналів або візуального спостереження за напрямком вітру та визначення його швидкості;

– ручні, наземні та плаваючі сигнальні засоби – вироби, призначені для подачі різнокольорових світлових або димових сигналів із положення «з руки», а також із землі або водної поверхні;

– стаціонарні сигнальні засоби оповіщення – пристрої, призначені для подачі світлового та/або звукового сигналу за умов зовнішнього впливу на систему приведення сигналу в дію.

Розглянемо найбільш поширені види освітлювальних і сигнальних засобів.

До *освітлювальних засобів* належать:

– 30 мм реактивні освітлювальні та сигнальні патрони, призначені для освітлення в нічний час місцевості й цілей, наявних на ній;

– 40 мм реактивний освітлювальний патрон збільшеної дальності, призначений для освітлення місцевості й цілей у нічний час безпосередньо перед місцем розташування своїх військ. Освітлення реактивними освітлювальними патронами здійснюють для орієнтування особового складу на місцевості, спостереження за діями супротивника, а також з метою виконання вогневих завдань стрілецькими підрозділами, танками, артилерією супроводу тощо;

– 50 мм реактивний освітлювальний патрон дистанційної дії призначений для освітлення місцевості й цілей у межах дії військ у нічний час доби. Забезпечує можливість ведення прицільного вогню в нічний час із танків та артилерійських знарядь на відстані близько 1500 м, а зі стрілецької зброї – на всі дійсні дальності.

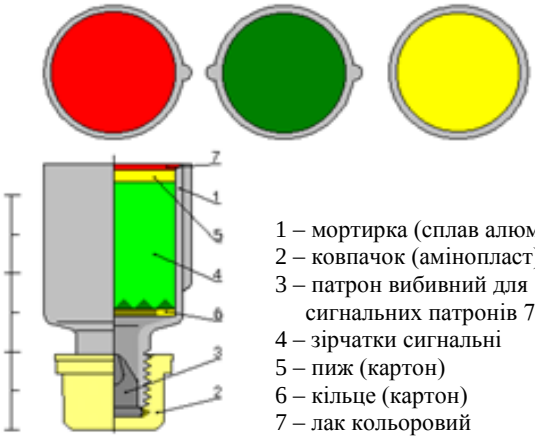
Освітлювальний снаряд призначений для освітлення місцевості під час бойових дій у нічний час доби.

Нічні та денні сигнальні засоби

Наземні сигнальні патрони червоного, зеленого та жовтого вогнів призначені для позначення переднього краю своїх військ, займаних рубежів, воріт і коридорів для фронтової авіації.

Зокрема, 15 мм сигнальні патрони червоного, зеленого і жовтого вогнів (рис. 17) призначені для сигналізації в денний і нічний час. Ці патрони відстрілюють за допомогою спеціального пристосування.

Червоного вогню Зеленого вогню Жовтого вогню

1 – мортирка (сплав алюмінію)
2 – ковпачок (амінопласт)
3 – патрон вибивний для 15 мм сигнальних патронів 7Щ1
4 – зірчатки сигнальні
5 – пиж (картон)
6 – кільце (картон)
7 – лак кольоровий

Рис. 17. Конструкція 15 мм сигнального патрона

Натомість 26 мм сигнальні патрони застосовують для нічної сигналізації на відстані до 7 км (фото 2, 3). Їх вистрілюють із пістолета.

Фото 2. Загальний вигляд сигнальних патронів

Фото 3. Загальний вигляд 26 мм сигнальних патронів

Також використовують такі сигнальні засоби, як:

– 40 мм реактивний сигнал СГТ-40 (подавання сигналу хімічної тривоги);

– патрон П-2 (подавання звукового сигналу лиха);

– шашка димова плавуча (подавання сигналу лиха);

– патрон сигнальний нічної та денної дії (подавання сигналу лиха);

– ракета сигналу лиха парашутна суднова РБ-50С (подавання світлового сигналу лиха);

– петарда залізнична або факел-свічка (подавання звукового сигналу для зупинки поїзда).

Реактивні патрони можуть бути таких типів (фото 4):

– 30 мм реактивний освітлювальний патрон з однією зірчаткою (старого зразка);

– 30 мм реактивний освітлювальний патрон із двома зірчатками (старого зразка);

– 30 мм реактивний сигнальний однозірчатний патрон (старого зразка);

– 30 мм реактивний сигнальний багатозірчатний патрон (старого зразка);

– 30 мм реактивний освітлювальний патрон збільшеної дальності;

– 30 мм реактивний однозірчатний сигнальний патрон червоного, зеленого вогнів;

– 30 мм реактивний багатозірчатний сигнальний патрон червоного, зеленого вогнів;

– 30 мм реактивний сигнальний патрон денної дії червоного, синього диму;

– 30 мм реактивний однозірчатний уніфікований патрон;

– 40 мм реактивний освітлювальний патрон (старого зразка);

– 40 мм реактивний двозірчатний сигнальний патрон червоного, зеленого, жовтого, білого вогнів;

– ракета сигналу лиха суднова РБ-40С;

– 40 мм реактивний освітлювальний патрон збільшеної дальності;

– 40 мм реактивний парашутний сигнальний патрон червоного, зеленого, жовтого, білого вогнів;

– ракета сигналу лиха шлюпкова РБ-40Ш;

– 40 мм реактивний освітлювальний патрон збільшеної дальності в пластмасовій гільзі;

– 50 мм реактивний освітлювальний патрон дистанційної дії;

– парашутна ракета лиха ПРБ-40;

– звукова ракета лиха ЗРБ-40;

– сигнал хімічної тривоги СГТ-40;

– ракета сигналу лиха парашутна суднова РБ-50С;

– запалювально-димовий патрон;

– запалювально-димовий патрон без ручного кидка.

Фото 4. Загальний вигляд 30 мм реактивного освітлювального патрона

Згідно з правилами, відстріл реактивних патронів слід здійснювати таким чином, щоб їх зірчатки згорали в повітрі.

Заборонено спрямовувати верхню частину патрона на людей, тварин, а також розбирати патрони та відкривати ковпачки до моменту пострілу.

Під час відстрілу освітлювальних патронів кут нахилу пускової трубки відносно горизонту має становити 40–50°, у разі запуску сигнальних ракет – 70–80°. У зимовий час кути відстрілу освітлювальних ракет доцільно збільшувати. У зв'язку з тим, що під час використання реактивних патронів їхні окремі деталі падають на землю, застосовувати патрони слід на місцевості, де немає людей або вони знаходяться на безпечній відстані. Запускати 40 мм реактивні патрони з руки дозволено лише особам, які мають навички поводження з патронами зазначеного типу.

2. Конструктивні особливості піротехнічних виробів спеціального призначення

Розглянемо основні характеристики й конструктивні особливості окремих піротехнічних виробів спеціального призначення.

Реактивні патрони можуть бути таких видів: сигнальні, освітлювальні й запалювально-димові. Призначені вони, відповідно, для подавання вогневих, димових, звукових, комбінованих сигналів, освітлення місцевості в нічний час доби, а також для підпалювання будівель і споруд противника чи створення димових завіс.

У військовій та побутовій сферах застосовують реактивні патрони трьох калібрів: 30, 40 та 50 мм. Конструктивно всі вони – це скручені з патронного паперу (або виготовлені з пластмаси) пускові трубки, з яких запускаються ракети з корисним вантажем у вигляді сигнальних (вогневих, димових, звукових), освітлювальних або запалювально-димових піротехнічних елементів. Запуск двигунів ракет усіх трьох калібрів здійснюється від теркового капсуля-запальника у два етапи:

– від заряду-підсилювача починається горіння запалювальної зірчатки, що створює в камері згорання підвищений тиск;

– зі збільшенням тиску відбувається стабільне розгорання шашки нітрогліцеринового пороху.

Для поліпшення займання порохового заряду двигуна ракет у реактивних патронах використовують:

– 30 мм – кільця стопінованої марлі;

– 40 мм – підсилювачі (картонна шайба з навішенням димного рушничного пороху);

– 50 мм – кільця з ексцельсіору з навішеннями димного рушничного пороху між ними.

У запалювально-димовому патроні попереднього зразка є додатковий терковий капсуль-запальник, що забезпечує функціонування патрона як ручної запалювально-димової гранати, а в

сигналі хімічної тривоги СГТ-40 останнього зразка, крім теркового капсуля-запальника, у конструкції наявний електрозапалювач типу МБ-2Н, що дає змогу здійснювати електрозапуск двигуна ракети сигналу. Момент закінчення роботи двигунів ракет є одночасно моментом початку роботи піротехнічних уповільнювачів, що викликають викидання піротехнічних зірчаток (або парашутних факелів) з корпусів ракет на максимальній висоті їх підйому. У 30 мм сигнальних патронах денної дії корпус ракети не відкривається (за винятком прориву фольгової діафрагми) і горіння димового складу відбувається безпосередньо в корпусі ракети.

Сповільнювач 50 мм реактивного освітлювального патрона дистанційної дії має вигляд піротехнічного дистанційного пристрою, що забезпечує викидання з корпусу ракети піротехнічного парашутного факела на одній з двох, заздалегідь вибраних, дистанціях стрільби.

Особливістю 30 та 40 мм патронів старого зразка є їх конструкція, згідно з якою ковпачок, що закриває цоколь, має такий самий діаметр, як у пускової трубки.

Вибухові пакети призначені для імітування наземних розривів артилерійських снарядів, мін і ручних гранат.

Вибухові пакети бувають двох видів: кубічної та циліндричної форми. Вони складаються з корпусу, двох прокладок (кришок), вогнепровідного шнура та заряду димного пороху (фото 5).

Корпус циліндричної форми виготовлено з картону світло-коричневого кольору. У центрі верхньої прокладки (кришки) знаходиться отвір. Через нього протягнуто вогнепровідний шнур із речовиною чорного кольору на кінці.

Фото 5. Зовнішній вигляд вибухових пакетів

Вибуховий пакет приводять у дію вогневим способом унаслідок загоряння вогнепровідного шнура за допомогою тліючого ґнота або сірників. Вибух порохового заряду супроводжується звуком та утворенням невеликої хмари диму білого або сірого кольору.

Електровибухопакети призначені для імітування повітряних розривів артилерійських снарядів (фото 6). Його приводять у дію електричним способом. Завдяки імпульсу електричного струму електрозапалювач підпалює вибивний заряд. Під дією гарячих порохових газів займається сповільнювач і мортира видає гучний звук. Після згорання сповільнювача запалюється та вибухає звуковий склад.

Фото 6. Зовнішній вигляд електровибухопакета

Вибух піротехнічного складу супроводжується гучним звуком і утворенням хмари диму в повітрі. Для приведення електровибухопакета в дію необхідно:

– вирити лунку глибиною, що дорівнюватиме 0,3–0,5 розміру висоти електровибухопакета, та встановити в неї виріб вертикально петлею догори;

– утримуючи однією рукою пакет, другою витягнути кришку, притримуючи виріб на петлю;

– витягти та розправити дроти електрозапалювача;

– під’єднати дроти до електропідривної мережі та ізолювати місця з’єднання;

– подати імпульс на електрозапалювач з підривної станції (за командою).

Ракета сигналу лиха парашутна суднова РБ-50С призначена для подачі світлового сигналу лиха (фото 7) та фактично є готовим пострілом. Її відстрілюють у спеціальному пусковому металевому стакані, прикріпленому до нерухомого предмета під кутом 10–15° відносно вертикалі.

Фото 7. Загальний вигляд ракети сигналу лиха

Реактивна ракета 50 мм складається з пускової трубки, запалювального пристрою, ракети й додаткових деталей (картонних пижів, розрізного кільця, кришки тощо). Довжина ракети становить 282 мм, діаметр картонної частини пускової трубки – 48 мм, металевої – 49 мм, вага – 710 г.

Петарда залізнична призначена для подавання звукового сигналу щодо зупинки поїзда. Фактично це коробка напівсферичної форми, виготовлена з металу білого кольору. Корпус петарди пофарбовано барвником червоного кольору. Діаметр основи петарди становить 56 мм, висота – близько 15 мм. До основи петарди прикріплено м’яку металеву смужку довжиною 20 см, шириною 10,5 мм, товщиною 0,5 мм та вагою 45 г.

Конструкція петарди нового зразка передбачає коробку, виготовлену з металу білого кольору, що має форму усіченої півсфери з чотирма боковими фасками сегментовидної форми. Корпус петарди пофарбовано барвником червоного кольору. Діаметр основи петарди становить 64,5 мм, висота корпусу – 11 мм. Зверху на корпусі петарди наявне заглиблення шириною 20 мм, у якому закріплено смужку з пружного металу шириною близько 16 мм і товщиною 0,6 мм. Кінці смуги загнуто донизу таким чином, що під час встановлення петарди на головку рейки забезпечується надійна фіксація виробу. Висота петарди – 58 мм, вага – 65 г.

Факел-свічка залізнична призначена для подавання світлового сигналу щодо зупинки поїзда. Конструкція передбачає гільзу циліндричної форми, у верхній частині якої наявні два ковпачки, розташовані один на іншому. Зверху на факелі – підвищення з піротехнічного складу, яке необхідно потерти запальником для приведення факела в дію. Запальник має один із ковпачків. У комплекті факела наявні дротові ніжки, прикріплені до корпусу за допомогою двох кілець-ущільнювачів. Перед приведенням виробу в дію на них встановлено факел. Гільзу, ковпачки та кільця виготовлено з картону. Зовнішні поверхні цих комплектуючих пофарбовано барвником червоного кольору.

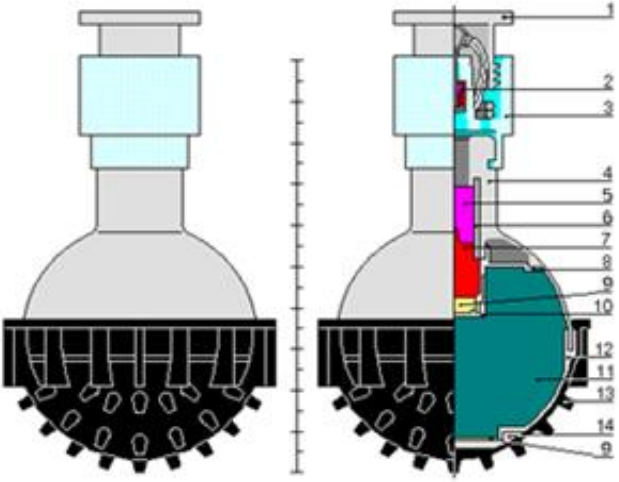
Технічні характеристики факела є такими: загальна довжина – 312 мм, діаметр – 26 мм, діаметр ковпачка, у верхній частині якого наявна терка, – 29 мм, верхнього ковпачка – 32,5 мм, вага факела – близько 260 г.

Піротехнічними засобами спецтехніки є світлозвукові спецзасоби, якими оснащені спецпідрозділи силових структур України та які призначені для психофізичного впливу на правопорушників, осіб, що вдаються до злочинних та екстремістських дій. Це умовно безпечні вибухові пристрої, що складаються з розривного заряду з детонатором, поміщеного в порівняно неміцний (пластмасовий, пінопластовий або виготовлений з патронного паперу) корпус. Нині існують такі світлозвукові спецзасоби:

– світлозвуковий патрон до пристрою для відстрілу 15 мм сигнальних патронів;
– світлозвукова граната «Заря»;
– світлозвукова граната «Заря-М» (рис. 17);
– світлозвукова граната «Заря-2»;
– стаціонарна світлозвукова граната «Пламя»;
– світлозвукова граната «Факел»;
– світлозвукова граната «Факел-салон»;

– світлозвуковий заряд «Касета-СП» до 26 мм сигнальним пістолетів «СП-81», «ШПШ-26»;

– шестиелементний світлозвуковий заряд «Касета-СТ» до 82 мм гранатомета «Туча», автономного пристрою для відстрілу «Гном».

1 – пробка (поліетилен 15803)
2 – ініціатор (тертьовий запалювальний пристрій)
3 – корпус ініціатора (поліетилен 10803-020)
4 – корпус (АБС-2020)
5 – сповільнювач (склади СБ-150 та В-11)
6 – трубка сповільнювача (алюмінієвий сплав)
7 – заряд розривний
8 – гільза (АБС-2020)
9 – прокладка (ППУ)
10 – кришка (АБС-2020)
11 – склад світлозвуковий
12 – півсфера (АБС-2020)
13 – оболонка (суміш резинова В-14 НТА)
14 – кришка (АБС-2020)

Рис. 17. Світлозвукова граната «Заря-М». Зовнішній вигляд (зліва) та будова (справа)

3. Вимоги до фахівців, які обслуговують піротехнічні вироби спеціального призначення

Рівень складності конструкції аналізованих виробів безпосередньо пов'язаний із безпечністю їх використання та впливом на навколишнє природне середовище. Тому цілком закономірно до персоналу, який обслуговує піротехнічні вироби спеціального призначення, висувають підвищені вимоги, адже один необережний рух або порушення вимог правил безпеки може призвести до трагічних наслідків, навіть до втрати життя.

Фахівцями цієї категорії можуть бути лише психічно здорові люди, які в разі виникнення нестандартної ситуації можуть без метушні й паніки локалізувати її.

Керувати підготовкою та здійсненням робіт із піротехнічними виробами може особа, спеціально визначена наказом керівника організації. Вона повинна мати вищу або середню технічну освіту, закінчити спеціальні курси та отримати допуск до проведення вищезазначених робіт.

До монтажу та приведення в робочий стан піротехнічних засобів допускають осіб віком від 18 років, що мають середню, середню технічну або вищу освіту, пройшли спеціальну курсову підготовку, склали іспити й отримали дозвіл на право проведення певних робіт на відповідному обладнанні з конкретними піротехнічними виробами.

Повторна перевірка знань з організації безпечної роботи з піротехнічними засобами спеціального призначення має відбуватися не рідше одного разу на два роки. У разі перерви в роботі понад один рік ці особи можуть бути допущені до самостійної роботи лише після повторного складання іспиту кваліфікаційній комісії та практичного стажування протягом місяця.

Таку перевірку проводять також у разі виявлення порушень вимог правил безпечної експлуатації піротехнічних засобів спеціального призначення особами, які відповідають за цю ділянку роботи. У такому разі для перевірки знань порушника усувають від роботи на пусковому майданчику. Осіб, які не склали іспити, позбавляють допуску. Повторно скласти іспит вони можуть не раніше, ніж через три місяці.

Комірниками складів піротехнічних засобів спеціального призначення можуть бути особи, які пройшли спеціальну підготовку за програмою для завідувачів складів зі зберігання вибухових речовин і вибухових виробів (боєприпасів), отримали посвідчення та пройшли десятиденне стажування на цій посаді.

Комірник зобов'язаний приймати піротехнічні засоби спеціального призначення, що надійшли на склад, у суворій

відповідності до вимог керівництва з ведення складського господарства; видавати й вести облік, а також стежити за підтриманням встановленого порядку на складі, підтримувати встановлену на складі температуру та вологість, своєчасно провітрювати приміщення.

Використовуючи піротехнічні вироби спеціального призначення, необхідно дотримуватися певних правил.

1. Категорично заборонено:

– допускати наявність значного скупчення людей під час виконання робіт. Відстань між ними має запобігати можливості групового підриву (ураження палаючими елементами, а також травмування) людей;

– піднімати, зрушувати з місця, кидати й розбирати будь-які піротехнічні вироби у разі їх неспрацювання;

– знешкоджувати, утилізувати (знищувати) піротехнічні засоби спеціального призначення без спеціального на те дозволу;

– розпалювати багаття на місцевості, де зберігаються (розташовані) піротехнічні засоби спеціального призначення;

– запалювати піротехнічну суміш, порох у виробах, які не повністю спрацювали;

– розміщувати людей поблизу складів (майданчиків) зі зберігання піротехнічних засобів спеціального призначення;

– працювати з піротехнічними виробами в житлових приміщеннях та інших місцях, не призначених для цього.

2. Кожен фахівець, виконуючи завдання зі знищення піротехнічних засобів спеціального призначення, зобов'язаний:

– чітко дотримуватися встановленого порядку знищення піротехнічних засобів спеціального призначення та вживання запобіжних заходів;

– поставлені завдання виконувати уважно та старанно, зокрема чітко позначати межі ділянок місцевості, де здійснюють пошук піротехнічних виробів, що не повністю спрацювали, а також ділянок, де їх будуть знищувати;

– вживати заходів щодо недопущення підриву (спрацювання) піротехнічних виробів під час утилізації (знищення).

3. Перед початком робіт із піротехнічними засобами спеціального призначення обов'язково слід перевірити знання фахівців щодо безпечного їх застосування, а також правил поведінки та заходів безпеки.

Висновок

Підбиваючи підсумки, необхідно зазначити, що піротехнічні вироби спеціального призначення застосовують не лише в народному господарстві, а й у силових структурах.

Засвоївши технічні характеристики піротехнічних виробів спеціального призначення, їх класифікацію, фахівці в цій сфері зможуть усвідомлювати вимоги, які ставляться до них під час виконання завдань з обслуговування зазначених виробів.

Завдання для самоконтролю

1. Розкрийте зміст поняття піротехнічних виробів спеціального призначення.
2. Наведіть класифікацію піротехнічних виробів спеціального призначення.
3. Зазначте види та конструктивні особливості реактивних патронів.
4. Опишіть будову вибухових пакетів.
5. Розкрийте принцип дії електровибухопакетів.
6. Вкажіть основні технічні характеристики петарди залізничної.
7. Зазначте конструктивні особливості факела-свічки залізничної.
8. Перелічіть світлозвукові спецзасоби, які перебувають на оснащенні в спецпідрозділах силових структур України.
9. Обґрунтуйте вимоги до фахівців, які обслуговують піротехнічні вироби спеціального призначення.
10. Вкажіть ключові заборони, які стосуються використання піротехнічних виробів спеціального призначення.

ЛЕКЦІЯ 5
Піротехнічні вироби військового призначення

План

1. Зміст поняття піротехнічних виробів військового призначення, їх класифікація.
2. Конструктивні особливості піротехнічних виробів військового призначення.

Література

1. Основы криминалистического исследования пиротехнических средств промышленного изготовления : учеб. пособие / [В. В. Мартынов, А. Д. Стецкевич и др.]. – Ч. 1. – М. : ЭКЦ МВД России, 1996. – 64 с.
2. Фатеев В. М. Пиротехника : пособие / В. М. Фатеев, С. М. Лапин, Е. О. Давыдова. – Ч. 1. – Киев : Пульсары, 2005. – 115 с.
3. Фатеев В. М. Пиротехника : курс лекций / В. М. Фатеев, Л. И. Таборов, Ю. П. Приходько. – Ч. 4, кн. 2. – Киев : Аграр Медиа Групп, 2014. – 157 с.
4. Фатеев В. М. Пиротехника : курс лекций / В. М. Фатеев, Л. І. Таборов, Ю. П. Приходько. – Киев : Пульсары, 2006. – Ч. 4, кн. 2 : Понятие и классификация пиротехнических изделий. – 157 с.

Вступ

Найбільш поширеними об’єктами, які використовують під час проведення навчань, маневрів збройних формувань силових структур, є піротехнічні вироби військового призначення. Їх часто використовують в експертній практиці правоохоронців та органів юстиції під час проведення піротехнічної експертизи та слідчих дій.

З огляду на те, що піротехнічні вироби військового призначення застосовують не в побуті, а в силових структурах, розглянемо їх в обсязі, достатньому для отримання загальних відомостей про них.

1. Зміст поняття піротехнічних виробів військового призначення, їх класифікація

Як уже було зазначено, будь-який піротехнічний виріб промислового виготовлення складається з корпусу, піротехнічного складу, вибивного заряду та додаткових елементів. Аналогічну конструкцію мають піротехнічні вироби військового призначення. Основу цих виробів становлять піротехнічні склади, які конструктивно оформлені у вигляді піротехнічних елементів. Піротехнічний склад – механічна суміш тонко подрібнених твердих або твердих і рідких

компонентів, що випромінює під час горіння світлову або теплову енергію, утворюючи газоподібні або конденсовані продукти.

Переважна більшість піротехнічних складів виробів зазначеної категорії мають вибухові властивості, належать до вибухових речовин і становлять значну небезпеку для оточуючих.

Одним з елементів конструкції піротехнічних виробів військового призначення є корпус. Він може бути різної форми, що зумовлено значним різноманіттям піротехнічної продукції. В експертній практиці найбільш популярними є піротехнічні вироби, що мають циліндричну або складну комбіновану форму. Корпуси піротехнічних виробів можуть бути пофарбовані в різні кольори або мати натуральні кольори матеріалів, з яких їх виготовлено. Зазвичай піротехнічні вироби військового призначення мають специфічне буро-зелене (захисне) або сіро-зелене забарвлення.

Ключовими ознаками піротехнічних виробів військового призначення є їх маркувальні позначення й розпізнавальні знаки, які зазвичай розміщено на поверхні корпусів або окремих елементів їх конструкції (засоби ініціювання, кришки, ковпачки тощо). Маркувальні позначення та розпізнавальні знаки містять інформацію про завод-виробник, номер партії, у складі якої їх виготовлено, рік виготовлення, тип виробу, а також шифр заводу (певна послідовність цифр або графічний символ).

Конструкції піротехнічних засобів промислового виготовлення можуть передбачати різні засоби ініціювання, засоби запалювання та детонування. Для піротехнічних виробів військового призначення зазвичай застосовують:

– найпростіші вогнепровідні запальники;
– детонатор;
– лектрозапалювачі;
– капсулі-запальники накольні;
– капсулі-запальники теркові.

Засобами детонування в конструкції цих піротехнічних виробів слугують електродетонатори та капсулі-детонатори.

Як уже було зазначено, піротехнічні вироби військового призначення переважно застосовують у військовій справі. Вони є предметами озброєння (боєприпасами).

Загалом можна погодитися з визначенням терміна «піротехнічний виріб військового призначення», запропонованим у ГОСТ В 20313-74 «Боеприпасы. Основные понятия. Термины и определения». Зокрема, до них, крім інших боєприпасів, належать піротехнічні вироби, що перебувають на озброєнні армії та призначені для виконання основної бойової задачі, сприяють виконанню бойового

завдання, а також призначені для навчання особового складу Збройних сил.

Розглянемо види піротехнічних виробів зазначеної категорії залежно від цільового призначення.

Імітаційні піротехнічні засоби (призначені для імітації дії різних боєприпасів):

– імітаційні патрони – заряди піротехнічних складів, що перебувають на озброєнні армії та застосовуються під час проведення військових навчань і маневрів для імітування гарматної стрільби, а також для навчання особового складу звукометричних підрозділів виявляти гармати (міномети), що стріляють;

– вибухові пакети та електровибухопакети – вибухові пристрої, що перебувають на озброєнні армії й застосовуються під час проведення військових навчань для умовного позначення місць розривів артилерійських снарядів, мін і ручних гранат;

– шашки імітації розриву артилерійських снарядів – заряди піротехнічних складів, призначені для звукової, світлової та димової імітації розриву артилерійських боєприпасів;

– імітатори дії хімічних боєприпасів – заряди піротехнічних складів, розміщені в контейнерах з допоміжними отруйними речовинами групи лакриматорів і призначені для утворення під час вибуху аерозолю зі сльозоточивими властивостями;

– стаціонарні імітатори – піротехнічні заряди із засобами вертикального метання та займання, призначені для імітування розривів ядерних боєприпасів.

Димові піротехнічні засоби (призначені для утворення аерозолів у вигляді димів і туманів):

– димові шашки – стаціонарно встановлені пристрої для постановки маскувальних димових завіс у різних діапазонах електромагнітного спектра;

– димові гранати – метальні димові гранати, які використовують для постановки маскувальних завіс нейтрального диму або створення хмари активного диму з властивостями іританта (руйнівний вплив);

– патрони практичні до протитанкових і протипіхотних мін – пристрої, що містять димоутворювальну речовину та призначені для подавання димового сигналу під час проведення навчань;

– димоутворювальні артилерійські снаряди, ракети, мінометні міни, авіабомби та гранатометні постріли – боєприпаси, призначені для постановки маскувальних нейтральних димових завіс у різних діапазонах електромагнітного спектра;

– димові генератори – стаціонарні агрегати, призначені для створення стійких щільних димових завіс;

– побутові засоби активного та нейтрального димів – димові піротехнічні засоби, призначені для захисту рослин від заморозків та обкурювання сховищ продуктів з метою знищення шкідників. Ці засоби переважно застосовують у народному господарстві. Їх також можна віднести до піротехнічних виробів спеціального призначення.

Запалювальні піротехнічні засоби (призначені для запалювання об'єктів):

– первинні запалювальні засоби – пристрої, призначені для передачі первинного вогневого імпульсу об'єктові, який запалюють;

– запалювальні боєприпаси – боєприпаси із запалювальними елементами, призначені для займання цілей;

– запалювальні вогневі сигнали – пристрої, що мають подвійне призначення, адже використовуються для подавання вогневих сигналів та для запалювання горючих матеріалів.

Піротехнічні засоби, призначені для створення перешкод, та трасуючі засоби (дають змогу збільшувати точність застосування власної зброї та зменшувати точність застосування зброї противника):

– трасери – пристрої, які є піротехнічним зарядом з трасуючим або димовим складом, загніченим у власний корпус або корпус снаряда із засобом займання або без нього. Вони призначені для стрільби по цілях, що швидко рухаються. Також їх використовують для подавання сигналів, цілевказівки, фотографування траєкторії під час балістичних досліджень і відпрацювання снарядів. Застосовують також для наведення на ціль протитанкових керованих ракет, ракет класу «повітря – повітря», «повітря – поверхня», керованих авіабомб тощо;

– засоби, що створюють перешкоди, – засоби, що забезпечують створення перешкод для систем озброєння противника в різних діапазонах електромагнітного випромінювання, а також у гідроакустиці.

У зв'язку з тим, що засоби піроавтоматики можна віднести до піротехнічних виробів як військового, так і спеціального призначення, їх розглянуто в лекції, присвяченій піротехнічним засобам спеціального призначення.

2. Конструктивні особливості піротехнічних виробів військового призначення

Розглянемо конструктивні особливості окремих видів піротехнічних виробів військового призначення.

Артилерійські

1. *Вибухопакет* призначений для імітування наземних розривів артилерійських снарядів, мін і ручних гранат. Його складовими є: корпус, дві проклади (кришки), вогнепровідний шнур і заряд димного пороху. Може бути кубічної або циліндричної (з картону світло-коричневого кольору) форми. У центрі верхньої прокладки (кришки) знаходиться отвір, крізь який протягнуто вогнепровідний шнур з кінцем, покритим речовиною чорного кольору. Виріб вибухає вогневим способом після запалювання вогнепровідного шнура за допомогою тліючого ґнота або сірників. Вибух порохового заряду супроводжується звуком та утворенням незначної хмари диму білого або сірого кольору.

2. *Електровибухопакет* призначений для імітування повітряних розривів артилерійських снарядів. Його приводять у дію електричним способом. Завдяки подачі імпульсу електричного струму електрозапалювач підпалює вибивний заряд. Під дією гарячих порохових газів займається сповільнювач і з мортири вистрілюється звуковий елемент. Після згорання сповільнювача запалюється та вибухає звуковий склад. Вибух звукового складу супроводжується гучним звуком та утворенням хмари диму в повітрі, що тримається протягом 8–10 с.

3. *Імітаційний патрон ІМ-82* призначений для імітування пострілів 82 мм міномета. Корпус патрона (циліндричної форми) виготовлено з картону. Патрон споряджений піротехнічним складом. Виріб приводять у дію електричним способом від електрозапалювача (з платиноіридієвим містком розжарювання), який вставляють у запалювальне гніздо. Для імітування вибухів снарядів (мін) патрони встановлюють на ґрунт (у заглиблення, очищені від каменів). Також їх можна підвішувати в повітрі на протягнутому дроті, закріпленому на кілках. Для цих цілей у корпусі наявні петля (з боку дна патрона) і шпагат (під кришкою). Вибух патрона супроводжується різким сильним звуком і утворенням хмари диму.

4. *Імітаційний патрон ІМ-85* призначений для імітації пострілу з 85 мм польової гармати або 122 мм гаубиці М-30. Конструкція передбачає паперово-картонну гільзу, споряджену піротехнічним складом (тротил, калійна селітра, алюмінієвий порошок). Діаметр гільзи – 72 мм, висота – 227 мм, вага – 770 г. Верхню кришку залито схожою на парафін речовиною, нижню – вкрито молотковою емаллю.

5. *Імітаційний патрон ІМ-100* призначений для імітування пострілів з 100 мм гармати, 122 мм гаубиці на великих зарядах, розривів снарядів і мін калібром 100 мм і більше. Корпус патрона (циліндричної форми) виготовлено з картону. Патрон споряджено піротехнічним складом. Вибухає електричним способом за допомогою електродетонатора (ЕДП або ЕДП-Р), який вставляють у запалювальне гніздо. Патрон споряджений зарядом ВВ з додатковим детонатором з тротилу масою 25 г. Під час імітації вибухів снарядів (мін) патрони встановлюють на ґрунті в заглибленнях, очищених від каменів. Також їх можна підвішувати в повітрі на протягнутому дроті, закріпленому на кілках. Вибух патрона супроводжується різким сильним звуком та утворенням хмари диму.

6. *Імітаційний патрон ІМ-120М* призначений для імітування пострілу з 120 мм міномета. Це – паперові гільзи діаметром 43 мм, висотою 140 мм і вагою 240 г, споряджені шашкою з піротехнічного складу (тротил – 60 % та амоній хлористий технічний – 40 %). Верхні й нижні кришки з петлями залиті речовиною, схожою на парафін.

7. *Шашка імітування розриву артилерійського снаряда* (ШІРАС) призначена для імітування наземних розривів артилерійських снарядів. Шашки можуть бути трьох видів: білого, чорного та сірого диму. Корпус шашки виготовлено з жерсті. Під час вибуху димового заряду розривається зазвичай по шву, без утворення осколків. Виріб приводять у дію вогневим способом. Підпалюють вогнепровідний шнур за допомогою терки. Шнур горить протягом 10–15 с. Вибух димового заряду супроводжується звуком та утворенням димової завіси, схожої на хмару від розриву артилерійського снаряда (міни).

Інженерні піротехнічні вироби

1. *Навчально-імітаційна міна УІТМ-60* імітує вибух бойової протитанкової міни (фугасу), створюючи відповідний звуковий і світловий ефекти. Складається з корпусу, кришки, кільця та детонатора. З огляду на складність конструкції міни, а також те, що для піротехніки вона не становить особливого інтересу, розглядати її більш детально вважаємо не доцільним.

2. *Навчально-імітаційні міни УТМД-Б і УТМД-44* спрацьовують лише в разі наїзду транспортного засобу на кришку міни. Вони імітують вибух бойової міни, створюючи відповідний світловий ефект. Складаються з дерев'яного корпусу з кришкою, заряду, проміжного детонатора та запальника МГ-5 з навчально-імітаційним запальником МД-2.

3. *Навчально-імітаційна міна УПМД-6* за зовнішнім виглядом і розмірами аналогічна бойовій міні ПМД-6м (ПМД-6) і призначена для

мінування місцевості з метою імітування ураження живої сили противника. Складається з корпусу, навчально-імітаційного патрона (формою, схожою на малу тротилову шашку), підривника МУВ-2 або МУВ-4 з Т-подібною чекою і запальником УІМД-5м або УІМД-2. Корпус міни – дерев'яний, прямокутної форми, з відкидною кришкою, шарнірно поєднаною з корпусом.

4. *Навчально-імітаційна міна УПОМЗ-2* призначена для мінування місцевості з метою імітування ураження живої сили противника. Складається з корпусу, імітаційного заряду і підривника МУВ-2 із запальником і Р-подібною чекою, настановного кілочка, карабіна з дротом довжиною 0,5 м, двох кілочків та розтяжки з дроту довжиною 8 м. Корпус міни чавунний, має відкриту знизу камеру для навчально-імітаційного патрона білого або оранжевого диму.

Хімічні піротехнічні вироби

1. *Навчальна отруйно-димна граната Уч ЯДГ* призначена для позначення застосування противником хімічної зброї – авіабомб, артилерійських снарядів і мін, споряджених нестійкими отруйними речовинами. Вона складається з картонного корпусу, всередині якого знаходяться два брикети димової суміші, що мають у середині по циліндричному отвору. Внутрішня та зовнішня поверхні корпусу покриті ідітоловим лаком (25–30 %).

2. *Імітаційну гранату ІГН* застосовують для позначення нападу противника хімічними мінами, снарядами й авіабомбами з нестійкими отруйними речовинами. Складається з двох картонних циліндрів (зовнішнього – корпусу та внутрішнього – запалювального стакана), з'єднаних між собою кільцевим дном. Гранату закрито кришкою, яку обмотано ізоляційною стрічкою. Запалювальний стакан має дно та призначений для розміщення стандартного вибухопакета циліндричної форми.

3. *Імітаційну гранату ІГС* застосовують для позначення нападу противника хімічними мінами, снарядами та авіабомбами, спорядженими стійкими отруйними речовинами. Складається з зовнішнього корпусу й рідинного резервуара, куди наливають навчально-бойову стійку отруйну речовину. Внутрішня частина корпусу резервуара одночасно є запалювальним стаканом стандартного вибухопакета.

4. *Імітаційний фугас ІФ* призначений для позначення застосування противником полів хімічних фугасів і великих авіабомб, споряджених стійкими отруйними речовинами. Корпус фугасу виготовлено з картону або поліетилену. У війська надходять неспоряджені корпуси фугасів.

Освітлювальні піротехнічні засоби

1. *30 мм реактивні освітлювальні та сигнальні патрони* призначені для освітлення в нічний час місцевості й цілі, що знаходиться на ній. Це фактично готові постріли, за допомогою яких безпосередньо з руки, без застосування будь-якої зброї або пристосування, подають сигнали або освітлюють місцевість.

2. *40 мм реактивний освітлювальний патрон* збільшеної дальності призначений для освітлення місцевості й цілей у нічний час безпосередньо перед бойовими порядками своїх військ. Освітлення реактивними освітлювальними патронами здійснюють з метою орієнтування особового складу на місцевості, спостереження за діями супротивника, а також задля виконання вогневих завдань стрілецькими підрозділами, танками й артилерією супроводу. Виріб є готовим пострілом. Відстріл здійснюють без застосування спеціальної зброї або пристосувань.

3. *50 мм реактивний освітлювальний патрон дистанційної дії* призначений для освітлення місцевості й цілей під час нічної діяльності військ. Забезпечує можливість ведення прицільного вогню в нічний час із танків та артилерійських знарядь на відстані близько 1500 м, а зі стрілецької зброї – на всі дійсні дальності. Патрон має спеціальний дистанційний пристрій, що дає змогу змінювати дальність освітлення відповідно до бойової обстановки. Виріб становить готовий постріл. Відстріл здійснюють без використання спеціальної зброї чи пристосувань.

4. *Освітлювальний снаряд* застосовують під час виконання бойових дій у нічний час доби. Він призначений для освітлення місцевості та складається з вибивного заряду, сталевої діафрагми з каналом у центрі, кришки з декількома отворами, освітлювального елемента, який ще називають факелом, парашута, поєднаного з освітлювальним елементом стропами, та футляра парашута у вигляді двох напівциліндрів. Вибивний заряд із дрібнозернистого рушничного пороху масою 100 г слугує для запалювання складу у факелі та викидання останнього разом із парашутом з оболонки після розриву снаряда. Освітлювальний склад є трикомпонентною піротехнічною сумішшю порошкоподібного магнію або алюмінію як пального, окислювача й цементатора. Поверх освітлювального складу запресовують запалювальний склад, який легко займається від порохових газів. Залежно від конструкції та калібру освітлювального снаряда швидкість зниження палаючого смолоскипа становить 5–8 м/с, тривалість освітлення – 35–55 с, а діаметр (глибина) освітленої ділянки – 1–1,5 км.

Нічні та денні сигнальні засоби

1. *Наземні сигнальні патрони червоного, зеленого та жовтого вогнів* призначені для позначення переднього краю своїх військ, зайнятих рубежів, воріт і коридорів для фронтової авіації. Наземні сигнальні патрони зеленого і жовтого вогнів складаються з паперового корпусу, сигнальних зірчаток, запалювального пристрою, кришки з кільцем і ручок із держаком.

2. *15 мм сигнальні патрони червоного, зеленого і жовтого вогню* призначені для сигналізації в денний і нічний час. Ці вироби використовують разом із 30 мм реактивними сигнальними патронами залежно від бойових завдань, що стоять перед підрозділами. Патрони відстрілюють за допомогою спеціального пристосування.

3. *26 мм сигнальні патрони* застосовують для нічної сигналізації на відстані до 7 км. Їх вистрілюють із пістолета. Складаються з паперової гільзи з латунною (сталевою) головкою, що слугує її дном. Паперова гільза знизу має паперове кільце та залізну трубку. Головка гільзи оснащена фланцем для упору гільзи в паз патронника пістолета і для захоплення гільзи екстрактором під час її викидання. Головка має гніздо, у якому розміщено ковадлечко та капсуль-запальник. Усередині гільзи наявний вибивний заряд із 3 г димного пороху.

4. *40 мм реактивний сигнал СГТ-40* призначений для подавання сигналу хімічної тривоги. Виріб фактично становить готовий постріл. Сигнал може бути подано як із рук (з використанням теркового капсуля), так і з установки (завдяки дії електрозапальника від бортової мережі машини).

5. *Патрон П-2* призначений для подавання звукового сигналу лиха. Він знаходиться в герметичній поліетиленовій упаковці (пакеті) і додатково загорнутий у вощений папір. Складається з пускової трубки з запалювальної пристроєм, ракети, підтискної трубки, пижів, металевої кришки та ковпачка.

6. *Шашка димова плавуча* призначена для подавання сигналу лиха. Становить собою циліндричну ємність (банку). Корпус виготовлений із листової сталі та пофарбований у зелений колір. У верхній частині знаходиться горловина з різьбою, на яку нагвинчено ковпачок червоного кольору. Між корпусом і ковпачком наявне ущільнювальне гумове кільце.

7. *Патрон сигнальний нічного і денного дії ПСНД* призначений для подавання сигналу лиха. Конструкція передбачає виготовлений з пластмаси коричневого кольору циліндричний футляр (корпус) з нагвинченими в торці ковпачками, виготовленими з аналогічної пластмаси. Між корпусом і ковпачками розміщено ущільнювальні гумові кільця.

Висновок

Узагальнюючи викладений матеріал, варто зауважити, що під час навчання особового складу в армії значну увагу приділяють питанням безпечного використання піротехнічних виробів військового призначення як під час проведення навчань, маневрів, так і в повсякденному житті, у межах бойової підготовки. Знання їхньої конструкції та особливостей безпечного використання є запорукою успішного виконання поставлених завдань.

Окремі види піротехнічних виробів можна використовувати як в армії, так і в народному господарстві, тобто не можна чітко розділити їх на піротехнічні вироби військового та спеціального призначення, а отже, їх використання передбачає наявність спеціальних знань, які можна здобути в навчальних закладах Міністерства оборони України та Міністерства внутрішніх справ України.

Завдання для самоконтролю

1. Розкрийте зміст поняття піротехнічних виробів військового призначення.
2. Класифікуйте піротехнічні засоби військового призначення.
3. Охарактеризуйте імітаційні піротехнічні засоби.
4. Перелічіть димові піротехнічні засоби військового призначення.
5. Зазначте специфіку запалювальних піротехнічних засобів.
6. Розкрийте конструктивні особливості піротехнічних засобів, призначених для створення перешкод, і трасуючих засобів.
7. Опишіть принцип дії артилерійських піротехнічних виробів.
8. Проаналізуйте специфіку інженерних піротехнічних виробів військового призначення.
9. Розкрийте конструктивні особливості піротехнічних виробів військового призначення.
10. Наведіть заходи безпеки під час роботи з піротехнічними виробами військового призначення.

Спецкурс 3
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ ПІРОТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ЛЕКЦІЯ 1
Організація протипожежного режиму, транспортування та зберігання піротехнічних виробів побутового призначення

План

1. Протипожежний режим роботи та вимоги пожежної безпеки щодо організації піротехнічної діяльності.
2. Організація робіт із перевезення піротехнічних виробів. Перевезення піротехнічних виробів побутового призначення територією України.
3. Зберігання піротехнічних виробів побутового призначення.
4. Вимоги нормативних документів до організації вантажно-розвантажувальних робіт із піротехнічними виробами.

Література

1. Костаков А. С. Пиротехника / А. С. Костаков, С. В. Бабак. – Харьков : Торнадо, 2001. – 209 с.
2. Про перевезення небезпечних вантажів [Електронний ресурс] : Закон України від 6 квіт. 2000 р. № 1644-III. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1644-14. – Назва з екрана.
3. Про охорону праці [Електронний ресурс] : Закон України від 14 жовт. 1992 р. № 2694-XII. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2694-12. – Назва з екрана.
4. Про затвердження Правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів [Електронний ресурс] : наказ МВС України 26 лип. 2004 р. № 822. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1040-04. – Назва з екрана.
5. Про затвердження Тимчасових правил обігу в Україні побутових піротехнічних виробів [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 23 груд. 2003 р. № 1649. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0263-04. – Назва з екрана.
6. Фатеев В. М. Пиротехника : пособие / В. М. Фатеев, С. М. Лапин, Е. О. Давыдова. – Киев : Пульсары, 2006. – Ч. 3 : Меры безопасности. – 172 с.
7. Фатеев В. М. Пиротехника / В. М. Фатеев, Л. І. Таборов, О. Ю. Емец. – Ч. 7 : Справочник. – Киев : Аграр Медиа Групп, 2012.

Вступ

Сучасний ринок України швидкими темпами наповнюється піротехнічними виробами як вітчизняного, так і зарубіжного виробництва. Водночас знання громадян у сфері піротехнічної діяльності донині ще не досягли рівня європейської спільноти.

Завдання лекції, як і курсу загалом, полягає в тому, щоб слухачі отримали необхідні знання щодо організації робіт із транспортування, зберігання, продажу піротехнічних виробів, їх безпечної експлуатації (застосування), інакше кажучи, сформували елементарні уявлення про ці вироби, умови їх безпечності для користувачів і навколишнього середовища. Усі підприємства, установи, магазини, що займаються виготовленням, демонстрацією, реалізацією піротехнічних виробів, повинні мати підготовлений персонал, що пройшов спеціальну підготовку, склав іспити й отримав дозвіл на такий вид діяльності.

1. Протипожежний режим роботи та вимоги пожежної безпеки щодо організації піротехнічної діяльності

Піротехнічні вироби є пожежо- та вибухонебезпечними, а отже, організація протипожежного режиму будь-якого підприємства або установи, пов’язаного з цією продукцією, відіграє важливу роль як для життєдіяльності громадян, так і для навколишнього середовища, зокрема сприяє збереженню матеріальних цінностей, зменшенню ймовірності отримання людьми травм і каліцтв.

Відповідно до положень Закону України «Про пожежну безпеку», Правила пожежної безпеки в Україні є обов’язковими для виконання всіма центральними й місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями (незалежно від виду їх діяльності та форм власності), посадовими особами та громадянами.

Пожежна безпека повинна забезпечуватися шляхом проведення організаційних, технічних та інших заходів, спрямованих на попередження пожеж, забезпечення безпеки людей, зниження можливих майнових втрат і зменшення негативних екологічних наслідків у разі їх виникнення, створення умов для швидкого виклику пожежних підрозділів та успішного гасіння пожеж.

Згідно з Кодексом цивільного захисту України та Правилами пожежної безпеки в Україні, забезпечення пожежної безпеки підприємств, установ, організацій покладено на їх керівників і уповноважених керівниками осіб, якщо інше не передбачено відповідним договором.

Вони зобов’язані:

– розробляти комплексні заходи щодо забезпечення пожежної безпеки, впроваджувати досягнення науки і техніки, позитивний досвід;

– відповідно до нормативно-правових актів з пожежної безпеки розробляти і затверджувати положення, інструкції, інші нормативні акти, що діють у межах підприємства, здійснювати постійний контроль за їх додержанням;

– забезпечувати додержання протипожежних вимог стандартів, норм, правил, а також виконання вимог приписів і постанов органів державного пожежного нагляду;

– організовувати навчання працівників правилам пожежної безпеки та пропаганду заходів щодо їх забезпечення;

– у разі відсутності в нормативно-правових актах вимог, необхідних для забезпечення пожежної безпеки, вживати відповідних заходів, погоджуючи їх з органами державного пожежного нагляду;

– утримувати у справному стані засоби протипожежного захисту і зв'язку, пожежну техніку, обладнання та інвентар, не допускати їх використання не за призначенням;

– створювати, у разі потреби, відповідно до встановленого порядку підрозділи пожежної охорони та необхідну для їх функціонування матеріально-технічну базу;

– подавати на вимогу державної пожежної охорони відомості та документи про стан пожежної безпеки об’єктів і продукції, що ними виробляється;

– здійснювати заходи щодо впровадження автоматичних засобів виявлення та гасіння пожеж і використання для цієї мети виробничої автоматики;

– своєчасно інформувати пожежну охорону про несправності пожежної техніки, систем протипожежного захисту, водопостачання, а також про закриття доріг і проїздів на своїй території;

– здійснювати службове розслідування випадків пожеж.

Продукція протипожежного призначення, а також продукція, до якої встановлені вимоги пожежної безпеки, повинна мати сертифікат відповідності або свідоцтво про визнання відповідності.

Організаційні заходи щодо забезпечення пожежної безпеки

Забезпечення пожежної безпеки є складовою виробничої або іншої діяльності посадових осіб, працівників підприємств та підприємців. Це повинно бути відображено в трудових договорах (контрактах) та статутах підприємств.

Керівник підприємства повинен визначити обов'язки посадових осіб (у тому числі заступників керівника) щодо забезпечення пожежної безпеки, призначити відповідальних за пожежну безпеку окремих будівель, споруд, приміщень, дільниць тощо, технологічного та інженерного устаткування, а також за утримання і експлуатацію технічних засобів протипожежного захисту.

Обов'язки щодо забезпечення пожежної безпеки, утримання та експлуатації засобів протипожежного захисту мають бути відображені у відповідних посадових документах (функціональних обов'язках, інструкціях, положеннях тощо).

На кожному підприємстві з урахуванням його пожежної небезпеки наказом (інструкцією) повинен бути встановлений відповідний протипожежний режим, у тому числі визначені:

– можливість паління (місце для куріння), застосування відкритого вогню, побутових нагрівальних приладів;

– порядок проведення тимчасових пожежонебезпечних робіт, зокрема зварювальних;

– правила проїзду та стоянки транспортних засобів;

– місця для зберігання та допустима кількість сировини, напівфабрикатів і готової продукції, які можуть одночасно знаходитись у виробничих приміщеннях і на території (у місцях зберігання);

– порядок прибирання горючого пилу й відходів, зберігання промасленого спецодягу та ганчір'я, очищення повітроводів вентиляційних систем від горючих відкладень;

– порядок відмикання від мережі електрообладнання в разі пожежі;

– порядок огляду й зачинення приміщень після закінчення роботи;

– порядок проходження посадовими особами навчання та перевірки знань з питань пожежної безпеки, а також проведення з працівниками протипожежних інструктажів і занять з пожежно-технічного мінімуму з призначенням відповідальних за їх проведення;

– порядок організації експлуатації та обслуговування наявних технічних засобів протипожежного захисту (протипожежного водопроводу, насосних станцій, установок пожежної сигналізації, автоматичного пожежогасіння, димовидалення, вогнегасників тощо);

– порядок проведення планово-попереджувальних ремонтів та оглядів електроустановок, опалювального, вентиляційного, технологічного й іншого інженерного обладнання;

– дії працівників у разі виявлення пожежі;

– порядок збирання членів добровільної пожежної дружини та відповідальних посадових осіб у разі виникнення пожежі, виклику вночі, у вихідні й святкові дні.

Працівники підприємства мають бути ознайомлені з цими вимогами на інструктажах, під час проходження пожежно-технічного мінімуму тощо, витяги з наказу (інструкції) з основними положеннями слід вивішувати на видних місцях.

На кожному підприємстві має бути опрацьована загальнооб'єктова інструкція про заходи пожежної безпеки та інструкції для всіх вибухопожежо- та пожежонебезпечних приміщень (дільниць, цехів, складів, майстерень, лабораторій тощо) відповідно до додатка 1 Правил пожежної безпеки в Україні.

Ці інструкції вивчають під час проведення протипожежних інструктажів, проходження пожежно-технічного мінімуму, а також у системі виробничого навчання. Їх вивішують на видних місцях.

У будівлях і спорудах (крім житлових будинків), котрі мають два поверхи та більше, у разі одночасного перебування на поверсі більш як 25 осіб мають бути розроблені й розміщені на видних місцях плани (схеми) евакуації людей на випадок пожежі.

Необхідність забезпечення планами (схемами) евакуації одноповерхових будівель і споруд визначають місцеві органи державного пожежного нагляду, зважаючи на їх пожежну небезпеку, кількість розміщуваних людей, площу тощо.

На підприємстві має бути встановлено порядок (систему) оповіщення людей про пожежу, з яким необхідно ознайомити всіх працівників.

У приміщеннях на видних місцях біля телефонів слід вивішувати таблички із зазначенням номера телефону для виклику пожежної охорони.

Робітники, службовці та інші працівники підприємства зобов'язані:

– дотримуватися встановленого протипожежного режиму, виконувати вимоги правил та інших нормативних актів з питань пожежної безпеки, чинних на підприємстві;

– у разі виникнення (виявлення) пожежі діяти відповідно до вимог розділу 9 цих Правил.

Керівник підприємства зобов'язаний вживати (у межах наданих йому прав) відповідних заходів реагування на факти порушень чи невиконання посадовими особами, іншими працівниками підприємства встановленого протипожежного режиму, вимог правил пожежної безпеки та інших нормативно-правових актів, що діють у цій сфері.

Усі працівники під час прийняття на роботу та за місцем роботи повинні проходити інструктажі з питань пожежної безпеки (далі – протипожежні інструктажі). Протипожежні інструктажі поділяються на *вступний, первинний, повторний на робочому місці, позаплановий та цільовий.*

Особи, яких приймають на роботу, пов'язану з підвищеною пожежною небезпекою, повинні попередньо (до початку самостійного виконання роботи) пройти спеціальне навчання (опанувати пожежно-технічний мінімум). Працівники, зайняті на роботах з підвищеною пожежною небезпекою, один раз на рік мають проходити перевірку знань відповідних нормативно-правових актів з пожежної безпеки.

Порядок організації та проведення протипожежних інструктажів, навчання та перевірки знань з пожежно-технічного мінімуму визначено в Типовому положенні про інструктажі, спеціальне навчання та перевірку знань з питань пожежної безпеки на підприємствах, в установах та організаціях України.

Навчання та перевірку знань посадових осіб з питань пожежної безпеки проводять у порядку, встановленому законодавством.

Допускати до роботи осіб, які не пройшли навчання, протипожежного інструктажу й перевірки знань з питань пожежної безпеки, заборонено.

Загальні вимоги пожежної безпеки до територій, будівель, приміщень, споруд

Утримання території

Територія об'єктів, ділянок, що межують із будинками, зокрема житловими й дачними, протипожежні відстані між будинками, спорудами, майданчиками для зберігання матеріалів, устаткування повинні систематично очищатися від сміття, відходів виробництва, тари, опалого листя, котрі необхідно регулярно видаляти (вивозити) у спеціально відведені місця.

Автомобільні дороги, проїзди й проходи до будівель, споруд, пожежних вододжерел, підступи до зовнішніх стаціонарних пожежних драбин, пожежного інвентарю, обладнання та засобів пожежогасіння мають бути завжди вільними, утримуватися справними, взимку очищатися від снігу. Забороняється зменшувати ширину доріг та проїздів для пожежних автомобілів.

До всіх будівель і споруд підприємства повинен бути забезпечений вільний доступ. Протипожежні відстані між будинками, спорудами, відкритими майданчиками для зберігання матеріалів, устаткування забороняється захаращувати, використовувати для складування матеріалів, устаткування, стоянок транспорту,

будівництва та встановлення тимчасових будинків і споруд, у тому числі мобільних (інвентарних) будівель, індивідуальних гаражів.

Про закриття ділянок доріг або проїздів для ремонту або з інших причин, які унеможливлюють (перешкоджають) проїзд, необхідно негайно повідомити пожежно-рятувальні підрозділи. На період закриття доріг у відповідних місцях мають бути встановлені покажчики напрямку об'їзду або влаштовані переїзди через ділянки, що ремонтуються.

Автомобільні дороги та проїзди для пожежних машин повинні мати дорожнє покриття, придатне для їх проїзду. У разі облаштування проїзду до будівель, споруд і вододжерел ґрунтовою дорогою, її треба зміцнити шлаком, гравієм або іншими матеріалами для забезпечення можливості під'їзду будь-якої пори року.

На території об'єкта повинно бути забезпечено освітлення зовнішніх пожежних драбин, протипожежного обладнання, входів до будинків і споруд.

На території підприємства на видних місцях має бути встановлено таблички із зазначенням порядку виклику пожежної охорони, позначено місця розміщення первинних засобів пожежогасіння, схему руху транспорту із зазначенням розташування будівель, водойм, гідрантів тощо.

Заборонено облаштовувати стоянку транспорту в наскрізних проїздах будівель, на відстані менш ніж 10 м від в'їзних воріт на територію об'єктів, менш ніж 5 м від пожежних гідрантів, забірних пристроїв вододжерел, пожежного обладнання та інвентарю, на поворотних майданчиках тупикових проїздів. У зазначених місцях встановлюють (вивішують) відповідні заборонні знаки.

Також заборонено розпалювати багаття, спалювати відходи, тару, викидати непогашене вугілля та попіл на відстані менш ніж 15 м від будівель і споруд, а також у межах, установлених будівельними нормами протипожежних розривів.

Заборонено курити:

– на території та в приміщеннях об'єктів із видобутку, перероблення й зберігання легкозаймистих речовин, горючих речовин і газів, виробництва всіх видів вибухових речовин;

– у будівлях із наявними вибухопожежонебезпечними приміщеннями, торговими підприємствами, складами та базами.

На території об'єктів, де дозволено курити, адміністрація зобов'язана визначити й обладнати спеціальні місця для цього, позначити їх знаком або написом, встановити урну або попільницю з негорючих матеріалів.

Утримання евакуаційних шляхів і виходів

Евакуаційні шляхи та виходи мають бути вільними, нічим не захаращуватися і в разі виникнення пожежі забезпечувати безпеку під час евакуації всіх людей, які перебувають у приміщеннях будівель та споруд.

Кількість і розміри евакуаційних виходів із будівель і приміщень, їхні конструктивні й планувальні особливості, умови освітлення, забезпечення незадимленість, протяжність шляхів евакуації, їх облицювання повинні відповідати протипожежним вимогам будівельних норм.

У приміщенні, яке має один евакуаційний вихід, дозволено одночасно перебувати не більше 50 особам.

Двері на шляху евакуації мають відкриватись у напрямку виходу з будівлі (приміщення).

За наявності людей у приміщенні двері евакуаційних виходів можуть замикатися лише на внутрішні запори, які відкриваються зсередини без ключа.

Заборонено:

– облаштовувати на шляхах евакуації пороги, виступи, турнікети, розсувні чи підйомні двері, а також двері, що обертаються, та інші пристрої, які перешкоджають вільній евакуації людей;

– захаращувати шляхи евакуації (коридори, проходи, сходові майданчики, вестибюлі, холи, тамбури тощо) меблями, обладнанням, різними матеріалами та готовою продукцією, навіть якщо вони не зменшують нормативну ширину;

– забивати, заварювати, замикати на навісні замки, болтові з'єднання та інші запори, що важко відчиняються зсередини, зовнішні евакуаційні двері будівель;

– застосовувати на шляхах евакуації (крім будівель V ступеня вогнестійкості) горючі матеріали для облицювання стін і стель, а також сходів та сходових площадок;

– встановлювати телекамери в проходах так, щоб вони перешкоджали евакуації людей;

– знімати передбачені проектом двері вестибюлів, холів, тамбурів і сходових кліток;

– замінювати армоване скло в дверях і кватирках на звичайне (усупереч проекту);

– знімати пристрої для самозачинення дверей сходових майданчиків, коридорів, холів, тамбурів, а також фіксувати самозакривні двері у відкритому положенні;

– встановлювати слизьку підлогу на шляху евакуації.

Вимоги до утримання технічних засобів протипожежного захисту

Для розміщення первинних засобів пожежогасіння у виробничих, складських, допоміжних приміщеннях, будинках, спорудах, а також на території підприємств має бути встановлено спеціальні пожежні щити (стенди). На них розміщують первинні засоби гасіння пожежі, які можуть застосовувати в цьому приміщенні, споруді, установці.

На пожежних щитах (стендах) необхідно вказувати їх порядкові номери та номер телефону для виклику пожежно-рятувальних підрозділів. Порядковий номер пожежного щита вказують після літерного індексу «ПЩ».

Пожежні щити (стенди) мають забезпечувати:

– захист вогнегасників від потрапляння прямих сонячних променів, а також захист знімних комплектуючих виробів від використання не за призначенням (для щитів та стендів, установлюваних поза приміщеннями);

– зручність та оперативність зняття (витягання) закріплених на щиті (стенді) комплектуючих виробів.

Вогнегасники слід встановлювати в легкодоступних і видних місцях, а також у пожежонебезпечних місцях, де поява осередків пожежі є найбільш імовірною. Причому слід забезпечити їх захист від потрапляння прямих сонячних променів та дії опалювальних і нагрівальних приладів.

Вогнегасники, які експлуатують, повинні мати:

– облікові (інвентарні) номери за прийнятою на об’єкті системою нумерації;

– пломби на пристроях ручного пуску;

– бирки та маркувальні написи на корпусі, червоне сигнальне пофарбування згідно з державними стандартами.

Використані вогнегасники, а також вогнегасники із зірваними пломбами слід негайно направити на технічне обслуговування.

На перезаряджання (технічне обслуговування) з об’єкта одночасно можна відправити не більше 50 % вогнегасників від їх загальної кількості.

Відповідальними особами за своєчасне та повне оснащення об’єктів вогнегасниками та іншими засобами пожежогасіння, забезпечення їх технічного обслуговування, навчання працівників правилам користування вогнегасниками є власники цих об’єктів (або орендарі згідно з договором оренди).

2. Організація робіт із перевезення піротехнічних виробів. Перевезення піротехнічних виробів побутового призначення територією України

Перевезення побутових піротехнічних виробів територією України

Відповідно до вимог законів України «Про перевезення небезпечних вантажів», «Про автомобільний транспорт», «Про приєднання України до Європейської угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (ДОПНВ)», а також з метою забезпечення безпеки перевезення небезпечних вантажів автомобільним транспортом було розроблено та прийнято Правила дорожнього перевезення небезпечних вантажів, що стало ключовим моментом у безпечному перевезенні піротехнічних виробів незалежно від сфери застосування. Оскільки, відповідно до ГОСТ 19433-88, піротехнічні вироби належать до 1 класу небезпечних вантажів, то вимоги наказу МВС України від 26 липня 2004 року № 822, яким затверджено зазначені Правила, є обов'язковими для виконання всіма українськими перевізниками.

На перевезення піротехнічних виробів побутового призначення не поширюються положення ДОПНВ за таких умов:

– під час перевезення піротехнічних виробів побутового призначення приватними особами на технічно справному автомобілі, коли ці вироби упаковані для дрібної торгівлі та призначені для особистого використання в побуті, на відпочинку або в спорті, у кількості до 50 кг виробів класу 1,4G і в межах вантажопідйомності транспортного засобу для виробів класу 1,4S;

– у разі, якщо підприємства для обслуговування активної діяльності здійснюють перевезення зазначеного товару (наприклад, доставляють піротехнічні вироби до місця демонстрування феєрверка професійними піротехніками) в таких кількостях, коли загальна вага (нетто) вибухових речовин у піротехнічних виробах побутового призначення класу 1,4G не перевищує 333 кг, і в межах вантажопідйомності транспортного засобу для виробів класу 1,4S;

– під час перевезень, які здійснюють підприємства для власного внутрішнього або зовнішнього постачання;

– у разі, якщо перевезення здійснюється аварійним службами або під їх контролем (наглядом), зокрема автомобілями технічної допомоги, які евакуюють несправні транспортні засоби або потрапили в аварію, і в яких знаходиться небезпечний вантаж.

Транспортування феєрверкових (технічного призначення) виробів

Найбільш детально це питання викладено в Тимчасових правилах транспортування, зберігання та застосування феєрверкових виробів, розроблених і затверджених ще 1970 року міністерствами культури і внутрішніх справ колишнього СРСР. Викладені в них вимоги та рекомендації актуальні й нині.

1. Транспортувати феєрверки можна залізничним, водним та автомобільним транспортом.

2. На шляху прямування продукцію має супроводжувати відповідальна за транспортування особа, яке має право залишати її без нагляду до здачі одержувачу.

3. Заборонено перевозити феєрверки на несправному транспорті, за наявності в кузовах, салонах, на майданчиках сторонніх предметів або будь-якої іншої продукції, а також відкритих металевих предметів (цвяхи, скоби тощо).

4. Транспорт, призначений для перевезення феєрверкових виробів, слід ретельно оглянути, очистити від сміття та залишків інших вантажів, а за потреби – вимити водою й висушити.

5. Вантаж має бути розташовано таким чином, щоб виключити можливість його падіння, тертя, зіткнення з іншими виробами чи бортом транспорту під час поштовхів.

6. Укладаючи ящики з продукцією в декілька рядів, заборонено ходити нижнім рядом. Ящики необхідно розташовувати рівномірно по всій підлозі, надійно закріплюючи. Для кріплення можна використовувати розпірки з дерева, пеньки або канати. Інструмент і деталі, які використовують для кріплення, мають бути виготовлені з металів, що не утворюють іскор.

7. У разі перевезення продукції, що підлягає частковому розвантаженню на шляху проходження, кожна партія має бути закріплена окремо від інших так, щоб вантаж, який залишається для подальшого транспортування, залишався нерухомим.

8. Для транспортування продукції в стандартній упаковці або в спеціальних контейнерах дозволено використовувати автокар чи електрокар, виготовлені відповідно до ГОСТ, норм або ТУ.

9. Автомобілі для перевезення феєрверкових виробів мають відповідати таким вимогам:

– глушник та вихлопна труба мають бути розміщені перед радіатором;

– усі металеві частини всередині кузова повинні бути закладені деревом або іншим ізоляційним матеріалом, в окремих випадках кузов може бути покритий ізоляційними щитами або брезентом;

– автомобілі мають бути заправлені нормально збагаченим паливом, що виключає «чхання» та «постріли»;

– транспорт повинен бути забезпечений засобами пожежогасіння відповідно до Правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів (вогнегасники, ящик із піском, лопата тощо).

10. Допустима швидкість руху автомобіля з виробами територією підприємства – не більше 15 км/год, поза територією – не більше 60 км/год.

11. Водії та особи, які супроводжують вантаж, зобов'язані постійно спостерігати за станом вантажу і негайно вживати заходів щодо усунення несправностей, які виникають під час перевезення.

12. Під час транспортування феєрверкових виробів водіям та особам, які супроводжують вантаж, заборонено курити та мати при собі приладдя для куріння.

13. До перевезення феєрверкових виробів заборонено залучати сторонніх осіб. Для тих, хто супроводжує вантаж, у кузові біля заднього борту автомобіля має бути обладнано безпечні та зручні для сидіння місця.

14. До будівель сховища автомобілям можна наближатися на відстань не менше 5 м.

15. Біля місця навантаження (розвантаження) може перебувати лише один автомобіль. Усі інші одиниці транспорту мають бути на відстані 100 м від будівлі зберігання (не навантажені – 50 м).

16. Під час руху декількох автомобілів відстань між ними має бути не менше 100 м. В умовах туману, ожеледиці, а також у разі спускання з гори відстань збільшують до 200 м. У разі масштабних ремонтів під час перевезення автомобіль слід розвантажити, а феєрверки віднести на відстань не менше 50 м від нього або перевантажити в іншу машину.

17. Стоянка автомобілів, завантажених продукцією, допускається поза населеними пунктами, на відстані не менше 200 м від проїжджих доріг, якщо поблизу немає стоянок.

18. У разі пошкодження тари в дорозі, продукцію в розбитій тарі слід зняти з автомобіля та перекупорити в справну тару на брезенті, розстеленому на відстані не менше 100 м від машини й дороги.

19. Перевезення феєрверкових виробів ручною поклажею в пасажирських поїздах, судах, автобусах допускається лише за наявності спеціального дозволу і проводиться відповідно до чинних правил.

20. У разі виникнення випадків, що загрожують вантажу (пожежа, пошкодження вагона тощо), відповідальна особа з перевезення зобов'язана вжити передбачених інструкцією заходів та повідомити відповідні органи.

Загальні вимоги до транспортних одиниць та їх обладнання

Загальні вимоги до транспортних одиниць та їх обладнання випливають з Правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів.

Транспортна одиниця, завантажена небезпечним вантажем, не повинна включати більше одного причепа або напівпричепа.

На транспортних одиницях, що перевозять небезпечні вантажі, мають бути такі засоби пожежогасіння:

– на кожній транспортній одиниці має бути не менш як один переносний вогнегасник для гасіння пожеж класів А, В і С місткістю 2 кг сухого порошку (чи еквівалентної кількості іншої вогнегасної суміші), придатного для гасіння пожежі в двигуні або в кабіні транспортного засобу;

– на транспортних одиницях, дозволена максимальна маса яких з вантажем становить понад 7,5 т, – один або більше переносних вогнегасників для гасіння пожеж класів А, В і С сукупною місткістю 12 кг сухого порошку (чи еквівалентної кількості іншої вогнегасної суміші), принаймні один із яких має мінімальну місткість 6 кг;

– на транспортних одиницях, дозволена максимальна маса яких з вантажем становить 3,5 т або менше, – один або більше переносних вогнегасників для гасіння пожеж класів А, В і С сукупною місткістю 4 кг сухого порошку (чи еквівалентної кількості іншої вогнегасної суміші).

Конструкція вогнегасників має запобігати виділенню токсичних газів вогнегасних речовин, що в них містяться, як у звичайних умовах перевезення, так і під впливом температури, що виникає під час пожежі.

Переносні вогнегасники повинні бути опломбовані, мати маркування про відповідність стандарту й напис, що вказує дату (місяць, рік) закінчення терміну придатності.

Вогнегасники повинні встановлюватися на транспортних одиницях у легкодоступних місцях, а також бути захищеними від впливу погодних умов з метою збереження їх експлуатаційної надійності.

Кожна транспортна одиниця, що здійснює перевезення небезпечних вантажів, в обов’язковому порядку укомплектовується таким обладнанням:

– не менш як одним противідкотним упором на кожний транспортний засіб, який має відповідати максимальній масі транспортного засобу та діаметру його коліс;

– не менш як двома попереджувальними знаками (пристроями) з власною опорою (конусами зі світловідбивною поверхнею, або миготливими ліхтарями жовтого кольору з автономним живленням, або знаками аварійної зупинки). Транспортна одиниця може комплектуватися будь-якою комбінацією із зазначених попереджувальних знаків (пристроїв);

– жилетами оранжевого кольору зі світловідбивними елементами для кожного члена екіпажу;

– захисними рукавичками для кожного члена екіпажу;

– переносними ліхтарями для кожного члена екіпажу. Ліхтарі не повинні мати відкритих металевих поверхонь, здатних призвести до іскроутворення;

– засобами захисту очей (наприклад, захисними окулярами) для кожного члена екіпажу.

Нагляд за транспортними засобами, що перевозять небезпечні вантажі

Під час перевезення небезпечних вантажів транспортні засоби, що їх перевозять, мають перебувати під постійним наглядом, за винятком стоянки на спеціальному складі або в призначених для цього заводських приміщеннях.

Стоянка транспортних засобів під час перевезення небезпечних вантажів дозволяється лише після вжиття відповідних заходів безпеки. Транспортний засіб можна ставити в таких місцях:

а) охоронювана автомобільна стоянка (її обслуговуючий персонал має бути поінформований про характер вантажу та місцезнаходження водія);

б) відкрите місце за межами земляного полотна дороги, розташоване на безпечній відстані від житлових будівель і місць скупчення людей, через яке не проходять люди.

Під час стоянки транспортної одиниці з небезпечним вантажем слід використовувати стоянкові гальма та інші засоби запобігання самовільному переміщенню.

Обов'язки перевізника небезпечних вантажів

Перевізник небезпечних вантажів зобов'язаний:

– переконатися, що небезпечні вантажі, які будуть перевозити, допущені до перевезення;

– перевірити наявність на транспортній одиниці перевізних документів та їх відповідність встановленим вимогам;

– переконатись у справності транспортних засобів, відсутності явних дефектів у небезпечних вантажів тощо;

– перевірити, чи не перевантажені транспортні засоби;

– переконатись у відповідності маркування транспортних засобів установленим вимогам;

– перевірити наявність на транспортному засобі додаткового обладнання та засобів індивідуального захисту, зазначених у письмових інструкціях (аварійній картці);

У відповідних випадках вищезазначені дії здійснюють на підставі перевізних документів, шляхом безпосереднього огляду транспортних засобів або контейнерів, а також вантажу.

Якщо внаслідок таких перевірок виявлено будь-яке порушення встановлених вимог, перевізникові заборонено починати перевезення до усунення виявлених порушень.

3. Зберігання піротехнічних виробів побутового призначення

Зберігання феєрверкових виробів має бути організоване в суворій відповідності з нормативними документами, що регламентують безпечне зберігання піротехнічних виробів на складах, у торговельних залах тощо. Зберігання повинно забезпечувати збереження, суворий облік і можливість перевірки наявності неврахованої продукції.

Піротехнічні вироби як побутового, так і технічного призначення необхідно зберігати лише в спеціальних складах, обладнаних чи пристосованих до вимог інструкцій зі зберігання вибухових речовин.

Усі склади піротехнічних виробів повинні бути зареєстровані на підставі акта їх приймання у вищій організації, про що інформують правоохоронні органи.

У разі нетривалого зберігання виробів можна використовувати пересувні склади (спеціально обладнані автомобілі, що встановлюються на безпечній відстані від житлових, громадських будівель і місць значного скупчення людей). Склади повинні охоронятися, мати зв'язок з охоронними структурами та пожежною охороною (двосторонній телефонний (мобільний) зв'язок та світлова чи звукова сигналізація).

Допуск людей на територію складів є можливим лише за постійними або разовими перепустками, що видаються з дозволу керівника організації, якій належить склад.

У кожному сховищі дозволено зберігати не більше тієї кількості піротехнічних виробів, на яку видано дозвіл. На кожен постійний і тимчасовий склад організація повинна мати паспорт, один примірник якого зберігається на складі.

Усі склади повинні охоронятися цілодобово охоронними структурами. Охорону пересувних складів піротехнічних виробів забезпечує комірник, робочі або відповідальні за перевезення піротехнічних виробів за умови цілодобового (позмінного) чергування.

Вироби, що залишилися після показу феєрверків, слід повернути на постійні або тимчасові склади в запакованому та опломбованому вигляді.

Відповідальність за правильну організацію приймання, зберігання, обліку, відпуску феєрверкових виробів несе директор (начальник) організації. Відповідальність за порядок приймання, стан зберігання, облік, відпуск феєрверкових виробів несуть заступник директора із загальних питань і головний бухгалтер організації.

Залежно від призначення склади зберігання піротехнічних виробів можуть бути такими:

– склади постійного зберігання (максимальна місткість – не більше 200 т);

– склади тимчасового зберігання (максимальна місткість – не більше 100 т);

– видаткові склади (максимальна місткість – не більше 2 т).

Усі склади залежно від виду виробів і місткості повинні бути розташовані на безпечній відстані.

Відстань між окремими сховищами базисного складу, не обнесеного валом, має становити не менше 200 м.

Склади слід розташовувати на відстані не менше:

– 400 м – від шосейних доріг районного призначення, судноплавних річок і каналів, межі смуги відводу залізниць, за винятком шляхів, що ведуть до складу, окремих житлових будівель;

– 1000 м – від межі смуги відводу станційних будівель, складів та інших станційних будівель;

– 800 та 1000 м – від межі території селищ та інших населених пунктів з чисельністю населення, відповідно, до 10 000 та понад 10 000 осіб;

– 1500 м – від інших виробничих будівель і споруд, які належать до складів.

Витрати води на зовнішнє пожежогасіння складів слід передбачати від мережі зовнішнього протипожежного водопроводу або від пожежних резервуарів (водойм) згідно з вимогами СНиП 2.04.02-84 для забезпечення розрахункових витрат води не менше ніж 20 л/с.

На території мають бути зелені насадження. Усі сховища повинні бути одноповерховими, побудованими з негорючих матеріалів, неопалювальними. Стіни й стелі сховищ мають бути побілені.

Підлоги у складах мають бути виготовлені з негорючих матеріалів та унеможливлювати іскроутворення. Сховища, залежно від їх місткості, повинні мати два виходи. Сховища довжиною менш як 10 м можуть мати один вихід.

Двері, що ведуть до сховища, повинні бути двостулкові, дерев'яні, подвійні та відкриватися назовні. Зовнішні двері роблять суцільними, а внутрішні – ґратчастими.

Вікна має бути обладнано досить міцними металевими решітками або сітками. Скло вікон, що виходять на сонячний бік, повинні бути матовими чи пофарбованими в білий колір.

Штучне освітлення має бути зовнішнім.

Феєрверкові вироби слід зберігати в штабелях або на стелажах.

Укладаючи вироби в штабелях та на стелажах, слід передбачати проходи між ними:

– для огляду – не менше 0,7 м;

– для проведення вантажних робіт – не менше 1,5 м;

– навпроти дверей – шириною, що дорівнює ширині дверей, але не менше 1 м;

– поздовжні проходи через кожні 6 м – не менше 1 м.

Відстань від штабелів до стіни з боку входу – не менше 1,5 м, до задньої та бокових стін – не менше 0,7 м.

Висота штабелів має бути не більше 2,5 м, ширина – не більше 5 м.

Ящики мають укладатися кришками догори. Під нижніми рядами штабелів влаштовується настил з дощок для забезпечення повітрообміну.

Висота верхніх полиць стелажів має бути не більше 2 м від рівня підлоги, відстань від нижньої полиці до підлоги – не менше 0,15 м та від верхньої полиці до стелі – не менше 1 м.

Відстань між кожними двома полицями має бути такою, щоб між пакованням піротехнічних виробів та полицею залишалась відстань не менше 0,04 м. Дошки полиць стелажів слід настеляти з проміжками 0,03 м. Нижня полиця має бути суцільною.

У місцях зберігання продукції в стандартній упаковці дозволено обладнання механічних пристроїв для підйому, пересування та спускання виробів із забезпеченням заходів безпеки. Механічні пристосування мають відповідати затвердженим проектам.

У кожному сховищі мають бути вивішені оформлені відповідно до вимог нормативних документів норми завантаження складів, інструкції з безпечного зберігання виробів, ведення робіт на складах і пожежної безпеки.

Ящики з феєрверочними виробами за умов зберігання в штабелях і на стелажах слід укладати партіями.

Дерев'яні ящики з виробами для зберігання в штабелях повинні бути покладені один на інший кришками догори, зробивши під нижніми рядами поміст із дощок для забезпечення циркуляції повітря.

На кожному штабелі й полиці стелажа має бути табличка із зазначенням найменування або індексу виробів, номера партії, кількості місць і дати надходження.

Усі вироби, що надходять у сховище, допускають на зберігання лише в упаковці, що відповідає технічним умовам, в опечатаному вигляді. Розбиті ящики перед розміщенням виробів у сховищі мають бути замінені на справні.

У сховищах здійснюють лише приймання, зберігання та видачу виробів.

В інструкціях має бути точно вказано, скільки працівників можуть бути присутніми в сховищі. Розкупорювання, відпускання

незакупорених виробів слід здійснювати поза приміщенням складу на спеціально відведеному місці (на відстані не менше 25 м від складу).

Ремонтні роботи в приміщеннях складів можна виконувати лише з письмового дозволу керівника підприємства чи уповноваженої ним особи, у якому зазначаються необхідні запобіжні заходи, або в разі повного видалення зі складу побутових піротехнічних виробів.

Перебувати на території складу з джерелами вогню (сірниками, запальничками тощо), а також курити заборонено.

Також заборонено здійснювати одночасно прийом виробів у сховище та їх видавання.

Переміщувати вантажі у сховищах можна руками, а також використовуючи носилки, візки й інші транспортні пристрої, які дозволено використовувати в цьому складі та відповідають вимогам техніки безпеки. Переносити ящики з виробами на плечах і на спині заборонено.

Приймання та видачу вантажів зі сховищ зазвичай здійснюють у світлий час доби. За потреби ці роботи можна проводити при зовнішньому штучному освітленні.

Територію складу слід утримувати в чистоті та систематично очищати від сміття, тари, опалого листя, яке необхідно регулярно видаляти (вивозити) у спеціально відведені місця. Проходи, під'їзди до складських будинків і споруд, пожежних вододжерел, місць розташування первинних засобів пожежогасіння, пожежного інвентарю й обладнання мають завжди бути вільними і взимку очищатися від снігу.

Для захисту складів від лісових і польових пожеж необхідно:

– зняти верхній шар ґрунту на відстані не менше 5 м навколо кожної будівлі;

– по периметру території складу зробити канаву шириною 1,5–3 м глибиною 0,5–1 м або періодично орати смугу землі шириною 5 м для зняття рослинності на відстані із зовнішнього боку від огорожі складу не ближче 10 м. Нахили та дно канав слід періодично очищати від рослинності.

Склади треба періодично провітрювати в ясну погоду, відкриваючи суцільні двері й вікна.

Зберігання побутових піротехнічних виробів в умовах торговельної мережі

Дозволяється зберігання побутових піротехнічних виробів у підсобних приміщеннях торговельних підприємств у кількості не більше ніж по одному заводському пакованню кожного найменування побутових піротехнічних виробів, що реалізуються, але не більше

500 кг. Причому загальна вага піротехнічного складу в піротехнічних виробах не має перевищувати 100 кг.

У торговельних залах торговельних підприємств можна зберігати побутові піротехнічні вироби в кількості не більше ніж по одному заводському пакованню кожного найменування виробів, що реалізуються, але не більше 50 кг, при цьому загальна вага піротехнічного складу в піротехнічних виробах не має перевищувати 10 кг.

Усі операції, пов'язані з розкриттям тари, перевіркою її справності, розфасуванням або перепакуванням продукції, мають проводитись у приміщеннях, ізольованих від місця зберігання.

Вироби, що залишилися після реалізації, мають бути повернуті на склади постійного та тимчасового зберігання в упакованому вигляді.

Зберігати в місцях продажу побутові піротехнічні вироби неякісні (забраковані), з простроченими термінами придатності або простроченими гарантійними термінами заборонено.

Зберігання побутових піротехнічних виробів споживачами

Зберігання побутових піротехнічних виробів у покупця (споживача) має здійснюватися в сухих провітрюваних приміщеннях у кількостях вагою не більш як 5 кг протягом необмеженого часу зберігання (у межах гарантійного терміну придатності) чи більшої кількості протягом 14 днів після купівлі перед їхнім використанням (зі збереженням документів, які підтверджують факт купівлі). Це положення стосується піротехнічних виробів, які будуть застосувати в особистих цілях, а не продавати.

Під час зберігання побутових піротехнічних виробів споживач має вжити заходів щодо унеможливлення безконтрольного доступу неповнолітніх до них та можливості випадкового приведення в дію піротехнічних виробів унаслідок використання відкритого вогню, куріння, дії нагрівальних приладів тощо.

Споживачеві заборонено розбирати, перепаковувати або ремонтувати побутові піротехнічні вироби.

4. Вимоги нормативних документів до організації вантажно-розвантажувальних робіт із піротехнічними виробами

Нормативними документами передбачено конкретні вимоги до вантажно-розвантажувальних робіт.

1. Гранично допустима маса під час підняття та перенесення феєрверкової продукції має бути визначена інструкціями окремо на кожен вид або групу виробів. Зокрема, для чоловіків вона становить не більше 25 кг, для жінок – не більше 15 кг. Навантаження та

розвантаження слід здійснювати в спецодязі та взутті, що відповідають нормам.

2. Для ручного перенесення вантажів працівники мають бути забезпечені пристосуваннями, що роблять перенесення зручним та унеможливлюють вислизання й падіння вантажу під час перенесення. Вантажно-розвантажувальні роботи з вантажами понад 50 кг повинні бути механізовані. До роботи на механізованих пристосуваннях допускають осіб, які володіють відповідними навичками, мають посвідчення на право роботи на них та поінструктовані щодо поводження з продукцією.

3. Керування вантажно-розвантажувальними роботами доручають відповідальній посадовій особі, яка пройшла перевірку знань Тимчасових правил та інших нормативних документів, що забезпечують безпеку їх проведення.

4. У місцях навантаження та розвантаження має знаходитися достатня кількість справних дерев'яних стійких містків, трапів з міцно закріпленими перекладинами або сходинками (для уникнення прогинання чи ковзання).

5. Ширина містків має становити не менше 1 м, трапів – 1–1,5 м за умов товщини дощок 60 мм. Для перенесення особливо важких вантажів сходи та містки повинні мати товщину, встановлену розрахунком.

У зимовий час проходи для вантажно-розвантажувальних робіт, а також містки й трапи для запобігання ковзання слід посипати піском.

6. Під час навантаження і розвантаження слід встановити такий порядок дій, що дасть змогу уникнути зіткнення працівників або зачіпання їх вантажем.

7. Волочити, штовхати, а також носити на плечах чи спині вантажі зазначеної категорії заборонено.

8. У разі застосування підйомно-навантажувальних пристроїв вага піднятого вантажу не має перевищувати 50 % вантажопідйомності цих пристосувань. Навантаження можна здійснювати підйомними пристроями та пристосуваннями, не здатними до іскроутворення під час удару. Застосовувати сталеві стропи, сітки й інші аналогічні пристрої заборонено. Приймати й опускати вантаж слід повільно й плавно, а здійснювати навантаження – з дотриманням усіх запобіжних заходів.

Вимоги до вантажно-розвантажувальних робіт

Розглянемо вимоги до вантажно-розвантажувальних робіт у контексті Тимчасових правил обігу в Україні побутових піротехнічних виробів.

Вантажно-розвантажувальні роботи мають здійснюватися відповідно до вимог Правил пожежної безпеки в Україні, нормативних документів з охорони праці та вимог ДОПНВ.

Місця розвантаження та навантаження пакувань із побутовими піротехнічними виробами мають бути обладнані спеціальними пристосуваннями, що забезпечують безпечні умови роботи, первинними засобами пожежогасіння (не менше двох порошкових вогнегасників з масою заряду не менше 5 кг), стаціонарним або тимчасовим освітленням.

Вантажно-розвантажувальні механізми мають бути в справному стані. Під час застосування підйомно-навантажувальних засобів не допускається дія електричних і механічних іскор на вантаж, який транспортують. Слід виключити взаємодію транспортованих виробів з мастильними матеріалами та робочими рідинами гідросистем.

Висновок

Вищевикладений матеріал дає змогу дійти висновку, що знання та дотримання вимог керівних документів, нормативно-правової бази є запорукою успішної діяльності, пов'язаної із застосуванням піротехнічних виробів.

Особливо слід акцентувати на протипожежних заходах, адже піротехнічні вироби є вибухопожежонебезпечними. Дотримання нормативних вимог у піротехнічній діяльності – запорука збереження майна, недопущення травматизму й отримання каліцтв на виробництві та під час реалізації піротехнічної продукції. Тому будь-яке підприємство чи торгова точка завжди повинні бути оснащені протипожежними засобами й відповідними інструкціями.

Завдання для самоконтролю

1. Назвіть організаційні заходи щодо забезпечення пожежної безпеки.
2. Зазначте вимоги до змісту й стану евакуаційних шляхів і виходів.
3. Висвітліть вимоги пожежної безпеки до територій, будівель, приміщень, споруд.
4. Розкрийте вимоги до утримання технічних засобів протипожежного захисту.
5. Проаналізуйте вимоги до перевезення піротехнічних виробів територією України.
6. Наведіть загальні вимоги до транспортних одиниць, що перевозять небезпечні вантажі.
7. Назвіть вимоги нормативних документів до вантажно-розвантажувальних робіт.
8. Обґрунтуйте обов'язки персоналу, залученого до перевезення небезпечних вантажів.
9. Зазначте загальні вимоги до зберігання піротехнічних виробів побутового призначення.

ЛЕКЦІЯ 2
Організація реалізації побутових піротехнічних виробів

План

1. Особливості реалізації побутових піротехнічних виробів.
2. Роль правоохоронних органів в організації безпечної реалізації побутових піротехнічних виробів.
3. Заходи безпеки під час реалізації побутових піротехнічних виробів.

Література

1. Костаков А. С. Пиротехника / А. С. Костаков, С. В. Бабак. – Харьков : Торнадо, 2001. – 209 с.
2. Про затвердження Тимчасових правил обігу в Україні побутових піротехнічних виробів [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 23 груд. 2003 р. № 1649. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0263-04. – Назва з екрана.
3. Про захист прав споживачів [Електронний ресурс] : Закон України від 12 трав. 1991 р. № 1023-XII. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1023-12. – Назва з екрана.
4. Про охорону праці [Електронний ресурс] : Закон України від 14 жовт. 1992 р. № 2694-XII. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2694-12. – Назва з екрана.
5. Трапенок В. А. От маленькой хлопушки до большого фейерверка / В. А. Трапенок, Л.А. Антонова. – СПб. : Кристалл, 1997. – 240 с.
6. Фатеев В. М. Пиротехника / В. М. Фатеев, С. М. Лапін. – Ч. 3. – Київ : Пульсары, 2012.

Вступ

Купуючи піротехнічні вироби побутового призначення, слід пам’ятати, що вони містять горючі речовини та порох, а отже, є вогненебезпечними. У разі необережного поводження з ними або порушення правил їх зберігання вони легко можуть спалахнути й призвести до пожежі. Тому існують загальні правила, які необхідно виконувати під час організації торгівлі піротехнічними виробами. Основними критеріями є знання керівниками підприємств вимог основних керівних і нормативно-правових документів, що дає змогу їм створювати інструкції, розпорядження й накази з організації безпечної торгівлі виробами цієї категорії.

1. Особливості реалізації побутових піротехнічних виробів

Побутові піротехнічні вироби продають через спеціалізовані підприємства торгівлі, відділи (секції) підприємств з універсальним асортиментом непродовольчих товарів, приміщення яких обладнані згідно з вимогами щодо охорони праці, пожежної безпеки та відповідають технічним, санітарно-гігієнічним, технологічним нормам і правилам.

Реалізацію побутових піротехнічних виробів споживачам мають право здійснювати суб'єкти господарювання, діяльність яких пов'язана з обігом побутових піротехнічних виробів, за наявності таких документів:

– свідоцтво про реєстрацію;

– статут (для юридичних осіб);

– дозвіл на початок роботи, виданий органами державного пожежного нагляду та Держнаглядохоронпраці;

– копії свідоцтв (довідок) про проходження спеціальної підготовки та допуску до роботи з піротехнічними виробами працівників, які мають такі допуски.

Продавати побутові піротехнічні вироби у спеціалізованих відділах (секціях) підприємств з універсальним асортиментом товарів можна лише на верхніх поверхах торговельних приміщень за умови дотримання Правил пожежної безпеки в Україні. На нижніх поверхах таких торговельних підприємств у вітринах і на стендах можна розташовувати муляжі зазначених виробів, які не містять всередині піротехнічного складу.

Попри те, що обмеження стосовно реалізації піротехнічних виробів побутового призначення передбачені низкою документів, це остаточно не дає змоги розв'язати основну проблему – запобігання постачанню неякісної продукції на ринок України, яка може завдати матеріальної шкоди й травмувати громадян.

Суб'єктам господарювання заборонено:

– розташовувати спеціалізовані відділи (секції) з продажу побутових піротехнічних виробів ближче 4 м від евакуаційних виходів.

– розміщувати підприємства з продажу піротехнічних побутових виробів у будівлях іншого призначення (не призначених для торгівлі) та організовувати продаж побутових піротехнічних виробів у спеціалізованих відділах (секціях) підприємств з універсальним асортиментом непродовольчих товарів, які розташовані в будівлях іншого призначення.

– розміщувати спеціалізовані підприємства з продажу побутових піротехнічних виробів у будинках, де наявні громадські заклади.

– продавати побутові піротехнічні вироби без захищення ґнотів для приведення в дію виробу захисними ковпачками, плівками або пакуванням.

Приміщення для продажу побутових піротехнічних виробів мають бути обладнані системами пожежної автоматики згідно з вимогами Переліку однотипних за призначенням об'єктів, які підлягають обладнанню автоматичними установками пожежогасіння та пожежної сигналізації та забезпечені первинними засобами пожежогасіння. Технічне утримування установок пожежної автоматики слід здійснювати згідно з вимогами Правил пожежної безпеки в Україні та Правил технічного утримування установок пожежної автоматики.

Побутові піротехнічні вироби, що надходять у продаж, повинні бути з паспортом (формуляром, інструкцією із застосування), який засвідчує відповідність побутового піротехнічного виробу вимогам нормативної документації, а також із супровідними документами, передбаченими законодавством України: накладними, товарно-транспортними накладними, сертифікатами відповідності державної системи сертифікації УкрСЕПРО або свідоцтвами про визнання чи їх копіями на бланках установленого зразка.

Продаж побутових піротехнічних виробів здійснюють за наявності інструкції із застосування (експлуатації), розташованій на споживчому пакованні. Якщо текст інструкції не вміщується на споживчому пакованні, то аркуш із нею має бути доданий до кожного виробу або до кожного паковання (якщо вироби продають по декілька штук в упаковці).

Текст інструкції має містити:

– обмеження щодо поводження та застосування;

– способи й методи безпечної підготовки, запускання та утилізації (у разі необхідності);

– термін придатності або гарантійний термін і дату виготовлення;

– попередження про небезпечність побутового піротехнічного виробу;

– відомості про виробника;

– ідентифікаційні ознаки побутового піротехнічного виробу;

– інші відомості, зумовлені специфікою піротехнічного виробу.

Зазначену інформацію має бути викладено українською мовою (додатково можна дублювати іншими мовами). Текст має бути чітким і

добре помітним. Застережні написи має бути виділено жирним шрифтом.

До основних ідентифікаційних ознак побутових піротехнічних виробів належать: назва або умовний код виробу, позначення технічних умов, артикул або каталожний номер, відомості про виробника або імпортера, номер партії, дата виробництва, гарантійний термін або термін придатності.

Заборонено продавати побутові піротехнічні вироби, які не мають або втратили ідентифікаційні ознаки, з простроченим терміном придатності чи з простроченим гарантійним терміном, а також неякісних (забракованих) та без інструкції із застосування (експлуатації). Також не можна реалізовувати зазначені вироби за відсутності сертифікатів відповідності державної системи сертифікації УкрСЕПРО або свідоцтв про визнання чи їх копій на бланках установленого зразка.

Продавати побутові піротехнічні вироби на ринках заборонено. Також їх не приймають для комісійного продажу.

У штаті суб'єкта господарювання, який здійснює реалізацію цих виробів, має бути співробітник, який пройшов спеціальну підготовку з питань продажу піротехнічних виробів у навчальних закладах МВС України, які мають затверджену програму підготовки, тематичний план та ліцензію на навчання фахівців з піротехніки або вибухотехніки. Цей співробітник повинен раз на місяць проводити інструктаж продавців побутових піротехнічних виробів, про що роблять позначення в журналі проведення інструктажів. Причому продавцеві на робоче місце видається довідка про проходження інструктажу.

До основних ідентифікаційних ознак побутових піротехнічних виробів належать: назва або умовний код виробу, позначення технічних умов, артикул або каталожний номер, відомості про виробника або імпортера, номер партії, дата виробництва, гарантійний термін або термін придатності.

2. Роль правоохоронних органів в організації безпечної реалізації побутових піротехнічних виробів

Роль правоохоронних органів в організації безпечної реалізації піротехнічних виробів полягає не лише в профілактичній роботі серед населення щодо попередження травматизму, а й у контролюванні діяльності, пов'язаної з обігом побутових піротехнічних виробів (відповідні служби МВС, МНС України та інші центральні органи виконавчої влади в межах їх компетенції). Винні за порушення порядку виробництва, зберігання, перевезення, торгівлі та

використання піротехнічних виробів несуть відповідальність відповідно до чинного законодавства.

Попри значний обсяг роботи, проведеної правоохоронними органами, донині чимало людей травмуються, наявні численні випадки завдання матеріальних збитків як громадянам, так і державі загалом.

Для отримання дозволу на реалізацію піротехнічних виробів побутового призначення слід подати до територіального органу управління споживчого ринку такі документи:

– заяву на отримання дозволу;

– дозвіл на початок робіт, виданий Департаментом громадської безпеки МВС України;

– дозвіл на початок робіт, виданий Комітетом з нагляду охорони праці України;

– дозвіл на початок експлуатації, виданий обласною санітарно-епідеміологічною станцією;

– список співробітників підприємства, установи;

– статут підприємства;

– реєстраційне свідоцтво платника ПДВ;

– реєстраційне свідоцтво платника до Пенсійного фонду;

– реєстраційне свідоцтво платника до Фонду соціального страхування;

– довідку про присвоєння ідентифікаційного коду.

З метою безпечної реалізації побутових піротехнічних виробів Міністерство внутрішніх справ України розробило та запровадило Тимчасові правила обігу в Україні побутових піротехнічних виробів (наказ МВС України від 23 грудня 2003 року № 1649), Правила дорожнього перевезення небезпечних вантажів (наказ МВС України від 26 липня 2004 року № 822).

До того ж, спільно з Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України, Державною податковою адміністрацією України, Державним комітетом стандартизації, метрології та сертифікації Міністерство внутрішніх справ України розробило Правила торгівлі на ринках, затверджені спільним наказом чотирьох відомств від 26 лютого 2002 року № 57/188/84/105.

3. Заходи безпеки під час реалізації побутових піротехнічних виробів

На території України неодноразово траплялися події, пов’язані з неналежним застосуванням піротехнічних виробів побутового призначення, унаслідок чого постраждали чимало громадян, а державі

було завдано значних матеріальних збитків. Однією з головних причин таких випадків є недотримання заходів безпеки.

Слід пам'ятати, що:

– побутові піротехнічні вироби, які не пройшли сертифікаційні випробування, заборонено використовувати на території України;

– заборонено перевозити побутові піротехнічні вироби II і III класів небезпеки громадським транспортом;

– під час проведення робіт з вантажами, що містять побутові піротехнічні вироби, не можна використовувати відкритий вогонь, а також курити;

– під час застосування підйомно-навантажувальних засобів слід унеможливити дію електричних і механічних іскор на вантаж, а також взаємодію виробів, які транспортують, з мастильними матеріалами та робочими рідинами гідросистем.

– під час зберігання побутових піротехнічних виробів слід забезпечити облік і можливість перевірки наявності продукції. Організація зберігання побутових піротехнічних виробів має виключати їх втрату, а умови зберігання – псування;

– будівлі складів мають бути одноповерховими, без горищних, цокольних або підвальних поверхів;

– склади слід надійно захистити від несанкціонованого проникнення. Підлоги в них мають бути виготовлені з негорючих матеріалів та унеможливлювати іскроутворення. Двері, що ведуть до сховища, мають відкриватися назовні. Вікна мають бути оснащені металевими ґратами товщиною не менше 15 мм, розміром чарунки 150х150 мм. Ґрати мають бути вмонтовані за допомогою металевих стрижнів діаметром не менше 15 мм на глибину 80 мм у стіну. Скло вікон, що виходять на сонячну сторону, має бути пофарбоване білою фарбою;

– у складах мають бути мінімум два евакуаційні виходи (необхідна кількість евакуаційних виходів та їх конструктивні особливості мають відповідати вимогам будівельних норм). Причому відстані від будь-якої точки приміщення до виходу не мають перевищувати 30 м. Склади довжиною до 12 м можуть мати один евакуаційний вихід;

– електричне освітлення складів слід передбачати через віконні прорізи від світильників, встановлених зовні будівлі;

– у видаткових складах торгових підприємств, а також у підсобних приміщеннях торговельних підприємств можна встановлювати всередині приміщень електричні світильники у виконанні з видом вибухозахисту «п» згідно з Правилами обладнання електроустановок;

– у торгових залах електричні світильники мають бути не нижче IP 23 згідно з Правилами обладнання електроустановок;

– територію складу слід утримувати в чистоті та систематично очищати від сміття, тари, опалого листя, яке необхідно регулярно видаляти (вивозити) у спеціально відведені місця. Проходи, під'їзди до складських будинків і споруд, пожежних вододжерел, місць розташування первинних засобів пожежогасіння, пожежного інвентарю й обладнання мають завжди бути вільними і взимку очищатися від снігу;

– за сухої погоди в складах необхідно влаштовувати природне провітрювання;

– будинки складів мають бути забезпечені блискавкозахистом за I категорією згідно з РД 34.21.122-87;

– зберігаючи піротехнічні вироби, паковання складають у штабелях або на стелажах. Розміщення виробів має забезпечувати доступ для вентиляції, можливість огляду й вилучення з кожного штабеля або стелажа;

– конструкція стелажів не має допускати осідання або перекосів за умов повного завантаження. Усі їхні частини стелажів повинні бути поєднані за допомогою шипів без застосування металу. Дошки стелажів можна кріпити цвяхами, занурюючи їх головки на глибину 2–5 мм з подальшим шпаклюванням заглибини;

– усі вироби, що надходять на склади, приймають на зберігання лише в упаковці, що відповідає нормативній документації на виріб;

– ремонтні роботи в приміщеннях складів можна виконувати лише з письмового дозволу керівника підприємства чи уповноваженої ним особи, в якому визначають необхідні попереджувальні заходи, або в разі повного видалення зі складу побутових піротехнічних виробів;

– проводити вогневі та інші пожежонебезпечні роботи на діючих складах заборонено. Як виняток такі роботи можуть здійснювати за погодженням з місцевим органом державного пожежного нагляду за умови виконання Правил пожежної безпеки в Україні та Інструкції з організації безпечного проведення вогневих робіт на вибухопожежонебезпечних та вибухонебезпечних об'єктах;

– на території складів заборонено використовувати відкритий вогонь і курити;

– зберігати побутові піротехнічні вироби в підсобних приміщеннях торговельних підприємств можна в кількості не більше ніж по одному заводському пакованню кожного найменування побутових піротехнічних виробів, але не більше 500 кг. Причому загальна вага піротехнічного складу в піротехнічних виробах не має перевищувати 100 кг. У торговельних залах торговельних підприємств можна зберігати побутові піротехнічні вироби в кількості не більше ніж

по одному заводському пакованню кожного найменування виробів, що реалізуються, але не більше 50 кг. Причому загальна вага піротехнічного складу в піротехнічних виробах не має перевищувати 10 кг;

– усі операції, пов'язані з розкриттям тари, перевіркою її справності, розфасуванням або перепакуванням продукції, мають проводитись у приміщеннях, ізольованих від місця зберігання;

– вироби, що залишилися після реалізації, слід повертати на склади постійного та тимчасового зберігання в упакованому вигляді;

– зберігати в місцях продажу побутові піротехнічні вироби неякісні (забраковані), з простроченими термінами придатності або гарантійними термінами заборонено;

– споживачеві заборонено розбирати, перепаковувати чи ремонтувати побутові піротехнічні вироби;

– заборонено продавати побутові піротехнічні вироби, які не мають або втратили ідентифікаційні ознаки, з простроченим терміном придатності чи гарантійним терміном, а також неякісні (забраковані) та без інструкції із застосування (експлуатації). Не можна продавати побутові піротехнічні вироби за відсутності сертифікатів відповідності державної системи сертифікації УкрСЕПРО або свідоцтв про визнання чи їх копій на бланках установленого зразка.

Також *заборонено:*

– кидати побутові піротехнічні вироби, бити по них будь-якими предметами, тягнути за ґніт;

– переносити побутові піротехнічні вироби в кишенях, під одягом, зберігати без паковання;

– залишати побутові піротехнічні вироби без нагляду;

– переробляти чи розбирати ці вироби;

– використовувати побутові піротехнічні вироби II та III класу небезпеки особам віком до 18 років;

– використовувати побутові піротехнічні вироби, які створюють ефекти на висоті та/або шумові ефекти, ближче 100 м від лікарень, церков, дитячих установ, шкіл, будинків для людей похилого віку та інших громадських споруд і житлових будинків;

– кидати приведені в дію побутові піротехнічні вироби під ноги перехожих, із вікон і балконів, запускати феєрверки з дахів будинків та вчиняти інші дії, від яких можуть постраждати люди або майно;

– використовувати побутові піротехнічні вироби особам, які перебувають у нетверезому стані;

– курити й застосовувати відкритий вогонь під час поводження з побутовими піротехнічними виробами, не зв'язаного з приведенням їх у дію.

Висновок

Надзвичайно високий попит на піротехнічні вироби побутового призначення протягом останнього десятиліття цілком закономірно зумовив значну кількість пропозицій. Попри те, що магазини з продажу піротехнічної продукції та склади розташовано переважно у великих містах, зазначені вироби дедалі більше набувають популярності в невеликих населених пунктах. Феєрверки стали невід'ємним атрибутом різноманітних свят, виступів у театрах, парках, масових гулянь. Однак ігнорування встановлених правил у цій специфічній галузі нерідко призводять до травмувань та навіть більш трагічних наслідків.

Тому, організовуючи торгівлю піротехнічними виробами побутового призначення, слід обов'язково враховувати, що ці вироби є вибухонебезпечними (II, III класи небезпеки) та пожежонебезпечними (II, III групи пожежної небезпеки), а отже, пріоритетним завданням суб'єкта господарювання є безпечна реалізація та здійснення профілактичної роботи серед споживачів піротехнічних виробів стосовно їх безпечного застосування.

Завдання для самоконтролю

1. Розкрийте ключові вимоги Закону України «Про захист прав споживачів» у контексті піротехнічної діяльності.
2. Зазначте загальні положення Закону України «Про охорону праці» щодо реалізації піротехнічних виробів.
3. Скажіть, у чому полягає право споживачів на безпеку товарів.
4. Розкрийте зміст права споживачів на інформацію про товар.
5. Висвітліть особливості реалізації побутових піротехнічних виробів.
6. Зазначте, з яких причин забороняють продаж піротехнічних виробів побутового призначення.
7. Проаналізуйте роль правоохоронних органів в організації безпечної реалізації піротехнічних виробів.
8. Розкрийте склад і специфіку діяльності комісії з обстеження та прийняття об'єкта реалізації піротехнічних виробів.
9. Наведіть вимоги до приміщень (торгових залів), у яких реалізовують побутову піротехніку.
10. Вкажіть особливості зберігання побутових піротехнічних виробів у торгових залах і підсобних приміщеннях.

ЛЕКЦІЯ 3
Організація проведення феєрверків

План

1. Основні терміни та визначення.
2. Види піротехнічних виробів і феєрверочних аксесуарів. Основні терміни та визначення.
3. Організація та етапи проведення феєрверків.
4. Документи для проведення феєрверків.
5. Особливості використання спеціального обладнання та пристроїв для проведення феєрверків.
6. Заходи безпеки під час проведення феєрверків.

Література

1. Воробьев А. А. Фейерверки (краткое пособие) / А. А. Воробьев. – Сергиев Посад : [б. и.], 2005. – 110 с.
2. Правила демонстрації феєрверків в Україні // Асоціація піротехніків України. – Київ, 2008.
3. Фатєєв В. М. Піротехніка : посібник / В. М. Фатєєв, Л. І. Таборов, Ю. П. Приходько. – Київ : Аграр Медіа Груп, 2013. – Ч. 3.
4. Фатеев В. М. Пиротехника : пособие / В. М. Фатеев, С. М. Лапин, Е. О. Давыдова. – Ч. 1. – Киев : Пульсары, 2005. – 115 с.

Вступ

Є люди, які ніколи не бачили феєрверків. Але немає людей, які не хотіли б побачити його ще раз.
М. Ліберман

Феєрверк – незвичайне і дивовижне видовище, обов'язковий атрибут будь-якого свята.

Мистецтво феєрверків бере свій початок у Китаї, країні, де колись винайшли порох. Там воно досі є культовим. Китайські майстри дбайливо зберігають і передають від покоління до покоління секрети майстерності виготовлення феєрверків, що передбачає виконання значної частини роботи вручну та потребує уваги й знань.

Необхідно пам'ятати, що піротехніки не треба боятись, до неї потрібно ставитися з повагою.

1. Основні терміни та визначення

Розглянемо основні терміни і визначення, наведені в Правилах демонстрації феєрверків в Україні, розроблених Асоціацією піротехніків України.

Акт про нештатну ситуацію – акт, який складають під час виникнення нештатних ситуацій у процесі роботи з піротехнічними виробами.

Батарея мортир – декілька мортир, зібраних у єдину конструкцію за допомогою загального місцевого каркаса, або спеціальних стяжних ременів.

Вибухові матеріали – вибухові речовини або їх суміші, засоби їх ініціювання, вироби та пристрої, які містять вибухові речовини.

Вибухові речовини – речовини, хімічні сполуки або їх суміші, здатні до детонації та швидкого хімічного перетворення, що відбувається з виділенням енергії у вигляді тепла й утворенням газоподібних продуктів.

Відповідальний за перевезення піротехнічних виробів – особа, яку призначили відповідальним керівником або керівником підприємства (організації) і яка відповідає за безпеку під час вантажно-розвантажувальних робіт.

Відповідальний керівник робіт з демонстрації феєрверка – уповноважена особа, яка відповідає за дотримання заходів безпеки під час підготовки та проведення феєрверків. Відповідального керівника обирають серед осіб, які пройшли спеціальне навчання і мають посвідчення встановленого зразка.

Відходи (піротехнічні відходи) – піротехнічні вироби і склади, забраковані з різних причин (через те, що: стали непридатними, закінчився термін зберігання, подальше зберігання і використання є недоцільним тощо).

Вогневий спосіб запуску – спосіб запуску феєрверків, за якого запалення піротехнічних виробів (їх сповільнювачів та ґнотів) здійснюють з використанням відритого або тліючого вогню (факел, фальшфеєр, підпальна свічка, сірники, сигарети, бенгальський вогонь тощо).

Гранично допустима концентрація шкідливих речовин – гранично допустима кількість шкідливих речовин у повітрі під час використання піротехнічних виробів (мг/м^3).

Група забезпечення пожежної безпеки – група співробітників, до обов’язків яких належить гарантування пожежної безпеки.

Допоміжне обладнання – обладнання, не задіяне безпосередньо в запуску феєрверків, а призначене для проведення допоміжних операцій, захисту піротехніків і зручності в процесі підготовки та проведення феєрверка.

Електричний привід – пристрій, що слугує для одночасного запалювання як окремих виробів, так і фігур. Електричний привід складається з електрозапалювача, комунікації (електричних дротів, кабелів), пульта управління та джерела струму.

Електрообладнання допоміжне – електрообладнання, яке застосовують для обслуговування процесу підготовки феєрверка і його згортання (міні-електростанції, силові кабелі, пристрої освітлення та підключення до електроживлення, засоби радіозв'язку та інше приймально-передавальне обладнання за винятком різного обладнання, що передає команди управління феєрверком).

Електрообладнання основне – електрообладнання, що застосовують для запуску феєрверків (пульти, джерела електроживлення для пультів, електрозапалювачі, сполучні кабелі, роз'єми тощо).

Єдина книжка майстра-підривника (книжка майстра-піротехніка) – посвідчення про проходження спеціального навчання на право виконання робіт з використанням порохів і піротехнічних виробів (проведення феєрверків, демонстрація феєрверків).

Журнал перевірки обладнання – документ, де кожне підприємство, установа, організація, яка займається демонстрацією феєрверків, зобов'язана реєструвати періодичні перевірки обладнання, яке застосовують для демонстрації феєрверків.

Зарядка салютної установки – підготовка салютної установки для використання під час демонстрації феєрверків: з'єднання мортир салютної установки стопіном з метою забезпечення послідовного запуску зарядів салютної установки.

Захисні огорожі – засоби, призначені для захисту піротехніка-демонстратора від небезпечних факторів, що виникають під час роботи феєрверочних виробів у тих випадках, коли він та/або обладнання, призначене для демонстрації феєрверків, перебуває в небезпечній зоні.

Інформаційна табличка – світловідбивна інформаційна табличка оранжевого кольору розміром 40х30 см, яку встановлюють спереду і ззаду на автомобілях, що перевозять небезпечні вантажі.

Калібр заряду (люсткугель) – діаметр мортири, для якої призначено цей заряд.

Калібр мортири – внутрішній діаметр мортири, який зазвичай вимірюють у дюймах або міліамперметрах.

Каркас для мортир – спеціальна конструкція з дерева, металу або іншого матеріалу, що забезпечує стійкість мортир під час проведення феєрверка.

Кошма – ковдра з негорючого теплоізоляційного полотна, грубої бавовняної тканини або повсті, яку використовують під час гасіння пожежі. У багатьох випадках замість кошми використовують брезент.

Майданчик управління – майданчик, на якому перебувають піротехнік-демонстратор або група піротехніків-демонстраторів, які керують запуском феєрверків.

Майстер-піротехнік (майстер-підривник) – фахівець, який пройшов спеціальне навчання й отримав посвідчення встановленого зразка, що надає право працювати з порохом і піротехнічними виробами (право проведення робіт з демонстрації феєрверків).

Мортира для відстрілу висотних зарядів – феєрверочна мортира для відстрілу сферичних і циліндричних зарядів калібру понад 50 мм і висотою пострілу понад 60 м.

Мортира феєрверочна – порожнистий циліндр із наглухо закритим днищем, призначений для створення метального ефекту з метою викиду на необхідну висоту зарядів із піротехнічним елементом (люсткугель), або залучення зарядів миттєвої дії задля викиду піротехнічних елементів, що палають. Її можуть виготовляти з металу, багатошарового паперу, полімерних або композиційних матеріалів.

Наряд – допуск до вогневих робіт – це дозвіл на проведення робіт, який оформляє керівник підприємства або структурного підрозділу під час проведення вогневих робіт. Наряд-допуск оформляють тоді, коли в процесі проведення робіт деталі обладнання та навколишніх предметів нагріваються до температур, здатних спричинити їх займання.

Небезпечна зона піротехнічного (феєрверочного) виробу – частина простору, що оточує піротехнічний виріб, який працює і всередині якого хоча б один небезпечний фактор досягає небезпечного рівня.

Небезпечний фактор піротехнічного (феєрверочного) виробу – специфічний ефект, викликаний піротехнічним виробом або елементом, що за певних умов може загрожувати здоров'ю людей і зашкодити майну та навколишньому середовищу.

Небезпечні речовини та матеріали – речовини та матеріали, які мають властивості, що за певних умов можуть призвести до вибуху, пожежі, загибелі, травмування чи отруєння людей, пошкодження споруд і транспортних засобів. Небезпечні властивості можуть виявлятися за нормальних умов, під час аварій, а також як в окремих

речовинах, так і за умов їх взаємодії з речовинами й матеріалами інших категорій.

Нештатна ситуація – відхилення перебігу подій від запланованого або очікуваного результату через суб'єктивні причини або з незалежних від суб'єктів процесу причин: відхилення від сценарію феєрверка, несправність піротехнічних виробів, незапланованe спрацювання на нерозрахованій висоті або в нерозрахований час; руйнування обладнання, пожежа, нанесення матеріальних збитків, шкоди здоров'ю тощо. У разі виникнення нештатної ситуації складають акт про нештатну ситуацію.

Номер ООН – чотиризначний ідентифікаційний номер речовини або виробу згідно з Рекомендаціями ООН про перевезення небезпечних вантажів.

Переглядове дзеркало – спеціальне дзеркало для безпечного перегляду піротехнічного обладнання щодо наявності в ньому піротехнічних виробів. Його використовують під час огляду обладнання після проведення феєрверка для виявлення піротехнічних виробів, які не спрацювали або під час підготовки феєрверка для перевірки правильно зарядженого обладнання.

Перезарядка салютної установки – заміна електрозапалювача, стопіна або зміна послідовності підключення вогнепровідного шнура з метою забезпечення необхідної швидкості та послідовності запуску зарядів салютної установки.

Піротехнік-демонстратор – особа, яка безпосередньо бере участь у підготовці та проведенні робіт з демонстрації феєрверків.

Піротехнічна суміш – суміш компонентів, призначена для спорядження піротехнічних виробів з метою отримання різноманітних зовнішніх ефектів (світлових, іскрових, димових, звукових і реактивних) унаслідок самопідтримуваної екзотермічної хімічної реакції, яка відбувається без детонації.

Піротехнічний (феєрверочний) виріб побутового призначення – це виріб, експлуатація якого не потребує спеціальних знань і навичок, а його використання з дотриманням усіх вимог інструкції щодо застосування гарантує безпеку для здоров'я і життя людей за межами небезпечних зон. Не призводить до пошкодження майна та завдавання шкоди навколишньому середовищу.

Піротехнічний виріб технічного та спеціального призначення – виріб, експлуатація якого потребує спеціальних знань і навичок, відповідної атестації виконавців (користувачів) та/або забезпечення відповідних умов технічного оснащення (спеціального обладнання).

Піротехнічний майданчик (майданчик монтажу) – майданчик, на якому здійснюють монтаж.

Пристрій для кріплення мортир (ящики, каркаси, ремені) – пристрій, призначений для забезпечення стійкого положення мортир упродовж усього часу роботи заряджених феєрверочних виробів.

Пульт управління запуском феєрверків комп'ютерний – пульт, у якому комунікації (подачу) електричних імпульсів (струму) здійснюють за допомогою комп'ютера (мікропроцесора) за заздалегідь підготовленою програмою.

Пульт управління запуском феєрверків ручний – пульт, у якому комунікацію (подачу) електричних імпульсів (струму) на електрозапалювачі здійснює вручну піротехнік-демонстратор шляхом включення тумблерів, кнопок, галетних перемикачів або інших елементів управління струмом.

Пульт управління запуском феєрверків – це спеціальне обладнання, призначене для дистанційного керування запуском одиночних піротехнічних (феєрверочних) виробів або груп феєрверків із використанням електрозапалювача.

Пусковий пристрій – обладнання для запуску феєрверків: мортири феєрверочні, контактні колодки, пульти управління запуском феєрверка, кабелю.

Система інформації про небезпеку вантажу (СІО) – система, що сповіщає про небезпеку під час руху транспортного засобу з небезпечними вантажами.

Споживче пакування – пакування, призначене для передавання піротехнічного виробу споживачеві.

Сполучні кабелі – кабелі, призначені для передачі електричного імпульсу (струму) від пульта управління до електрозапалювача, встановленого у феєрверочному виробі.

Транспортний засіб ЕХ/II або ЕХ/III – тип транспортного засобу, допустимий для перевезення вибухових речовин.

Феєрверк водний – феєрверкове видовище, під час якого використовують водні піротехнічні вироби, які вистрілюють у воду або запускають з води.

Феєрверк наземний – феєрверкове видовище, під час якого використовують наземні піротехнічні вироби (спалахи, фонтани, колеса, вогняні написи тощо).

Феєрверк парковий – феєрверочне видовище, під час якого використовують піротехнічні вироби, які після запуску залишаються на землі, але викидають вгору (на висоту до 50 м) вміщені в них піроелементи (салютні установки, римські свічки малих калібрів тощо).

Феєрверк сценічний – піротехнічний супровід будь-якого заходу на сцені. Для проведення сценічного феєрверка використовують сценічну піротехніку.

Феєрверочні вироби – вироби промислового виготовлення, що створюють світловий (світлошумовий) ефект, пов'язаний з одночасним або послідовним спрацьовуванням пускових каналів, споряджених вибивним зарядом і зірчатками, що викидаються на певну висоту для досягнення конкретного ефекту.

2. Види піротехнічних виробів і феєрверочних аксесуарів. Основні терміни та визначення

Балет – водний піротехнічний виріб, що має вигляд декількох (зазвичай трьох) фонтанів, зібраних в одному корпусі. Після вистрілювання ним у воду виріб плаває на поверхні й обертається завдяки реактивній силі фонтанів.

Бджілка (наземна вертушка) – феєрверочний виріб, який схожий на китайське колесо, але його гільза має збоку лише один отвір і крила у формі вертолітного пропелера. Бджілку запускають з землі (з рівної поверхні), вона дзижчить як справжня бджола і піднімається вгору, утворюючи вогняний диск. Деякі види наземної вертушки мають пороховий заряд, що спрацьовує наприкінці польоту з гучним ляскотом.

Бенгальська свічка – феєрверочний виріб, що має форму залізного дроту діаметром близько 1 мм, довжиною 180–200 мм. Частина дроту довжиною 80–100 мм вкрита піротехнічним складом, який горить 40–50 °С, розкидаючи в боки іскри та не виділяючи диму під час горіння. Його застосовують як безпечний кімнатний феєрверк.

Вибивний заряд – пороховий заряд, який займається за допомогою стопіна та забезпечує відстріл зарядів або піротехнічних елементів на визначену висоту.

Вогнепровідний шнур (бікфордів шнур) – шнур, серцевина якого складається з димного пороху або піротехнічного складу й оточена нитяною (з водонепроникним покриттям) або поліетиленовою оболонкою та призначена для передачі вогню від одного піротехнічного виробу (елемента) до іншого. Одним із видів вогнепровідного шнура є стопін.

Вогняне колесо – готова феєрверочна фігура, зібрана з фонтанів, які обертаються під дією реактивної сили цих фонтанів.

Дзиґа – піротехнічний виріб у формі гільзи з отвором збоку. Під час спрацювання він обертається на землі за рахунок реактивної сили.

Дукер (водний фонтан) – виріб промислового виготовлення, що має вигляд фігури, яка плаває у воді та викидає вгору блискучі іскри (візуально схожий на фонтан). Догорівши, він повністю розчиняється у воді, а наприкінці горіння розривається з гучним пострілом. Спрацювання невеликих розривних зарядів усередині гільзи між

складом зумовлює потоплення дукера. Зверху гільзи прикріплюють поплавок для надання дукерові вертикального положення на воді.

Електрозапалювач – пристрій, призначений для створення вогневого імпульсу під дією електричного струму з метою дистанційного спрацювання різних феєрверочних виробів і піротехнічних складів. Має таку конструкцію: місток розжарювання, головка з піротехнічним складом, електричний дріт.

Жайворонок (вихор, турбіліон) – феєрверочний виріб, схожий на китайське колесо, але відрізняється від нього тим, що, крім крайніх обертальних отворів, на кожній половині має ще по декілька отворів, розміщених перпендикулярно до крайніх отворів і призначених для створення піднімальної сили. Для забезпечення стійкого польоту на ньому перпендикулярно до гільзи закріплюють крильце. Після запалювання жайворонок починає швидко обертатися навколо своєї осі та піднімається вгору, створюючи вихор блискучих іскор.

Квекар – виріб промислового виготовлення, що становить міцну гільзу, набиту складом, який швидко згорає. З обох кінців гільзу щільно закрито. В одному кінці гільзи наявний отвір, в іншому – поплавок. Квекар, як і дукер, є водною фігурою, яка під час займання обертається на воді, поступово занурюючись.

Китайське колесо – феєрверочний виріб, що складається з міцної паперової гільзи, набитої складом, який швидко палає, щільно закритої з обох кінців. Усередині гільзи є отвір для осі, а кінці її закриті. У стінках гільзи з протилежних боків на невеликій відстані від кінців є по одному отвору. Під час горіння китайське колесо, вільно закріплене на осі, починає швидко обертатися, розкидаючи довкола блискучі іскри й окреслюючи кольорові кола.

Комета – феєрверочний виріб, що складається з металевої або паперової гільзи і розміщеного в ній невеликої кількості пороху, кометного факела, оболонка якого наповнена піроелементом. Перед застосуванням комету розміщують в спеціальній установці, що утримує її в вертикальному положенні або під бажаним кутом нахилу. Після запуску комета злітає вгору, залишаючи за собою іскристий шлейф, і, досягаючи найвищої точки, викидає начинку. Можливе використання комет без начинки.

Контурна (фігурна свічка) – феєрверочний виріб, що має вигляд тонкостінної паперової гільзи, дно якої заповнене глиною товщиною 15–20 мм. Іншу частину набито полум’яним білим або кольоровим складом, що повільно палає. Окремо свічку не застосовують. Контурну свічку використовують для створення написів і малюнків.

Люсткугель (висотний заряд, куля, циліндр) – феєрверочний виріб різного калібру (від 30 до 900 мм), що має вигляд міцної товстостінної паперової (пластмасової) кулі або циліндру, наповнений

піроелементами або легкими феєрверочними виробами. З одного боку в люсткугелі зазвичай знаходиться вибивний заряд і сповільнювачі, що дають змогу викидати його на визначену висоту. Постріл люсткугеля супроводжується сильним звуковим ефектом і виділенням хмари диму. Люсткугель вибухає в повітрі в точці найвищого підйому через 1–10 с після пострілу, викидаючи начинку у вигляді різних піроелементів, що палають і створюють різні барвисті ефекти та фігури. Видовищний ефект люсткугеля значною мірою залежить від компонування його накопичувача.

Марсів вогонь – феєрверочний виріб, що складається з прапорців, які лопаються один за одним. Його ефект схожий на жваву, одиночну або автоматичну стрільбу.

Міна (бурак) – феєрверочний виріб різного калібру (від 15 до 200 мм), що має вигляд товстостінної паперової або металевої гільзи, з одного боку міцно закритої піддоном, на якому розташовано вибивний заряд, над яким через мембрану набита начинка з піроелемента або дрібних феєрверочних виробів і все це закрито картонною кришкою. Розрив міни та викидання начинки відбувається в момент виходу міни з мортири або одразу після цього.

Палаючі, або свічкові, феєрверочні фігури – фігури, до складу яких належать вироби, виконані на основі кольорових піротехнічних складів (контурні свічки).

Петарди – вироби, які схожі на хлопавки, призначені для використання на вулиці. Мають вигляд міцних картонних гільз, які розриваються зі сплеском і/або спалахом.

Підпальна свічка – виріб аналогічний фальшфеєру. Його використовують під час вогневого способу запуску піротехнічних виробів. Є паперовою гільзою діаметром 8–12 мм, набитою складом, що повільно горить.

Променева зірка – феєрверочний виріб, що складається з міцної паперової гільзи, щільно набитої складом, що повільно горить та має кольорове полум'я. З одного боку по всьому колу гільзи розміщено отвори, через які під час горіння виходить полум'я, що утворює зірку, причому кількість її променів дорівнює числу отворів у гільзі. Променеву зірку використовують як окремо, так і під час складання фігур.

Ракета – феєрверочний виріб, що містить стабілізатор (корпус ракети або дерев'яна палиця, на якій прикріплено двигун і піротехнічний заряд), тобто ретельно перевірений фізичний предмет, що має певні габарити й вагу (тому ракети з пошкодженими стабілізаторами використовувати заборонено, адже траєкторія польоту може бути непередбачуваною); двигун – піротехнічний склад, що має форму ввігнутого конуса (для збільшення площі горіння) та

поміщений у щільну гільзу, яка має сопло, а також заряд і сповільнювач (у момент досягнення ракетою максимальної висоти сповільнювач прогорає до кінця та ініціює заряд, який створює візуальний ефект феєрверка).

Римська свічка – феєрверочний виріб, утворений з довгої паперової гільзи, наповненої в декілька шарів послідовно порохом (вибивний заряд), піроелементом і проміжним складом, що повільно горить. Під час горіння відбувається низка пострілів із викиданням на висоту близько 50 м кольорових піроелементів.

Розривний заряд – пороховий заряд, що забезпечує розкидання піротехнічних елементів у просторі. У люсткугелі зазвичай розривний заряд спрацьовує на підльоті до верхньої точки польоту заряду.

Салютна установка, салютна батарея – конструкція з декількох картонних мортир, з'єднаних між собою за допомогою стопінового приводу. Вона призначена для демонстрації серії піротехнічних ефектів (одночасного або послідовно) у певному порядку.

Спалах – феєрверк, що має корпус, де встановлено піротехнічний заряд із яким змішано (до якого запресовано) слабкий іскристий склад. Під час спрацювання порохового заряду відбувається викид стовпу вогняних іскор.

Сповільнювач – ґніт, який забезпечує передання вогняного імпульсу (вогню) із заданою (необхідною) затримкою від одного піротехнічного елемента до іншого. У висотних зарядах сповільнювач забезпечує спрацювання розривного заряду на заданій (необхідній) висоті, тобто в заданий час після спрацювання вибивного заряду.

Стопін, що повільно палає, – один із видів вогнепровідного шнура, наповненого піротехнічним складом, який згорає повністю (разом з оболонкою). Він може бути виготовлений з пластичної полімерної піротехнічної маси без оболонки. Його можна використовувати як сповільнювач під час запуску піротехнічних виробів. Середня швидкість горіння в горизонтальному положенні – від 1 до 3 м/с.

Стопін, що швидко палає, – один із видів вогнепровідного шнура, паперова трубка з розміщеними всередині неї бавовняними нитками, просоченими пороховим м'якишем або піротехнічним складом. Може бути виготовлений у вигляді трубки з пластичної полімерної піротехнічної маси. Середня швидкість горіння – від 5 до 50 м/с.

Стопіновий привід – пороховий стопін, поміщений у паперову трубку, що забезпечує швидке передання вогняного імпульсу від одного виробу до іншого. За допомогою стопінового приводу поєднують фігури, що мають одночасно загоратися.

Сценічна піротехніка – піротехніка, яку застосовують для створення піротехнічних ефектів у закритих приміщеннях (фонтани, спалахи, водоспади тощо). Особливістю сценічної піротехніки є відносно низька температура горіння та мала кількість шкідливих продуктів згорання у вигляді диму й запаху.

Трасер для висотних зарядів – спеціальний виріб у вигляді таблетки, яку приклеюють до корпусу висотного заряду. Він створює іскристий слід або тріск під час польоту.

Фальшфеєр – виріб промислового виготовлення, схожий на контурну свічку, але має більший розмір і ручку. Його набивають складом, що повільно горить. Фальшфеєр призначений для освітлення місцевості й окремих предметів, подачі сигналів. Ручка допомагає утримувати фальшфеєр у руках.

Феєрверочні фігури змішані – фігури, виконані на основі як іскристо-форсових, так і кольорових піротехнічних складів.

Феєрверочні фігури прості – феєрверочні вироби, до складу яких входять феєрверки, виконані на основі іскристо-форсових складів (фонтан, форс тощо).

Фонтан форсовий (форс) – феєрверочний виріб, що нагадує фонтан, проте відрізняється від нього меншими розмірами і одноманітністю вогнів. Зазвичай форс окремо не застосовують. Його використовують для складання фігур, яким необхідно надати обертальний рух, тому що форс має реактивну тягу. За самостійного спалювання форс викидає значну кількість іскор, що утворюють вогняний струмінь або стрічку.

Фонтан – феєрверочний виріб, що складається з міцної паперової або металевої гільзи, наповненої складом, що швидко горить. Під час горіння фонтан викидає через шийку (сопло) на значну висоту (до 40 м) потік яскравих іскор. Виверження іскор може супроводжуватись свистом, тріском, викидом вогняних куль.

Фугас – феєрверочний виріб, корпус якого має форму усіченої піраміди. Його виготовляють з картону, дерева або металу. Менша основа піраміди є дном, на яке насипають порох, зверху корпус заповнюють дрібними феєрверочними виробами і піроелементом, а потім закопують в землю. Під час запалювання пороху відбувається сильний вибух і викид начинки.

Хлопавка – феєрверочний виріб у вигляді картонного або пластмасового циліндра чи конуса, наповнений конфеті, серпантином або «сюрпризом». Хлопавки бувають різними на вигляд («зі шнурком», «цукерки»). Щоб запустити в дію хлопавку-«цукерку», потрібно взяти її за краї обгортки і витягнувши руки, смикнути в різні боки.

Червоний килим – водний піротехнічний виріб, що має вигляд, заглушеної з одного боку трубки, а з іншого – палаючої. Після вистрілювання у воду виріб плаває на поверхні та горить червоним полум'ям (або іншого кольору). Зазвичай такі вироби заряджають у вигляді блоку зарядів у загальну картонну або пластикову мортиру.

Швермер – феєрверочний виріб, який схожий на ракету невеликого розміру, однак без стабілізатора. Після запалювання він починає літати в повітрі, описуючи звивисті вогняні лінії, схожі на блискавки, і насамкінець розривається з гучним ляскотом.

Шлаг – феєрверочний виріб, що має міцну гільзу, наповнену невеликою кількістю димного пороху. Під час займання утворює звук пострілу, розриваючи оболонку на дрібні частини.

3. Організація та етапи проведення феєрверків

Під час дослідження процесу організації проведення (демонстрації) феєрверків в Україні необхідно зазначити, що досі це питання не вирішено на міжвідомчому рівні.

Якщо для реалізації побутових піротехнічних виробів було розроблено й ухвалено наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Тимчасових правил обігу піротехнічних виробів в Україні» від 23 грудня 2003 р. № 1649, то правил демонстрації феєрверків в Україні не існує. Асоціація піротехніків України розробила проект таких правил, однак на їх досі не було прийнято і затверджено.

У процесі висвітлення цього питання пропонуємо таку організацію проведення феєрверка. Демонстрація феєрверка охоплює три етапи: підготовчий; основний; заключний.

І. Підготовчий етап

Основне завдання на цьому етапі – це підготовка персоналу, а також документації, обладнання, матеріалів і піротехнічних виробів для виготовлення феєрверків. Таким чином, виконують підготовку до функціонування:

- особового складу (персоналу);
- піротехнічних виробів і матеріалів;
- документації на пускове та спеціальне обладнання, зокрема з дотриманням вимог до геометричних розмірів мортир; міцності мортир; пристроїв для кріплення мортир;
- електрообладнання, що застосовують для проведення феєрверка;
- засобів індивідуального захисту і спецодягу;
- накриття;
- різнопередавального обладнання;
- допоміжного інвентарю і приладдя;

– засобів медичної допомоги;
– протипожежних засобів;
– транспорту.

На цьому етапі необхідно визначити та утвердити маршрут руху автомобільного транспорту, а також вирішити питання щодо організації безпеки роботи, пов'язаної з завантаженням, розвантаженням і зберіганням піротехнічних виробів.

ІІ. Основний етап

Це етап отримання очікуваного ефекту, що безпосереднього пов'язано з якістю роботи піротехніків на підготовчому етапі.

На основному етапі мають були виконані всі вимоги щодо проведення феєрверка. Передусім повинні бути визначені небезпечні відстані та безпечні зони перебування глядачів і техніки. Необхідно виконати вимоги щодо майданчиків для демонстрації феєрверків і управління феєрверком. Потрібно передбачити та за необхідності здійснити захист піротехнічних виробів і обладнання, яке використовують під час демонстрації феєрверків, від атмосферних опадів.

З огляду на особливості відстрілу висотних зарядів, необхідно передбачити правильне розміщення мортир. Без команди керівника жодну операцію виконувати заборонено.

На цьому етапі облаштовують такі пости.

Командний пункт – місце перебування керівника феєрверка. На цьому пункті необхідною є така документація (на розсуд керівника, відповідального за проведення феєрверка):

– план організації проведення (демонстрації) феєрверка;
– функціональні обов'язки персоналу;
– порядок (алгоритм) проведення;
– пам'ятка щодо заходів безпеки (для кожного поста);
– загальні заходи безпеки під час демонстрації феєрверка на конкретному місці, а також заходи безпеки на розгортаються постах;
– інструкція щодо заходів безпеки під час дій у надзвичайних ситуаціях;
– схема зв'язку і таблиця позивних сигналів;
– інструкція зберігання піротехнічних виробів;
– довідник (інформаційний);
– дозволи на проведення феєрверка;
– журнал інструктажу;
– наряд-допуск (на виконання тимчасових вогневих робіт);
– копія наказу (про затвердження облікового складу добровільної пожежної дружини);
– типові форми акта про нештатну ситуацію;
– журнал перевірки обладнання.

Пункт управління – пост управління, на якому необхідною є наявність такої документації:

– перелік обладнання, пристроїв, майна, що застосовують під час демонстрації феєрверка;

– інструкція щодо заходів безпеки;

– пам'ятка для піротехніка щодо його дій з феєрверком;

– інструкція щодо дій піротехніка під час виникнення нештатної ситуації.

Тимчасовий склад – склад зі зберігання піротехнічних виробів, використання якого передбачає наявність таких документів:

– схема розміщення і порядок роботи;

– паспорт складу;

– інструкція про заходи пожежної безпеки;

– пам'ятка піротехніки, що відповідає за зберігання піротехнічних виробів;

– облікова документація (книги обліку тощо).

Протипожежний пост передбачає наявність таких документів:

– перелік обладнання та майна;

– правила експлуатації та технічна документація;

– пам'ятка з організації робіт (функціональні обов'язки);

– заходи безпеки і дій у нештатній ситуації.

Санітарний пост – бригада швидкої допомоги, функціонування якої передбачає наявність таких документів:

– перелік необхідних медичних засобів (аптечка тощо);

– пам'ятки;

– інструкція щодо заходів безпеки;

– документація.

Ремонтно-евакуаційна група передбачає наявність такої документації:

– перелік спеціального обладнання і майна;

– пам'ятка щодо організації робіт;

– заходи безпеки;

– порядок евакуації та утилізації піротехнічних засобів.

Загальні вимоги до проведення феєрверка на відкритому майданчику

Порядок проведення феєрверків на відкритому майданчику подано в інструкції, затвердженій керівником підприємства (організації), яка проводить демонстрацію феєрверка. Під час проведення феєрверка на відкритому майданчику на підставі декількох інструкцій застосовують найбільш жорсткі вимоги.

Перед виїздом на роботи з проведення феєрверків піротехніки-демонстратори і персонал з обслуговування мають пройти інструктаж відповідального керівника робіт з охорони праці та пожежної безпеки, про що необхідно зробити відмітку в журналі інструктажу.

Після прибуття на місце проведення феєрверка (до початку вивантаження піротехнічних виробів і устаткування, яке застосовують для демонстрації феєрверка) відповідальний керівник робіт зобов'язаний пересвідчитися в тому, що обраний майданчик покинули всі сторонні особи і на ньому виставлено поліцейські пости.

Допуск на майданчик будь-яких інших осіб, зокрема працівників МВС України, дозволено лише у виняткових випадках згідно з дозволом відповідального керівника робіт після проведення відповідного інструктажу щодо заходів безпеки правил поведінки на майданчику.

Заборонено допускати на майданчик піротехніків-демонстраторів і персонал з обслуговування з незадовільним станом здоров'я, а також в нетверезому стані.

ІІІ. Заключний етап

Заключний етап розпочинається зі збору обладнання після проведення феєрверка на відкритому майданчику.

Перевірка обладнання після феєрверка

Після завершення феєрверка піротехніки-демонстратори і персонал з обслуговування мають переконатися, що не відбулося займання в районі проведення феєрверка. Підходити до піротехнічного обладнання дозволено не раніше ніж через 5–15 хв після закінчення феєрверка (залежно від виду використовуваних піротехнічних виробів). Відповідальний керівник зобов'язаний організувати перевірку обладнання щодо наявності в ньому висотних зарядів, які не спрацювали, та інших небезпечних піротехнічних виробів. Піротехнік, який перевіряє обладнання, повинен мати спеціальні прилади і засоби індивідуального захисту: шолом або каску, захисні окуляри або забрала, оглядове дзеркало з підсвічуванням тощо.

Розрядка обладнання

За допомогою методу перевертання і викочування мортири від'єднують від піротехнічних виробів, які не спрацювали. Якщо заряд не викотився з мортири, то його заливають водою (за температури повітря нижче 0 °С – спиртоводним розчином) до рівня, необхідного для покриття піротехнічного заряду. Заборонено проводити виїмку піротехнічних виробів із застосуванням механічних зусиль (трясти,

постукувати по корпусу мортири тощо). Замочені вироби витягують з мортир або іншого пускового обладнання після їх повного розмокання.

Сортування та зберігання піротехнічних виробів, які не спрацювали

Рішення про утилізацію (чи подальше використання піротехнічних виробів класу небезпеки 1,4, які не спрацювали) приймає відповідальний керівник, або завідувач складу піротехнічних виробів залежно від причини такого неспрацювання. Піротехнічні вироби, які не спрацювали, зберігають окремо від інших піротехнічних виробів.

Подальшу утилізацію висотних зарядів, які спрацювали, проводять відповідно до заводських інструкцій та інших нормативних актів.

Надалі складають акт обстеження місцевості на наявність пожежо- і вибухонебезпечних предметів. Членами комісії є представник замовника, виконавця, представники дозвільної системи та адміністрації органів управління.

4. Документи для проведення феєрверків

Документальне оформлення демонстрації піротехнічних виробів (сценічних феєрверків) у закритих приміщеннях і на сценічних майданчиках

Проведення феєрверків у закритих приміщеннях здійснюють з дозволу особи, яка відповідає за пожежну безпеку в цьому приміщенні (на зазначеному підприємстві).

У керівника робіт має бути вся необхідна документація, що підтверджує право на проведення феєрверків.

Якщо під час проведення феєрверка всередині приміщення використовують піротехнічні вироби, що здатні нагріти деталі піротехнічного обладнання та навколишні фрагменти підлоги, стін і декорацій до температур, здатних спричинити горіння матеріалів конструкції, то необхідно оформити наряд – допуск до вогневих робіт.

Документальне оформлення демонстрації висотних і паркових феєрверків

Під час проведення феєрверків із використанням висотних і паркових феєрверків у відповідального керівника робіт має бути вся необхідна документація на право проведення феєрверка.

У заявці має бути вказана така інформація про феєрверк:

– дата і місце проведення;

– час початку розгортання піротехнічного обладнання на майданчику і час звільнення майданчика;

– приблизний час початку феєрверка;

– приблизна тривалість феєрверка;

– максимальний калібр використовуваних висотних зарядів;

– інформація про відповідального керівника піротехнічних робіт (контактний телефон).

Документальне оформлення співробітників, які беруть участь у демонстрації феєрверка

Перед початком підготовки до проведення феєрверка на підприємстві відповідним наказом призначають відповідального керівника серед співробітників, які мають право керувати підривними роботами.

Усіх співробітників, які працюють на майданчику, включають до списку співробітників з проведення феєрверка. Усі особи, включені до наказу, мають пройти інструктаж з техніки безпеки і розписатися в журналі проведення інструктажу.

Співробітники, діяльність яких безпосередньо пов'язана з монтажем феєрверка, повинні мати:

– книжку майстра-піротехніка (майстра-підривника) з позначкою про проходження стажування на одному з підприємств, що здійснює проведення феєрверків не менше п'яти років і є членом Асоціації піротехніків України;

– допуск до роботи з порохом і піротехнічними виробами.

Керівник робіт або один з піротехніків мають пройти курс пожежного мінімуму й отримати посвідчення встановленого зразка (згідно з Правилами пожежної безпеки в Україні).

5. Особливості використання спеціального обладнання та пристроїв для проведення феєрверків

Загальні вимоги до пускового обладнання

Піротехнічні вироби та матеріали (склади, рідини, гази, детонатор, електрозапалювачі), які застосовують для проведення феєрверка, повинні мати паспорт або сертифікат якості заводу-виробника з обов'язковим зазначенням терміну їх придатності. За відсутності документів, що засвідчують їхню якість, має бути проведено вхідний контроль кожної партії піротехнічних виробів і матеріалів зі складанням акта технічної проби про допуск випробуваних виробів або матеріалів для проведення феєрверків. Його затверджує керівник підприємства, де їх застосовують.

Основними вимогами під час демонстрації сценічної піротехніки є відсутність залишків, що палають, а також відсутність у продуктах згорання сполук хлору, важких металів та інших шкідливих речовин, заборонених для застосування на території України.

На піротехнічних виробах та/або тарі з піротехнічними матеріалами також мають бути вказані дата їх виготовлення і термін придатності.

Заборонено використовувати:

– піротехнічні вироби і матеріали з вичерпаним терміном придатності;

– піротехнічні вироби і матеріали, що мають видимі пошкодження;

– піротехнічні вироби, у яких виявлено висипання піротехнічного складу;

– піротехнічні вироби і матеріали, у складі яких є з'єднання ртуті, свинцю, миш'яку або інші заборонені для застосування на території України хімічні сполуки.

Документація на пускове обладнання

Усе обладнання, яке застосовують для демонстрації феєрверків (мортири феєрверочні, пристрої для кріплення мортир та запуску наземних феєрверочних виробів, захисні огородження) повинні мати паспорт або креслення. Паспорт видає підприємство-виробник, який затверджує керівник (головний інженер) підприємства або організації.

У паспорті (кресленні) мортири (партії мортир) обов'язково мають бути вказані відомості про виробника або постачальника, геометричні розміри, а також дата виготовлення.

На кожну мортиру має бути нанесено позначку із зазначенням номера партії мортир, до якої належить ця мортира, а також дати наступної перевірки. Під час використання нерозбірних каркасів або блоків (батарей) з декількома мортирами допустимим є нанесення однієї позначки – номер партії мортир, вмонтованих у каркас (блок, батарею).

Геометричні розміри мортир

Геометричні розміри мортир мають забезпечувати вільне входження феєрверочних зарядів (люсткугеля, міни, бурака) і повинні відповідати калібру застосовуваних виробів. Відносний діаметр заряду до діаметра мортири має бути не менше 0,9, а рекомендованим є 0,94.

Довжина мортири має становити не менше ніж п'ять калібрів мортири. Рекомендованою довжиною мортири для запуску люсткугеля є величина, що дорівнює шести калібрам мортири для сферичних зарядів і семи калібрам – для циліндричних зарядів.

Міцність мортир

Міцність мортири має забезпечувати її цілісність під час спрацьовування подвійної маси вибивного заряду або в разі позаштатного (одноразового) спрацьовування розривного заряду (люсткугеля) всередині мортири.

Під час спрацьовування розривного заряду всередині мортири допустимими є зміни її геометричних характеристик з появою видимих руйнувань поверхні (тріщин, задирок, сколів тощо) без повного руйнування корпусу.

Ударна хвиля в такому разі має йти вгору.

У разі виникнення непередбачених ситуацій у процесі підготовки проведення феєрверків, складають акт про нештатну ситуацію, після чого зазначену мортиру не допускають до подальшої експлуатації.

Мортири необхідно перевіряти на міцність не рідше ніж один раз на два роки або після кожних 50 вироблених із них пострілів методом вибіркового відбору мортир в кількості не менше трьох штук із кожної партії мортир кожного калібру. Перевірку мортир на міцність здійснюють шляхом збільшення вибивного заряду в два рази, причому на поверхні мортир не повинно утворюватися здуття чи тріщин.

Про дату і результати кожної проведеної перевірки партії феєрверочних мортир роблять запис у журналі перевірки обладнання.

Пристрої для кріплення мортир

Пристрої для кріплення мортир і запуску наземних феєрверочних виробів мають забезпечувати цілісність надійну фіксацію встановлених у них феєрверочних виробів протягом усього часу проведення феєрверка і демонстрації піротехнічних виробів.

Пристрої для кріплення водночас декількох мортир (батареї мортир) мають зберігати стійкість конструкції в разі аварійного розриву не менше ніж двох мортир.

Електрообладнання, яке застосовують під час демонстрації феєрверків

Основне й допоміжне електрообладнання, яке застосовують на майданчику під час підготовки і проведення феєрверків, має відповідати правилам пристроїв електрообладнання та діяти на території не менше 5 м від основного електрообладнання, застосовуваного для запуску феєрверка.

Пульти для запуску феєрверків повинні мати паспорт підприємства-виробника або креслення, затверджені керівником організації, яка їх застосовує. Основною вимогою до пульта управління є наявність блокувального пристрою (ключа) для

запобігання передчасної або несанкціонованої подачі напруги до електричних ланцюгів управління запуском феєрверків і для миттєвого відключення живлення електричних кіл в аварійній ситуації.

Електрозапалювачі, що застосовують для дистанційного запуску феєрверків, повинні мати безпечний струм спрацьовування 0,2 ± 0,05 А (за умов подачі на електрозапалювач упродовж не менше 5 хв).

Засоби індивідуального захисту і спецодяг

Персонал, який бере участь у демонстрації феєрверків, повинен мати засоби індивідуального захисту: каски, навушники, окуляри та забрала, виготовлені з прозорого матеріалу. Спецодяг персоналу має бути виготовлений з матеріалів, що виключають накопичення статичного електричного заряду. У разі розташування майданчика управління феєрверком у зоні падіння іскор для піротехніків має бути передбачено укриття, що запобігатиме потраплянню на них іскор під час проведення феєрверка.

Накриття

Накриття, що застосовують для захисту феєрверочних виробів і обладнання від атмосферних опадів, має бути виготовлено з матеріалів, які не накопичують заряд статичної електрики. У разі застосування накриттів із поліетиленової плівки їх необхідно обробляти антистатичними рідинами перед кожним застосуванням.

Передавальне обладнання

Передавальне обладнання, що застосовують на майданчику під час підготовки і проведення феєрверка, не повинно знаходитися у представників персоналу, які здійснюють монтаж феєрверочних виробів для запобігання спрацьовування електрозапалювачів від електронаводок.

Допоміжний інвентар і пристрої

Допоміжний інвентар та інші пристрої, які застосовують для демонстрації феєрверків (столи, стільці тощо), мають бути виготовлені з матеріалів, що не накопичують заряд статичної електрики.

6. Заходи безпеки під час проведення феєрверків

Охорона піротехнічного майданчика

Допуск до місця демонстрації піротехнічних виробів дозволено особам, призначеним виконувати зазначені роботи, згідно з наказом на підприємстві (організації), яка влаштовує феєрверк. Допускати до

місця демонстрації піротехнічних виробів (до майданчика монтажу) сторонніх осіб категорично заборонено.

Працівників МВС України, СБУ та інших органів контролю допускають до місця демонстрації піротехнічних виробів (до місця підготовки феєрверка) після проведення відповідальним керівником інструктажу щодо правил поведінки на майданчику (з урахуванням наявності на ньому зарядженого обладнання, прокладених кабелів, специфіки піротехнічних виробів і матеріалів).

На майданчику зі сценічною піротехнікою допустимою є присутність людей (працівників сцени, звукорежисерів та ін.) після проведення відповідного інструктажу щодо правил поведінки поблизу піротехнічних виробів. Відповідальний керівник робіт зобов'язаний вжити всіх можливих заходів для уникнення доступу сторонніх осіб до місця безпосереднього розміщення піротехнічних виробів і запускового устаткування, а також заходів щодо нагляду за змонтованим сценічним феєрверком з боку принаймні одного піротехніка, який бере участь у демонстрації.

У разі проведення демонстрації феєрверків на відкритому майданчику (паркові або висотні феєрверки) він повинен мати природну або штучну огорожу. У місцях можливого проходу пішоходів на відкритій площадці необхідно встановити таблички з написами «Обережно! Небезпечна зона! Прохід заборонено!». Якщо до небезпечної зони можливий несанкціонований проїзд автотранспорту і паркування там, то цю частину майданчика потрібно позначити табличкою з написом «Небезпечна зона! Проїзд і паркування заборонені!». Причому на проїздах (під'їздах) до майданчика необхідно встановити тимчасові дорожні знаки «В'їзд заборонено».

З метою уникнення доступу до місць демонстрації піротехнічних виробів, відкритий майданчик мають охороняти з моменту вивантаження обладнання та піротехнічних виробів на заздалегідь огороджений і дозволений майданчик.

Персонал, який перебуває на відкритому майданчику, не має права залишати його без нагляду.

Забезпечення пожежної безпеки

Перед початком підготовки та демонстрації феєрверка призначають групу з гарантування пожежної безпеки, яка має стежити за дотриманням протипожежних вимог.

Поблизу піротехнічних виробів недопустимим є куріння і використання відкритого вогню. Заборонено використовувати піротехнічні вироби не за призначенням або в умовах, непередбачених експлуатаційною документацією на зазначений виріб.

Під час проведення феєрверка піротехніки мають бути забезпечені відповідними засобами пожежогасіння.

Для феєрверка всередині приміщення з використанням сценічної піротехніки мають бути:

– вогнегасник вуглекислотний 5 л – 1 шт.;
– вогнегасник порошковий 3 л – 1 шт.;
– вода в пластикових пляшках – 4 шт.;
– штатні засоби пожежогасіння, передбачені в цьому приміщенні відповідно до додатка 2 до Правил пожежної безпеки в Україні.

Для феєрверка з використанням фонтанів і спалахів на відкритому сценічному майданчику:

– вогнегасник вуглекислотний 5 л – 1 шт.;
– вогнегасник порошковий 3 л – 1 шт.

Для феєрверка на відкритому майданчику з використанням салютних установок калібру 1,2–1,5 дюйма:

– вогнегасник вуглекислотний 5 л – 2 шт.;
– багор;
– кошма розміром 1–2 м.

Для феєрверка з використанням висотних зарядів:

– вогнегасник вуглекислотний 5 л – 2 шт.;
– багор;
– кошма розміром 1–2 м.

Особливості забезпечення пожежної безпеки під час проведення феєрверків у закритих приміщеннях

Використання сценічної піротехніки в закритих приміщеннях і на відкритих майданчиках допускають лише тоді, коли вони відповідають вимогам нормативно-технічної документації на зазначений виріб, а також за умови виконання комплексу організаційно-технічних заходів щодо забезпечення протипожежного захисту й оформлення відповідних документів.

Якщо під час проведення феєрверка в закритому приміщенні використовують піротехнічні вироби, які здатні нагріти деталі піротехнічного обладнання і фрагменти підлоги, стін, декорацій до високих температур, а також викликати горіння матеріалів конструкцій, то необхідно оформити наряд – допуск до вогневих робіт. Наряд-допуск потрібно завчасно узгодити перед проведенням робіт, передбачивши відповідний контроль з боку пожежної охорони.

Під час підготовки до проведення феєрверка на сцені необхідно:

– забезпечити піротехніків-демонстраторів первинними засобами пожежогасіння;

– розчистити простір поблизу піротехнічних виробів від горючих і легкозаймистих виробів і матеріалів, пилу в межах радіусу небезпечної зони;

– захистити горючі конструкції (стать, завіса, декорації тощо), які розташовані поблизу пожежонебезпечної зони.

Технологічні люки, отвори і щілини в покритті підлоги та інші конструкції, виготовлені з легкозаймистих матеріалів (помости, обладнання, декорації тощо) необхідно захистити за допомогою вогнетривких матеріалів (екрани, покривала з негорючого матеріалу) або іншими способами, зокрема методом змочування поверхні водою.

У разі займання горючих матеріалів необхідно забезпечити їх гасіння первинними засобами пожежогасіння та викликати пожежну охорону. Рішення про гасіння або не гасіння пожежі (тління, задимлення) приймає відповідальний керівник феєрверка. У всіх випадках загоряння під час проведення феєрверків складають акт про нештатну ситуацію.

Висновок

Кількість книг, присвячених піротехніці, досить незначна. Найбільш відомими серед них є:

– «Піротехнічний курс мистецтва феєрверка» (Ф. Степанов);
– «Досвід раціональної піротехніки» (П. Горєлов);
– «Феєрверки» (О. Фрей);
– «Піротехнік-початківець» (П. Федоров);
– «Піротехніка» (А. Костаков, С. Бабак);
– «Піротехнік. Мистецтво виготовлення феєрверків» (Г. Платов).

Зазначені автори досліджують не лише техніку проведення феєрверків, а й процес виконання салютів, які в сухопутних військах проводили за допомогою збройових або артилерійських залпів (зазвичай холостими снарядами), а на флоті – в поєднанні з прапорами. У згаданих працях наведено відомості про те, як проводили феєрверки на честь видатних подій.

У цих виданнях детально описано феєрверочні фігури різного типу, зокрема ті, що було наведено на початку лекції.

Завдання для самоконтролю

1. Повторіть основні терміни, визначення та загальні поняття цієї теми.
2. Назвіть види піротехнічних виробів і аксесуарів.
3. Опишіть підготовчий етап проведення феєрверків.
4. Визначте особливості основного етапу проведення феєрверків.
5. Опишіть заключний етап проведення феєрверків.

ЛЕКЦІЯ 4
Діяльність, пов'язана з виготовленням побутових піротехнічних виробів

План

1. Фізико-хімічні властивості піротехнічних складів. Основні терміни та визначення.
2. Виробництво піротехнічних виробів побутового призначення.
3. Протипожежний режим під час виготовлення побутових піротехнічних виробів.
4. Порядок дій у разі загорань і виникнення пожежі.
5. Заходи безпеки під час виготовлення піротехнічних виробів.

Література

1. ДСТУ 4105-2002 «Вироби піротехнічні побутові. Загальні вимоги безпеки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pyro-trade.com.ua/dok/dstu.htm. – Назва з екрана.
2. Костаков А. С. Пиротехника / А. С. Костаков, С. В. Бабак. – Харьков : Торнадо, 2001. – 209 с.
3. Платов Г. А. Пиротехник. Искусство изготовления фейерверков / Г. А. Платов. – М. : Эксмо, 2005. – 320 с.
4. Про затвердження Тимчасових правил обігу в Україні побутових піротехнічних виробів [Електронний ресурс] : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 23 груд. 2003 р. № 1649. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0263-04. – Назва з екрана.
5. Фатєєв В. М. Піротехніка : посібник / В. М. Фатєєв, Л. І. Таборов, Ю. П. Приходько. – Київ : Аграр Медіа Груп, 2016. – Ч. 4, кн. 3 : Нормативно-правове забезпечення торгівлі та використання піротехнічних виробів.

Вступ

Стрімкий розвиток науки і техніки упродовж XIX–XX століть позначився на виробництві феєрверків. Ці вироби стали доступними не лише привілейованим особам, а й пересічному населенню, що сприяло збільшенню кількості фабрик із виробництва феєрверочних виробів.

Феєрверочні фабрики (майстерні) передусім відрізняються від інших виробництв максимальним дотриманням заходів безпеки. Це пов'язано з тим, що вироблена ними продукція є вибухо- і пожежонебезпечною. Багатоповерхові будівлі, скорочення відстаней між виробничими приміщеннями є неприпустимим. Хоча виробництво на фабриках (майстернях) було однаково організовано, продукція кожної з них мала певні особливості.

1. Фізико-хімічні властивості піротехнічних складів. Основні терміни та визначення

У цій лекції використано такі терміни.

Активатори – речовини, що прискорюють процес горіння.

Гігроскопічність – здатність піротехнічного складу або окремого компонента поглинати вологу з навколишнього середовища, що сприяє розкладанню і окремих компонентів, і складу загалом.

Кольорові домішки – речовини, які беруть участь у реакції горіння та забарвлюють полум'я або дим.

Небезпечна зона піротехнічного (феєрверочного) виробу – частина простору, що оточує піротехнічний виріб, який працює і всередині якого хоча б один небезпечний чинник досягає небезпечного рівня.

Небезпечний чинник піротехнічного виробу – специфічний ефект, який створює піротехнічний виріб або піротехнічний елемент і який за певних умов здатний загрожувати здоров'ю людей і завдавати шкоди майну й навколишньому середовищу.

Піротехнічна продукція – збірне позначення піротехнічних виробів, піротехнічних елементів, піротехнічних складів самостійного застосування.

Піротехнічний виріб – пристрій, призначений для створення необхідного ефекту (світлового, іскрового, димового, звукового, змішаного) за допомогою горіння (вибуху) піротехнічного складу.

Піротехнічний елемент – частина піротехнічного виробу, що має піротехнічний склад.

Піротехнічний склад – суміш компонентів, призначена для спорядження піротехнічних виробів з метою одержання різноманітних зовнішніх ефектів (світлових, теплових, звукових і реактивних) унаслідок самопідтримувальної екзотермічної хімічної реакції, яка відбувається без детонації.

Стійкість – здатність піротехнічного складу у процесі зберігання не втрачати свої первинні фізичні та хімічні властивості визначені виробником.

Флегматизатори – речовини, що уповільнюють процес горіння.

Цементатор – речовина, що надає складу механічної міцності.

Чутливість – здатність піротехнічного складу реагувати на вплив початкового імпульсу, тобто на полум'я, удар, тертя тощо.

З огляду на подані визначення, до основних фізико-хімічних властивостей піротехнічного складу належать:

- чутливість;
- стійкість;
- гігроскопічність;

– вибухові властивості;
– швидкість горіння.

Вибухові властивості складу виражено в його здатності спричиняти вибух за певних умов.

Піротехнічні вироби є пожежо- та/або вибухонебезпечними. Відпрацьовані гази піротехнічних виробів можуть чинити шкідливий вплив на людей і навколишнє середовище. Зовнішні фактори (удар, нагрівання, електромагнітне випромінювання, детонаційний імпульс тощо) можуть викликати непередбачене спрацювання піротехнічних виробів, якщо рівні зовнішніх факторів впливу перевищують допустимі.

Горіння може переходити у вибух з супутніми ударною хвилею і розльотом частин конструкції (уламків), а також елементів заряду, що горять.

Залежно від призначення і особливостей конструкції піротехнічних виробів їхня дія супроводжується виявом одного або декількох небезпечних факторів, що характеризуються рівнями небезпеки.

Небезпечні фактори

1. Полум'я або високотемпературний струмінь продуктів згорання.
2. Розкидання пожежонебезпечних елементів конструкції (таблетки, що горять, розпечені шлаки, іскри тощо).
3. Теплове (інфрачервоне) випромінювання.
4. Ударна хвиля від вибуху.
5. Розлітання під час вибуху уламків.
6. Рухомі за рахунок початкової швидкості викиду або під дією реактивної сили піротехнічні вироби або елементи.
7. Акустичне випромінювання.
8. Оптичне випромінювання.
9. Відпрацьовані гази або диспергування в аерозольному стані.
10. Специфічний вплив продуктів згорання на людину і навколишнє середовище.

Під час застосування захисних засобів, передбачених технічною документацією на піротехнічні вироби, розміри небезпечних зон необхідно встановлювати з урахуванням використання цих коштів.

2. Виробництво піротехнічних виробів побутового призначення

Піротехнічне підприємство – це підприємство, яке здійснює розроблення, конструювання, виробництво піротехнічних виробів військового, спеціального, технічного та побутового призначення, спеціальних пристроїв й устаткування, пускових пристроїв і

командних систем, призначених для їх безпечної експлуатації. Піротехнічне підприємство має статус юридичної особи будь-якої форми власності.

Піротехнічна майстерня – це підприємство, яке здійснює висотні та низькі феєрверки, кінозйомки, забезпечує концертну діяльність і проведення культурно-масових заходів із застосуванням піротехнічних виробів технічного і побутового призначення, спеціальних пристосувань і устаткування, пускових пристроїв, командних систем, що забезпечують їх безпечне використання, а також має право реалізовувати піротехнічні вироби технічного і побутового призначення, їх компоненти і технічні засоби для їх використання. Піротехнічна майстерня має статус юридичної особи будь-якої форми власності.

Організаційні заходи

Усі піротехнічні виробництва та піротехнічні роботи пов'язані з небезпекою для працівників. Так, готові склади є небезпечними через їх високий рівень чутливості до удару або тертя, теплового імпульсу і променю вогню, а більшість матеріалів – через їх шкідливий вплив на здоров'я людини у процесі підготовки сумішей, змішування і патронування піротехнічних виробів. Таким чином, основним завданням піротехніків на стадії конструювання, виготовлення, транспортування, зберігання і застосування феєрверків є дотримання заходів безпеки в процесі піротехнічної діяльності.

Під час розроблення піротехнічних виробів номенклатуру небезпечних факторів і розміри небезпечних зон необхідно мінімізувати.

Піротехнічна продукція має відповідати вимогам безпеки після впливу зовнішніх чинників, що пов'язані з умовами виробництва, зберігання, транспортування і використання її протягом призначеного терміну придатності.

Пакування піротехнічних виробів має гарантувати збереження піротехнічних виробів і нанесеного на них маркування, а також незмінність характеристик безпеки в межах терміну придатності. Піротехнічні вироби класів I–IV не потребують проведення користувачем жодних регламентних робіт. Перевірка працездатності та контроль електричних ланцюгів (пристроїв) ініціювання піротехнічних виробів класів II і III у споживача мають бути заборонені.

На піротехнічні вироби має бути розроблено комплект документів, що відповідають вимогам ГОСТ 2.102-2013 і передбачають наявність ідентифікаційних ознак піротехнічних виробів. Технічні умови на піротехнічну продукцію мають відповідати вимогам ГОСТ 2.114-95.

Розділ «Технічні вимоги» має містити:

– основні параметри і розміри піротехнічного виробу;

– показники якості та характеристики, що визначають споживчі властивості та безпечність піротехнічного виробу;

– умови виробництва, зберігання й експлуатації піротехнічного виробу, що забезпечують встановлені споживчі властивості та безпечність піротехнічного виробу протягом терміну придатності;

– термін придатності;

– комплектність;

– вимоги до паковання і транспортування;

– вимоги щодо безпеки у разі падіння піротехнічного виробу в пакованні виробника з висоти 12 м і збереження після цього ним споживчих властивостей, а також гарантування безпеки під час падіння піротехнічного виробу в споживчому пакованні і без нього з висоти не менше 1,5 м.

Розділ «Правила приймання» повинен передбачати повноту номенклатури параметрів (характеристик), методів контролю та обсягу випробувань, необхідних для підтвердження споживчих якостей і безпеки піротехнічного виробу під час приймально-здавальних випробувань. Розробник може гарантувати відповідність піротехнічного виробу лише, якщо має відповідні документи.

Текст, що додають до інструкції зі застосування (експлуатації) піротехнічного виробу разом з написами на піротехнічних виробах (споживчому пакованні) має містити:

– обмеження згідно з умовами застосування піротехнічного виробу;

– способи безпечної підготовки, запуску й утилізації;

– заходи щодо запобігання займанню піротехнічних виробів і пожеж;

– термін придатності або гарантійний термін і дату виготовлення;

– попередження про небезпеку піротехнічного виробу;

– інформаційні елементи виробника;

– ідентифікаційні ознаки піротехнічного виробу;

– інформацію про сертифікацію та інші відомості, зумовлені специфікою піротехнічної продукції.

Зазначена інформація має бути викладена українською мовою (допустимим є її дублювання на інших мовах). Текст має бути чітким і добре помітним. Попереджувальні написи потрібно виділити шрифтом або супроводжувальним словом «Увага!».

Реалізація продукції

Піротехнічні вироби промислового призначення, спеціальні пристрої й обладнання, пускові пристрої, командні системи, призначені для їх безпечної експлуатації, реалізовують лише підприємства, які мають статус піротехнічної майстерні. Піротехнічні вироби споживчого (побутового) призначення продають згідно з нормами і правилами, передбаченими наказом Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Тимчасових правил обігу в Україні побутових піротехнічних виробів» від 23 грудня 2003 року № 1649.

Контроль якості продукту виробництва

Піротехнічні вироби військового, спеціального, технічного та побутового призначення повинні мати:

- сертифікат якості (відповідності);
- спеціальні пристрої й обладнання;
- пускові пристрої;
- командні системи.

Також повинен бути наявним дозвіл, наданий Державним комітетом України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду.

Продукт використання і реалізації

Продуктом використання і реалізації є піротехнічні вироби технічного та побутового призначення та спеціальні пристрої, обладнання, пускові пристрої та командні системи, що гарантують їх безпечне використання. Реалізацію вищевказаної піротехнічної продукції здійснюють підприємства (організації, установи), що мають статус піротехнічної майстерні.

Піротехнічні вироби побутового призначення реалізовують відповідно до наказу Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Тимчасових правил обігу в Україні побутових піротехнічних виробів» від 23 грудня 2003 року № 1649.

Контроль якості використовуваного продукту

Використовувані та реалізовані піротехнічні вироби повинні мати: сертифікат якості (відповідності), спеціальні пристрої, обладнання, пускові пристрої та командні системи для безпечного використання піротехнічних виробів технічного і побутового призначення.

Майстерня перепакування і підготовки феєрверочних виробів для демонстрації

Для перепакування феєрверочних виробів і форматування феєрверків при складах дозволено мати майстерню, яка має відповідати таким вимогам:

– відстань від майстерні до найближчого будинку складу має бути не менше ніж 400 м;

– будівля майстерні має бути одноповерховою і прямокутної форми;

– пристрій горищ заборонено;

– опорні та огороджувальні конструкції будівлі мають бути не нижче другого ступеня вогнестійкості. Стіни, стеля і перегородки мають бути заштукатурені (використання сухої штукатурки – заборонено) та пофарбовані;

– покрівля будівлі може бути виконана з негорючих матеріалів, а також з м'яких рулонно-покрівельних матеріалів;

– підлога в приміщенні має бути вогнестійка і не створювати іскор.

Зберігати займисту і незаймисту тару потрібно під піддашком або в окремій будівлі на відстані не менше ніж 15 м від будівлі, де відбуваються роботи з феєрверочними виробами. У будівлі майстерні має бути передбачено декілька евакуаційних виходів, що надають можливість безпечно евакуювати людей у разі виникнення небезпеки вибуху або пожежі. Найбільш віддалені точки поверхні підлоги мають бути розташовані від осі виходу будівлі не далі 20 м. За невеликих розмірів приміщення, коли робітники можуть перебувати від евакуаційних виходів не далі ніж 8 м, за наявності в майстерні не більше трьох робітників допустимим є облаштування одного виходу. Двері можуть бути одно- або двостулкові та відкриватися назовні. Вікна в будівлі призначені для освітлення і для виходу в разі пожежі, тому повинні мати розміри, що забезпечують вільний прохід. Підвіконня, що можуть бути використані для евакуації через вікно, мають бути розташовані не вище 0,9 м від рівня підлоги, а рами вікон повинні відкриватися лише назовні, скло має бути першого сорту або зафарбоване білою фарбою. Опалення в майстерні необхідно застосовувати повітряне, суміщене з припливною вентиляцією: водяне або комбіноване повітряно-водяне з температурою на поверхні нагрівальних приладів опалення не вище 80 ^{o}C. Опалення побутових приміщень, безпосередньо зв'язаних з виробничими приміщеннями, має бути таке саме, як і у виробничих приміщеннях. Електросвітильники, електропроводка та інше електрообладнання мають відповідати вимогам Правил улаштування електроустановок.

Майстерня повинна бути забезпечена водою для гасіння пожежі. Для транспортування виробів майстерня має бути обладнана піднімально-транспортним устаткуванням.

У майстерні має бути наявна така документація:

– технологічна схема розміщення робочих місць, місць зберігання виробів і розставлення обладнання із зазначенням кількості виробів на кожній позиції, підписана адміністрацією майстерні, узгоджена з інженером з техніки безпеки та пожежної охорони, а також затверджена директором організації;

– інструкція і норми зберігання на кожне робоче місце, підписані адміністрацією майстерні, узгоджені з інженером з техніки безпеки та затверджені директором організації;

– журнали зауважень з техніки безпеки, інструктажу й обліку продукції.

Столи для роботи мають бути гладкими, тобто без щілин і цвяхів, що стирчать. Матеріал для покриттів робочих столів повинен бути передбачений проектами або кресленнями (лінолеум, алюміній).

У майстерні заборонено:

– користуватися інструментом і пристроями, не передбаченими в інструкціях, а також забрудненою тарою;

– починати або проводити роботу, якщо в приміщенні або на робочому місці перебуває більше людей, ніж це передбачено інструкцією, якщо спецодяг або взуття працівників не відповідає характеру виконуваних робіт;

– зберігати предмети і матеріали, які не використовуються безпосередньо в цьому виробництві, особливо металеві предмети і горючі матеріали. Інструмент варто зберігати в спеціально відведеному місці;

– класти будь-які предмети або матеріали і спецодяг на паропроводи, нагрівальні прилади, обладнання та комунікації;

– носити під час роботи прикраси (каблучки, сережки тощо), одягати значки, заколювати волосся шпильками, мати при собі ключі тощо;

– допускати людей у майстерню з вогнепальною зброєю і у взутті, підбитому залізними цвяхами, підковами;

– накопичувати відходи виробництва.

Відходи потрібно систематично прибирати, не рідше одного разу впродовж зміни. Для збору виробничих відходів потрібно мати спеціальну тару.

3. Протипожежний режим під час виготовлення побутових піротехнічних виробів

Пожежну безпеку забезпечують за допомогою проведення організаційних, технічних та інших заходів, спрямованих на запобігання пожеж, гарантування безпеки людей, зниження можливих майнових втрат і зменшення негативних екологічних наслідків у разі їх виникнення, а також створення умов для швидкого виклику пожежних підрозділів та успішного гасіння пожежі.

Відповідно до Кодексу цивільного захисту України і Правил пожежної безпеки України, гарантування пожежної безпеки підприємств, установ та організацій покладено на їх керівників і уповноважених керівниками осіб, якщо інше не передбачено законодавством.

Власники підприємств та уповноважені ними органи зобов'язані:

– розробляти комплексні заходи щодо гарантування пожежної безпеки;

– відповідно до нормативно-правових актів з пожежної безпеки, розробляти і затверджувати положення, інструкції, інші нормативні акти, що діють в межах підприємства, а також здійснювати постійний контроль їх виконання;

– забезпечувати підтримку протипожежних вимог, стандартів, норм, правил;

– організовувати навчання працівників правилам пожежної безпеки і здійснювати пропаганду заходів щодо їх забезпечення;

– у разі відсутності в нормативно-правових актах вимог, необхідних для забезпечення пожежної безпеки, впроваджувати відповідні заходи, погоджуючи їх з органами державного нагляду;

– утримувати у справному стані засоби протипожежного захисту і зв'язку, пожежної техніки, обладнання та інвентарю, не допускати їх використання не за призначенням;

– створювати в разі потреби підрозділи пожежної охорони та необхідну для їх функціонування матеріально-технічну базу;

– представляти на вимогу відповідних органів відомості та документи про стан пожежної безпеки об'єктів і продукції, яку вони виробляють;

– здійснювати заходи щодо впровадження автоматичних засобів визначення та гасіння пожеж і використання з цією метою виробничої автоматики;

– своєчасно інформувати пожежну охорону про несправність пожежної техніки, систем протипожежного захисту, водопостачання, а також про закриття доріг і проїздів на території;

– проводити службове розслідування випадків пожеж.

Обов'язки сторін щодо забезпечення пожежної безпеки орендованого майна має бути визначено в договорі оренди.

Заборонено починати роботу новоствореного підприємства, вводити в експлуатацію нові, реконструйовані виробничі та інші об'єкти, упроваджувати нові технології, передавати до виробництва зразки нових пожежонебезпечних машин, механізмів, устаткування і продуктів, а також орендувати будь-які приміщення без дозволу відповідних органів.

Продукція протипожежного призначення, а також продукція, до якої визначено вимоги пожежної безпеки, повинна мати сертифікат відповідності або свідоцтво визначення відповідності. За порушення вимог Правил пожежної безпеки, невиконання розпоряджень і постанов посадових осіб органів пожежного нагляду (створення перешкод для їх діяльності) посадових та фізичних осіб може бути притягнено до відповідальності згідно з чинним законодавством.

Гарантування пожежної безпеки є складовою виробничого процесу або іншої діяльності посадових осіб, співробітників підприємства і підприємців, що має бути відображено в трудових договорах і статутах підприємств. Керівник підприємства має визначити обов'язки посадових осіб щодо гарантування пожежної безпеки, призначити відповідальних за пожежну безпеку окремих будівель, споруд, приміщень, дільниць, технологічного й інженерного обладнання, а також за утримання та експлуатацію технічних засобів протипожежного захисту.

Обов'язки щодо забезпечення пожежної безпеки, утримання та експлуатації засобів протипожежного захисту мають бути відображені у відповідних посадових документах (функціональних обов'язках, інструкціях, положеннях). На кожному підприємстві згідно з наказом (інструкцією) має бути встановлено відповідний протипожежний режим, тобто визначено:

– місце для куріння, застосування відкритого вогню, побутових нагрівальних приладів;

– порядок проведення тимчасових пожежонебезпечних робіт, зокрема зварювальних;

– правила проїзду та стоянки транспортних засобів;

– місця для зберігання і допустиму кількість сировини, напівфабрикатів і готової продукції, що можуть одночасно бути розміщені у виробничих приміщеннях і на території (у місцях зберігання);

– порядок відключення від мережі електрообладнання в разі пожежі;

– порядок огляду і закриття приміщень після закінчення роботи;

– порядок проходження посадовими особами навчання і перевірки знань з питань пожежної безпеки;

– порядок проведення з працівниками протипожежних інструктажів і занять з пожежно-технічного мінімуму з призначенням відповідальних за їх проведення;

– порядок організації експлуатації та обслуговування наявних технічних засобів протипожежного захисту (протипожежного водопроводу, насосних станцій, установок пожежної сигналізації, автоматичного пожежогасіння, димовидалення, вогнегасників тощо);

– порядок проведення планово-попереджувальних ремонтів і оглядів електроустановок, опалювального, вентиляційного, технологічного та іншого інженерного обладнання;

– дії працівників у разі виявлення пожежі.

Співробітники підприємства мають ознайомитися з цими вимогами під час проходження пожежно-технічного мінімуму (інструктажу). Виписки з наказу (інструкції) з основними положеннями потрібно розміщувати на доступних місцях. На кожному підприємстві має бути розроблена загальна інструкція щодо заходів пожежної безпеки та інструкції для всіх вибухо- і пожежонебезпечних приміщень (дільниць, цехів, складів, майстерень, лабораторій).

Ці інструкції співробітники повинні вивчати під час проходження протипожежних інструктажів, а також у межах системи виробничого навчання. Їх необхідно вивішувати на доступних місцях.

Необхідність забезпечення планами (схемами) евакуації одноповерхових будівель і споруд визначають місцеві органи державного пожежного нагляду, відповідно до їх пожежної небезпеки, кількості розміщених людей. На підприємстві має бути встановлено систему оповіщення людей про пожежу, з чим мають ознайомитися всі співробітники. У приміщеннях на примітних місцях біля телефонів потрібно вивішувати таблички з номером телефону пожежної охорони. Території підприємств, а також будівель, споруд, приміщень мають бути забезпечені знаками безпеки відповідно до ГОСТ 12.4.026-76 «ССБТ. Кольори сигнальні і знаки безпеки». Усі співробітники підприємства зобов’язані дотримуватися встановленого протипожежного режиму, виконувати вимоги правил та інших нормативних актів з питань пожежної безпеки, що діють на підприємстві, а в разі виникнення пожежі діяти суворо згідно з інструкціями. Керівник підприємства зобов’язаний впроваджувати відповідні заходи реагування на факти порушення або невиконання посадовими особами, іншими співробітниками підприємства

встановленого протипожежного режиму вимог пожежної безпеки та інших чинних нормативно-правових актів у цій сфері.

Усі співробітники під час прийняття на роботу і за місцем роботи мають проходити інструктажі з питань пожежної безпеки. Протипожежні інструктажі розподіляють на:

- вступний;
- первинний;
- повторний на робочому місці;
- позаплановий;
- цільовий.

Особи, яких приймають на роботу, пов'язану з підвищеною пожежною небезпекою, мають попередньо (до початку самостійного виконання робіт) пройти спеціальне навчання (пожежно-технічний мінімум). Співробітники, задіяні на роботах із підвищеною пожежною небезпекою, один раз на рік мають проходити перевірку знань відповідних нормативно-правових актів з пожежної безпеки. Порядок організації та проведення протипожежних інструктажів, навчання та перевірки знань з пожежно-технічного мінімуму визначено у відповідних нормативних актах.

Навчання і перевірку знань посадових осіб із питань пожежної безпеки здійснюють в порядку, встановленому законодавством. Заборонено допускати до роботи осіб, які не пройшли навчання, протипожежний інструктаж і перевірку знань з пожежної безпеки.

Також обов'язково необхідно стежити за чистотою території підприємств, ділянок, що межують з житловими будинками, дачними та іншими будинками, протипожежних відстаней між будинками, спорудами, майданчиками для зберігання матеріалів, устаткування та систематично прибирати сміття, відходи виробництва, тари, опале листя, що необхідно регулярно вивозити у спеціально відведені місця. На території підприємств заборонено організовувати звалище горючих відходів.

Дороги, проїзди і проходи до будівель, споруд, пожежних вододжерел, підступи до зовнішніх стаціонарних пожежних драбин, пожежного інвентарю, обладнання та засобів пожежогасіння мають бути завжди вільними. Їх необхідно утримувати в справному стані, а в зимовий період регулярно очищати від снігу. Заборонено самовільно зменшувати нормовану ширину доріг і проїздів. Необхідно забезпечити вільний доступ до всіх будівель і споруд підприємства. Протипожежні відстані між будинками, спорудами, відкритими майданчиками для зберігання матеріалів, устаткування мають відповідати будівельним нормам. Їх заборонено захаращувати, використовувати для зберігання матеріалів і устаткування, паркування автотранспорту, будівництва і встановлення тимчасових будівель і споруд, зокрема інвентарних побутових приміщень, індивідуальних

гаражів тощо. Територія підприємства повинна мати зовнішнє освітлення, що забезпечує швидке знаходження пожежних драбин, протипожежного обладнання, входів до будівлі, споруди. На території підприємств на примітних місцях необхідно встановити таблички з визначенням порядку виклику пожежної охорони, знаки місць розміщення первинних засобів пожежогасіння, схему руху автотранспорту, де вказано розміщення будівель, водойм, гідрантів.

Заборонено розводити вогонь, спалювати відходи, тару, викидати незагашене вугілля і попіл на відстань менше ніж 15 м від будівель та споруд, а також у межах, установлених будівельними нормами протипожежних розривів.

4. Порядок дій у разі загорань і виникнення пожежі

Посадова особа об'єкта, що першою прибула на місце пожежі, зобов'язана:

– перевірити, чи викликана аварійно-рятувальна служба (продублювати повідомлення), довести подію до відома керівника установи;

– у разі загрози життю людей – негайно організувати їх евакуацію, використовуючи для цього наявні сили й засоби;

– вивести за межі небезпечної зони всіх працівників, не пов'язаних з ліквідацією пожежі;

– припинити роботи на об'єкті (якщо це допускається технологічним процесом виробництва), окрім робіт, пов'язаних із заходами щодо ліквідації пожежі;

– здійснити в разі необхідності відключення електроенергії, агрегатів, апаратів, водяних комунікацій (за винятком систем протипожежного захисту);

– організувати зустріч підрозділів аварійно-рятувальної служби, надати їм допомогу у виборі найкоротшого шляху до осередку пожежі та до водних джерел;

– забезпечити дотримання техніки безпеки працівниками, які беруть участь у гасінні пожежі.

На момент прибуття на місце пожежі пожежних підрозділів необхідно забезпечити їх безперешкодний доступ на територію об'єкта, за винятком випадків, коли відповідними державними нормативними актами встановлено особливий порядок допуску. Після прибуття пожежного підрозділу адміністрація та технічний персонал підприємства, будівлі або споруди зобов'язані брати участь в консультації керівника гасіння пожежі щодо конструктивних і технологічних особливостей об'єкта, де виникла пожежа, прилеглих будівель, споруд та устаткування, організовувати залучення для

вжиття необхідних заходів, пов'язаних з ліквідацією пожежі та попередженням її подальшого поширення, сил і засобів об'єкта.

5. Заходи безпеки під час виготовлення піротехнічних виробів

Виробництво всіх піротехнічних складів і виробів є пожежо- та вибухонебезпечним. З огляду на це, на всі фази піротехнічного виробництва мають поширюватися найсуворіші заходи безпеки, а саме:

– особливо небезпечні та небезпечні операції з виготовлення піротехнічних виробів необхідно виконувати в спеціальних приміщеннях-кабінах, що не передбачають обов'язкової присутності людини, із застосуванням пристроїв і обладнання для дистанційного керування такими операціями;

– двері та вікна таких приміщень мають бути обладнані пристроями для вимикання механізмів, тобто гарантувати відсутність людей у приміщеннях під час роботи механізмів у процесі проведення небезпечних і особливо небезпечних операцій;

– технологічне обладнання, яке використовують у піротехнічному виробництві, має бути виготовлено таким чином, щоб неможливим було запилення компонентами і складами робочих місць в приміщеннях, а також випарами пожежо- і вибухонебезпечних токсичних газоподібних компонентів з неприємним запахом;

– у робочих приміщеннях-кабінах обов'язковою є наявність надійної припливної та витяжної вентиляції, яка безперервно діє і здатна забезпечити робочі місця повітрям, що відповідає санітарно-технічним нормам, а також концентрацією парів, газів, пилу нижче тієї, за якої можливий вибух через випадкове іскроутворення. Вентиляційні труби з різних робочих приміщень-кабін не повинні сполучатися;

– вентиляційне обладнання та комунікацію стічних вод обладнують фільтрами, що убезпечують навколишнє середовище від забруднення;

– вентиляційна система має бути виконана відповідно до вимог техніки безпеки та забезпечувати легкий доступ до неї з метою регулярного очищення і промивання;

– все піротехнічне обладнання не повинно мати гострих кутів і ребер, щоб убезпечити робітника-піротехніка від травмування під час будь-яких операцій на такому обладнанні;

– рухомі частини механізмів (особливо підшипники обладнання) мають бути захищені сальниками від можливого потрапляння в них складів і компонентів;

– матеріали, з яких виготовлені деталі машин, що безпосередньо контактують зі складами, повинні бути хімічно стійкими до всіх компонентів, оброблюваних у цих машинах;

– поєднання в зонах розміщення складів матеріалів, що спричинюють тертя, повинно повністю виключати можливість іскроутворення, сухого тертя, подрібнення робочих органів, а також потрапляння уламків металу, інших матеріалів і складів;

– заборонено використовувати у конструкціях механізмів і машин, що контактують зі складами, матеріали дерева будь-яких порід і шкіри;

– завантажувальні і розвантажувальні пристрої для пожежо- та вибухонебезпечних сумішей повинні мати дистанційне керування;

– ручні засоби керування окремими вузлами або деталями обладнання повинні приводитися в дію із зусиллям не більше 12 кг;

– під час роботи обладнання не має створюватись сильний шум (рівень шуму понад 75 дБ є недопустимим). У разі виникнення ненормального шуму обладнання потрібно зупинити обладнання, припинити роботу, встановити причини підвищеного шуму та усунути їх;

– всі вузли апаратів, механізмів, машин, що контактують з піротехнічними складами, мають бути виготовлені з кольорових металів;

– механізми, апарати і машини повинні мати автоматичні пристрої, що забезпечують їх миттєву зупинку та виключення електродвигуна в разі різкого зростання споживаної потужності. Для цього рекомендовано встановлювати реле струму. Доцільно застосовувати температурні датчики, які подають команду щодо вимикання електродвигуна під час досягнення в апаратах і підшипниках температур вищих за допустимі;

– приводні механізми всіх машин і апаратів мають бути герметичними, що унеможливлює проникнення всередину пилоподібних продуктів;

– необхідно систематично закривати забоїни, задираки, задирки, що утворюють гострі краї, а також усувати причини, що їх викликають;

– вузли обладнання, що контактують з компонентами складів або складами, мають легко розбиратися і очищатися від складу; перед початком проведення будь-якого виду ремонтних робіт потрібно скласти дефектну відомість або зробити відповідний запис у виробничому журналі про помічені недоліки (неполадки) в роботі обладнання. Заборонено робити ремонт обладнання без зупинки механізму апарату;

– будь-яке обладнання після ремонту приймає спеціальна комісія і складає належний акт або робить відповідні записи у виробничому журналі;

– все обладнання, що має електропривід, повинно бути заземленим.

Однак заходи безпеки не обмежуються цим коротким переліком. У тексті до кожного виробу (іноді до окремих хімікатів, деяких операцій) додають рекомендації або інструкції щодо заходів безпеки під час виготовлення піротехнічної продукції.

Зберігання на складах постійного та тимчасового зберігання

Будівлі складів мають бути одноповерховими і не мати горищних, цокольних або підвальних поверхів. Мінімальні межі вогнестійкості будівельних конструкцій складів і максимальні межі розподілу вогню в них мають відповідати вимогам ДБН В.1.1.7-2016 до будівель I чи II ступеня стійкості.

Склади повинні мати не менше двох евакуаційних виходів, а відстань від будь-якої точки приміщення до виходу не може перевищувати 30 м. Для складів, які мають довжину до 12 м, допустимо облаштовувати один евакуаційний вихід. Електричне освітлення складів потрібно передбачати через віконні прорізи від світильників, встановлених зовні будівлі. Заборонено здійснювати пристрій ліній силового і освітлювального електропостачання, встановлювати штепсельні розетки, апарати управління, інше електрообладнання та прокладати транзитні мережі електропостачання через приміщення складів.

На території складу потрібно підтримувати чистоту і систематично очищати від сміття, тари, опалого листя, регулярно видаляти (вивозити) його в спеціально відведені місця. Проходи, під'їзди до складських будівель і споруд, пожежних вододжерел, пожежного інвентарю й обладнання мають завжди бути вільними. Взимку їх потрібно регулярно очищати від снігу.

Усі вироби, що надходять до складу, дозволено зберігати лише в пакованні, яке відповідає нормативній документації на виріб. Заборонено одночасно здійснювати приймання виробів до складу та їх видачу. Приймання і видачу вантажів зазвичай здійснюють у світлий час доби. За необхідності здійснювати ці роботи у темний час доби має бути забезпечене зовнішнє електричне освітлення.

Ремонтні роботи у приміщенні складів можна виконувати лише з письмового дозволу керівника підприємства або уповноваженої ним особи, де зазначено необхідні попереджувальні заходи, або в разі повного видалення зі складу піротехнічних виробів. Заборонено проводити вогневі або інші пожежонебезпечні види робіт на складах.

У виняткових випадках такі роботи можна проводити за погодженням з відповідними органами за умови виконання Правил пожежної безпеки в Україні та Інструкції з організації безпечного проведення вогневих робіт на вибухо- та пожежонебезпечних виробництвах і об'єктах.

Використовувати відкритий вогонь і курити на території складів також заборонено. Працівники складів і піротехнічних підприємств у разі виявлення ознак пожежі мають діяти суворо відповідно до вимог Правил пожежної безпеки в Україні та інструкцій, розроблених на цьому об'єкті.

Висновок

На сучасному етапі існує значна кількість завдань, вирішення яких вимагає застосування димових та інших піротехнічних засобів. Обмежений асортимент промислового виготовлення поставив перед піротехніками завдання щодо розроблення технологій виготовлення різних піротехнічних виробів в умовах піротехнічних майстерень.

Таким чином, у цій лекції подано загальну інформацію про піротехнічні підприємства і майстерні, а також заходи безпеки під час проведення піротехнічної діяльності. Більш детально піротехнічне виробництво висвітлено у виданнях «Піротехніка» (А. Костаков, С. Бабак), «Піротехнік. Мистецтво виготовлення феєрверків» (Г. Платов).

Завдання для самоконтролю

1. Назвіть основні фізико-хімічні властивості піротехнічних складів.
2. Визначте організаційні заходи виробництва піротехнічних виробів побутового призначення.
3. Опишіть, що передбачає контроль якості готових виробів.
4. Назвіть пункти протипожежного режиму.
5. Окресліть види інструктажів з протипожежної безпеки.
6. Визначте порядок дій персоналу в разі пожежі на підприємстві.
7. Назвіть заходи безпеки під час виготовлення піротехнічних виробів побутового призначення.
8. Опишіть, що таке піротехнічна майстерня.
9. Зазначте, як має бути обладнана майстерня перепакування та підготовки феєрверочних виробів для їх демонстрації.
10. Розкрийте основні положення первинного протипожежного інструктажу.

Спецкурс № 4
ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ПІРОТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ЛЕКЦІЯ 1
Небезпечні фактори та класи небезпеки

План

1. Основні небезпечні фактори та зони, що виникають під час роботи (експлуатації) піротехнічних виробів.
2. Класифікації піротехнічних виробів побутового призначення.
3. Основні вимоги безпеки під час застосування піротехнічних виробів побутового призначення.

Література

1. ДСТУ 4105-2002 «Вироби піротехнічні побутові. Загальні вимоги безпеки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pyro-trade.com.ua/dok/dstu.htm. – Назва з екрана.
2. ДСТУ 4316-2004 «Вироби піротехнічні побутового призначення. Вимоги пожежної безпеки та методи випробувань» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.medsprava.com.ua/regulations/10637/478732/. – Назва з екрана.
3. Костаков А. С. Пиротехника / А. С. Костаков, С. В. Бабак. – Харьков : Торнадо, 2001. – 209 с.
4. Фатеев В. М. Пиротехника : пособие / В. М. Фатеев, С. М. Лапин, Е. О. Давыдова. – Ч. 2. – Киев : Пульсары, 2005. – 146 с.
5. Фатеев В. М. Пиротехника : пособие / В. М. Фатеев, С. М. Лапин, Е. О. Давыдова. – Киев : Пульсары, 2006. – Ч. 3 : Меры безопасности. – 172 с.

Вступ

Будь-які дії з піротехнічними виробами вимагають від людини обережності та дотримання всіх запобіжних заходів. Адже будь-який піротехнічний виріб є пожежо- й вибухонебезпечним. Нижченаведені приклади підтверджують, що невиконання вимог безпеки призводить до небажаних наслідків, зокрема:

– у лютому 1998 року в передмісті Пекіна (Китай) сталася серія вибухів на феєрверочній фабриці. Продавці феєрверочних виробів

демонстрували покупцям зразки продукції на своєму складі. Від іскор спалахнули розташовані поруч піротехнічні вироби. Загинуло 47 осіб;

– у травні 2000 року в місті Енсхен (Голландія) сталася серія вибухів на фабриці та складах фірми DutchSEFireworks, розташованій у центрі населеного пункту. Це спричинило величезні руйнування в місті, загинуло понад 20 осіб, поранено – більше 950, а понад 200 осіб зникло безвісти. Пожежа розпочалася на ділянці змішування складів, потім відбулися три послідовні детонації, а після цього – остаточний вибух. Окрім заводу вибухнув також склад споживчих і професійних феєрверочних виробів, на якому було 13 заглиблених бункерів, 7 сховищ MAVO і 13 морських контейнерів з піротехнікою. Усього вибухнуло 158,5 т феєрверочних виробів, зокрема китайського виробництва. Діаметр воронки більше 100 м, зона руйнування близько 1 км, зруйновано 400 житлових і промислових будівель.

Таких прикладів можна навести безліч. Отже, під час застосування піротехнічних виробів виникають небезпечні чинники, які можуть призвести до трагічних наслідків: травмування та/або загибель людей, завдавання матеріальної та моральної шкоди.

У цій лекції ми розглянемо фактори, які виникають під час роботи піротехнічного виробу, що несприятливо впливають на людину і навколишнє середовище.

1. Основні небезпечні фактори та зони, що виникають під час роботи (експлуатації) піротехнічних виробів

Залежно від призначення і конструктивних особливостей піротехнічних виробів, їх дія супроводжується виявом одного або декількох небезпечних факторів, що характеризуються різними рівнями небезпеки.

Небезпечний фактор – це специфічний ефект, який чинить піротехнічний виріб або піротехнічний елемент, що за певних умов здатний загрожувати здоров'ю людей або завдавати шкоди майну і навколишньому середовищу.

Розглядаючи небезпечні чинники, які можуть виникнути у процесі застосування піротехнічного виробу, необхідно враховувати, що піротехнічні вироби є пожежо- та/або вибухонебезпечними. Відпрацьовані гази піротехнічних виробів можуть чинити шкідливий вплив на людей і навколишнє середовище.

Зовнішні фактори (удар, нагрів, детонаційний імпульс тощо) можуть викликати непередбачене спрацювання піротехнічного виробу, якщо їх рівні є вищими за допустимі.

Необхідно зазначити, що один і той самий виріб під час його застосування, може спричинити виникнення різної кількості

небезпечних факторів. У ДСТУ 4105-2002 визначено шість основних факторів, які виникають під час застосування піротехнічних виробів побутового призначення (хоча їх може виникнути більше). Усе залежить від умов зберігання, транспортування, вантажно-розвантажувальних робіт, кліматичних умов тощо.

Найбільш часто зустрічаються такі небезпечні фактори.

1. *Полум'я або високотемпературний струмінь продуктів згорання* – рівень небезпеки полягає в самому полум'ї та його розмірах, відповідно до чого визначають безпечну зону або відстань від застосовуваного піротехнічного виробу, на якій повинні перебувати глядачі. Небезпека полягає в можливості загорання легкозаймистих матеріалів, об'єктів, які знаходяться поруч з використовуваним виробом.

2. *Пожежонебезпечні елементи конструкції, які розлітаються* (піротехнічні елементи, що горять, розпечені шлаки, іскри тощо). Варто зауважити, що розмір зони безпечного розміщення глядачів залежить від тактико-технічних даних цього чи іншого піротехнічного виробу. Визначальним параметром є радіус розльоту (в метрах).

3. *Уламки, які розлітаються під час вибуху*. Вплив цього фактору на навколишнє середовище і глядачів, аналогічний попередньому, проте його особливість полягає в тому, що він менш небезпечний. Рівень небезпеки поширюється на всю площу, яку визначає радіус розльоту уламків (частин корпусу виробу).

4. *Рівень звукового тиску.* Рівень небезпеки цього фактору визначають в децибелах. Високий рівень тиску (гучність) під час розриву піротехнічного виробу може викликати у глядачів відчуття дискомфорту або травмувати органи слуху. У межах небезпечної зони гучність звуку не повинна перевищувати допустимо дозволеної норми – 140 дБ.

5. *Продукти згорання або диспергування в аерозольному.*

6. *Специфічний вплив продуктів згорання* на людину та навколишнє середовище.

Два останні фактори визначають за нормативною і технічною документацією на піротехнічний виріб, тому під час застосування захисних засобів, передбачених технічною документацією на піротехнічний виріб. Розміри небезпечних зон мають бути встановлені з урахуванням використання цих коштів.

Будь-який піротехнічний виріб у процесі спрацьовування створює різні небезпечні чинники, тому постає питання щодо визначення небезпечної зони.

Небезпечна зона піротехнічного (феєрверочного) виробу – частина простору, який оточує піротехнічний виріб, що працює,

і всередині якого хоча б один небезпечний чинник досягає небезпечного рівня.

Небезпека застосування піротехнічних виробів побутового призначення полягає в тому, який вияв матиме той чи інший небезпечний фактор. Тому під час розроблення піротехнічних виробів необхідно розраховувати і визначати в нормативній та технічній документації максимально допустимі параметри роботи виробів, що забезпечують безпеку глядачів і навколишнього середовища.

2. Класифікація піротехнічних виробів побутового призначення

Класифікація піротехнічних побутових виробів за ступенем потенційної небезпеки

За ступенем потенційної небезпеки піротехнічні вироби побутового призначення розподіляють на три класи:

І клас – піротехнічні вироби, в яких серед небезпечних чинників немає ударної хвилі та розлітання уламків під час вибуху; значення кінетичної енергії руху не перевищує 0,5 Дж, рівень звукового тиску на відстані 0,25 м від піротехнічного виробу – не більше 125 дБ, а радіус небезпечної зони за іншими чинниками не перевищує 0,5 м;

ІІ клас – піротехнічні вироби, в яких серед небезпечних чинників немає ударної хвилі та розлітання уламків під час вибуху; значення кінетичної енергії руху не перевищує 5 Дж, рівень звукового тиску на відстані 25 м від піротехнічного виробу – не більше 140 дБ, а радіус небезпечної зони за іншими чинниками не перевищує 20 м;

ІІІ клас – піротехнічні вироби, в яких серед небезпечних чинників немає ударної хвилі та розлітання уламків під час вибуху; значення кінетичної енергії руху не перевищує 20 Дж, рівня звукового тиску на відстані 5 м від піротехнічного виробу – не більше 140 дБ, а радіус небезпечної зони за іншими чинниками не перевищує 20 м.

Якщо уважно розглянути класифікацію піротехнічних виробів побутового призначення за ступенем потенційної небезпеки, то необхідно зазначити, що конкретно вказані такі основні небезпечні фактори:

- уламки, які розлітаються під час вибуху;
- рівень звукового тиску.

Таким чином, усі неназвані фактори належать до останнього абзацу класифікації «...а радіус небезпечної зони за іншими чинниками не перевищує...»

У ДСТУ 4105-2002 не визначено такий небезпечний фактор, як «рухомі за рахунок початкової швидкості викиду або під дією реактивної сили піротехнічні елементи», хоча він вказаний у

класифікації «...значення кінетичної енергії руху піротехнічного виробу не більше...».

Отже, можемо дійти висновку, що деякі положення ДСТУ 4105-2002 необхідно доповнити і вдосконалити відповідно до сучасних умов.

За призначенням та умовами застосування піротехнічні вироби розподіляють на дві групи:

– піротехнічні вироби побутового призначення, що їх вільно продають населенню та поводження з якими не потребує спеціальних знань та навичок, а використання з дотриманням вимог наданої інструкції, за межами небезпечних зон гарантує безпеку здоров'я та життя людей, не призводить до пошкодження майна і нанесення шкоди навколишньому середовищу;

– піротехнічні вироби технічного та спеціального призначення, користування якими потребує спеціальних знань і навичок, відповідної атестації виконавців (користувачів) та/або забезпечення відповідних умов технічного оснащення.

У процесі розроблення піротехнічних виробів показники небезпечних факторів і розміри небезпечних зон потрібно мінімізувати. Піротехнічні вироби мають відповідати вимогам безпеки після впливу на них зовнішніх факторів, зумовлених встановленим умовам виробництва, зберігання, транспортування та використання впродовж терміну придатності.

Класифікація піротехнічних виробів побутового призначення за ступенем пожежної безпеки

Залежно від ступеня пожежної небезпеки піротехнічні вироби побутового призначення розподіляють на три групи:

I група – піротехнічні вироби побутового призначення, які застосовують на відкритих територіях, у приміщеннях громадського та побутового призначення. Їх заборонено застосовувати у:

– приміщеннях площею менше ніж 6 м^2;

– підвалах;

– приміщеннях, де зберігають пожежонебезпечні матеріали і вироби, балони з горючими газами.

II група – піротехнічні вироби побутового призначення, які застосовують на відкритих територіях, на відстані не менше 5 м від будівель і споруд. Їх заборонено застосовувати:

– особам віком до 18 років;

– у приміщеннях громадського та побутового призначення, підвалах та приміщеннях, де зберігають пожежонебезпечні матеріали та вироби, балони з горючими газами.

ІІІ група – піротехнічні вироби побутового призначення, які застосовують на відкритих територіях, на відстані не менше 20 м від будівель і споруд. Їх заборонено застосовувати:

– особам віком до 18 років;

– у приміщеннях громадського та побутового призначення, підвалах та приміщеннях, де зберігають пожежонебезпечні матеріали та вироби, балони з горючими газами.

Цю класифікацію було засновано на таких показниках (факторах):

– тривалість дії, роботи (горіння) піротехнічного виробу;

– радіус небезпечної зони піротехнічного виробу, розмір видимого полум'я, радіус польоту піротехнічного виробу, його елементів та іскор;

– запалювальна здатність піротехнічного виробу відносно деревини, горючих речовин, легкозаймистих твердих речовин;

– гранично допустима відстань між піротехнічними виробами;

– чутливість піротехнічних виробів, зокрема паковання, до удару внаслідок падіння з висоти;

– чутливість піротехнічних виробів до тертя.

Необхідно зазначити, що чітких меж визначення певного небезпечного фактора чи пожежонебезпечного показника не існує, тому не можна обмежуватися лише шістьма або десятьма небезпечними факторами і пожежонебезпечними показниками в ДСТУ 4105-2002 та ДСТУ 4316-2004.

Під час полігонних випробувань роботи піротехнічних виробів побутового призначення працівники правоохоронних органів, які є фахівцями в цій сфері, виявили також інші небезпечні фактори і пожежонебезпечні показники, не зазначені в державних стандартах України.

Таким чином, необхідно бути особливо обережним під час застосування піротехнічних виробів побутового призначення.

3. Основні вимоги безпеки під час застосування піротехнічних виробів побутового призначення

У процесі розроблення піротехнічних виробів показники небезпечних факторів і межі небезпечних зон мають бути мінімізовані. Піротехнічні вироби повинні відповідати вимогам безпеки після впливу на них зовнішніх факторів, зумовлених встановленими умовами виробництва, зберігання, транспортування та використання протягом призначеного терміну придатності.

Паковання піротехнічних виробів має забезпечувати збереження піротехнічних виробів, відповідати маркуванню, нанесеному на них,

а також гарантувати незмінність характеристик безпеки упродовж усього терміну придатності.

Піротехнічні вироби класів I–III не повинні передбачати проведення користувачем будь-яких регламентних робіт. Перевірка працездатності та контроль електричних ланцюгів (пристроїв) піротехнічних виробів класів II–III мають бути заборонені споживачеві. Заборонено також використання електричних систем ініціювання в піротехнічних виробах I класу.

Конструкція піротехнічних виробів, призначених для запуску з рук або роботи в руках, має виключати вплив на користувача небезпечних факторів. Окрім того, для піротехнічних виробів класів I–III температура поверхонь, що контактують з рукою, не повинна перевищувати 55 °С.

У нормативній та технічній документації на такі піротехнічні вироби мають бути встановлені обмеження щодо сили віддачі (імпульсу) та моменту.

Ініціювання піротехнічних виробів дистанційного запуску має здійснюватись за межами зони безпеки.

Піротехнічні вироби безпосередньо ручного запуску повинні мати сповільнювач, що гарантує безпеку запуску і затримку прояву основних небезпечних факторів на час, необхідний для того, щоб користувач покинув небезпечну зону довкола піротехнічного виробу, що працює. Швидкість відходу з небезпечної зони має бути не більше 1,5 м/с.

Час уповільнення для піротехнічних виробів класів II і III, що створюють ефект на висоті (наприклад, ракети, римські свічки, мінілітаки тощо), має бути достатнім для безпечного виходу користувача за межі можливого впливу продуктів згорання вибивного заряду або струменя газів.

В інструкції із застосування (експлуатації) піротехнічних виробів класів I–III має бути зазначено час уповільнення, якщо це більше 10 с.

Траєкторія польоту піротехнічних виробів класів I–III, забезпечених реактивними двигунами або пристроєм активного викиду, не повинна відхилятися більш ніж на 7,5° від напрямку запуску. Висота підйому таких піротехнічних виробів не повинна перевищувати 100 м.

Піротехнічні елементи, що створюють ефекти на висоті, повинні догорати на висоті не нижче 3 м від поверхні землі. До того ж, у багатоелементних піротехнічних виробах повинно бути забезпечено спрацьовування всіх піротехнічних елементів. З метою зниження вірогідності травмування людей піротехнічні вироби класів I–III, що рухаються під дією реактивної сили або метального пристрою, не

повинні мати гострих країв і ребер. Вони мають бути обладнані захисними ковпачками і наконечниками або виконані з матеріалів з демпфірувальними властивостями. Значення питомої кінетичної енергії руху не повинно перевищувати 0,5 Дж/м^2.

До кожного піротехнічного виробу обов'язково потрібно додавати інструкцію застосування (експлуатації), що містить виділений шрифтом текст про небезпеку піротехнічного виробу й обмеження щодо його використання. Інструкція може бути нанесена на корпус піротехнічного виробу або його споживче паковання за умови забезпечення чіткості та розрізнення тексту. Інструкцію необхідно докладати до піротехнічного виробу за умови наявності на ньому та в інструкції однозначних ідентифікаційних ознак.

Піротехнічні вироби не можна зберігати серед продуктів згорання шкідливих речовин у небезпечних концентраціях.

Піротехнічні вироби класів I–III не повинні спрацьовувати в разі випадкового падіння на тверде покриття в пакованні заводу-виготовлювача з висоти 12 м і в споживчому пакованні або без нього – з висоти не менше 1,5 м.

Кількість відмов спрацьовування піротехнічних виробів побутового призначення не має перевищувати 10 %. Конкретні значення параметрів надійності повинні бути вказані в нормативній і технічній документації на піротехнічний виріб.

Маркування на піротехнічному виробі, споживчому пакованні та транспортній тарі має забезпечувати безпомилкову ідентифікацію піротехнічного виробу.

Транспортувати, зберігати, використовувати і утилізувати піротехнічні вироби дозволено лише в суворій відповідності до вимог нормативної та технічної документації на піротехнічний виріб, правил пожежної безпеки та інших норм і правил, оформлених у визначеному порядку.

Вимоги безпеки в разі застосування (експлуатації) піротехнічних виробів побутового призначення

Споживачу (продавцю) заборонено розбирати або допрацьовувати (переснаряжати) піротехнічні вироби, а також використовувати не за призначенням або в умовах, не передбачених експлуатаційною документацією на зазначений піротехнічний виріб.

Процес відвантаження (отримання споживачем, продавцем) піротехнічних виробів має супроводжуватись такими документами:

– товарно-супровідні документи, оформлені в установленому порядку;

– паспорт (формуляр), який засвідчує відповідність піротехнічної продукції вимогам документації на піротехнічний виріб;

– засвідчена копія перекладу інструкції щодо застосування (експлуатації) на українську мову, якщо піротехнічний виріб іноземного (імпортного) виготовлення;

– копія (копії) сертифіката відповідності вимогам безпеки, завірена (завірені) у визначеному порядку (за відсутності знака відповідності).

Під час відвантаження (отримання споживачем, продавцем) піротехнічних виробів заборонено:

– кидати побутові піротехнічні вироби, ударяти їх сторонніми предметами, тягти за ґніт;

– переносити побутові піротехнічні вироби в кишенях, під одягом зберігати без паковання;

– залишати побутові піротехнічні вироби без нагляду;

– будь-яким чином переробляти побутові піротехнічні вироби та розбирати їх;

– використовувати побутові піротехнічні вироби II і III класу небезпеки особам молодше 18 років;

– використовувати побутові піротехнічні вироби, які створюють ефекти на висоті та/або шумові ефекти, ближче ніж за 100 м від лікарень, церков, дитячих установ, шкіл, будинків для людей похилого віку та інших споруд і житлових будинків;

– кидати приведені в дію побутові піротехнічні вироби під ноги перехожих, з вікон і балконів, запускати феєрверки з дахів будинків, а також чинити інші дії, від яких можуть постраждати люди або майно;

– використовувати побутові піротехнічні вироби особами, які перебувають у нетверезому стані.

Вимоги безпеки під час перевезення піротехнічних виробів побутового призначення автомобільним транспортом

З метою запобігання аваріям, катастрофам та іншим надзвичайним ситуаціям, які можуть виникнути під час перевезення небезпечних вантажів автомобільним транспортом, зокрема піротехнічних виробів побутового призначення, Кабінет Міністрів України встановив, що Міністерство внутрішніх справ України повинно організувати навчання водіїв автотранспортних засобів за програмами і в порядку, визначеному вказаними органами виконавчої влади, з видачею відповідних свідоцтв і затвердити спільні заходи швидкого реагування на надзвичайні ситуації, які можуть виникнути під час перевезення небезпечних вантажів (піротехнічних виробів побутового призначення) автомобільним транспортом.

Відповідно до Закону України «Про перевезення небезпечних вантажів» від 6 квітня 2000 року № 1644-III необхідно зазначити,

що умови перевезення небезпечних вантажів визначають нормативно-правові акти, які регулюють діяльність транспорту. Транспортні засоби, що використовують для перевезення небезпечних вантажів (піротехнічних виробів побутового призначення), мають відповідати вимогам державних стандартів безпеки, охорони праці й екології, а також у встановлених законодавством випадках мати відповідне маркування і свідоцтво про допуск до перевезення небезпечних вантажів.

Висновок

Необхідно пам'ятати, що піротехнічні вироби є пожежо- та вибухонебезпечними, а тому можуть становити небезпеку. Недотримання вимог правил застосування та заходів безпеки може призвести до травматизму, смертельних випадків, а також псування майна і нанесення шкоди навколишньому середовищу. Тому потрібно враховувати небезпечні чинники, що виникають під час використання піротехнічних виробів, а також ті критерії небезпеки, які викладено в нормативно-правових документах України.

Особливу увагу необхідно приділяти дотриманню заходів безпеки під час перевезення, зберігання піротехнічних виробів побутового призначення.

Завдання для самоконтролю

1. Назвіть основні небезпечні фактори.
2. Опишіть небезпечні зони, що виникають під час роботи піротехнічного виробу.
3. Класифікуйте піротехнічні вироби побутового призначення за ступенем потенційної безпеки.
4. Класифікуйте піротехнічні вироби побутового призначення за ступенем пожежної безпеки.
5. Визначте основні вимоги безпеки у процесі роботи з піротехнічними виробами побутового призначення.
6. Назвіть вимоги безпеки під час перевезення піротехнічних виробів побутового призначення.
7. Опишіть, що має містити інструкція з експлуатації піротехнічного виробу.
8. Визначте всі заборонені дії під час застосування піротехнічних виробів.
9. Назвіть, які документи супроводжують піротехнічну продукцію під час відвантаження споживачеві.
10. Визначте, на чому заснована класифікація піротехнічних виробів побутового призначення за ступенем пожежної безпеки.

ЛЕКЦІЯ 2
Загальні положення щодо виконання заходів безпеки під час піротехнічної діяльності

План

1. Загальні вимоги безпеки.
2. Вимоги безпеки під час використання піротехнічних виробів побутового призначення.

Література

1. ГОСТ 19433-88 «Грузы опасные. Классификация и маркировка» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://online.budstandart.com/ru/catalog/doc-page?id_doc=53084. – Загл. с экрана.
2. ДСТУ 4105-2002 «Вироби піротехнічні побутові. Загальні вимоги безпеки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://otipb.at.ua/load/dstu_4105_2002_virobi_pirotekhnichni_pobutovi_zagalni_vimogi_bezpeki/23-1-0-4706. – Назва з екрана.
3. ДСТУ 4316-2004 «Вироби піротехнічні побутового призначення. Вимоги пожежної безпеки та методи випробувань» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.sop.com.ua/regulations/10637/478732/. – Назва з екрана.
4. Фатеев В. М. Пиротехника : пособие / В. М. Фатеев, С. М. Лапин, Е. О. Давыдова. – Киев : Пульсары, 2006. – Ч. 3 : Меры безопасности. – 172 с.
5. Костаков А. С. Пиротехника / А. С. Костаков, С. В. Бабак. – Харьков : Торнадо, 2001. – 209 с.
6. Воробьев А. А. Фейерверки (краткое пособие) / А. А. Воробьев. – Сергиев Посад : [б. и.], 2005. – 110 с.
7. Фрейман А. А. Краткий курс пиротехники [Электронный ресурс] / А. А. Фрейман. – Режим доступа: http://pirochem.net/index.php?id1=3&category=chemvvisost&author=freyman-aa&book=1940. – Загл. с экрана.
8. Тимчасові правила обігу в Україні побутових піротехнічних виробів [Елктронний ресурс] : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 23 груд. 2003 р. № 1649. – http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0263-04. – Назва з екрана.

Вступ

Останніми роками збільшилось використання піротехнічних виробів на території України, і відповідно, імпорт виробів, а також виробництво феєрверочних виробів на підприємствах України.

Асортимент феєрверочних виробів, наявних у вільному продажу, досить широкий. Варто зауважити, що всі вироби є пожежо- і вибухопожежонебезпечними, тому будь-які операції з ними вимагають певних знань і навичок, обережності, а також дотримання заходів безпеки.

У цій лекції ми розглянемо основні документи, що стосуються виконання заходів безпеки, тобто гарантують безпечну діяльність з піротехнічними виробами.

1. Загальні вимоги безпеки

Піротехнічні вироби, які доступні для вільного продажу населенню та поводження з якими не вимагає спеціальних знань і навичок, а використання з дотримання вимог інструкції щодо їх застосування, гарантує безпеку здоров'я та життя людей за межами небезпечних зон, не призводить до псування майна, завдання шкоди навколишньому середовищу і належать до класу I небезпечних вантажів (відповідно до ГОСТ 19433-88), є піротехнічними виробами побутового призначення.

У контексті питання щодо вимог безпеки пропонуємо розглянути ГОСТ 19433-88.

ГОСТ 19433-88 «Вантажі небезпечні. Класифікація і маркування» та його роль в організації безпечної роботи з піротехнічними виробами побутового призначення

Для організації безпечної роботи з піротехнічними виробами побутового призначення значну роль відіграє ГОСТ 19433-88, згідно з яким визначають місце піротехнічних виробів у загальній класифікації небезпечних вантажів. Класифікацію небезпечних вантажів здійснюють залежно від виду та ступеня небезпеки вантажу.

Вибухові матеріали, а також піротехнічні вироби і речовини (матеріали) належать до класу 1. Для організації безпечної піротехнічної діяльності головну роль відіграє безпечне перевезення піротехнічних виробів автомобільним транспортом. Оскільки піротехнічні вироби побутового призначення є менш небезпечними в порівнянні з вибуховими речовинами і виробами, піротехнічними виробами технічного, спеціального і військового призначення ми будемо розглядати підклас 1.4.

Розглянемо *підкласи класу 1.*

До підкласу 1.1 належать вибухові та піротехнічні речовини і вироби, здатні вибухати масою (піротехнічні вироби військового призначення).

До підкласу 1.2 належать вибухові та піротехнічні речовини і вироби, що не вибухають масою, під час чого існує небезпека розкидання та істотного пошкодження навколишніх предметів (піротехнічні вироби спеціального призначення).

До підкласу 1.3 належать вибухові та піротехнічні речовини та вироби, які у процесі горіння виділяють значну кількість тепла або спалахують один за одним із незначним ефектом вибуху, розкидання (професійна піротехніка технічного призначення).

До підкласу 1.4 належать вибухові та піротехнічні речовини і вироби, які мають незначну небезпеку вибуху під час транспортування лише в разі його ініціювання. Дія вибуху обмежується пакованням. Зовнішнє джерело ініціювання не має спричиняти миттєвого вибуху вмісту пакування (побутового призначення III класу небезпеки).

До підкласу 1.5 належать вибухові речовини з небезпекою вибуху масою, вони нечутливі, тому під час транспортування не повинно статися ініціювання або переходу від горіння до детонації; вироби, що містять лише дуже нечутливі детонаційні речовини, які викликають випадкове ініціювання (піротехнічні вироби побутового призначення II класу небезпеки).

До підкласу 1.6 належать піротехнічні вироби, що містять виняткова нечутливі до детонації речовини, які не вибухають масою і характеризуються низькою ймовірністю випадкового ініціювання (піротехнічні вироби побутового призначення II класу небезпеки).

Для вантажів класу 1 встановлено групи сумісності відповідно до властивостей вантажів і можливості їх спільного перевезення. Для організації безпечної роботи з піротехнічними виробами нас цікавить група сумісності «G» і «S».

До групи сумісності небезпечних вантажів «G» належать:

– піротехнічні речовини;

– вироби, що містять піротехнічні речовини;

– вироби, що містять як вибухові речовини, так і освітлювальні, запалювальні, сльозоточиві або димоутворювальні речовини (окрім виробів, які активує вода, або виробів, що містять білий фосфор, фосфіди, легкозаймисті рідини або гелі).

До групи сумісності небезпечних вантажів «S» належать речовини або вироби, упаковані або сконструйовані так, що в разі випадкового спрацювання будь-який небезпечний вияв буде обмежено пакованням, а якщо тара зруйнована вогнем, то ефект вибуху або розкидання є досить обмеженим, що не перешкоджає проведенню аварійних заходів або гасінню пожежі під час перебування в безпосередній близькості від пакування.

У ГОСТ 19433-88 подано такі терміни і визначення.

Вибух масою – вибух, який одночасно охоплює весь вантаж.

Вибухова речовина – хімічна речовина або суміш речовин, що під впливом зовнішніх чинників здатна до швидкого хімічного перетворення, що супроводжується виділенням значної кількості тепла і газоподібних продуктів.

Вибухові вироби – вироби, що містять одну чи декілька вибухових або піротехнічних речовин.

Вибухові піротехнічні речовини та склади – індивідуальні речовини або суміші речовин, призначені для створення зовнішніх ефектів (світлових, теплових, звукових, реактивних) у результаті недетонувальних екзотермічних реакцій.

Вид небезпеки вантажу додатковий – вид небезпеки, який не є основним.

Вид небезпеки вантажу основний – вид небезпеки, характерний для класу (підкласу), до якого належить вантаж.

Вид небезпеки вантажу – ознака, що характеризує особливість вияву небезпечних властивостей вантажу в транспортному процесі, властивого одному з класів (підкласів).

Склад вибухової суміші – характеристика суміші речовин відповідно до її компонентів.

ДСТУ 4105-2002 «Вироби піротехнічні побутові. Загальні вимоги безпеки» та його роль в організації безпеки піротехнічної діяльності

У процесі розроблення піротехнічних виробів показники небезпечних факторів і площі небезпечних зон мають бути мінімізовані. Піротехнічні вироби повинні відповідати вимогам безпеки після впливу на них зовнішніх чинників, які визначаються встановленими умовами виробництва, зберігання, транспортування та використання протягом встановленого терміну придатності.

На кожний піротехнічний виріб має бути розроблено комплект документів, який відповідає ГОСТ 2.102-68 «Види і комплектність конструкторських документів», що передбачає наявність ідентифікаційних особливостей піротехнічного виробу. Технічні умови на піротехнічний виріб мають відповідати ДСТУ 1.3:2004 «Правила побудови, викладання, оформлення, погодження, прийняття та позначання технічних умов».

Розділ «Технічні умови» повинен містити:

– основні розміри і параметри піротехнічного виробу;

– якісні показники і характеристики, які визначають безпечне застосування виробу;

– умови виробництва, зберігання й експлуатації піротехнічного виробу, що визначають споживчі особливості та гарантують безпеку виробу протягом усього терміну придатності;

– назви сировини і матеріалів для виготовлення піротехнічного виробу;

– можливість доцільного запалювання піротехнічного виробу на повітрі, у воді та під час транспортування;

– час придатності;

– комплектність;

– вимоги до маркування та паковання;

– вимоги безпеки в разі падіння.

Технічні умови повинні мати розділ «Вимоги безпеки», у якому подано:

– перелік зовнішніх факторів;

– радіус небезпечної зони;

– висоту викиду пожежонебезпечних елементів конструкції, які розлітаються (піротехнічні елементи, що палають, розпечені шлаки тощо);

– клас небезпеки відповідно до ГОСТ 19433-88;

– вимоги до безпечного поводження, застосування та утилізації піротехнічного виробу, що став непридатним;

– вимоги до транспортування і умов безпеки, зокрема пожежної;

– заходи безпеки у небезпечній зоні (за потреби);

– текст інструкції щодо застосування (експлуатації);

– висновок.

Розділ технічних умов «Правила приймання» має передбачати повну номенклатуру показників (характеристик), які перевіряють під час проведення приймально-здавальних випробувань, методів контролю та змісту випробувань, які необхідні для підтвердження споживчих якостей і безпеки піротехнічного виробу.

На це необхідно звернути увагу вітчизняним підприємцям під час закупівлі піротехнічних виробів за кордоном.

Текст інструкції щодо застосування (експлуатації), яка додається до піротехнічного виробу, повинен містити:

– обмеження щодо застосування піротехнічного виробу;

– способи і методи безпечної підготовки під час запуску й утилізації (за необхідності);

– термін придатності або гарантійний термін і дату виготовлення;

– попередження про небезпеку піротехнічного виробу;

– інформацію про виробника;

– ідентифікаційні ознаки піротехнічного виробу;

– інші відомості, зумовлені специфікою піротехнічного виробу.

Зазначена інформація має бути викладена українською мовою, а також мовою держави підприємства-виробника (дозволено додатково надавати інформацію іншими мовами). Текст має бути чітким і добре помітним. Попереджувальні написи повинні бути виділені жирним шрифтом.

Роль ДСТУ 4316-2004 «Вироби піротехнічні побутового призначення. Вимоги пожежної безпеки та методи випробувань», Тимчасових правил обігу в Україні побутових піротехнічних виробів та інших нормативних документів у піротехнічній діяльності

Для гарантування безпеки робіт, пов'язаних із виробництвом побутових піротехнічних виробів, потрібно керуватися чинними стандартами, нормативними актами з питань пожежної безпеки, охорони праці, а також санітарними нормами та іншими нормативними документами, які регламентують вимоги безпеки.

Усіх працівників, які безпосередньо пов'язані з виробництвом побутових піротехнічних виробів, потрібно допускати до роботи лише після проходження спеціального навчання, інструктажу і перевірки знань з питань пожежної безпеки, безпеки охорони праці та гарантування безпеки робіт у порядку, встановленому чинними нормативними актами.

Побутові піротехнічні вироби потребують обов'язкової сертифікації щодо відповідності вимогам безпеки згідно з ДСТУ 4105-2002 та ДСТУ 4316-2004. Піротехнічні вироби побутового призначення, які не пройшли сертифікаційні випробування, є забороненими для використання на території України.

Дотримання Тимчасових правил обігу в Україні побутових піротехнічних виробів відіграє важливу роль в організації піротехнічної діяльності, оскільки вони регулюють порядок обігу на території України побутових піротехнічних виробів. У вказаному документі визначено основні вимоги до організації виробництва, транспортування, вантажно-розвантажувальних робіт, зберігання, продажу, безпеки поводження та утилізації піротехнічних виробів побутового призначення.

Заборонено перевозити побутові піротехнічні вироби II і III класів небезпеки громадським транспортом. Під час проведення робіт з вантажами, що містять побутові піротехнічні вироби, заборонено використовувати відкритий вогонь, а також курити.

Вантажно-розвантажувальні роботи потрібно здійснювати відповідно до вимог Правил пожежної безпеки в Україні, Тимчасових правил обігу в Україні побутових піротехнічних виробів, нормативних документів з охорони праці та вимог.

Використовувані вантажно-розвантажувальні механізми мають бути в справному стані. Під час використання піднімально-навантажувальних засобів не можна допускати дію електричних і механічних іскор на вантаж. Потрібно убезпечити піротехнічні вироби, які транспортують, від взаємодії з мастильними матеріалами та робочими рідинами гідросистем.

Необхідно звертати увагу на зберігання побутових піротехнічних виробів, адже від цього залежить їх подальше безпечне застосування.

Організаційні заходи щодо забезпечення пожежної безпеки складів, утримання території, будівель і приміщення складів, інженерного обладнання необхідно виконувати відповідно до вимог Правил пожежної безпеки в Україні.

Під час розміщення побутових піротехнічних виробів на складах необхідно враховувати їх сумісність відповідно до вимог пожежної безпеки і безпеки вибухових робіт.

У кожному сховищі на примітному місці має бути вказано норми завантаження складів та подано інструкції щодо:

- правил безпечного зберігання виробів;
- проведення робіт на складах;
- пожежної безпеки.

Будівлі складів мають бути одноповерховими без горищних, цокольних і підвальних поверхів.

Склади повинні мати не менше двох евакуаційних виходів, а відстань від будь-якої точки приміщення до виходу не може перевищувати 30 м. Для складів, які мають довжину до 12 м, допустимим є облаштування одного евакуаційного виходу.

Електричне освітлення складів повинно надходити через віконні прорізи від світильників, встановлених зовні будівлі.

На території складу потрібно підтримувати чистоту й систематично прибирати сміття, тару, опале листя, а також регулярно видаляти (вивозити) його у спеціально відведені місця. Проходи, під'їзди до складських будівель і споруд, пожежних вододжерел, пожежного інвентарю й обладнання мають бути завжди бути вільними від захаращень. Взимку їх потрібно регулярно очищати від снігу.

Усі вироби, які надходять до складу, дозволено зберігати лише в пакованні, що відповідає нормативній документації на виріб. Заборонено одночасно приймати піротехнічні вироби до складу і здійснювати їх видачу. Приймання і видачу вантажів зазвичай здійснюють в світлий час доби. За необхідності здійснювати ці роботи в темний час доби має бути забезпечене зовнішнє електричне освітлення.

Ремонтні роботи в приміщенні складу можна виконувати лише з письмового дозволу керівника підприємства або уповноваженої ним особи, в якому зазначено необхідні попереджувальні заходи, або в разі повного видалення зі складу піротехнічних виробів.

Заборонено проводити вогневі або інші пожежонебезпечні види робіт на території складів. У виняткових випадках такі роботи можна проводити за погодженням з місцевими органами державного пожежного нагляду за умови виконання Правил пожежної безпеки в Україні та Інструкції з організації безпечного проведення вогневих робіт на вибухонебезпечних і пожежовибухонебезпечних виробництвах і об'єктах (НПАОП 0.00-5.12-01).

Використовувати відкритий вогонь і курити на території складів також заборонено.

Працівники складів і піротехнічних підприємств у разі виявлення ознак пожежі мають діяти суворо відповідно до вимог Правил пожежної безпеки в Україні.

Усі операції, пов'язані з розкриттям тари, перевіркою її справності, розфасовкою або перепакуванням продукції, необхідно проводити в приміщеннях, ізольованих від місць зберігання.

Вироби, що залишилися після реалізації, мають бути повернуті на склади постійного або тимчасового зберігання в упакованому вигляді.

Заборонено зберігати в місцях продажу піротехнічні вироби побутового призначення, відповідно до таких критеріїв:

– неякісні (забраковані);

– з вичерпаним терміном придатності;

– з вичерпаним гарантійним терміном;

– з відсутньою інструкцією щодо застосування;

– з відсутньою технічною документацією на виріб.

Споживач повинен використовувати побутові піротехнічні вироби відповідно до інструкції, наявній на виробі або на його споживчому пакуванні.

Зберігати піротехнічні вироби побутового призначення дозволено в підсобних приміщеннях торговельних підприємств (магазинів) в кількості не більше ніж одне заводське пакування кожного найменування, що підлягають реалізації, проте не більше 500 кг. Загальна вага піротехнічної суміші в піротехнічних виробах не може перевищувати 100 кг.

У торгових залах підприємств (магазинів) дозволено зберігати побутові піротехнічні вироби в кількості не більше ніж одне заводське пакування кожного найменування, що підлягають реалізації, проте не більше 50 кг. Загальна вага піротехнічної суміші в піротехнічних виробах не може перевищувати 10 кг.

Без дозволу заборонено починати роботи на новоствореному підприємстві, вводити в експлуатацію нових, реконструйованих виробничих, житлових та інших об'єктів, упроваджувати нові технології, передавати у виробництво зразки нових пожежонебезпечних машин, механізмів, пристроїв і продукції, орендувати будь-які приміщення.

Особи, яких приймають на роботу, пов'язану з підвищеною пожежною небезпекою, обов'язково мають попередньо (до початку самостійного виконання роботи) пройти пожежно-технічний мінімум. Навчання і перевірку знань посадових осіб з питань пожежної безпеки проводять в порядку, встановленому законодавством.

Заборонено допускати до роботи осіб, які не пройшли навчання, протипожежного інструктажу та перевірку знань з питань пожежної безпеки.

На території підприємств (магазинів), ділянок, які межують з житловими будинками, дачними та іншими будівлями, а також протипожежних відстаней між будинками, спорудами, майданчиками для зберігання матеріалів і устаткування потрібно постійно підтримувати чистоту та систематично прибирати сміття, виробничі відходи, тари, опале листя, що необхідно регулярно утилізувати (вивозити) у спеціально відведені місця.

Територія підприємств (магазинів) та інших об'єктів повинна мати зовнішнє освітлення, що забезпечує швидке знаходження пожежних драбин, протипожежного обладнання, входів тощо.

Заборонено організовувати стоянки транспорту в наскрізних проїздах будівель на відстані менше 10 м від в'їзних воріт на територію об'єктів, менше 5 м від пожежних гідрантів, забірних пристроїв водойм, пожежного обладнання та інвентарю, а також на поворотних майданчиках тупикових проїздів.

Заборонено розводити багаття, спалювати відходи, тару, викидати непогашені вугілля та попіл на відстані менше 15 м від будівель і споруд, а також у межах, установлених будівельними нормами протипожежних відстаней.

Заборонено курити:

– на території та в приміщеннях об'єктів з видобутку, перероблення і зберігання легкозаймистих і горючих речовин, горючих газів, а також з виробництва всіх видів вибухових речовин;

– у будівлях з наявністю вибухопожежонебезпечних приміщень (дільниць), торгових підприємств, складів і баз.

У підвальних і цокольних поверхах заборонено:

– розміщувати вибухопожежонебезпечні виробництва;

– зберігати та застосовувати легкозаймисті речовини і горючі матеріали;

– розміщувати вибухові речовини, балони з газами і целюлозу, карбіду кальцію та інші речовини і матеріали, що мають підвищену вибухову небезпеку.

Заборонено:

– встановлювати на шляху евакуації пороги, виступи, турнікети;

– встановлювати розсувні, підйомні й обертові двері та інші пристрої, що заважають вільній евакуації людей;

– захаращувати шляхи евакуації (коридори, проходи, сходові марші та площадки, вестибюлі, холи, тамбури) меблями, обладнанням, різними матеріалами і готовою продукцією, навіть якщо вони не зменшують нормативну ширину;

– забивати, заварювати, закривати на підвісні замки, болтові з'єднання, які важко відкривати зсередини, зовнішні евакуаційні двері будівель;

– використовувати на шляху евакуації (окрім будівель V ступеня вогнестійкості) горючі матеріали для облицювання стін і стель, а також сходів і майданчиків;

– знімати встановлені на балконах (лоджіях) драбини;

– встановлювати телекамери у проходах, що перешкоджатимуть евакуації людей;

– знімати передбачені проектом двері вестибюлів, холів, тамбурів і сходових кліток;

– замінювати всупереч проекту армоване скло в дверях та кватирках на звичайне;

– знімати пристрої для самозачинення дверей сходових кліток, коридорів, холів, тамбурів, а також фіксувати самозакривні двері у відкритому положенні;

– встановлювати слизьку підлогу на шляху евакуації.

Забороненим також є:

– проходження повітряних ліній електропередачі та зовнішніх електропроводок над горючими покриттями, навісами, штабелями лісу, складами з пально-мастильними та іншими горючими матеріалами;

– відкрита прокладка електропроводів і кабелів транзитом через пожежо- та вибухонебезпечні зони будь-якого класу, а також ближче за 1 м і 5 м від них відповідно;

– експлуатація пошкоджених кабелів і дротів або таких, що втратили в процесі експлуатації захисні ізоляційні властивості;

– залишення під напругою кабелів і дротів з неізольованими струмопровідними жилами;

– застосування саморобних подовжувачів, які не відповідають вимогам правилам улаштування електроустановок, наявним до переносних електропроводок;

– застосування для опалення приміщень нестандартного (саморобного) електронагрівального обладнання або ламп розжарювання;

– використання несправних розеток, з'єднувальних коробок, вимикачів та інших електровиробів, а також ламп, скло яких має сліди затемнення або опуклості;

– підвішування світильників на струмопровідних дротах, обгортання електроламп і світильників папером, тканиною та іншими горючими матеріалами, експлуатація їх зі знятими ковпаками (розсіювачами);

– використання електроапаратури і приладів в умовах, які не відповідають рекомендаціям підприємств – виробників піротехнічних виробів;

– застосування в пожежонебезпечних зонах складських приміщень люмінесцентних світильників з відбивачами і розсіювачами, виготовлених із горючих матеріалів;

– залишення без нагляду увімкнутими в електромережу нагрівальні прилади під час виходу з приміщення;

– складання горючих матеріалів на відстані 1 м від електроустаткування та під електрощитами;

– застосування для електромереж радіо- і телефонних дротів;

– використання побутових електронагрівальних приладів без негорючих теплоізоляційних підставок і в місцях (приміщеннях), де їх застосування не передбачено технологічним процесом або заборонено Правилами пожежної безпеки в Україні та іншими нормативними документами.

Заборонено використовувати не за призначенням протипожежний запас води, що зберігається в резервуарах, водонапірних баштах, водоймах тощо.

Заборонено розміщувати торговельні підприємства з продажу легкозаймистих, горючих речовин і горючих газів, боєприпасів та піротехнічних виробів у будівлях іншого призначення.

Товари, які мають підвищену пожежну небезпеку необхідно зберігати окремо від інших товарів у спеціально пристосованих приміщеннях.

Торгівлю цими товарами у великих магазинах, універмагах, торгових центрах рекомендовано здійснювати на верхніх поверхах будівель.

Заборонено:

– зберігати горючі матеріали, відходи, паковання та контейнери в торгових залах і на шляхах евакуації;

– зберігати горючі чи негорючі товари в горючому пакованні в приміщеннях, які не мають віконних прорізів або спеціальних засобів димовидалення;

– торгувати пожежонебезпечними товарами без попереджувальних написів «Вогненебезпечно», розміщувати їх поблизу вогню тощо;

– розміщувати відділи, секції, прилавки, лотки з продажу пожежонебезпечних ближче 4 м від виходів, сходових клітин та інших евакуаційних шляхів;

– зберігати товари і тару на вантажно-розвантажувальних рампах;

– проводити вогневі роботи під час перебування людей у торгових залах;

– користуватися в складських і підсобних приміщеннях побутовими електронагрівальними приладами.

Правила дорожнього перевезення небезпечних вантажів визначають порядок і основні вимоги щодо забезпечення безпеки цих перевезень автомобільним транспортом на всій території України та є обов'язковими для виконання.

Для перевезення небезпечних вантажів необхідно обов'язково визначити способу перевезення.

Перевезення в пакованні

Паковання можна завантажувати в:

– закриті транспортні засоби чи закриті контейнери;

– криті брезентом транспортні засоби або контейнери;

– відкриті транспортні засоби або контейнери.

Заборонено завантажувати небезпечний вантаж, якщо:

– документи на транспортний засіб і водій не відповідають вимогам, а також встановлено відсутність:

а) свідоцтва про допуск транспортних засобів до перевезення визначених небезпечних вантажів;

б) свідоцтва про підготовку водіїв транспортних засобів, що перевозять небезпечні вантажі;

в) дозволу на дорожнє перевезення небезпечного вантажу;

г) під час огляду транспортного засобу та його обладнання виявлено їх невідповідність встановленим вимогам для транспортування небезпечного вантажу.

Заборонено розвантажувати небезпечний вантаж, якщо було визначено недоліки, які можуть негативно вплинути на безпеку розвантаження.

Під час проведення вантажно-розвантажувальних операцій із небезпечними вантажами суворо заборонено курити поблизу та всередині транспортних засобів або контейнерів.

Заборонено кидати, ударяти паковання, що містять небезпечні вантажі.

Заборонено здійснювати завантаження і розвантаження вантажів І класу небезпеки в місцях загального користування, розташованих у забудованому районі, без спеціального дозволу компетентних органів.

Під час перевезення небезпечних вантажів водію заборонено відхилятися від встановленого маршруту.

У транспортних засобах, які перевозять небезпечні вантажі, заборонено перебувати стороннім особам.

Водію та членам екіпажу транспортного засобу заборонено:

– відкривати паковання, що містять небезпечні речовини або вироби;

– входити у транспортний засіб з освітлювальними пристроями, де наявне відкрите полум'я;

– використовувати освітлювальні пристрої з відкритими металевими поверхнями, які можуть спричинити іскроутворення;

– застосовувати вогонь або відкрите полум'я поблизу транспортних засобів, що перевозять речовини та вироби І класу небезпеки;

– курити поблизу і всередині транспортних засобів під час проведення вантажно-розвантажувальних робіт.

2. Вимоги безпеки під час використання піротехнічних виробів побутового призначення

Споживач має застосовувати побутові піротехнічні вироби відповідно до інструкції.

Споживачам заборонено застосовувати побутові піротехнічні вироби в заборонений рішенням органів місцевого самоврядування період часу, за винятком святкування Нового року (в ніч з 31 грудня на 1 січня).

Під час проведення масових заходів споживачам заборонено застосовувати побутові піротехнічні вироби, які можуть створити небезпеку травмування людей уламками цих виробів, горючими елементами і частинами побутових піротехнічних виробів, які рухаються.

Заборонено:

– кидати побутові піротехнічні вироби, ударяти їх будь-якими предметами, тягти за ґніт;

– переносити побутові піротехнічні вироби в кишенях, під одягом, зберігати без паковання;

– залишати побутові піротехнічні вироби без нагляду;

– будь-яким чином переробляти побутові піротехнічні вироби та розбирати їх;

– використовувати побутові піротехнічні вироби II та III класів небезпеки особами молодше 18 років;

– використовувати побутові піротехнічні вироби, які створюють ефекти на висоті або шумові ефекти, на відстані ближче ніж 100 м від лікарень, церков, дитячих установ, шкіл, будинків для людей похилого віку та інших громадських споруд і житлових будинків;

– кидати приведені в дію побутові піротехнічні вироби під ноги перехожих, з вікон і балконів, запускати феєрверки з дахів будинків та здійснювати інші дії, від яких можуть постраждати люди і майно;

– використовувати побутові піротехнічні вироби особам, які перебувають в нетверезому стані.

Заборонено курити і розводити відкритий вогонь поряд з побутовими піротехнічними виробами, навіть якщо не заплановано приводити їх у дію.

Висновок

Необхідно наголосити на важливості виконання вимог вищезгаданих документів, які визначають безпечну піротехнічну діяльність в Україні. Одним із основних чинників організації безпечної піротехнічної діяльності є перевезення піротехнічних виробів автомобільним транспортом.

Перевезення піротехнічних виробів потрібно здійснювати відповідно до вищеперерахованих документів.

Вимоги щодо дорожнього перевезення небезпечних вантажів не поширюються в таких випадках:

1) під час перевезення піротехнічних виробів побутового призначення приватними особами на технічно справленому автомобілі, коли ці вироби упаковані для дрібної торгівлі та призначені для особистого використання в побуті, на відпочинку або в спорті, в кількості до 50 кг виробів класу 1.4G, і в межах вантажопідйомності транспортного засобу для виробів класу 1.4S;

2) під час перевезення, яке здійснюють майстерні (підприємства) для доставки піротехнічних виробів до місця демонстрації феєрверків професійними піротехніками, у таких кількостях, коли загальна вага (нетто) вибухових речовин у піротехнічних виробах побутового призначення класу 1.4G не перевищує 333 кг, і в межах вантажопідйомності транспортного засобу для виробів класу 1.4S.

Завдання для самоконтролю

1. Назвіть класи, підкласи і групи сумісності відповідно до ГОСТ 19433-88 «Вантажі небезпечні. Класифікація та маркування».
2. Назвіть основні терміни та визначення згідно з ГОСТ 19433-88 «Вантажі небезпечні. Класифікація та маркування».
3. Опишіть Інструкцію щодо заходів безпечної експлуатації піротехнічного виробу відповідно до ДСТУ 4105-2002 «Вироби піротехнічні побутові. Загальні вимоги безпеки».
4. Перелічіть загальні заходи безпеки відповідно до ДСТУ 4105-2002 «Вироби піротехнічні побутові. Загальні вимоги безпеки».
5. Визначте основні вимоги безпеки щодо експлуатації піротехнічного виробу.
6. Розкажіть про заходи безпеки під час проведення вантажно-розвантажувальних робіт.
7. Опишіть заходи безпеки під час зберігання піротехнічних виробів.
8. Назвіть заходи безпеки в разі перевезення піротехнічних виробів.
9. Зазначте загальні заходи пожежної безпеки.

ЛЕКЦІЯ 3
Утилізація побутових піротехнічних виробів

План

1. Фактори, що визначають непридатність піротехнічних виробів до подальшого застосування.
2. Спеціальне обладнання та пристрої, необхідні для утилізації побутових піротехнічних виробів.
3. Утилізація побутових піротехнічних виробів.

Література

1. Тимчасові правила обігу в Україні побутових піротехнічних виробів [Електронний ресурс] : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 23 груд. 2003 р. № 1649. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0263-04. – Назва з екрана.
2. Правила демонстрації феєрверків в Україні. Асоціація піротехніків України. – Київ, 2008.
3. Фатеев В. М. Пиротехника : пособие / В. М. Фатеев, С. М. Лапин, Е. О. Давыдова. – Киев : Пульсары, 2006. – Ч. 3 : Меры безопасности. – 172 с.
4. Фатеев В. М. Піротехніка / В. М. Фатеев, Л. И. Таборов, Ю. П. Приходько. – Киев : Аграр Медиа Групп, 2012. – Ч. 7 : Довідник.
5. Специальная и бытовая потребительская пиротехника : учеб.-метод. пособие / [А. С. Костаков, С. В. Бабак, С. А. Когут, В. И. Круговой]. – Харьков : Право, 2000. – 185 с.

Вступ

Однією з головних умов застосування побутових піротехнічних виробів є безпека людей і навколишнього середовища, що передусім залежить від технічного стану піротехнічного виробу, а також його правильного застосування. Так, у ДСТУ 4105-2002 визначено загальні вимоги безпеки, яких необхідно дотримуватись як під час застосування піротехнічних виробів побутового призначення. У Тимчасових правилах обороту в Україні побутових піротехнічних виробів визначені основні причини, що зумовлюють необхідність утилізації піротехнічних виробів, які ще не було застосовано, а також тих, які частково або повністю не спрацювали під час їх приведення в дію. Розглянемо ті піротехнічні вироби побутового призначення, які ще не застосовувалися і не надійшли в продаж.

1. Фактори, що визначають непридатність піротехнічних виробів до подальшого застосування

Утилізації підлягають вироби, не придатні для подальшого використання з таких причин:

– невідповідність технічним умовам;

– наявність явно виражених пошкоджень на корпусі або деталях виробу;

– закінчення терміну гарантійного зберігання;

– відсутність інструкції щодо застосування побутових піротехнічних виробів, призначених для продажу населенню;

– порушення норм зберігання;

– порушення норм транспортування.

Усі ці причини є взаємопов'язаними, а тому нехтування хоча б однією з них, може привести до травмування чи навіть загибелі людей, завдавання шкоди навколишньому середовищу і псування майна. Відповідність піротехнічних виробів технічним умовам на ці вироби визначають у спеціальних вибухотехнічних лабораторіях МВС України. Згідно з ДСТУ 4316-2004, основними показниками, за якими визначають пожежну безпеку піротехнічного виробу, є:

– тривалість дії/горіння;

– радіус небезпечної зони;

– розмір видимого полум'я;

– радіус польоту піротехнічного виробу, його елементів та іскор;

– запальна здатність піротехнічного виробу відносно деревини, горючих речовин і легкозаймистих матеріалів;

– гранично допустима відстань між піротехнічними виробами побутового призначення;

– чутливість піротехнічного виробу до удару внаслідок падіння з висоти;

– чутливість піротехнічного виробу до тертя.

Відповідно до ДСТУ 4105-2002, на кожному виробі, який надходить у продаж на території України, обов'язково мають бути вказані:

– інструкція з експлуатації (застосування);

– заходи безпеки під час застосування піротехнічного виробу;

– інструкція щодо утилізації піротехнічного виробу, який спрацював.

Відсутність хоча б однієї з вищенаведених інструкцій може призвести до травмування людей, псування майна і завдання шкоди навколишньому середовищу.

Необхідно звертати увагу на піротехнічні вироби побутового призначення та піротехнічні склади, які зазнали зовнішнього впливу через пошкодження корпусу або паковання, неправильне зберігання або порушення правил перевезення небезпечних вантажів. Тепло, волога чи удар змінюють нормальний стан піротехнічного виробу, що може призвести до самозаймання побутових піротехнічних виробів.

Не менш важливим є і оснащення складів, майданчиків і місць зберігання піротехнічних виробів системою вентиляції та опалення, оскільки багато піротехнічних виробів та їх піротехнічних складів є чутливими до зміни вологості, що призводить до самозаймання. Тому невідповідність вимогам ДСТУ 4105-2002, хоча б одного з показників передбачає утилізацію такого піротехнічного виробу побутового призначення, які ще не надійшов до торговельної мережі.

Розглянемо причини необхідності утилізації піротехнічних виробів побутового призначення споживачами:

– неповне спрацювання побутового піротехнічного виробу;
– незагорання піротехнічної суміші піротехнічного виробу.

Таким чином, потрібна інструкція щодо безпечної утилізації піротехнічного виробу, який спрацював частково або взагалі не спрацював. Необхідно пам’ятати одне правило – не треба поспішати, підходити до виробу і не намагатися повторно його призвести в дію.

Ми розглянули основні причини, за наявності яких необхідно утилізувати піротехнічні вироби побутового призначення, що ще не надійшли в продаж або вже були придбані споживачем. Кожен показник важливий у контексті визначення безпеки застосування певного піротехнічного виробу, однак найбільш небезпечними є ті, що виникають під час спроби приведення в дію піротехнічного виробу. З огляду на вищезазначене, утилізація може відбуватися по різному.

2. Спеціальне обладнання та пристрої, необхідні для утилізації побутових піротехнічних виробів

Під час утилізації побутових піротехнічних виробів необхідно визначити, яким чином їх буде знищено: спалено або розмочено.

Розглянемо необхідне обладнання, яке застосовують під час спалювання піротехнічних виробів:

– спеціально обладнаний майданчик з інженерними спорудами для безпечної роботи персоналу і безпеки оточуючих;
– термітні шашки, електрозапалювачі промислового зразка, джерела живлення, мережа електропроводів, пульти управління тощо;

– стаціонарні або пересувні засоби пожежогасіння (помпи, гідранти, брандспойти, вогнегасники різних видів, шанцевий інструмент, багри, ломи, брезентові ковдри тощо);

– засоби оповіщення і зв'язку;

– засоби медичного забезпечення (аптечки, знеболювальні препарати тощо);

– додаткові засоби і матеріали (таблички, прапорці, ліхтарики, спецодяг, попереджувальні знаки тощо);

– транспортні засоби.

У разі застосування методу розмочування піротехнічних виробів побутового призначення необхідно мати:

– резервуар (ємність) з різних матеріалів, що за розміром має бути більшим за виріб, який підлягає утилізації;

– обладнання та матеріали (мотузка, гаки, багри, лопати, сокири тощо);

– тара для утилізованого виробу (бідон, ванночка, бочка, різні ємності тощо);

– протипожежні засоби (лом, багор, сокира, кошма, вогнегасник тощо);

– медичні засоби;

– засоби зв'язку та оповіщення;

– транспортні засоби;

– додаткові засоби (захисна стрічка, вказівні та попереджувальні таблички тощо).

3. Утилізація побутових піротехнічних виробів

Знищення непридатних піротехнічних виробів побутового призначення споживач має проводи відповідно до інструкції щодо експлуатації від виробника.

Знищення непридатних піротехнічних виробів побутового призначення на підприємствах, в установах, діяльність яких пов'язана з обігом піротехнічних виробів, мають проводити під керівництвом керівника робіт і персоналу, який має єдину книжку підривника або посвідчення піротехніка, а також стаж роботи піротехніка не менше двох років. Утилізацію непридатних виробів мають здійснювати за письмовим наказом керівника підприємства/установи шляхом спалювання або розмочування піротехнічного виробу відповідно до вимог технічних умов.

Якщо утилізацію непридатних виробів здійснюють шляхом спалювання, то цю процедуру мають проводити на спеціальному майданчику, що має природні перешкоди, які обмежують розліт уламків, а також на безпечній відстані від споруд і лісосмуги. Радіус

небезпечної зони під час утилізації непридатних побутових піротехнічних виробів визначають відповідно до його технічних умов. Зокрема, у межах цієї зони повинні бути відсутні будівлі та споруди, лінії електромереж, магістральні нафтопроводи й газопроводи. Під час утилізації виробів стороннім особам заборонено перебувати на території майданчика, а персонал має перебувати на безпечній відстані або в укритті.

Знищення непридатних побутових піротехнічних виробів можуть здійснювати на договірних засадах організації, які мають дозвіл на цей вид діяльності, а також Департамент вибухотехнічної служби Національної поліції України.

Вимоги Тимчасових правил транспортування, зберігання і застосування феєрверочних виробів з утилізації непридатних виробів

1. Непридатні вироби знищують на спеціальному майданчику. Краще обирати таку місцевість, де наявні природні перешкоди (яри, балки тощо), що обмежать розліт елементів піротехнічного виробу.

2. Навколо не має бути будівель, неприбраних сільськогосподарських угідь або легкозаймистих матеріалів, а також ліній електропередачі та зв'язку. На майданчику заборонено бути присутніми стороннім особам. Відстань від будівель, легкозаймистих матеріалів і ліній електропередачі тощо повинна становити не менше ніж 500 м.

3. Під час знищення непридатних виробів всі задіяні в цьому процесі особи мають перебувати на безпечній відстані або в укритті.

4. До знищення виробів і елементів допускають осіб, які вміють поводитися з виробами і мають відповідне посвідчення.

5. Для знищення виробів застосовують спеціальну термітну шашку в картонній оболонці з електрозапалювачем промислового виготовлення.

6. Знищують вироби методом, зазначеним в інструкції, розробленій відповідно до Тимчасових правил і в інструкції щодо експлуатації конкретного виробу, розробленій виробником.

7. Термітну шашку розміщують між виробами. Вироби разом із шашкою пов'язують тасьмою або шпагатом.

8. Якщо знищують один виріб, то шашку прикріплюють так само, як і до групи виробів.

9. Термітну шашку запалюють з безпечної відстані/укриття.

10. Якщо під час запуску виріб не вийшов з мортири, то діють таким чином:

– не раніше ніж через 15 хв підходять до труби-мортири і оглядають виріб. Під час огляду та перевірки пускових труб-мортир надягають захисні окуляри;

– викопують мортиру і, нахиливши її, витягують виріб, який має виходити з мортири під дією власної ваги;

– якщо виріб не вийшов, то мортиру закопують на 1/3 в ґрунт на майданчику знищення;

– до електрозапалювача термітної шашки під'єднують дроти, а шашку на тасьмі (шпагаті) обережно вміщують в мортиру, переконавшись в тому, що вона опустилася на оболонку виробу;

– з безпечної відстані/укриття запалюють термітну шашку.

11. Піротехнічні елементи, які не спрацювали, знищують таким чином:

– термітну шашку розміщують на папері, куди обережно кладуть піротехнічні елементи;

– шашку запалюють з безпечної відстані/укриття.

12. Під час підключення дротів електромережі до електрозапалювача необхідно завжди перевіряти відсутність струму в мережі. Кінці дроту мають бути закорочені.

13. Після знищення будь-якого виробу майданчик потрібно оглянути. На ньому не повинно бути незгорілих елементів. Якщо такі буде виявлено, то їх необхідно знищити вищезазначеним чином.

Розглядаючи способи утилізації піротехнічних виробів, елементів, а також сумішей, викладені в Тимчасових правилах обороту в Україні побутових піротехнічних виробів і Тимчасових правилах транспортування, зберігання і застосування феєрверочних виробів, необхідно зазначити, що утилізацію непридатних піротехнічних виробів і сумішей, а також тих, які не спрацювали, мають виконувати фахівці вибухотехнічних підрозділів Експертної служби МВС України на спеціально обладнаних вибухотехнічних полігонах із залученням медичного персоналу, який у разі потреби зможе надати першу медичну допомогу з подальшою госпіталізацією потерпілих. Ці полігони мають бути обладнані необхідним устаткуванням, запасом води, перебувати далеко від населених пунктів, ліній електропередач, нафто-, газопроводів, лісових масивів, заправних станцій тощо.

Утилізацію піротехнічних виробів побутового призначення і піротехнічних сумішей, як виняток, можуть здійснювати фахівці піротехніки-демонстратори, які пройшли спеціальну підготовку в галузі застосування піротехнічних виробів, мають практичні навички щодо поводження з піротехнічними виробами та сумішами, на спеціально обладнаних майданчиках. В їхньому арсеналі має бути підготовлене технічно справне спеціальне обладнання та пристрої, протипожежні засоби, а також медична аптечка. До того ж, вони

мають забезпечити безпеку оточуючих і не допустити псування майна і завдання шкоди навколишньому середовищу.

Заборонено одночасно знищувати (утилізувати) піротехнічні вироби і суміші у великих кількостях і обсягах, оскільки не всі вироби підлягають знищенню в повному обсязі. Таким чином, для дотримання вимог безпечної утилізації піротехнічних виробів (незалежно від їх призначення), а також піротехнічних сумішей необхідно їх утилізувати невеликими партіями аж до поштучного знищення. Попри те, що у Тимчасових правилах обороту в Україні побутових піротехнічних виробів, одним зі способів утилізації є підпал, маючи значний практичний досвід, вважаємо, що підпал непридатних піротехнічних виробів і піротехнічних сумішей неприпустимим.

Найбільш простим і менш небезпечним способом для утилізації піротехнічних виробів побутового призначення є розмочування.

Для утилізації непридатних піротехнічних виробів за допомогою розмочування необхідно:

– помістити непридатний піротехнічний виріб у ванночку (бажано розміром не менше ніж 1000х1000х800 мм) на бік, щоб у процесі подальшого заповнення рідиною, вона поступово заповнювала стовбури, витісняючи повітря;

– наповнити ванночку з непридатним виробом рідиною (температура рідини – 50–70 ^{o}C);

– витримати час розмочування непридатного піротехнічного виробу (6–8 год);

– зібрати розмочений піротехнічний виріб (кашку) та викинути на смітник.

Складним процесом є утилізація піротехнічних виробів побутового призначення, які не спрацювали або частково не спрацювали, адже це збільшує ймовірність їх спрацьовування під час утилізації. Таким чином, потрібно суворо дотримуватись вимог інструкції заводу-виробника, щоб уникнути завдання шкоди людям і навколишньому середовищу.

Якщо піротехнічний виріб не вистрілив з пускового каналу (мортири) або спеціального обладнання, верстата, кондуктора тощо, то потрібно забезпечити його подальше надійне зберігання:

1) підходити до піротехнічного виробу, який не спрацював (або спрацював частково), можна не раніше ніж через 3–5 хв. Перед цим його необхідно дистанційно зрушити з місця підручним засобами (палиця, камінь, мотузка з гаком тощо);

2) покласти піротехнічний виріб у резервуар (ванночку). Бажано унеможливити контакт піротехнічного виробу з руками фахівців, тобто застосувати багор, жердину, просто довгу палицю з мотузкою і гачком;

3) заповнити ванночку з виробом рідиною так, щоб вона покрила непридатний для використання піротехнічний виріб на 10–15 см;

4) залишити піротехнічний виріб для розмочування у ванночці на 6–8 год;

5) вилучити залишки піротехнічного виробу з ванночки і вивезти на звалище.

Недотримання хоча б одного з пунктів цього алгоритму утилізації непридатних виробів побутового призначення може призвести до травм фахівців, псування майна і завдання шкоди навколишньому середовищу.

Потрібно запам'ятати, що утилізацію побутових піротехнічних виробів заборонено проводити в приміщеннях, майстернях, майданчиках поблизу торгових точок, у місцях скупчення людей, лікарень, дитячих майданчиків та установ, будинків для людей похилого віку, церков, ліній електропередачі, легкозаймистих матеріалів, будівель і споруд.

Для виконання утилізації обов'язково повинні бути наявні:

– інструкції щодо безпечної утилізації непридатних піротехнічних виробів, затверджені керівником підприємства, установи, організації;

– наказ, розпорядження керівника на проведення відповідних робіт;

– інструкція щодо дій персоналу в разі виникнення нештатної ситуації;

– підготовлені технічно справні засоби пожежогасіння, засоби зв'язку, аптечка, спеціальне обладнання та приладдя, автомобіль.

У складі команди з утилізації непридатних піротехнічних виробів побутового призначення в обов'язково має бути хоча б один фахівець, який може надати першу медичну допомогу. Склад команди зі знищення непридатних піротехнічних виробів повинен становити не менше 2–3 осіб.

Висновок

Найбільш небезпечним процесом у піротехнічній діяльності є утилізація непридатних виробів.

Таким чином, утилізація непридатних побутових піротехнічних виробів вимагає від фахівців піротехніків точного виконання вимог інструкцій щодо експлуатації та утилізації виробів, розроблених заводом-виробником.

Необхідно зауважити, що утилізацію непридатних піротехнічних виробів побутового призначення мають здійснювати фахівці вибухотехнічних підрозділів Експертної служби МВС України.

Такі дії необхідно проводити на спеціально обладнаному вибухотехнічному полігоні або на спеціально обладнаних майданчиках за межами населеного пункту, на технічно справному спеціальному обладнанні. Фахівці-піротехніки повинні мати засоби пожежогасіння і зв'язку.

Під час утилізації мають бути присутні представники медичного або обслуговуючого персоналу, які можуть надати першу допомогу.

Завдання для самоконтролю

1. Перелічіть фактори, що визначають непридатність піротехнічного виробу до роботи.
2. Назвіть спеціальне устаткування, яке застосовують для утилізації піротехнічних виробів.
3. Зазначте, яке обладнання застосовують під час утилізації піротехнічних виробів.
4. Опишіть процес утилізації піротехнічних виробів шляхом спалювання.
5. Висвітліть процес утилізації піротехнічних виробів шляхом розмочування.
6. Назвіть загальні заходи безпеки під час утилізації піротехнічних виробів.
7. Визначте необхідні вимоги до виконавця утилізації піротехнічних виробів.
8. Наведіть вимоги до майданчика, на якому знищують піротехнічні вироби.
9. Зазначте, яка документація необхідна для утилізації піротехнічних виробів.

ЛЕКЦІЯ 4
Заходи безпеки під час виникнення нештатних ситуацій

План

1. Вимоги до персоналу, що здійснює продаж піротехнічних виробів побутового призначення.
2. Дії персоналу в разі виникнення нештатних ситуацій.
3. Заходи пожежної безпеки.

Література

1. Правила дорожнього перевезення небезпечних вантажів [Електронний ресурс] : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26 лип. 2004 р. № 822. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1040-04. – Назва з екрана.

2. Тимчасові правила обігу в Україні побутових піротехнічних виробів [Електронний ресурс] : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 23 груд. 2003 р. № 1649. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0263-04. – Назва з екрана.

3. Про затвердження Технічного регламенту піротехнічних виробів [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету міністрів України від 3 серп. 2011 р. № 839. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/839-2011-%D0%BF. – Назва з екрана.

4. Фатеев В. М. Пиротехника : пособие / В. М. Фатеев, С. М. Лапин, Е. О. Давыдова. – Киев : Пульсары, 2006. – Ч. 3 : Меры безопасности. – 172 с.

5. Фатеев В. М. Піротехніка / В. М. Фатеев, Л. И. Таборов, Ю. П. Приходько. – Киев : Аграр Медиа Групп, 2012. – Ч. 7 : Довідник.

Вступ

Наприкінці XX – на початку XXI століття піротехніка розвиватися бурхливими темпами. Не лише в Китаї, а й у країнах Європи почали будувати підприємства з виробництва піротехнічних виробів і мережу торгових підприємств з реалізації цієї продукції. Порушення вимог нормативно-правових актів, положень і технологічного процесу піротехнічної діяльності – одна з причин виникнення надзвичайних ситуацій під час піротехнічної діяльності. Люди отримують травми, а іноді гинуть, однак не лише від впливу вогню і ударної хвилі, а через паніку, що виникає на місці аварійної ситуації.

У цій лекції буде розглянуто питання щодо дій персоналу під час виникнення нештатних ситуацій.

1. Вимоги до персоналу, що здійснює продаж піротехнічних виробів побутового призначення

З огляду на те, що піротехнічні вироби побутового призначення є пожежо- і вибухонебезпечними, робота з ними потребує особливої обережності. Персонал, який здійснює продаж піротехнічних виробів, а також його транспортування, зберігання, виконує вантажно-розвантажувальні операції має виконувати певні вимоги.

1. Керівництво процесом підготовки і продажу побутових піротехнічних виробів покладають на особу, визначену наказом, розпорядженням керівника організації, установи, підприємства, яка пройшла спеціальне навчання у вищих навчальних закладах МВС України. Цей співробітник має раз на місяць проводити інструктаж продавців побутових піротехнічних виробів, про що роблять відмітку в журналі проведення інструктажів, а йому надають довідку.

2. Працівники суб'єкта господарювання, які здійснюють продаж побутових піротехнічних виробів, мають знати інструкції щодо застосування (експлуатації) та вимоги безпеки під час зберігання наявних у продажу виробів, проходити спеціальне навчання, перевірку знань й інструктажі з питань пожежної безпеки, охорони праці та специфічних питань стосовно реалізації, зберігання і поводження з побутовими піротехнічними виробами, про що роблять відмітку у відповідних журналах.

3. Суб'єкти господарювання, які здійснюють продаж побутових піротехнічних виробів, зобов'язані дотримуватись прав споживачів, визначених Законом України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 року № 1023-XII, а також керуватися Порядком провадження торговельної діяльності та правилами торговельного обслуговування населення, Правилами продажу непродовольчих товарів, іншими нормативно-правовими актами, які регламентують торговельну діяльність.

4. До робіт із навантаження, розвантаження та транспортування побутових піротехнічних виробів допускають осіб не молодше 18 років з освітою не нижче 10 класів, які пройшли навчання за спеціальним курсом піротехнічної діяльності, склали іспит зі знання правил пожежної безпеки та основних положень щодо правильного застосування піротехнічних виробів побутового призначення.

5. Повторну перевірку знань фахівців з організації піротехнічної діяльності має проводити комісія. Така перевірка також має відбуватися під час виявлення порушень фахівцем з організації піротехнічної діяльності вимог Тимчасових правил обігу в Україні побутових піротехнічних виробів. У такому разі, цього фахівця усувають від організації проведення піротехнічної діяльності для

перевірки знань. Осіб, які не склали іспити, позбавляють свідоцтва про закінчення спеціального навчання. Вони можуть бути допущені до складання іспитів кваліфікаційної комісії не раніше, ніж через шість місяців.

6. Особи, які розпочали роботу за своєю кваліфікацією в організації піротехнічної діяльності після довгої перерви (понад один рік), можуть бути допущені до самостійної роботи лише після повторного семиденного практичного стажування та іспиту кваліфікаційної комісії.

7. Завідувачі складів можуть призначати осіб, які мають право керувати роботами з організації та проведення піротехнічної діяльності, а також осіб, які мають середню технічну освіту за спеціальністю технолога-піротехніка.

8. На пересувних складах феєрверочних виробів відповідальність за збереження виробів покладена на працівників охорони, шофера та інших осіб, які пройшли спеціальну підготовку.

9. Комірником складу феєрверочних виробів може бути особа, яка пройшла спеціальну підготовку, отримала посвідчення та пройшла п'ятиденне стажування на цій посаді. До обов'язків комірника належить приймання феєрверків, що надходять на склад, видавання і ведення обліку.

Вимоги до екіпажу транспортного засобу, що здійснює перевезення небезпечних вантажів

До керування транспортними засобами, які перевозять небезпечні вантажі, допускають водіїв, які мають стаж безперервної роботи водієм не менше трьох років, посвідчення на право керування транспортними засобами відповідної категорії, а також пройшли спеціальне навчання, вступний інструктаж і медичний контроль.

Під час перевезення небезпечного вантажу водієві заборонено відхилятися від визначеного маршруту. На транспортних засобах, що перевозять небезпечні вантажі, заборонено перебувати стороннім особам. Кожен член екіпажу транспортного засобу має вміти користуватися протипожежними засобами і засобами надання домедичної допомоги.

Водію та членам екіпажу транспортного засобу заборонено:

– відкривати паковання, що містить небезпечні речовини і вироби;

– входити у транспортний засіб з освітлювальними приладами, дія яких передбачає наявність відкритого полум'я. До того ж, освітлювальні прилади повинні бути без відкритих металевих поверхонь, здатних створювати іскроутворення;

– використовувати вогонь чи відкрите полум'я поблизу транспортного засобу, в якому перевозять вироби і речовини 1 класу небезпеки;

– курити поблизу та всередині транспортних засобів під час проведення вантажно-розвантажувальних операцій.

Водій транспортного засобу, який перевозить небезпечні вантажі, у разі ДТП або вимушеної зупинки повинен негайно повідомити про це сам або вжити відповідних заходів, визначених у Правилах дорожнього руху та інструкціях.

2. Дії персоналу в разі виникнення нештатних ситуацій

Попри те, що фахівці, які виконують піротехнічну діяльність, переважно вивчили і знають основні вимоги заходів безпеки під час організації реалізації піротехнічних виробів побутового призначення, можуть виникати різні нестандартні ситуації, що призводять до пожежі. Так, щороку в пожежах, які виникають в результаті порушень правил реалізації побутових піротехнічних виробів, травми і каліцтва отримують сотні громадян України. Таким чином, важливо навчити персонал правильно діяти в разі виникнення надзвичайної ситуації під час реалізації, зберігання та транспортування піротехнічних виробів побутового призначення.

Розглянемо декілька типових ситуацій, які можуть виникнути:

а) у процесі транспортування піротехнічних виробів;

б) під час зберігання піротехнічних виробів;

в) у торговому залі магазину.

Ситуація № 1. Пожежа в процесі транспортування піротехнічних виробів.

Одним із важливих видів піротехнічної діяльності є перевезення побутових піротехнічних виробів автомобільним транспортом. У разі виникнення пожежі в автомобілі під час перевезення побутових піротехнічних виробів необхідно:

– оглянути вогнище (місце) виникнення пожежі, усвідомити небезпеку та визначити задум (послідовність) власних дій;

– вжити всіх заходів для локалізації вогнища (місця) виникнення пожежі за допомогою первинних засобів пожежогасіння (вогнегасників, піску, лопат, багрів тощо), якщо це не загрожує життю водіїв. Якщо пожежу неможливо локалізувати, то потрібно вжити всіх заходів для евакуації автомобіля з проїжджої частини і дорожнього полотна на безпечну відстань (більше 150 м від земляного полотна дороги) від будівель, споруд, легкозаймистих матеріалів, лікарень, дитячих установ, ліній електропередачі тощо;

– попередити оточуючих про небезпеку, огородити автомобіль з палаючими піротехнічними виробами;

– повідомити Дорожну службу Національної поліції України;

– викликати пожежну службу;

– надати домедичну допомогу, якщо є постраждалі, викликати у разі потреби бригаду швидкої медичної допомоги;

– повідомити про подію керівництво організації, підприємства і повідомити за необхідності комунальні служби;

– діяти відповідно до вказівки керівництва та інструкції з безпеки (аварійної картки).

Письмова інструкція в разі ДТП або надзвичайної ситуації під час перевезення піротехнічних виробів побутового призначення повинна мати такий вигляд.

Інструкція на випадок аварії чи надзвичайної ситуації

1. Вантаж.

Вказують найменування вантажу або групи вантажів, які характеризуються однаковими видами небезпеки, клас небезпеки та номер ООН, а для групи вантажів – номер ООН вантажів, які стосуються цієї інструкції.

Опис вантажу, обмежений вказівкою, наприклад, фізичного стану з уточненням кольору та запаху для поліпшення визначення моменту його пошкодження.

2. Характер небезпеки.

Надають стислий перелік видів небезпеки:

– основна небезпека;

– види додаткової небезпеки, охоплюючи можливі додаткові ефекти і види небезпеки для навколишнього середовища;

– реакція в результаті впливу вогню або нагрівання (розкладання, вибух, виділення токсичних газів);

– у відповідних випадках необхідно вказувати, що вантаж вступає в небезпечну реакцію з водою.

3. Індивідуальний захист.

Перераховують засоби індивідуального захисту, призначені для застосування водієм.

4. Загальні заходи безпеки:

а) вимкнути двигун;

б) не використовувати відкриті джерела світла, не курити;

в) розставити попереджувальні знаки на дорозі та попередити інших учасників дорожнього руху;

г) сповістити людей, які перебувають поблизу, про небезпеку і рекомендувати їм не заходити з підвітряної сторони.

5. Додаткові та спеціальні заходи, до яких вдається водій.

Водій отримує інструкції щодо дій в разі незначного витікання або висипання вантажу з метою запобігання попередження його подальшого збільшення, якщо це можливо здійснити без ризику для водія. Також він отримує обладнання, необхідне для вжиття заходів щодо первинної ліквідації наслідків аварії залежно від класу небезпеки вантажів (наприклад, совкова лопата, контейнер для вантажів, які можуть протекти або розсипалися).

6. Пожежа.

Водій отримує інформацію на випадок пожежі: має бути визначено, що водій не має боротися з пожежею, якщо вогонь охоплює небезпечний вантаж.

7. Перша допомога.

Водій отримує інформацію на випадок контакту з вантажем.

Ситуація № 2. Пожежа на складі.

Під час виникнення пожежі в місцях зберігання піротехнічних виробів побутового призначення необхідно:

– діяти відповідно до інструкції з пожежної безпеки та пам'ятати, що від правильних і чітких дій залежить життя людей і збереження приміщень;

– викликати пожежну службу, повідомити чергову частину ДСНС України, комунальні служби;

– якщо є потерпілі, то необхідно надати їм домедичну допомогу, викликати швидку допомогу;

– повідомити керівництво підприємства, складу про те, що сталося, а далі діяти за вказівкою;

– вжити заходи щодо локалізації місця пожежі, нерозповсюдження вогню в інші місця та приміщення;

– організувати евакуацію людей згідно з планом евакуації.

Ситуація № 3. Пожежа в торговому залі магазину.

Найбільш непередбачувана ситуація може виникнути в торговому залі магазину з продажу побутових піротехнічних виробів, коли там перебувають покупці. Зазвичай виникає паніка, через що володіти ситуацією досить складно. Головним завданням в такому разі є запобігти паніці, евакуювати людей, надати допомогу постраждалим.

Розглянемо ситуацію, коли пожежа виникла в торговому залі магазину. Необхідно:

– негайно евакуювати покупців відповідно до плану евакуації;

– надати домедичну допомогу постраждалим, якщо такі є, викликати бригаду швидкої медичної допомоги;

– викликати пожежну службу;

– повідомити керівництво магазину і діяти за його вказівкою;

– повідомити поліцію та служби комунального господарства;

– вжити заходів щодо локалізації пожежі, не піддаючи небезпеці життя оточуючих;

– огородити місце пожежі, вжити заходів щодо запобігання поширенню вогню в інші приміщення, а також на інших полицях та стелажах;

– за можливості перенести продукцію, яка залишилася неушкодженою в безпечне місце;

– відключити електроенергію та газопровід, щоб не погіршити ситуацію.

Отже, у разі виникнення надзвичайної ситуації потрібно запобігти паніці, діяти суворо відповідно до вимог інструкцій про заходи пожежної безпеки та дій під час надзвичайних ситуацій.

Запропоновано загальний алгоритм дій персоналу з обслуговування в разі виникнення нештатних ситуацій у сфері обігу піротехнічних виробів побутового призначення (під час зберігання, транспортування та реалізації):

– усвідомити ступінь небезпеки надзвичайної ситуації, що виникла;

– локалізувати пожежу, перешкодити проникненню вогню до місць зберігання піротехнічних виробів;

– викликати пожежну службу;

– евакуювати людей;

– надати домедичну допомогу постраждалим, якщо такі є, викликати бригаду швидкої медичної допомоги;

– повідомити керівництво магазину, складу, підприємства про виникнення надзвичайної ситуації та діяти далі за вказівкою;

– повідомити поліцію, служби комунального господарства;

– відключити електроенергію та газопостачання;

– огородити місце пожежі;

– за можливості вилучити і евакуювати піротехнічні вироби, що залишилися неушкодженими;

– діяти відповідно до інструкцій з пожежної безпеки та щодо дій під час виникнення надзвичайних ситуацій.

3. Заходи пожежної безпеки

Продукти згорання піротехнічних виробів можуть чинити шкідливий вплив на людей і навколишнє середовище. Передчасне спрацювання піротехнічних виробів можуть викликати зовнішні

фактори (удар, нагрівання, електромагнітне випромінювання, детонаційний імпульс тощо) або, якщо їх рівні є вищими за гранично допустимі. У такому разі горіння може переходити у вибух з супутніми ударною хвилею і розльотом частинок конструкцій (уламків), а також елементів заряду.

Піротехнічні вироби, призначені для вільного продажу населенню, обов'язково повинні продаватись разом з інструкцією щодо застосування, яка разом з текстом, нанесеним на виріб (споживче паковання) містить також:

– обмеження відповідно до технічних умов щодо застосування виробу;

– способи безпечної підготовки, запуску та утилізації (за необхідності);

– заходи щодо запобігання займанню піротехнічних виробів і спричиненню пожеж від них;

– гарантійний термін і дату виготовлення або термін придатності;

– попередження про небезпеку виробу;

– реквізити виробника;

– інформацію щодо сертифікації та інші відомості.

Виконання вимог інструкції щодо застосування піротехнічних виробів забезпечить значну ймовірність уникнення надзвичайних ситуацій під час організації піротехнічної діяльності.

Одним з головних факторів уникнення нештатних ситуацій під час організації піротехнічної діяльності є правильне зберігання піротехнічних виробів. Так:

– зберігання піротехнічних виробів на складах різного призначення (постійного і тимчасового зберігання, витратні склади), в складських приміщеннях магазинів, на оптових базах має бути організовано залежно від групи небезпеки. За короткочасного зберігання виробів дозволено використовувати пересувні склади (спеціально обладнані автомобілі, причепи до автомобілів тощо, які встановлюють на безпечній відстані від житлових, громадських будівель та місць скупчення людей);

– усі склади постійного і тимчасового зберігання піротехнічних виробів мають бути прийняті в установленому порядку комісією організації за участі органів пожежного нагляду, а за необхідності також уповноваженою експертною організацією, з оформленням акта, де вказують місцезнаходження, категорію і розрахункові показники завантаженості складу загалом і кожного його відділу окремо;

– норми завантаження повинні бути узгоджені з органами пожежного нагляду не мають перевищувати для:

- складів постійного зберігання – 200 т;

- складів тимчасового зберігання – 100 т;
- витратних складів – 2 т;
- складських приміщень торговельних організацій – 2 т;
- підсобних приміщень торговельних організацій – не більше ніж по одному заводському пакуванню кожного найменування піротехнічних виробів, які реалізовують, але не більше 500 кг;
- торгових залів магазинів – не більше ніж по одному заводському пакуванню кожного найменування піротехнічних виробів, які реалізовують, але не більше 50 кг;

– склади постійного і тимчасового зберігання мають бути надійно захищені від несанкціонованого проникнення. Підлога в складах має бути виконана відповідно до вимог пожежної безпеки щодо облаштування підлог промислових будівель з негорючих матеріалів, які виключають іскроутворення. Двері сховища повинні відкриватися назовні. Вікна мають бути обладнані міцними металевими гратами. Скло вікон, які виходять на сонячну сторону, потрібно зафарбувати білою фарбою;

– штучне освітлення складів постійного зберігання має бути зовнішнім. Заборонено встановлювати чергове освітлення, штепсельні розетки в приміщеннях складів, а також використовувати газові плити, електронагрівальні прилади;

– електрообладнання складів після закінчення його застосування в нічний час доби потрібно знеструмлювати. Апарати, призначені для відключення від електроживлення, мають бути розміщенні поза складським приміщенням на стіні або окремих опорах, вмонтовані в шафу або ніші з пристроями для пломбування та закривання на замок;

– у разі розміщення різних видів піротехнічних виробів на території одного складу необхідно враховувати їх сумісність;

– усі операції, пов’язані з розкриттям тари, перевіркою її справності та дрібним ремонтом, розфасуванням або перепакуванням продукції мають проводитись в приміщеннях ізольованих від місця зберігання;

– усі вироби, що надходять до сховища, дозволено зберігати лише в пакованні, що відповідає нормативній документації. Розбиті ящики для розміщення виробів у сховищі необхідно обов’язково замінювати на цілі;

– паковання з виробами потрібно зберігати у штабелях або на стелажах. Таке розміщення повинно забезпечувати огляд і безперешкодне їх вилучення, а також доступ до вентиляції. Ящики необхідно складати кришками вгору. Під нижніми рядами роблять настил з дощок для забезпечення циркуляції повітря;

– складські приміщення мають бути обладнані ручними засобами або автоматичними установками пожежогасіння.

Номенклатуру засобів пожежогасіння та їх розміщення необхідно узгоджувати з органами пожежного нагляду;

– у разі виникнення пожежі на складі працівники, які там перебувають, зобов'язані вжити заходів щодо гасіння та запобігання подальшому поширенню вогню, викликати пожежну службу;

– якщо неможливо запобігти поширенню пожежі на інші паковання з піротехнічними виробами, то всі люди повинні бути евакуйовані на безпечну відстань;

– зовнішнє пожежогасіння складів і їх території має бути передбачено від колектора водопровідної мережі або пожежних водойм зі зручними під'їздами до них пожежних машин. Порядок залучення техніки для гасіння пожеж визначають відповідно до розкладу виїздів і плану залучення сил і засобів для гасіння пожеж, затвердженого органом місцевого самоврядування;

– у кожному сховищі має бути вивішено норми завантаження складів, інструкції щодо правил безпечного зберігання виробів, проведення робіт на складах і пожежної безпеки;

– ремонт складів і устаткування можна робити лише з дозволу керівника організації або його заступника із зазначенням усіх запобіжних заходів і після повного видалення зі сховища піротехнічних виробів. Роботи із застосуванням відкритого вогню допускають у виняткових випадках. Курити на території складів заборонено;

– вантажно-розвантажувальні роботи і транспортування піротехнічних виробів на транспортному засобі потрібно здійснювати відповідно до вимог і правил пожежної безпеки під час перевезення небезпечних вантажів автомобільним транспортом;

– до місця навантаження і розвантаження допускають лише одну машину, її під'їзд до будівлі сховища здійснюють на відстані не менше ніж 5 м. Усі автомобілі повинні розташовуватись на відстані 100 м від сховища;

– місця навантаження і розвантаження паковань з виробами мають бути обладнані:

- спеціальними пристроями, що гарантують безпечні умови роботи. Ширина трапів повинна становити не менше ніж 1 м, а товщина дощок – 60 мм;
- засобами пожежогасіння та ліквідації аварійних ситуацій (два вогнегасники місткістю не менше ніж 5 л);
- стаціонарним або тимчасовим освітленням;

– під час застосування піднімально-навантажувальних пристроїв маса вантажів не повинна перевищувати 50 % вантажопідйомності пристроїв, які для цього використовують, а вантажно-

розвантажувальні механізми мають бути в справному стані. Необхідно запобігти:

- впливу електричних і механічних іскор на навколишнє обладнання та вантаж, який транспортують;
- взаємодії виробів та їх спорядження, що транспортують, з мастильними матеріалами, робочими рідинами гідросистем, якщо така взаємодія може призвести до займання;
- утворенню місць, недоступних для очищення з метою попередження залежування і защемлення виробів та їх спорядження;

– у разі пошкодження паковання з виробами під час транспортування, продукцію з розбитими пакованнями потрібно зняти з автомобіля і перепакувати. Роботу необхідно виконувати на відстані не менше ніж 50 м від машини і дороги.

Автомобілі для перевезення виробів мають відповідати таким вимогам:

– металеві частини всередині кузова повинні бути закладені деревом або іншими ізоляційними матеріалами (щити, брезент);

– заправляти автомобіль необхідно нормальним збагаченим паливом для уникнення наявності вихлопу;

– автомобіль обладнують стандартними свічками, набором інструментів для ремонту, противідкатними упорами, переносними світильниками у вибухонебезпечному виконанні, аптечкою, яку прикріплюють з лівого боку кабіни, двома знаками з написом «В'їзд заборонено», комплектом ланцюгів проти ковзання, двома порошковими вогнегасниками ємністю не менше ніж 5 л, а також ящиком з піском (повстиною) і лопатою;

– глушник і вихлопна труба мають бути обладнані випускною трубою з іскрогасником із виносом її на праву сторону перед радіатором;

– пальний бак необхідно обладнати металевими нитками з боку передньої та задньої стінок, а з боку днища – металевою сіткою з осередками 10х10 мм. Відстань від пального бака до щитків і сітки має бути не менше ніж 20 мм;

– паливний бак повинен бути віддалений від двигуна, електроприладів та вихлопної труби;

– для покриття відкритих кузовів має бути використана водонепроникна тканина, що погано горить. Після натягнення вона повинна перекривати борт кузова не менше ніж на 200 мм.

Вимоги щодо оснащення об'єктів первинними засобами пожежогасіння

До первинних засобів пожежогасіння належать:

– вогнегасники;

– пожежний інвентар (покривала з негорючого теплоізоляційного полотна, грубої тканини, ящики з піском, бочки з водою, пожежні відра, совкові лопати);

– пожежний інструмент (гаки, ломи, сокири).

Для визначення видів і кількості первинних засобів пожежогасіння потрібно враховувати фізико-хімічні та пожежонебезпечні особливості горючих матеріалів, їх взаємодію з речовинами і матеріалами, а також розміри площ виробничих приміщень, відкритих майданчиків та установок.

Необхідну кількість первинних засобів пожежогасіння визначають окремо для кожного поверху та приміщення. Якщо в одному приміщенні розташовано декілька різних за рівнем пожежної небезпеки виробництв, не відділених одне від одного протипожежними стінами, то всі ці приміщення забезпечують вогнегасниками, пожежним інвентарем та іншими видами засобів пожежогасіння.

Покривала повинні мати розмір не менше як 1х1 м. Вони призначені для гасіння невеликих вогнищ пожежі в разі займання речовин, горіння яких не може відбутися без доступу повітря. У місцях застосування та зберігання легкозаймистих і горючих речовин розміри покривала можуть бути збільшені до величини 2х1,5 м, 2х2 м.

Бочки з водою встановлюють у виробничих, складських та інших приміщеннях і спорудах у разі відсутності внутрішнього протипожежного водогону та за наявності горючих матеріалів, а також на території об’єктів. Їхню кількість в приміщенні визначають з розрахунку установки однієї бочки на 250–300 м^2 площі приміщення. Бочки для зберігання води з метою пожежогасіння відповідно до ГОСТ 12.4.009-83 «ССБТ. Пожежна техніка для захисту об’єктів. Основні види. Розташування и обслуговування» повинні бути місткістю не менше 200 л, а також укомплектовані пожежними відрами ємністю не менше 8 л. Пожежні щити (стенди) встановлюють на території об’єкта з розрахунку установки одного щита (стенда) на 500 м^2. До комплекту засобів пожежогасіння, які розміщують на ньому, належать:

– вогнегасники – 3 шт.;

– ящики з піском – 1 шт.;

– покривало (кошма) 2х2 м – 1 шт.;

– багри – 3 шт.;

– лопати – 2 шт.;

– ломи – 2 шт.;

– сокири – 2 шт.

Ящики для піску повинні мати місткість 0,5 м^3, 1 м^3 або 3 м^3 і бути укомплектовані совковою лопатою.

Висновок

Щодо організації безпечної піротехнічної діяльності необхідно зазначити, що запобігти виникненню надзвичайної ситуації у процесі реалізації побутових піротехнічних виробів можна лише за неухильного виконання вимог керівних документів і нормативно-правових актів.

До того ж, потрібно пам’ятати, що паніка є причиною багатьох трагедій з людськими жертвами, тому її подолання є важливою умовою професійних дій персоналу, що здійснює продаж піротехнічних виробів побутового призначення.

Завдання для самоконтролю

1. Назвіть вимоги до персоналу, що займається продажем піротехнічних виробів.
2. Назвіть вимоги до екіпажу, що перевозить піротехнічні вироби.
3. Згадайте правила зберігання піротехнічних виробів побутового призначення в торговому залі.
4. Згадайте правила зберігання піротехнічних виробів побутового призначення в підсобному приміщенні; на складі.
5. Опишіть дії персоналу під час виникнення пожежі в торговому залі.
6. Опишіть дії персоналу в разі виникнення пожежі на складі.
7. Визначте дії екіпажу транспортного засобу в разі виникнення пожежі під час навантаження або вивантаження піротехнічних виробів.
8. Опишіть дії екіпажу в разі виникнення пожежі під час транспортування піротехнічних виробів.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Європейська Угода про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (ДОПНВ)

Міжнародний документ від 30 вересня 1957 року
(Витяг)

(Приєднання до Європейської Угоди – відповідно до Закону України від 2 березня 2000 року № 1511-III (1511-14)
Документ 994_217, чинний, поточна редакція – від 2 березня 2000 року

Договірні Сторони, прагнучи збільшити безпеку міжнародних дорожніх перевезень, погодилися з нижчезазначеним:

Стаття 1

Для цілей цієї Угоди:

a) термін «транспортні засоби» означає автомобілі, тягачі з напівпричепами, причепи і напівпричепи, що відповідають визначенням, наведеним у статті 4 Конвенції про дорожній рух від 19 вересня 1949 року, за винятком транспортних засобів, що належать збройним силам однієї з Договірних Сторін або перебувають у підпорядкуванні цих збройних сил;

b) термін «небезпечні вантажі» означає речовини і предмети, що не допускаються до міжнародного дорожнього перевезення відповідно до положень додатків A і B або допускаються до неї з дотриманням визначених умов;

c) термін «міжнародне перевезення» означає будь-яке перевезення, здійснене через територію принаймні двох Договірних Сторін за допомогою транспортних засобів, визначених вище, у пункті a.

Стаття 2

1. За умови дотримання положень пункту 3 статті 4 небезпечні вантажі, що не допускаються до перевезення відповідно до додатка A, не повинні бути предметом міжнародних перевезень.

2. Міжнародне перевезення інших небезпечних вантажів вирішується за умови дотримання:

a) передбачених у додатку A вимог, яким повинні відповідати вантажі, зокрема вимог, що стосуються їхньої упаковки та маркування;

b) передбачених у додатку B вимог, що стосуються, зокрема, конструкції, устаткування та руху транспортного засобу, що перевозить вантажі, які розглядаються за умови дотримання розпоряджень, наведених у пункті 2 статті 4.

Стаття 3

Додатки до цієї Угоди є її невід'ємною частиною.

Стаття 4

1. Кожна Договірна Сторона зберігає за собою право регламентувати або забороняти з причин, інших, ніж безпека в дорозі, ввезення на свою територію небезпечних вантажів.

2. Транспортні засоби, що знаходилися в експлуатації на території однієї з Договірних Сторін на час набрання чинності цією Угодою або були здані там в експлуатацію протягом двох місяців після набрання нею чинності, мають право робити протягом трьох років, починаючи з дати набрання чинності, міжнародне перевезення небезпечних вантажів, навіть якщо їхня конструкція й устаткування не цілком задовольняють вимоги, передбачені у додатку B для цього перевезення. Проте цей термін може бути скорочений шляхом включення в додаток B особливих положень.

3. Договірні Сторони зберігають за собою право домовлятися шляхом укладення особливих двосторонніх або багатосторонніх угод про те, що деякі небезпечні вантажі, будь-яке міжнародне перевезення яких забороняється цією Угодою, можуть за деяких умов допускатися до міжнародних перевезень через їхню територію або що небезпечні вантажі, міжнародне перевезення яких дозволяється цією Угодою лише на визначених умовах, можуть бути предметом міжнародних перевезень через їхню територію з дотриманням вимог, менш суворих, ніж ті, що передбачені в додатках до цієї Угоди.

Передбачені в цьому пункті особливі двосторонні або багатосторонні угоди доводяться до відома Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй, який повідомляє про них Договірним Сторонам, що не підписали вищезгаданих угод.

Стаття 5

Перевезення, стосовно яких застосовується ця Угода, продовжують бути предметом внутрішньодержавних або міжнародних розпоряджень, що стосуються загалом дорожнього руху, міжнародних дорожніх перевезень або міжнародної торгівлі.

Стаття 6

1. Країни, що є членами Європейської економічної комісії, і країни, що беруть участь у роботі Комісії з правом дорадчого голосу відповідно до пункту 8 положення про коло відання цієї Комісії, можуть стати Договірними Сторонами цієї Угоди:

a) шляхом її підписання;

b) шляхом її ратифікації після підписання з обмовкою про ратифікацію;

с) шляхом приєднання до неї.

2. Країни, що можуть брати участь у деяких роботах Європейської економічної комісії в плані застосування пункту 11 положень про коло відання цієї Комісії, можуть стати Договірними Сторонами цієї Угоди шляхом приєднання до неї після її вступу в дію.

3. Угода відкрита для підписання до 15 грудня 1957 року. Після цієї дати вона буде відкрита для приєднання.

4. Ратифікація або приєднання провадиться шляхом здавання на збереження Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй відповідного акта.

Стаття 7

1. Ця Угода набуває сили після закінчення одного місяця від того дня, коли число зазначених у пункті 1 статті 6 країн, що підписали її без умови про ратифікацію або здали на збереження акти про ратифікацію, або приєднання, досягне п'яти. Проте правила додатків будуть застосовуватися лише після закінчення шести місяців після набрання чинності Угодою.

2. Для кожної країни, що ратифікує цю Угоду або приєднається до неї після того, як п'ять згаданих у пункті 1 статті 6 країн підпишуть її без умови про ратифікацію або здадуть на зберігання акт про ратифікацію або приєднання, ця Угода набирає чинності після закінчення одного місяця з дня подання на збереження акта про ратифікацію або приєднання зазначеної країни, а правила додатків до Угоди будуть застосовуватися для цієї країни або в той же день, якщо вони вже набрали чинності до цього моменту, або, в іншому випадку, у день, коли вони повинні застосовуватися відповідно до положень пункту 1 цієї статті.

Стаття 8

1. Кожна Договірна Сторона може денонсувати цю Угоду шляхом нотифікації, направленої Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй.

2. Денонсація набирає чинності після закінчення дванадцяти місяців від часу одержання Генеральним секретарем її нотифікації.

Стаття 9

1. Ця Угода втрачає силу, якщо після набрання нею чинності число Договірних Сторін становитиме менше ніж п'ять протягом наступних дванадцяти місяців.

2. У разі укладення всесвітньої угоди, що регламентує дорожнє перевезення небезпечних вантажів, кожне положення цієї Угоди, що суперечить будь-якому положенню всесвітньої угоди, автоматично позбавляється сили в зносинах між сторонами, що беруть участь у цій

Угоді та стали договірними сторонами всесвітньої угоди, рахуючи з дня набрання останньою чинності, і замінює ipso facto відповідним положенням всесвітньої угоди.

Стаття 10

1. Кожна країна може під час підписання цієї Угоди без умови про ратифікацію або під час здавання на збереження свого акта про ратифікацію або приєднання, або ж у будь-який наступний момент заявити шляхом нотифікації, направленої Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй, що ця Угода буде застосовуватися до всіх або до деяких територій, за зовнішні зносини яких вона є відповідальною. Угода і додатки до неї застосовуються до території або територій, зазначених у нотифікації, після закінчення одного місяця з дня одержання цієї нотифікації Генеральним секретарем.

2. Кожна країна, що зробила, відповідно до пункту 1 цієї статті, заяву про поширення дії цієї Угоди на територію, за зовнішні зносини якої вона є відповідальною, може, відповідно до статті 8, денонсувати Угоду стосовно зазначеної території.

Стаття 11

1. Будь-який спір між двома або декількома Договірними Сторонами щодо тлумачення або застосування цієї Угоди повинен за можливості вирішуватися шляхом переговорів між Сторонами, між якими виник спір.

2. Будь-який спір, що не буде вирішений шляхом переговорів, повинен бути переданий на арбітраж за заявою однієї зі спірних Договірних Сторін і тому передається одному або декільком третейським суддям, обраним за спільною згодою спірних Сторін. Якщо протягом трьох місяців із дня заяви про арбітраж спірні Сторони не дійдуть згоди щодо обрання третейського судді або третейських суддів, будь-яка із цих Сторін може звернутися до Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй з проханням призначити одного третейського суддю, якому спір передається на вирішення.

3. Рішення третейського судді або третейських суддів, призначених згідно з пунктом 2 цієї статті, має обов'язкову силу для супротивних Сторін.

Стаття 12

1. Кожна Договірна Сторона може під час підписання або ратифікації цієї Угоди або приєднання до неї заявити, що вона не вважає себе зв'язаною статтею 11. Інші Договірні Сторони не будуть зв'язані статтею 11 стосовно будь-якої Договірної Сторони, що зробила таке застереження.

2. Кожна Договірна Сторона, що зробила застереження відповідно до пункту 1 цієї статті, може в будь-який час зняти її шляхом нотифікації, направленої Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй.

Стаття 13

1. Після закінчення трьох років із дня набрання чинності цією Угодою будь-яка Договірна Сторона може шляхом нотифікації, направленої Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй, просити про скликання конференції для перегляду тексту Угоди. Генеральний секретар сповіщає про це прохання всі Договірні Сторони і скликає конференцію для перегляду Угоди, якщо після закінчення чотирьох місяців із дня відправлення їм зазначеного повідомлення принаймні одна чверть Договірних Сторін повідомлять про те, що вони згодні із цим проханням.

2. Якщо відповідно до пункту 1 цієї статті скликається конференція, Генеральний секретар повідомляє про це всі Договірні Сторони й звертається до них із проханням подати в тримісячний термін пропозиції, які вони бажають внести на розгляд конференції. Генеральний секретар повідомляє всі Договірні Сторони про порядок денний конференції, а також про текст цих пропозицій принаймні за три місяці до відкриття конференції.

3. На будь-яку конференцію, що скликається відповідно до цієї статті, Генеральний секретар запрошує всі країни, зазначені в пункті 1 статті 6, а також країни, що стали Договірними Сторонами відповідно до пункту 2 статті 6.

Стаття 14*

Примітка. У текст пункту 3 статті 14 включено зміну, що набрала чинності 19 квітня 1985 року відповідно до Протоколу, направленого договірним сторонам, як повідомлення про здавання на збереження C.N. 229. 1975. TKEA T1ES-8 від 18 вересня 1975 року.

1. Незалежно від передбаченої в статті 13 процедури перегляду, будь-яка Договірна Сторона може запропонувати одну або декілька поправок у додатки до цієї Угоди. Із цією метою вона направляє текст поправок Генеральному секретарю Організації Об'єднаних Націй. Для того щоб забезпечити відповідність між цими додатками й іншими міжнародними угодами, що стосуються перевезення небезпечних вантажів, Генеральний секретар може також вносити пропозиції про зміни додатків до цієї Угоди.

2. Генеральний секретар повідомляє всім Договірним Сторонам і доводить до відома інших країн, зазначених у пункті 1 статті 6, про будь-яку пропозицію, внесену відповідно до пункту 1 цієї статті.

3. Кожний проект про внесення поправки в додатки буде вважатися прийнятим, якщо після закінчення трьох місяців із дня його відправлення Генеральним секретарем принаймні одна третина Договірних Сторін або п'ять із них, якщо одна третина перевищує це число, не повідомлять у письмовій формі Генерального секретаря про своє заперечення проти запропонованої поправки. Якщо поправка вважається прийнятою, вона набирає чинності для всіх Договірних Сторін після закінчення нового тримісячного терміну, за винятком таких випадків:

a) якщо аналогічні поправки були внесені або, цілком імовірно, будуть внесені в інші міжнародні угоди, передбачені в пункті 1 цієї статті, поправка набирає чинності після закінчення терміну, встановленого Генеральним секретарем, з тим, щоб за можливості дозволити одночасне набрання чинності цією поправкою і поправками, що були внесені або, цілком імовірно, будуть внесені в інші такі угоди; проте цей термін не може бути меншим за один місяць;

b) Договірна Сторона, що подає проект про внесення поправки, може зазначити у своїй пропозиції термін, що перевищує три місяці, для набрання чинності поправки в разі її прийняття.

4. Генеральний секретар повідомляє за можливості без зволікання всім Договірним Сторонам і всім зазначеним у пункті 1 статті шістьом країнам про будь-яке заперечення Договірних Сторін проти запропонованої поправки.

5. Якщо проект про внесення поправок у додатки не вважається прийнятим, але якщо принаймні одна Договірна Сторона, не та, що представила проект, повідомила в письмовій формі Генерального секретаря про свою згоду з проектом, Генеральний секретар скликає в тримісячний термін, що починається після закінчення тримісячного терміна, передбаченого в пункті 3 цієї статті для заперечення проти поправки, нараду всіх Договірних Сторін і всіх країн, зазначених у пункті 1 статті 6. Генеральний секретар може також запросити на цю нараду представників:

a) міжнародних урядових організацій, компетентних у галузі транспорту;

b) міжнародних неурядових організацій, діяльність яких безпосередньо стосується перевезень небезпечних вантажів на території Договірних Сторін.

6. Будь-яка поправка, прийнята понад половиною всіх Договірних Сторін на нараді, скликаній відповідно до пункту 5 цієї статті, набирає чинності для всіх Договірних Сторін у порядку,

встановленому на вищезгаданій нараді більшістю Договірних сторін, що беруть участь у ній.

Стаття 15

Крім передбачених у статтях 13 і 14 нотифікацій Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй повідомляє згаданим у пункті 1 статті 6 країнам, а також країнам, що стали Договірними Сторонами відповідно до пункту 2 статті 6:

a) про підписання і ратифікацію Угоди і приєднаннях до нього відповідно до статтею 6;

b) про дати набрання чинності цією Угодою і додатків до неї відповідно до статті 7;

c) про денонсації відповідно до статті 8;

d) про втрату цією Угодою сили відповідно до статті 9;

e) про нотифікації та денонсації, отримані відповідно до статті 10;

f) про заяви і нотифікації, отримані відповідно до пунктів 1 і 2 статті 12;

g) про прийняття і термін набрання чинності поправок відповідно до пунктів 3 і 6 статті 14.

Стаття 16

1. Протокол про підписання цієї Угоди має такі самі силу, значення і термін дії, що й Угода, невід'ємною частиною якої він є.

2. Крім застережень, внесених до Протоколу про підписання, і тих, що були зроблені відповідно до статті 12, жодних інших застережень до цієї Угоди не припускається.

Стаття 17

Після 15 грудня 1957 року оригінал цієї Угоди буде зданий на збереження Генеральному секретарю Організації Об'єднаних Націй, що надішле завірені копії кожній із країн, зазначених у пункті 1 статті 6.

Засвідчуючи це, ті, що нижче підписалися і належним чином на те уповноважені, підписали цю Угоду.

Здійснено в Женеві тридцятого вересня тисяча дев'ятсот п'ятдесят сьомого року в одному примірнику; текст самої Угоди – англійською і французькою мовами і додатків – французькою мовою, причому обидва тексти самої Угоди є автентичними.

Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй пропонується забезпечити офіційний переклад додатків на англійську мову і прикласти цей переклад до передбачених у статті 17 цієї Угоди засвідчених копій.

Протокол про підписання Європейської Угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (ДОПНВ)

У момент підписання Європейської Угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (ДОПНВ) ті, що нижче підписалися і належним чином уповноважені:

1. Вважаючи, що умови перевезення небезпечних вантажів морським шляхом під час ввезення до Сполученого Королівства або вивезення із цієї країни значно відрізняються від умов, зазначених у додатку А до ДОПНВ, і що в найближчому майбутньому не рекомендується за можливе їх змінити для узгодження їх з умовами ДОПНВ.

Узявши до уваги, що Сполучене Королівство зобов'язалося представити у вигляді поправки до додатка А особливий додаток до нього, що буде містити особливі положення, застосовувані під час дорожніх і морських перевезень небезпечних вантажів між континентом і Сполученим Королівством,

Вирішують, що до набрання чинності цим особливим додатком здійснювані в межах застосування ДОПНВ перевезення небезпечних вантажів під час ввезення в Сполучене Королівство або вивезенні із цієї країни повинні відповідати правилам додатка А до ДОПНВ і, крім того, тим, що діють у Сполученому Королівстві, розпорядженням, що стосуються перевезень небезпечних вантажів морським шляхом;

2. Беруть до уваги зроблену представником Франції заяву, відповідно до якої уряд Французької Республіки, відійшовши від пункту 2 статті 4, зберігає за собою право дозволяти транспортним засобам, експлуатованим на території іншої Договірної Сторони і незалежно від дати їхньої здачі в експлуатацію, робити перевезення небезпечних вантажів на французькій території лише в тому разі, якщо ці транспортні засоби відповідають або вимогам, передбаченим для цих перевезень у додатку В, або умовам, продиктованим для перевезення зазначених вантажів у французьких правилах дорожнього перевезення небезпечних вантажів;

3. Рекомендують, щоб пропозиції про внесення поправок до цієї Угоди або в додатки до неї, зроблені відповідно до пункту 1 статті 14 або пункту 2 статті 13, за можливості попередньо обговорювалися на нараді експертів Договірних Сторін і, у разі потреби, також експертами як інших згаданих у пункті 1 статті 6 Угоди країн, так і міжнародних організацій, зазначених у пункті 5 статті 14 Угоди.

Закон України
«ПРО ПРИЄДНАННЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ УГОДИ ПРО МІЖНАРОДНЕ ДОРОЖНЄ ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ (ДОПНВ)»
від 2 березня 2000 року № 1511-III

(Витяг)

(Відомості Верховної Ради України, 2000, № 13, ст. 116)
Документ 1511-14, чинний, остання версія – від 2 березня 2000 року

Верховна Рада України п о с т а н о в л я є:

Приєднатися від імені України до Європейської Угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (ДОПНВ) 1957 року (994_217).

Голова Верховної Ради України І. Плющ

м. Київ, 2 березня 2000 року
№ 1511-III

Додаток 2

Закон України
«ПРО ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ»
від 6 квітня 2000 року № 1644-III

(Витяг)
(Відомості Верховної Ради України, 2000, № 28, ст. 222)

Документ 1644-14, чинний, поточна редакція – редакція від 28 грудня 2015 року

Цей Закон визначає правові, організаційні, соціальні та економічні засади діяльності, пов'язаної з перевезенням небезпечних вантажів залізничним, морським, річковим, автомобільним та авіаційним транспортом.

Розділ I
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються у такому значенні:

небезпечний вантаж – речовини, матеріали, вироби, відходи виробничої та іншої діяльності, які внаслідок притаманних їм властивостей за наявності певних факторів можуть під час перевезення спричинити вибух, пожежу, пошкодження технічних засобів, пристроїв, споруд та інших об'єктів, заподіяти матеріальні збитки та шкоду довкіллю, а також призвести до загибелі, травмування, отруєння людей, тварин і які за міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, або за результатами випробувань в установленому порядку залежно від ступеня їх впливу на довкілля або людину віднесено до одного з класів небезпечних речовин;

небезпечні речовини – речовини, віднесені до таких класів: клас 1 – вибухові речовини та вироби; клас 2 – гази; клас 3 – легкозаймисті рідини; клас 4.1 – легкозаймисті тверді речовини; клас 4.2 – речовини, схильні до самозаймання; клас 4.3 – речовини, що виділяють легкозаймисті гази при стиканні з водою; клас 5.1 – речовини, що окислюють; клас 5.2 – органічні пероксиди; клас 6.1 – токсичні речовини; клас 6.2 – інфекційні речовини; клас 7 – радіоактивні матеріали; клас 8 – корозійні речовини; клас 9 – інші небезпечні

речовини та вироби; {Абзац третій статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом від 13 травня 2010 року № 2189-VI (2189-17)}

компетентний орган з перевезення небезпечних вантажів – орган, що таким визнається Кабінетом Міністрів України з метою виконання міжнародних договорів України у сфері перевезень небезпечних вантажів;

суб'єкт перевезення небезпечних вантажів – підприємство, установа, організація або фізична особа, які відправляють, перевозять або одержують небезпечні вантажі (відправники, перевізники та одержувачі);

відправник небезпечного вантажу – зазначена в перевізних документах юридична (резидент і нерезидент) або фізична особа (громадянин України, іноземець, особа без громадянства), яка підготовлює та подає цей вантаж для перевезення;

перевізник небезпечного вантажу – юридична (резидент і нерезидент) або фізична особа (громадянин України, іноземець, особа без громадянства), яка здійснює перевезення небезпечного вантажу;

одержувач небезпечного вантажу – зазначена в перевізних документах юридична (резидент і нерезидент) або фізична особа (громадянин України, іноземець, особа без громадянства), яка одержує небезпечний вантаж від перевізника;

перевезення небезпечних вантажів – діяльність, пов'язана з переміщенням небезпечних вантажів від місця їх виготовлення чи зберігання до місця призначення з підготовкою вантажу, тари, транспортних засобів та екіпажу, прийманням вантажу, здійсненням вантажних операцій та короткостроковим зберіганням вантажів на всіх етапах переміщення;

місця зберігання небезпечних вантажів – спеціально обладнані місця, майданчики, складські приміщення та споруди, де зберігаються прийняті до/після перевезення небезпечні вантажі;

маршрути перевезення небезпечних вантажів – залізничні шляхи, автомобільні дороги, внутрішні водні шляхи, морський та повітряний простір, де дозволено рух транспортних засобів, які перевозять небезпечні вантажі;

міжнародне перевезення небезпечних вантажів – перевезення небезпечних вантажів з території України на територію іноземної держави; з території іноземної держави на територію України; транзитом через територію України.

Стаття 2. Законодавство з питань перевезення небезпечних вантажів

Законодавство з питань перевезення небезпечних вантажів складається з цього Закону, інших законів України, міжнародних

договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також інших нормативно-правових актів, що визначають умови перевезення небезпечних вантажів, вимоги до типів та обладнання транспортних засобів, порядку підготовки, перепідготовки, навчання, підвищення та підтвердження кваліфікації працівників, зайнятих перевезенням небезпечних вантажів, порядку одержання дозволів на здійснення зазначених перевезень.

Стаття 3. Сфера дії Закону

Дія цього Закону поширюється на такі види діяльності:

державне управління та державне регулювання безпеки у сфері перевезення небезпечних вантажів;

виконання робіт і надання послуг, пов'язаних з перевезенням небезпечних вантажів;

забезпечення міжнародних зобов'язань у сфері перевезення небезпечних вантажів.

Дія цього Закону не поширюється на перевезення небезпечних вантажів на територіях підприємств, установ та організацій, де ці вантажі виготовляються або утворюються, використовуються або захороняються, та інші передбачені законом випадки.

Стаття 4. Завдання законодавства з питань перевезення небезпечних вантажів

Основними завданнями законодавства з питань перевезення небезпечних вантажів є:

визначення основних принципів та напрямів державної політики у сфері перевезення небезпечних вантажів;

визначення правових засад державного управління та державного регулювання безпеки у сфері перевезення небезпечних вантажів;

установлення прав, обов'язків і відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів.

Стаття 5. Основні напрями державної політики у сфері перевезення небезпечних вантажів

Основними напрямами державної політики у сфері перевезення небезпечних вантажів є:

виконання вимог екологічної, радіаційної і пожежної безпеки, фізичного захисту, захисту здоров'я людей, охорони праці, санітарно-епідемічного благополуччя населення та безпеки руху;

визначення особливостей регулювання підприємницької діяльності з перевезення небезпечних вантажів, установлення критеріїв, норм, правил, вимог до робіт та послуг щодо перевезення

небезпечних вантажів, контроль за додержанням умов перевезення, а також створення системи страхування відповідальності за шкоду, яка може бути заподіяна під час перевезення небезпечних вантажів;

забезпечення соціального захисту працівників, зайнятих перевезенням небезпечних вантажів, та осіб, які постраждали від аварій під час перевезення небезпечних вантажів.

Стаття 6. Стандартизація і сертифікація у сфері перевезення небезпечних вантажів

Стандартизації підлягають загальнотехнічні та організаційно-методичні вимоги, зокрема щодо термінології, класифікації небезпечних вантажів і методів класифікаційних випробувань, пакувань (тари, крупногабаритної тари, контейнерів середньої вантажопідйомності для масових вантажів), контейнерів, цистерн, засобів пакування для перевезення небезпечних вантажів і методів їх випробувань та маркування. В разі дорожнього перевезення відповідність транспортних засобів, обладнання, підготовки водіїв перевіряється територіальними органами Міністерства внутрішніх справ України, з видачею відповідних свідоцтв про допуск до перевезення.

{Частина перша статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом від 23 грудня 2015 року № 901-VIII (901-19)}

Розробка стандартів на всі види продукції та відходи, що належать до небезпечних вантажів, внесення змін до них здійснюються підприємством – виробником небезпечного вантажу. Пакування (тара, крупногабаритна тара, контейнери середньої вантажопідйомності для масових вантажів), контейнери, цистерни та засоби пакування, що можуть за результатами випробувань використовуватися для перевезення зазначеної продукції та відходів, повинні мати сертифікати відповідності. Стандарти, що стосуються дорожнього перевезення небезпечних вантажів, розробляються Міністерством внутрішніх справ України, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері транспорту.

{Частина друга статті 6 із змінами, внесеними згідно із законами від 16 жовтня 2012 року № 5459-VI (5459-17), від 23 грудня 2015 року № 901-VIII (901-19)}

{Зміни до частини другої статті 6 див. в Законі від 20 листопада 2012 року № 5502-VI (5502-17)}

Стандартизація і сертифікація здійснюються відповідно до законодавства України.

{Стаття 6 із змінами, внесеними згідно із Законом від 13 травня 2010 року № 2189-VI (2189-17)}

Розділ ІІ
ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СУБ'ЄКТІВ ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ

Стаття 7. Права та обов'язки відправника у сфері перевезення небезпечних вантажів

Відправник небезпечних вантажів має право на:

одержання у встановленому порядку достовірної інформації про продукцію або відходи, які належать до небезпечних вантажів і подаються ним до перевезення;

передачу небезпечного вантажу перевізнику для перевезення його відповідно до встановленого порядку;

перевезення небезпечного вантажу, поданого для перевезення, у визначений договором (нормативним актом) строк;

відшкодування збитків, що виникли внаслідок втрати чи пошкодження небезпечного вантажу або безпідставної відмови перевізника від прийняття небезпечного вантажу до перевезення.

Відправник небезпечних вантажів зобов'язаний:

здійснювати заходи щодо фізичного захисту, охорони і безпеки небезпечних вантажів до передачі їх перевізнику;

надавати перевізнику необхідні документи з достовірною інформацією про небезпечний вантаж, а в разі дорожнього перевезення – аварійну картку;

забезпечувати підготовку вантажу до відправлення, подавати перевізнику небезпечний вантаж у відповідному пакуванні (тарі, крупногабаритній тарі, контейнерах середньої вантажопідйомності для масових вантажів), контейнері, цистерні та засобі пакування;

{Абзац четвертий частини другої статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом від 13 травня 2010 року № 2189-VI (2189-17)}

забезпечувати у певних випадках фізичний захист, охорону і супроводження небезпечного вантажу під час перевезення;

забезпечувати проведення спеціального навчання, підвищення кваліфікації осіб, які займаються відправленням небезпечних вантажів, та їх медичного огляду;

надавати в установленому порядку необхідну інформацію про відправлення небезпечних вантажів іншим суб'єктам перевезення та органам, зазначеним у статтях 10, 15 і 16 цього Закону;

здійснити в установленому порядку страхування відповідальності на випадок настання негативних наслідків перевезення небезпечних вантажів;

відшкодовувати витрати та збитки, заподіяні внаслідок порушення ним законодавства з питань перевезення небезпечних вантажів.

Стаття 8. Права та обов'язки перевізника у сфері перевезення небезпечних вантажів

Перевізник небезпечних вантажів має право на:

своєчасне одержання небезпечного вантажу разом з відповідними документами з повною інформацією про вантаж;

проведення всебічної передбаченої законодавством перевірки небезпечного вантажу, що приймається до перевезення, та документів на нього; відмову у прийнятті до перевезення небезпечного вантажу у разі невідповідності вантажу або документів на нього встановленим вимогам;

відшкодування збитків, заподіяних йому внаслідок подання відправником недостовірної інформації про вантаж або несвоєчасного прийняття його одержувачем.

Перевізник небезпечних вантажів зобов'язаний:

приймати небезпечні вантажі до перевезення, якщо вантаж і документи на нього відповідають встановленим вимогам;

забезпечувати перевезення небезпечних вантажів у встановленому порядку визначеними транспортними засобами;

у разі дорожнього перевезення розробити та погодити з Державтоінспекцією Міністерства внутрішніх справ України маршрути і режими перевезення небезпечних вантажів; забезпечити своєчасний огляд транспортних засобів у підрозділах Державтоінспекції Міністерства внутрішніх справ України та отримання відповідного свідоцтва про допуск до перевезення небезпечного вантажу; під час перевезення не відхилятися від узгодженого маршруту, додержуватися безпечних умов руху та постійно контролювати стан транспортного засобу і вантажу;

{Абзац четвертий частини другої статті 8 в редакції Закону від 24 вересня 2008 року № 586-VI (586-17)}

перевозити у встановлений строк небезпечний вантаж та передавати його одержувачу;

забезпечувати належне зберігання небезпечного вантажу;

у відповідних випадках здійснювати заходи фізичного захисту і охороняти небезпечний вантаж;

забезпечувати проведення спеціального навчання, підвищення кваліфікації осіб, які здійснюють перевезення небезпечних вантажів, та їх медичного огляду; в разі дорожнього перевезення забезпечувати одержання водіями свідоцтв про допуск до перевезення небезпечних вантажів встановленого зразка після навчання та складання відповідних іспитів в Державтоінспекції Міністерства внутрішніх справ України;

надавати в установленому порядку необхідну інформацію про перевезення небезпечних вантажів іншим суб'єктам перевезення та органам, зазначеним у статтях 10, 15 і 16 цього Закону, в разі дорожнього перевезення – Державтоінспекції Міністерства внутрішніх справ України;

здійснювати в установленому порядку обов'язкове страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків під час перевезення таких вантажів;

{Абзац десятий частини другої статті 8 в редакції Закону від 24 вересня 2008 року № 586-VI (586-17)}

відшкодовувати витрати та збитки, заподіяні внаслідок порушення ним законодавства з питань перевезення небезпечних вантажів.

Стаття 9. Права та обов'язки одержувача у сфері перевезення небезпечних вантажів

Одержувач небезпечних вантажів має право на:

своєчасне одержання небезпечних вантажів разом з документами на них;

відшкодування збитків за втрату, пошкодження, затримку перевезення небезпечного вантажу.

Одержувач небезпечних вантажів зобов'язаний:

своєчасно прийняти небезпечний вантаж, що надійшов на його адресу, та документи на нього;

здійснювати заходи щодо збереження та забезпечення безпеки небезпечних вантажів;

забезпечувати проведення спеціального навчання, підвищення кваліфікації осіб, які займаються прийманням небезпечних вантажів, та їх медичного огляду;

надавати в установленому порядку необхідну інформацію про одержання небезпечних вантажів іншим суб'єктам перевезення та органам, зазначеним у статтях 10, 15 і 16 цього Закону;

здійснити в установленому порядку страхування відповідальності на випадок настання негативних наслідків перевезення небезпечних вантажів;

відшкодовувати витрати та збитки, заподіяні внаслідок несвоєчасного прийняття небезпечних вантажів і порушення ним законодавства з питань перевезення небезпечних вантажів.

Розділ IV
ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ

Стаття 18. Умови перевезення небезпечних вантажів

Умови перевезення небезпечних вантажів визначаються нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність транспорту. У разі відсутності таких актів небезпечний вантаж допускається до перевезення на умовах, встановлених за рішенням органів, зазначених у статтях 13, 15 та 16 цього Закону. В разі дорожнього перевезення небезпечних вантажів умови перевезення встановлюються органами Національної поліції.

{Стаття 18 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 23 грудня 2015 року № 901-VIII (901-19)}

Стаття 19. Вимоги до транспортних засобів, якими перевозяться небезпечні вантажі

Транспортні засоби, якими перевозяться небезпечні вантажі, повинні відповідати вимогам державних стандартів, безпеки, охорони праці та екології, а також у встановлених законодавством випадках мати відповідне маркування і свідоцтво про допущення до перевезення небезпечних вантажів. У разі дорожнього перевезення небезпечних вантажів відповідні свідоцтва, згідно з законодавством, видаються територіальними органами Міністерства внутрішніх справ України.

{Стаття 19 із змінами, внесеними згідно із Законом від 23 грудня 2015 року № 901-VIII (901-19)}

Стаття 20. Документи на перевезення небезпечних вантажів

Перевезення небезпечних вантажів допускається за наявності відповідно оформлених перевізних документів, перелік і порядок подання яких визначається нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність транспорту.

Стаття 21. Фізичний захист і супроводження небезпечних вантажів

Фізичний захист і супроводження небезпечних вантажів здійснюються у порядку, встановленому нормативно-правовими актами з питань перевезення небезпечних вантажів залежно від їх класифікації та виду транспорту, яким вони перевозяться.

Стаття 22. Страхування відповідальності суб’єктів перевезення небезпечних вантажів і працівників, які беруть участь у перевезенні таких вантажів

Відповідальність суб'єктів перевезення небезпечних вантажів підлягає обов'язковому страхуванню у встановленому порядку.

Здоров'я і життя працівників, які беруть участь у перевезенні небезпечних вантажів, підлягають обов'язковому страхуванню від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання у встановленому порядку.

Стаття 23. Ліквідація наслідків аварій, що виникають під час перевезення небезпечних вантажів

Ліквідацію наслідків аварій, що виникають під час перевезення небезпечних вантажів, здійснюють, залежно від категорії аварії та відповідно до плану ліквідації її наслідків, центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері цивільного захисту, та суб'єкти перевезення небезпечних вантажів, інші підприємства, установи та організації, які залучаються до ліквідації наслідків таких аварій, або перевізник самостійно чи із залученням відповідних підприємств, установ та організацій.

{Стаття 23 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 16 жовтня 2012 року № 5459-VI (5459-17)}

Стаття 24. Вирішення спорів, що виникають у сфері перевезення небезпечних вантажів

Спори, що виникають у сфері перевезення небезпечних вантажів, вирішуються відповідно до чинного законодавства.

Стаття 25. Відповідальність у сфері перевезення небезпечних вантажів

За порушення законодавства про перевезення небезпечних вантажів юридичні та фізичні особи несуть відповідальність згідно з законом.

Стаття 26. Міжнародні перевезення небезпечних вантажів і міжнародне співробітництво у сфері перевезення небезпечних вантажів

Міжнародні перевезення небезпечних вантажів здійснюються відповідно до цього Закону та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Якщо міжнародним договором України встановлюються інші правила перевезення небезпечних вантажів, ніж передбачені цим Законом, то застосовуються правила міжнародного договору.

Україна бере участь у міжнародному співробітництві у сфері перевезення небезпечних вантажів відповідно до норм міжнародного права.

Транзит небезпечних вантажів через територію України здійснюється виключно у прямому сполученні одним видом транспорту без перевантаження на інший.

Розділ V
ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

2. До приведення законів України, інших нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом вони застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону.

3. Кабінету Міністрів України протягом шести місяців з дня набрання чинності цим Законом:

підготувати і подати до Верховної Ради України пропозиції про внесення змін до законодавчих актів у зв'язку з прийняттям цього Закону;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність з цим Законом;

відповідно до своєї компетенції забезпечити прийняття нормативно-правових актів, передбачених цим Законом;

забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.

Президент України Л. Кучма
м. Київ, 6 квітня 2000 року
№ 1644–III

Додаток 3

Закон України
«ПРО ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ»
від 12 травня 1991 року № 1023-XII

(Витяг)
(Відомості Верховної Ради УРСР, 1991, № 30, ст. 379)

Документ 1023-12, чинний, поточна редакція –
редакція від 10 червня 2017 року

Цей Закон регулює відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності, встановлює права споживачів, а також визначає механізм їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів.

Розділ I
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

1) безпека продукції – відсутність будь-якого ризику для життя, здоров'я, майна споживача і навколишнього природного середовища за звичайних умов використання, зберігання, транспортування, виготовлення і утилізації продукції;

2) введення продукції в обіг – дії суб'єкта господарювання, спрямовані на виготовлення або ввезення на митну територію України продукції з подальшою самостійною або опосередкованою реалізацією на території України;

3) виконавець – суб'єкт господарювання, який виконує роботи або надає послуги;

4) виробник – суб'єкт господарювання, який: виробляє товар або заявляє про себе як про виробника товару чи про виготовлення такого товару на замовлення, розміщуючи на товарі та/або на упаковці чи супровідних документах, що разом з товаром передаються споживачеві, своє найменування (ім'я), торговельну марку або інший елемент, який ідентифікує такого суб'єкта господарювання; або імпортує товар;

5) гарантійний строк – строк, протягом якого виробник (продавець, виконавець або будь-яка третя особа) бере на себе

зобов'язання про здійснення безоплатного ремонту або заміни відповідної продукції у зв'язку з уведенням її в обіг;

6) офісне приміщення – будь-яке приміщення (будівля тощо), у якому знаходиться суб'єкт господарювання або його філія, або його структурний підрозділ, або представництво;

7) договір – усний чи письмовий правочин між споживачем і продавцем (виконавцем) про якість, терміни, ціну й інші умови, за яких реалізується продукція. Підтвердження вчинення усного правочину оформляється квитанцією, товарним чи касовим чеком, квитком, талоном або іншими документами (далі – розрахунковий документ);

8) договір, укладений на відстані, – договір, укладений продавцем (виконавцем) із споживачем за допомогою засобів дистанційного зв'язку;

9) договір, укладений поза торговельними або офісними приміщеннями, – договір, укладений зі споживачем особисто в місці, іншому ніж торговельні або офісні приміщення продавця;

10) електронне повідомлення – інформація, надана споживачу через телекомунікаційні мережі, яка може бути в будь-який спосіб відтворена або збережена споживачем в електронному вигляді;

11) засоби дистанційного зв'язку – телекомунікаційні мережі, поштовий зв'язок, телебачення, інформаційні мережі, зокрема Інтернет, які можуть використовуватися для укладення договорів на відстані;

12) істотний недолік – недолік, який робить неможливим чи недопустимим використання товару відповідно до його цільового призначення, виник з вини виробника (продавця, виконавця), після його усунення виявляється знову з не залежних від споживача причин і при цьому наділений хоча б однією з нижченаведених ознак:

а) він узагалі не може бути усунутий;

б) його усунення потребує понад чотирнадцять календарних днів;

в) він робить товар суттєво іншим, ніж передбачено договором;

13) належна якість товару, роботи або послуги – властивість продукції, яка відповідає вимогам, установленим для цієї категорії продукції в нормативно-правових актах і нормативних документах, та умовам договору зі споживачем;

14) нечесна підприємницька практика – будь-яка підприємницька діяльність або бездіяльність, що суперечить правилам, торговим та іншим чесним звичаям та впливає або може вплинути на економічну поведінку споживача щодо продукції;

15) недолік – будь-яка невідповідність продукції вимогам нормативно-правових актів і нормативних документів, умовам

договорів або вимогам, що пред'являються до неї, а також інформації про продукцію, наданій виробником (виконавцем, продавцем);

16) нормативний документ – цей термін застосовується у значенні, визначеному Законом України «Про стандартизацію»;

17) послуга – діяльність виконавця з надання (передачі) споживачеві певного визначеного договором матеріального чи нематеріального блага, що здійснюється за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб;

18) продавець – суб'єкт господарювання, який згідно з договором реалізує споживачеві товари або пропонує їх до реалізації;

19) продукція – будь-які виріб (товар), робота чи послуга, що виготовляються, виконуються чи надаються для задоволення суспільних потреб;

20) реалізація – діяльність суб'єктів господарювання з продажу товарів (робіт, послуг);

21) робота – діяльність виконавця, результатом якої є виготовлення товару або зміна його властивостей за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб;

22) споживач – фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних із підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника;

{Офіційне тлумачення положень пункту 22 статті 1 див. у Рішенні Конституційного Суду України від 10 листопада 2011 року № 15-рп/2011 (v015p710-11)}

{Пункт 23 частини першої статті 1 виключено на підставі Закону від 15 листопада 2016 року № 1734-VIII}

24) строк (термін) придатності – строк (термін), визначений нормативно-правовими актами, нормативними документами, умовами договору, протягом якого в разі додержання відповідних умов зберігання та/або експлуатації чи споживання продукції її якісні показники і показники безпеки повинні відповідати вимогам нормативно-правових актів, нормативних документів та умовам договору;

25) строк служби – календарний строк використання продукції за призначенням, починаючи з уведення в обіг чи після ремонту, протягом якого виробник (виконавець) гарантує її безпеку та несе відповідальність за істотні недоліки, що виникли з його вини;

25^{1}) технічно складні побутові товари – непродовольчі товари широкого вжитку (прилади, машини, устаткування та інші), які складаються з вузлів, блоків, комплектуючих виробів, відповідають вимогам нормативних документів, мають технічні характеристики,

супроводжуються експлуатаційними документами і на які встановлено гарантійний строк;

{Статтю 1 доповнено пунктом 25^1 згідно із Законом від 20 грудня 2016 року № 1791-VIII}

26) торговельне приміщення – майновий комплекс, який займає окрему споруду (офісне приміщення) або який розміщено у спеціально призначеній та обладнаній для торгівлі споруді, де суб'єкт господарювання здійснює діяльність з реалізації товару;

27) фальсифікована продукція – продукція, виготовлена з порушенням технології або неправомірним використанням знака для товарів та послуг, чи копіюванням форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само неправомірним відтворенням товару іншої особи.

Терміни «харчовий продукт», «непридатний харчовий продукт» вживаються у значенні, наведеному в Законі України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів».

Стаття 2. Законодавство про захист прав споживачів

1. Законодавство про захист прав споживачів складається із цього Закону, Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України та інших нормативно-правових актів, що містять положення про захист прав споживачів.

Стаття 3. Міжнародні договори

1. Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж передбачені законодавством України про захист прав споживачів, застосовуються правила міжнародного договору.

Розділ II
ПРАВА СПОЖИВАЧІВ ТА ЇХ ЗАХИСТ

Стаття 4. Права та обов'язки споживачів

1. Споживачі під час придбання, замовлення або використання продукції, яка реалізується на території України, для задоволення своїх особистих потреб мають право на:

1) захист своїх прав державою;

2) належну якість продукції та обслуговування;

3) безпеку продукції;

4) необхідну, доступну, достовірну та своєчасну інформацію про продукцію, її кількість, якість, асортимент, а також про її виробника (виконавця, продавця);

5) відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої внаслідок недоліків продукції (дефекту в продукції), відповідно до закону;

{Пункт 5 частини першої статті 4 в редакції Закону від 19 травня 2011 року № 3390-VI (3390-17)}

6) звернення до суду та інших уповноважених державних органів за захистом порушених прав;

{пункт 6 частини першої статті 4 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 16 жовтня 2012 року № 5463-VI}

7) об'єднання в громадські організації споживачів (об'єднання споживачів).

2. Споживачі також мають інші права, встановлені законодавством про захист прав споживачів.

3. Споживачі зобов'язані:

1) перед початком експлуатації товару уважно ознайомитися з правилами експлуатації, викладеними в наданій виробником (продавцем, виконавцем) документації на товар;

2) у разі необхідності роз'яснення умов та правил використання товару – до початку використання товару звернутися за роз'ясненнями до продавця (виробника, виконавця) або до іншої вказаної в експлуатаційній документації особи, що виконує їх функції;

3) користуватися товаром згідно з його цільовим призначенням і дотримуватися умов (вимог, норм, правил), установлених виробником товару (виконавцем) в експлуатаційній документації;

4) з метою запобігання негативним для споживача наслідкам використання товару – застосовувати передбачені виробником у товарі засоби безпеки з дотриманням передбачених експлуатаційною документацією спеціальних правил, а в разі відсутності таких правил у документації – дотримуватися звичайних розумних заходів безпеки, установлених для товарів такого роду.

Стаття 5. Захист прав споживачів

1. Держава забезпечує споживачам захист їхніх прав, надає можливість вільного вибору продукції, здобуття знань і кваліфікації, необхідних для прийняття самостійних рішень під час придбання та використання продукції відповідно до їхніх потреб, і гарантує придбання або одержання продукції іншими законними способами в обсязі, що забезпечує рівень споживання, достатній для підтримання здоров'я і життєдіяльності.

2. Держава створює умови для здобуття споживачами потрібних знань з питань реалізації їхніх прав.

3. Захист прав споживачів здійснюють центральний орган виконавчої влади, що формує та забезпечує реалізацію державної

політики у сфері захисту прав споживачів, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, місцеві державні адміністрації, інші органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування згідно із законом, а також суди.

Захист прав споживачів у сфері безпечності та якості харчових продуктів, інформування про їх властивості, у тому числі маркування, здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності та якості харчових продуктів.

{Частина третя статті 5 зі змінами, внесеними згідно із законами від 7 липня 2011 року № 3610-VI, від 16 жовтня 2012 року № 5463-VI; у редакції Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

Стаття 6. Право споживача на належну якість продукції

1. Продавець (виробник, виконавець) зобов'язаний передати споживачеві продукцію належної якості, а також надати інформацію про цю продукцію.

2. Продавець (виробник, виконавець) на вимогу споживача зобов'язаний надати йому документи, які підтверджують належну якість продукції.

3. Вимоги до продукції щодо її безпеки для життя, здоров'я і майна споживачів, а також навколишнього природного середовища встановлюються нормативно-правовими актами, в тому числі технічними регламентами.

{Абзац перший частини третьої статті 6 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 15 січня 2015 року № 124-VIII}

{Абзац другий частини третьої статті 6 виключено на підставі Закону від 15 січня 2015 року № 124-VIII}

{Абзац третій частини третьої статті 6 виключено на підставі Закону від 15 січня 2015 року № 124-VIII}

4. Забороняється введення в обіг фальсифікованої продукції.

5. Виробник (виконавець) зобов'язаний забезпечити використання продукції за призначенням протягом строку її служби, передбаченого нормативним документом або встановленого ним за домовленістю зі споживачем, а в разі відсутності такого строку – протягом десяти років.

Виробник (виконавець) зобов'язаний забезпечити технічне обслуговування та гарантійний ремонт продукції, а також її випуск і поставку для підприємств, що здійснюють технічне обслуговування та ремонт, у необхідному обсязі й асортименті запасних частин протягом усього строку її виробництва, а після зняття з виробництва – протягом строку служби, у разі відсутності такого строку – протягом десяти років.

Перелік груп технічно складних побутових товарів, що підлягають гарантійному ремонту (обслуговуванню) або гарантійній заміні, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

{Частину п'яту статті 6 доповнено абзацом третім згідно із Законом від 20 грудня 2016 року № 1791-VIII}

6. Реалізація інтересів споживачів у встановленні вимог до належної якості продукції забезпечується правом участі споживачів та їхніх об'єднань у розробленні нормативних документів згідно із законодавством.

Стаття 7. Гарантійні зобов'язання

1. Виробник (виконавець) забезпечує належну роботу (застосування, використання) продукції, зокрема комплектуючих виробів, протягом гарантійного строку, встановленого нормативно-правовими актами, нормативними документами чи договором.

Гарантійний строк на комплектуючі вироби повинен бути не менший, ніж гарантійний строк на основний виріб, якщо інше не передбачено нормативно-правовими актами, нормативними документами чи договором.

2. Гарантійний строк зазначається в паспорті на продукцію або будь-якому іншому документі, що додається до продукції.

{Абзац перший частини другої статті 7 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

Гарантійні зобов'язання в будь-якому разі включають також будь-які зобов'язання виробника (виконавця) або продавця, передбачені рекламою.

3. Для продукції, споживчі властивості якої можуть із часом погіршуватися і становити небезпеку для життя, здоров'я, майна споживачів і навколишнього природного середовища, встановлюється строк придатності, який зазначається на етикетках, упаковці або в інших документах, що додаються до неї під час продажу, і який вважається гарантійним строком.

Строк придатності обчислюється починаючи з дати виготовлення, яка також зазначається на етикетці або в інших документах, і визначається або часом, протягом якого товар є придатним для використання, або датою, до настання якої товар є придатним для використання.

Продаж товарів, на яких строк придатності не зазначено або зазначено з порушенням вимог нормативних документів, а також товарів, строк придатності яких минув, забороняється.

На сезонні товари (одяг, хутряні та інші вироби) гарантійний строк обчислюється з початку відповідного сезону, що встановлюється Кабінетом Міністрів України.

4. У разі продажу товарів за зразками, поштою, а також у випадках, коли час укладення договору купівлі-продажу і час передачі товару споживачеві не збігаються, гарантійний строк обчислюється починаючи з дня передачі товару споживачеві, а якщо товар потребує спеціальної установки (підключення) чи складення – від дня їх здійснення, а якщо день передачі, установки (підключення) чи складення товару, а також передачі нерухомого майна встановити неможливо або якщо майно перебувало у споживача до укладення договору купівлі-продажу, – від дня укладення договору купівлі-продажу.

5. Стосовно продукції, на яку гарантійні строки або строк придатності не встановлено, споживач має право пред'явити продавцю (виробнику, виконавцю) відповідні вимоги, якщо недоліки було виявлено протягом двох років, а стосовно об'єкта будівництва – не пізніше ніж десять років від дня передачі їх споживачеві.

6. Під час виконання гарантійного ремонту гарантійний строк збільшується на час перебування продукції в ремонті.

Зазначений час обчислюється від дня, коли споживач звернувся з вимогою про усунення недоліків.

7. У разі обміну товару його гарантійний строк обчислюється заново від дня обміну.

8. Гарантійне зобов'язання припиняється на загальних підставах, передбачених Цивільним кодексом України.

9. Гарантійне зобов'язання не припиняється в разі неможливості виконання такого зобов'язання з причини відсутності необхідних для його виконання матеріалів, комплектуючих або запасних частин.

Стаття 8. Права споживача в разі придбання ним товару неналежної якості

1. У разі виявлення протягом установленого гарантійного строку недоліків споживач, у порядку та у строки, що встановлені законодавством, має право вимагати:

1) пропорційного зменшення ціни;

2) безоплатного усунення недоліків товару в розумний строк;

3) відшкодування витрат на усунення недоліків товару.

У разі виявлення протягом установленого гарантійного строку істотних недоліків, які виникли з вини виробника товару (продавця, виконавця), або фальсифікації товару, підтверджених за необхідності висновком експертизи, споживач, у порядку та у строки, що встановлені законодавством і на підставі обов'язкових для сторін правил чи договору, має право за своїм вибором вимагати від продавця або виробника:

1) розірвання договору та повернення сплаченої за товар грошової суми;

2) вимагати заміни товару на такий самий товар або на аналогічний, із числа наявних у продавця (виробника), товар.

2. Стосовно непродовольчих товарів, що перебували у використанні та були реалізовані через роздрібні комісійні торговельні підприємства, вимоги споживача, зазначені в частині першій цієї статті, задовольняються за згодою продавця.

Згідно із цією частиною задовольняються вимоги споживача щодо товарів, гарантійний строк на які не закінчився.

3. Вимоги споживача, встановлені частиною першою цієї статті, пред'являються на вибір споживача продавцеві за місцем купівлі товару, виробникові або підприємству, що задовольняє ці вимоги за місцезнаходженням споживача.

Споживач має право пред'явити одну з вимог, передбачених частиною першою цієї статті, а в разі її невиконання заявити іншу вимогу, передбачену частиною першою цієї статті.

Зазначені вимоги за місцезнаходженням споживача задовольняють також створені власником продавця торговельні підприємства та філії, що здійснюють продаж аналогічних придбаним споживачем товарів, або підприємства, на які ці функції покладено на підставі договору. Функції представників підприємств-виробників виконують їхні представництва та філії, створені виробниками для цієї мети, або підприємства, які задовольняють зазначені вимоги на підставі договору з виробником.

4. Продавець і виробник під час продажу (реалізації) товару зобов'язані інформувати споживача про підприємства, що задовольняють вимоги, встановлені частинами першою і третьою цієї статті. За ненадання такої інформації встановлюється відповідальність згідно із статтями 15 і 23 цього Закону.

5. Продавець, виробник (підприємство, що задовольняє вимоги споживача, встановлені частиною першою цієї статті) зобов'язані прийняти товар неналежної якості у споживача і задовольнити його вимоги.

Доставка великогабаритних товарів і товарів вагою понад п'ять кілограмів продавцю, виробнику (підприємству, що задовольняє вимоги споживача, встановлені частиною першою цієї статті) та їх повернення споживачеві здійснюються за рахунок продавця, виробника (підприємства, що задовольняє вимоги споживача, встановлені частиною першою цієї статті).

6. За наявності товару вимога споживача про його заміну підлягає негайному задоволенню, а в разі виникнення потреби в

перевірці якості – протягом чотирнадцяти днів або за домовленістю сторін.

У разі відсутності товару вимога споживача про його заміну підлягає задоволенню у двомісячний строк з моменту подання відповідної заяви. Якщо задовольнити вимогу споживача про заміну товару в установлений строк неможливо, споживач вправі на власний вибір пред'явити продавцю, виробнику (підприємству, що виконує їхні функції) інші вимоги, передбачені пунктами 1, 3, 4, 5 частини першої цієї статті.

7. Під час заміни товару з недоліками на товар аналогічної марки (моделі, артикулу, модифікації) належної якості, ціна на який змінилася, перерахунок вартості не здійснюють.

Під час заміни товару з недоліками на такий самий товар іншої марки (моделі, артикулу, модифікації) належної якості перерахунок вартості товару з недоліками в разі підвищення ціни провадиться виходячи з його вартості на час обміну, а в разі зниження ціни – залежно від вартості на час купівлі.

У разі розірвання договору розрахунки зі споживачем у разі підвищення ціни на товар провадяться виходячи з його вартості на час пред'явлення відповідної вимоги, а в разі зниження ціни – виходячи з вартості товару на час купівлі. Гроші, сплачені за товар, повертаються споживачеві в день розірвання договору, а в разі неможливості повернути гроші в день розірвання договору – в інший строк за домовленістю сторін, але не пізніше ніж протягом семи днів.

8. У разі придбання споживачем непридатного харчового продукту продавець зобов'язаний замінити його на харчовий продукт, який є придатним до споживання, або повернути споживачеві сплачені ним кошти. Розрахунки із споживачем у такому разі проводяться в порядку, передбаченому абзацом третім частини сьомої цієї статті.

{Частина восьма статті 8 в редакції Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

9. У разі пред'явлення споживачем вимоги про безоплатне усунення недоліків товару вони повинні бути усунуті протягом чотирнадцяти днів з дати його пред'явлення або за згодою сторін в інший строк.

На письмову вимогу споживача на час ремонту йому надається (з доставкою) товар аналогічної марки (моделі, артикулу, модифікації) незалежно від моделі. Для цього продавець, виробник (підприємство, що задовольняє вимоги споживача, встановлені частиною першою цієї статті) зобов'язані створювати (мати) обмінний фонд товарів. Перелік таких товарів визначається Кабінетом Міністрів України.

За кожний день затримки виконання вимоги про надання товару аналогічної марки (моделі, артикулу, модифікації) та за кожний день

затримки усунення недоліків понад установлений строк (чотирнадцять днів) споживачеві виплачується неустойка відповідно в розмірі одного відсотка вартості товару.

Під час усунення недоліків шляхом заміни комплектуючого виробу або складової частини товару, на які встановлено гарантійні строки, гарантійний строк на новий комплектуючий виріб і складову частину обчислюється починаючи з дня видачі споживачеві товару після ремонту.

10. Споживач має право пред'явити виробнику (продавцю) вимогу про безоплатне усунення недоліків товару після закінчення гарантійного строку. Ця вимога може бути пред'явлена протягом установленого строку служби, а якщо такий не встановлено – протягом десяти років, якщо в товарі було виявлено недоліки (істотні недоліки), допущені з вини виробника. Якщо цю вимогу не задоволено у строки, передбачені частиною дев'ятою цієї статті, споживач має право на власний вибір пред'явити виробникові (продавцеві) інші вимоги, відповідно до частини першої цієї статті.

11. Вимоги споживача розглядаються після пред'явлення споживачем розрахункового документа, а щодо товарів, на які встановлено гарантійний строк, – технічного паспорта чи іншого документа, що його замінює, з позначкою про дату продажу. Вимоги споживача щодо технічно складних побутових товарів розглядаються після пред'явлення споживачем розрахункового документа, передбаченого Законом України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» та технічного паспорта чи іншого документа, що його замінює, з позначкою про дату продажу.

{Абзац перший частини одинадцятої статті 8 в редакції Закону від 20 грудня 2016 року № 1791-VIII}

Під час продажу товару продавець зобов'язаний видати споживачеві розрахунковий документ установленої форми, що засвідчує факт купівлі, з позначкою про дату продажу.

У разі втрати споживачем технічного паспорта чи іншого документа, що його замінює, їх відновлення здійснюється в порядку, визначеному законодавством.

12. Виробник зобов'язаний відшкодувати всі збитки продавця (підприємства, що задовольняє вимоги споживача, установлені частиною першою цієї статті), який розглядає претензію споживача до придбаного товару.

Продавець (виробник) товарів зобов'язаний у місячний строк відшкодувати підприємству, що виконує його функції, збитки, яких воно зазнало у зв'язку із задоволенням вимог споживача, передбачених цією статтею.

13. Вимоги, встановлені частиною першою цієї статті щодо товарів, виготовлених за межами України, задовольняються за рахунок продавця (імпортера).

14. Вимоги споживача, передбачені цією статтею, не підлягають задоволенню, якщо продавець, виробник (підприємство, що задовольняє вимоги споживача, встановлені частиною першою цієї статті) доведуть, що недоліки товару виникли внаслідок порушення споживачем правил користування товаром або його зберігання. Споживач має право брати участь у перевірці якості товару особисто або через свого представника.

Стаття 9. Права споживача при придбанні товару належної якості

1. Споживач має право обміняти непродовольчий товар належної якості на аналогічний у продавця, у якого він був придбаний, якщо товар не задовольнив його за формою, габаритами, фасоном, кольором, розміром або з інших причин не може бути ним використаний за призначенням.

Споживач має право на обмін товару належної якості протягом чотирнадцяти днів, не рахуючи дня купівлі, якщо триваліший строк не оголошений продавцем.

{Абзац другий частини першої статті 9 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 2 грудня 2010 року № 2741-VI (2741-17)}

Обмін товару належної якості провадиться, якщо він не використовувався і якщо збережено його товарний вигляд, споживчі властивості, пломби, ярлики, а також розрахунковий документ, виданий споживачеві разом з проданим товаром.

Перелік товарів, що не підлягають обміну (поверненню) з підстав, зазначених у цій статті, затверджується Кабінетом Міністрів України.

2. Якщо на момент обміну аналогічного товару немає в продажу, споживач має право або придбати будь-які інші товари з наявного асортименту з відповідним перерахуванням вартості, або розірвати договір та одержати назад гроші в розмірі вартості повернутого товару, або здійснити обмін товару на аналогічний після першого ж надходження відповідного товару в продаж. Продавець зобов'язаний у день надходження товару в продаж повідомити про це споживача, який вимагає обміну товару.

3. Під час розірвання договору купівлі-продажу розрахунки зі споживачем провадяться виходячи з вартості товару на час його купівлі. Гроші, сплачені за товар, повертаються споживачеві в день розірвання договору, а в разі неможливості повернути гроші в день

розірвання договору – в інший строк за домовленістю сторін, але не пізніше ніж протягом семи днів.

Стаття 10. Права споживача в разі порушення умов договору про виконання робіт (надання послуг)

1. Споживач має право відмовитися від договору про виконання робіт (надання послуг) і вимагати відшкодування збитків, якщо виконавець своєчасно не приступив до виконання зобов'язань за договором або виконує роботу так повільно, що закінчити її у визначений строк стає неможливим.

Якщо значну частину обсягу послуги чи робіт (понад сімдесят відсотків загального обсягу) вже було виконано, споживач має право розірвати договір лише стосовно частини послуги або робіт, що залишилася.

2. Якщо під час виконання робіт (надання послуг) стане очевидним, що їх не буде виконано з вини виконавця згідно з умовами договору, споживач має право призначити виконавцю відповідний строк для усунення недоліків, а в разі невиконання цієї вимоги у визначений строк – розірвати договір і вимагати відшкодування збитків або доручити виправлення недоліків третій особі за рахунок виконавця.

3. У разі виявлення недоліків у виконаній роботі (наданій послузі) споживач має право на власний вибір вимагати:

1) безоплатного усунення недоліків у виконаній роботі (наданій послузі) у розумний строк;

2) відповідного зниження ціни виконаної роботи (наданої послуги);

3) безоплатного виготовлення іншої речі з такого самого матеріалу і такої самої якості чи повторного виконання роботи;

4) відшкодування завданих йому збитків з усуненням недоліків виконаної роботи (наданої послуги) власними силами чи із залученням третьої особи;

5) реалізації інших прав, що передбачені чинним законодавством на день укладення відповідного договору.

Зазначені вимоги підлягають задоволенню в разі виявлення недоліків під час приймання виконаної роботи (наданої послуги) або її виконання (надання), а в разі неможливості виявлення недоліків під час приймання виконаної роботи (наданої послуги) – протягом гарантійного чи іншого строку, встановленого договором, чи протягом двох років з дня прийняття виконаної роботи (наданої послуги) в разі відсутності гарантійного чи іншого строку, встановленого законодавством або договором.

4. За наявності в роботі (послузі) істотних недоліків споживач має право вимагати розірвання договору та відшкодування збитків.

Якщо істотні недоліки було виявлено в роботі (послузі), виконаній з матеріалу споживача, споживач має право вимагати на власний вибір або виконання її з такого самого матеріалу виконавця, або розірвання договору і відшкодування збитків.

Зазначені вимоги можуть бути пред'явлені споживачем протягом строків, передбачених нормативно-правовими актами та нормативними документами, умовами договору, а в разі відсутності таких строків – протягом десяти років.

5. У разі коли виконавець не може виконати (прострочує виконання) роботу (надання послуги) згідно з договором, за кожний день (кожну годину, якщо тривалість виконання визначено в годинах) прострочення споживачеві сплачується пеня в розмірі трьох відсотків вартості роботи (послуги), якщо інше не передбачено законодавством. У разі коли вартість роботи (послуги) не визначено, виконавець сплачує споживачеві неустойку в розмірі трьох відсотків загальної вартості замовлення.

Сплата виконавцем неустойки (пені), встановленої в разі невиконання, прострочення виконання або іншого неналежного виконання зобов'язання, не звільняє його від виконання зобов'язання в натурі.

6. Виконавець не несе відповідальності за невиконання, прострочення виконання або інше неналежне виконання зобов'язання та недоліки у виконаних роботах або наданих послугах, якщо доведе, що вони виникли з вини самого споживача чи внаслідок дії непереборної сили.

7. Про відступи від умов договору й інші недоліки в роботі (послузі), що не могли бути виявлені за звичайного способу її прийняття, споживач зобов'язаний повідомити виконавцеві не пізніше ніж за три доби після їх виявлення.

8. Виконавець залежно від характеру і специфіки виконаної роботи (наданої послуги) зобов'язаний видати споживачеві розрахунковий документ, що засвідчує факт виконання роботи (надання послуги).

9. Виконавець зобов'язаний протягом місяця відшкодувати збитки, що виникли у зв'язку з втратою, псуванням чи пошкодженням речі, прийнятої ним від споживача для виконання робіт (надання послуг). Виконавець не звільняється від відповідальності, якщо рівень його наукових і технічних знань не дав змоги виявити особливі властивості речі, прийнятої ним від споживача для виконання робіт (надання послуг).

Якщо виконання робіт (надання послуг) вимагає використання додаткових матеріалів, такі матеріали повинні відповідати вимогам безпеки, встановленим законодавством до таких матеріалів.

10. Виконавець несе відповідальність за шкоду, завдану життю, здоров'ю або майну споживача, що виникла у зв'язку з використанням речей, матеріалів, обладнання, приладів, інструментів, пристосувань чи інших засобів, необхідних для виконання ним робіт (надання послуг), незалежно від рівня його наукових і технічних знань, що дає змогу виявити їх властивості, згідно із законодавством.

11. Якщо під час виконання робіт (надання послуг) виникає необхідність у додаткових роботах (послугах), що не були передбачені умовами договору, виконавець зобов'язаний одержати від споживача дозвіл на виконання таких робіт (надання послуг).

Будь-які додаткові роботи (послуги), виконані (надані) виконавцем без згоди споживача, не створюють для споживача будь-яких зобов'язань щодо їх оплати.

12. Якщо після укладення договору стане очевидним, що роботи (послуги), зважаючи на їх ціну (вартість) та характеристики або інші обставини, явно не задовольнятимуть інтереси або вимоги споживача, виконавець зобов'язаний негайно повідомити про це споживача.

Виконавець зобов'язаний у такий самий спосіб повідомити споживача, якщо вартість робіт (послуг) може істотно зрости, ніж можна було очікувати під час укладення договору.

Споживач має право відмовитися від договору про виконання робіт (надання послуг) без штрафних санкцій з боку виконавця в разі виникнення обставин, передбачених в абзацах першому та другому цієї частини.

13. Вимоги цієї статті не поширюються на виконання робіт з гарантійного ремонту.

Стаття 11. Права споживача в разі придбання ним продукції в кредит

1. Цей Закон застосовується до відносин споживчого кредитування в частині, що не суперечить Закону України «Про споживче кредитування».

{Стаття 11 із змінами, внесеними згідно із Законом від 22 вересня 2011 року № 3795-VI; текст статті 11 в редакції Закону від 15 листопада 2016 року № 1734-VIII}

Стаття 12. Права споживача в разі укладення договору поза торговельними або офісними приміщеннями

1. Положення цієї статті не застосовуються до договорів, укладених поза торговельними або офісними приміщеннями, і які стосуються:

1) договорів споживчого кредиту;

2) правочинів з нерухомим майном;

3) правочинів із цінними паперами;

4) договорів страхування.

2. У разі реалізації продукції поза торговельними або офісними приміщеннями продавець (виконавець) зобов'язаний надати споживачеві документ, який засвідчує факт укладення договору і є підставою для виникнення взаємних прав та обов'язків. Такий документ повинен містити інформацію про:

1) дату укладення договору;

2) найменування та місцезнаходження продавця (виконавця);

3) найменування продукції;

4) ціну;

5) строк виконання робіт (надання послуг);

6) інші істотні умови договору;

7) права та обов'язки сторін договору.

У разі ненадання такої інформації суб'єкт господарювання несе відповідальність, встановлену статтями 15 і 23 цього Закону.

3. У разі реалізації продукції поза торговельними або офісними приміщеннями споживач має право розірвати договір за умови повідомлення про це продавця (виконавця) протягом чотирнадцяти днів з дати одержання документа, який засвідчує факт здійснення правочину поза торговельними або офісними приміщеннями чи прийняття продукції або першої поставки такої продукції, за умови, що така продукція є річчю, а прийняття чи поставка продукції відбувається пізніше за час одержання споживачем документа на їх продаж.

4. У разі реалізації продукції поза торговельними або офісними приміщеннями продавець (виконавець) повинен повернути сплачені гроші без затримки не пізніше тридцяти днів з моменту повідомлення споживачем про розірвання договору. Споживач має право не повертати продукцію або результати роботи чи послуги до моменту повернення йому сплаченої ним суми грошей.

5. У разі розірвання договору, укладеного поза торговельними або офісними приміщеннями, споживач повинен повідомити продавця (виконавця) про місце, де продукція може бути повернена.

Договором може передбачатися, що продукція або результати робіт (послуг), що були надіслані поштою, повинні в разі розірвання договору також бути повернені поштою.

Будь-які витрати, пов'язані з поверненням продукції, покладаються на продавця (виконавця). Продавець (виконавець) повинен відшкодувати витрати споживача у зв'язку з поверненням продукції.

У разі розірвання договору, укладеного поза торговельними або офісними приміщеннями, обов'язок споживача зберігати в себе продукцію припиняється через шістдесят днів після її одержання.

Якщо продавець (виконавець) не вживає заходів для повернення її собі протягом зазначеного періоду, така продукція переходить у власність споживача без виникнення зобов'язання щодо оплати її вартості.

6. Якщо споживачеві не було надано документ (електронний документ), який засвідчує факт здійснення правочину поза торговельними або офісними приміщеннями, такий правочин не є підставою для виникнення обов'язків для споживача.

У разі ненадання документа (електронного документа) або підтвердження інформації споживач повідомляє продавця (виконавця) про недійсність договору. Продавець (виконавець) протягом тридцяти днів з моменту одержання такого повідомлення повинен повернути споживачеві одержані кошти та відшкодувати витрати, понесені споживачем у зв'язку з поверненням продукції.

{Частина шоста статті 12 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 3 вересня 2015 року № 675-VIII}

7. Для здійснення права на розірвання договору споживач повинен зберігати одержану продукцію в незміненому стані.

Знищення, пошкодження або псування продукції, що сталося не з вини споживача, не позбавляє споживача права на розірвання договору. Зменшення вартості продукції внаслідок відкриття упаковки, огляду чи перевірки продукції не позбавляє права споживача на розірвання договору.

8. У разі коли продавець (виконавець) або третя особа надала споживачеві кредит на суму коштів за договором, укладеним поза торговельними або офісними приміщеннями, такий кредит втрачає чинність у момент розірвання договору.

9. Якщо всупереч вимогам цієї статті протягом установлених строків продавець (виконавець) не здійснює повернення сплаченої суми грошей за продукцію в разі розірвання договору, споживачеві виплачується неустойка в розмірі одного відсотка вартості продукції за кожний день затримки повернення грошей.

Стаття 13. Право споживача в разі укладення договору на відстані

1. Положення цієї статті не застосовуються до договорів, укладених на відстані, які стосуються:

1) правочинів з нерухомим майном, крім оренди такого майна;

2) правочинів із цінними паперами;

3) фінансових послуг;

4) продажу товарів торговельними автоматами;

5) телекомунікаційних послуг;

6) правочинів, здійснених на аукціоні, якщо участь у ньому можлива і без використання засобів дистанційного зв'язку.

2. Перед укладенням договорів на відстані продавець (виконавець) повинен надати споживачеві інформацію про:

1) найменування продавця (виконавця), його місцезнаходження та порядок прийняття претензії;

2) основні характеристики продукції;

3) ціну, включаючи плату за доставку, й умови оплати;

4) гарантійні зобов'язання та інші послуги, пов'язані з утриманням чи ремонтом продукції;

5) інші умови поставки або виконання договору;

6) мінімальну тривалість договору, якщо він передбачає періодичні поставки продукції або послуг;

7) вартість телекомунікаційних послуг, якщо вона відрізняється від граничного тарифу;

8) період прийняття пропозицій;

9) порядок розірвання договору.

У разі ненадання такої інформації суб'єкт господарювання несе відповідальність згідно із статтями 15 і 23 цього Закону.

3. Факт надання інформації відповідно до вимог частини другої цієї статті повинен бути підтверджений письмово або за допомогою електронного повідомлення. Інформація, підтверджена в такий спосіб, не може бути змінена продавцем (виконавцем) в односторонньому порядку.

Підтвердження інформації не вимагається, якщо послуга надається засобами дистанційного зв'язку й оплачується через оператора телекомунікаційних послуг.

4. Споживач має право розірвати укладений на відстані договір шляхом повідомлення продавця (виконавця) про це протягом чотирнадцяти днів з моменту підтвердження інформації або з моменту одержання товару чи першої поставки товару.

Якщо відповідно до абзацу другого частини третьої цієї статті підтвердження інформації не вимагається, споживач може розірвати договір протягом чотирнадцяти днів з моменту його укладення.

У разі продажу матеріальних речей їх повернення також свідчить про розірвання договору.

Якщо підтвердження інформації не відповідає вимогам частини третьої цієї статті, строк, протягом якого споживач має право розірвати договір, становить дев'яносто днів з моменту одержання такої інформації, або в разі продажу матеріальних речей – з моменту одержання товару або першої поставки товару. Якщо протягом цього строку підтвердження інформації було виправлене, споживач має право розірвати договір протягом чотирнадцяти днів з моменту одержання виправленого підтвердження.

5. У разі коли інше не передбачено договором, споживач не має права розірвати договір, укладений на відстані, якщо:

1) надання послуги або поставка товару електронними засобами зв'язку за згодою споживача відбулися до закінчення строку розірвання договору, визначеного в частині четвертій цієї статті, про що споживачеві було повідомлено в підтвердженні інформації;

2) ціна товару або послуги залежить від котирувань на фінансовому ринку, тобто поза контролем продавця;

3) договір стосується виготовлення або переробки товару на замовлення споживача, тобто якщо товар не може бути проданий іншим особам або може бути проданий лише з істотними фінансовими втратами для продавця (виконавця);

4) споживач відкрив аудіо- чи відеокасету або носій комп'ютерного забезпечення, які постачаються запечатаними;

5) договір стосується доставки періодичних видань;

6) договір стосується лотерей чи інших азартних ігор.

6. Якщо інше не передбачено договором, укладеним на відстані, продавець повинен поставити споживачеві товар протягом прийнятного строку, але не пізніше ніж за тридцять днів з моменту одержання згоди споживача на укладення договору.

У разі неможливості виконання договору через відсутність замовленого товару продавець повинен негайно повідомити про це споживача, але не пізніше ніж за тридцять днів з моменту одержання згоди споживача на укладення договору.

Продавець може використовувати стандартну умову в договорі про можливість заміни товару в разі його відсутності іншим товаром. Така умова вважатиметься справедливою, якщо:

1) інший товар відповідає меті використання замовленого товару;

2) має таку саму або кращу якість;

3) його ціна не перевищує ціни замовленого товару.

Про наявність такої умови в договорі споживач повинен бути повідомлений перед укладенням договору в порядку, передбаченому частиною другою цієї статті.

7. До договору, укладеного на відстані, застосовуються положення, передбачені частинами п'ятою–дев'ятою статті 12 цього Закону.

Стаття 14. Право споживача на безпеку продукції (товарів, наслідки робіт)

1. Споживач має право на те, щоб продукція за звичайних умов її використання, зберігання і транспортування була безпечною для

його життя, здоров'я, навколишнього природного середовища, а також не завдавала шкоди його майну.

{Абзац другий частини першої статті 14 виключено на підставі Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

2. На товари (наслідки робіт), використання яких понад визначений строк є небезпечним для життя, здоров'я споживача, навколишнього природного середовища або може заподіяти шкоду майну споживача, встановлюється строк служби (строк придатності). Ці вимоги можуть поширюватись як на виріб загалом, так і на окремі його частини.

Виробник (виконавець, продавець) повинен попереджати споживача про встановлений строк служби (строк придатності) товару (наслідків роботи) або його частини, обов'язкові умови його використання та можливі наслідки в разі їх невиконання, а також про необхідні дії після закінчення цього строку.

{Абзац третій частини другої статті 14 виключено на підставі Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

3. Якщо для безпечного використання продукції, її зберігання, транспортування й утилізації необхідно додержуватися спеціальних правил, виробник (виконавець) зобов'язаний розробити такі правила та довести їх до продавця або споживача, а продавець – до споживача.

4. Продукція, щодо якої нормативно-правовими актами, в тому числі технічними регламентами, встановлені вимоги стосовно безпеки для життя, здоров'я та майна споживачів і навколишнього природного середовища, повинна вводитися в обіг та реалізовуватися з додержанням зазначених вимог.

{Частина четверта статті 14 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 22 липня 2014 року № 1602-VII; у редакції Закону від 15 січня 2015 року № 124-VIII}

5. Виробник (виконавець) зобов'язаний відшкодувати в повному обсязі завдані споживачам збитки, пов'язані з відкликанням продукції.

{Частина п'ята статті 14 в редакції Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

{Частину шосту статті 14 виключено на підставі Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

7. Виробник (виконавець) зобов'язаний інформувати споживача про можливий ризик і про безпечне використання продукції за допомогою прийнятих загальновідомих у міжнародній практиці позначень.

Стаття 15. Право споживача на інформацію про продукцію

1. Споживач має право на одержання необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про продукцію, що забезпечує

можливість її свідомого й компетентного вибору. Інформація повинна бути надана споживачеві до придбання ним товару чи замовлення роботи (послуги). Інформація про продукцію не вважається рекламою.

Інформація про продукцію повинна містити:

1) назву товару, найменування або відтворення знака для товарів і послуг, за якими вони реалізуються;

{Абзац четвертий частини першої статті 15 виключено на підставі законів від 5 червня 2014 року № 1315-VII, від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

3) дані про основні властивості продукції, номінальну кількість (масу, об'єм тощо), умови використання;

{пункт 3 частини першої статті 15 в редакції Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

4) відомості про вміст шкідливих для здоров'я речовин, які встановлені нормативно-правовими актами, та застереження щодо застосування окремої продукції, якщо такі застереження встановлені нормативно-правовими актами;

5) позначку про наявність у складі продукції генетично модифікованих організмів;

{Абзац сьомий частини першої статті 15 в редакції законів від 17 грудня 2009 року № 1779-VI, від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

6) дані про ціну (тариф), умови та правила придбання продукції;

6^1) виробник (продавець) у разі виявлення недостовірної інформації про продукцію (якщо вона не шкодить життю, здоров'ю або майну споживача) протягом тижня вилучає цю продукцію з продажу та приводить інформацію про неї до відповідності;

{Частину першу статті 15 доповнено новим абзацом згідно із Законом від 17 грудня 2009 року № 1779-VI}

7) дату виготовлення;

8) відомості про умови зберігання;

9) гарантійні зобов'язання виробника (виконавця);

10) правила й умови ефективного і безпечного використання продукції;

11) строк придатності (строк служби) товару (наслідків роботи), відомості про необхідні дії споживача після їх закінчення, а також про можливі наслідки в разі невиконання цих дій;

12) найменування та місцезнаходження виробника (виконавця, продавця) і підприємства, яке здійснює його функції щодо прийняття претензій від споживача, а також проводить ремонт і технічне обслуговування.

Інформація про послуги, пов'язані з концертною, гастрольно-концертною, конкурсною, фестивальною діяльністю, повинна містити дані про використання чи невикористання виконавцями музичних

творів фонограм власного вокального, інструментального, вокально-інструментального виконання музичного твору з музичним супроводом або без нього чи фонограм музичного супроводу до власного вокального, інструментального, вокально-інструментального виконання музичного твору.

Стосовно продукції, яка підлягає обов'язковій сертифікації в державній системі сертифікації, споживачеві повинна надаватись інформація про її сертифікацію.

{Абзац сімнадцятий частини першої статті 15 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 15 січня 2015 року № 124-VIII}

Стосовно продукції, яка підлягає обов'язковій сертифікації в державній системі сертифікації, споживачеві повинна надаватись інформація про її сертифікацію.

{Абзац сімнадцятий частини першої статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом від 15 січня 2015 року № 124-VIII}

Стосовно продукції, яка за певних умов може бути небезпечною для життя, здоров'я споживача та його майна, навколишнього природного середовища, виробник (виконавець, продавець) зобов'язаний довести до відома споживача інформацію про таку продукцію і можливі наслідки її споживання (використання).

Нормативно-правовими актами, в тому числі технічними регламентами, можуть бути встановлені додаткові вимоги до змісту інформації про продукцію.

{Частину першу статті 15 доповнено новим абзацом згідно із Законом від 15 січня 2015 року № 124-VIII}

Інформація споживачеві повинна надаватися згідно із законодавством про мови.

2. Інформація, передбачена частиною першою цієї статті, доводиться до відома споживачів виробником (виконавцем, продавцем) у супровідній документації, що додається до продукції, на етикетці, а також у маркуванні чи іншим способом (у доступній наочній формі), прийнятим для окремих видів продукції або в окремих сферах обслуговування.

Інформація про продукцію може бути розміщена в місцях, де вона реалізується, а також за згодою споживача доводитися до нього за допомогою засобів дистанційного зв'язку.

{Абзац третій частини другої статті 15 виключено на підставі Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

3. Продавець (виконавець), який реалізує продукцію, повинен обов'язково зазначати ціну кожної одиниці такої продукції або однієї категорії продукції та ціну однієї стандартної одиниці цієї продукції.

Написи щодо ціни реалізації продукції мають бути чіткими і простими для розуміння.

Ціна продукції повинна включати в себе всі податки та неподаткові обов'язкові платежі, які відповідно до законодавства сплачуються споживачем під час придбання відповідної продукції.

На аукціонних торгах споживачам повинна повідомлятися стартова ціна продажу відповідного товару.

Ціна товару зазначається за одну упаковку такого товару, а якщо товар поставляється без упаковки – за одиницю вимірювання, яка звичайно застосовується до такого товару.

У разі коли за одну ціну пропонується кілька товарів, робіт або послуг чи їх поєднання або якщо продавець (виконавець) надає споживачеві під час реалізації однієї продукції право одержати іншу продукцію за зниженою ціною, до споживача доводиться інформація щодо:

1) змісту та вартості пропозиції та в разі пропонування товарів, робіт або послуг за одну ціну – ціни таких товарів, робіт або послуг, узятих окремо;

2) умови прийняття пропозиції, зокрема строку її дії та будь-яких обмежень, зокрема обмеження щодо кількості.

Дія положень цієї частини поширюється також на продукцію, що є харчовим продуктом.

{Частину третю статті 15 доповнено абзацом згідно із Законом від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

4. Вживання понять «знижка» або «знижена ціна» або будь-яких інших, аналогічних за значенням, дозволяється лише з додержанням таких умов:

1) якщо вони застосовуються до продукції, яку безпосередньо реалізує суб'єкт господарювання;

2) якщо такого роду знижка або зниження ціни застосовується протягом визначеного й обмеженого періоду часу;

3) якщо ціна продукції є нижчою від її звичайної ціни.

{Частину четверту статті 15 доповнено абзацом згідно із Законом від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

5. Вживання поняття «розпродаж» або будь-яких інших, аналогічних йому, дозволяється лише з додержанням таких умов:

1) якщо здійснюється розпродаж усіх товарів у межах певного місця або чітко визначеної групи товарів;

2) якщо тривалість розпродажу обмежено в часі;

3) якщо ціни товарів, що підлягають розпродажу, є меншими від їх звичайної ціни.

{Частину п'яту статті 15 доповнено абзацом згідно із Законом від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

6. Після публічного повідомлення про початок проведення розпродажу, застосування знижок або зменшення ціни до споживачів

повинна доводитися інформація про ціну продукції, що була встановлена до початку проведення відповідного розпродажу, застосування знижок або зменшення ціни, а також ціну цієї самої продукції, встановлену після їх початку.

{Частину шосту статті 15 доповнено абзацом згідно із Законом від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

7. У разі коли надання недоступної, недостовірної, неповної або несвоєчасної інформації про продукцію та про виробника (виконавця, продавця) спричинило:

1) придбання продукції, яка не має потрібних споживачеві властивостей, – споживач має право розірвати договір і вимагати відшкодування завданих йому збитків;

2) неможливість використання придбаної продукції за призначенням – споживач має право вимагати надання у прийнятно стислий, але не більше ніж місяць, строк належної інформації. Якщо інформацію в обумовлений строк не буде надано, споживач має право розірвати договір і вимагати відшкодування збитків;

3) заподіяння шкоди життю, здоров'ю або майну споживача – споживач має право пред'явити продавцю (виробнику, виконавцю) вимоги, передбачені законом, а також вимагати відшкодування збитків, завданих природним об'єктам, що перебувають у його володінні на праві власності або на інших підставах, передбачених законом чи договором.

{Пункт 3 частини сьомої статті 15 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 19 травня 2011 року № 3390-VI}

8. Збитки, завдані споживачеві недобросовісною рекламою, підлягають відшкодуванню винною особою в повному обсязі.

Продавець не звільняється від відповідальності в разі неодержання ним від виробника (імпортера) відповідної інформації про товар.

9. Під час розгляду вимог споживача про відшкодування збитків, завданих недостовірною або неповною інформацією про продукцію чи недобросовісною рекламою, необхідно виходити з припущення, що у споживача немає спеціальних знань про властивості та характеристики продукції, яку він придбаває.

Стаття 16. Відповідальність за шкоду, завдану внаслідок недоліків продукції (дефекту в продукції)

1. Шкода, завдана внаслідок недоліків продукції (дефекту в продукції), відшкодовується відповідно до закону.

{Стаття 16 в редакції Закону від 19 травня 2011 року № 3390-VI}

Стаття 17. Права споживача у сфері торговельного та інших видів обслуговування

1. За всіма споживачами однаковою мірою визнається право на задоволення їх потреб у сфері торговельного та інших видів обслуговування. Встановлення будь-яких переваг, застосування прямих або непрямих обмежень прав споживачів не допускається, крім випадків, передбачених нормативно-правовими актами.

2. Споживач має право на вільний вибір товарів і послуг у зручний для нього час та на вільне використання електронних платіжних засобів з урахуванням режиму роботи та обов'язкових для продавця (виконавця) форм (видів) розрахунків, установлених законодавством України.

Продавець (виконавець) зобов'язаний усіляко сприяти споживачеві у вільному виборі продукції та форм її оплати.

Забороняється примушувати споживача придбавати продукцію неналежної якості або непотрібного йому асортименту, у будь-який спосіб обмежувати використання ним електронних платіжних засобів, якщо відповідно до законодавства продавець (виконавець) зобов'язаний приймати їх до сплати.

{Частина друга статті 17 в редакції Закону від 18 вересня 2012 року № 5284-VI}

3. Продавець (виконавець) зобов'язаний надати споживачеві достовірну й доступну інформацію про найменування, належність і режим роботи свого підприємства.

4. Споживач має право на перевірку якості, безпеки, комплектності, міри, ваги та ціни продукції, що придбавається (замовляється), демонстрацію безпечного та правильного її використання. На вимогу споживача продавець (виконавець) зобов'язаний надати йому контрольно-вимірювальні прилади, документи про якість, безпеку, ціну продукції.

У разі коли під час гарантійного строку необхідно визначити причини втрати якості продукції, продавець (виконавець, виробник) зобов'язаний у триденний строк з дня одержання від споживача письмової згоди організувати проведення експертизи продукції. Експертиза проводиться за рахунок продавця (виконавця, виробника). Якщо у висновках експертизи буде доведено, що недоліки виникли після передачі продукції споживачеві внаслідок порушення ним встановлених правил використання, зберігання чи транспортування або дій третіх осіб, вимоги споживача не підлягають задоволенню, а споживач зобов'язаний відшкодувати продавцю (виконавцю, підприємству, яке виконує його функції) витрати на проведення експертизи. Споживач, продавець (виконавець, виробник) мають право на оскарження висновків експертизи в судовому порядку.

5. У разі порушення прав споживача на підприємствах сфери обслуговування продавець (виробник, виконавець) і працівники цих підприємств несуть відповідальність, установлену законом.

Стаття 18. Визнання недійсними умов договорів, що обмежують права споживача

1. Продавець (виконавець, виробник) не повинен включати в договори зі споживачем умови, які є несправедливими.

2. Умови договору є несправедливими, якщо всупереч принципу добросовісності його наслідком є істотний дисбаланс договірних прав та обов'язків на шкоду споживача.

3. Несправедливими є, зокрема, умови договору про:

1) звільнення або обмеження юридичної відповідальності продавця (виконавця, виробника) у разі смерті або ушкодження здоров'я споживача, спричинених діями чи бездіяльністю продавця (виконавця, виробника);

2) виключення або обмеження прав споживача стосовно продавця (виконавця, виробника) або третьої особи в разі повного або часткового невиконання чи неналежного виконання продавцем (виконавцем, виробником) договірних зобов'язань, зокрема умови про взаємозалік, зобов'язання споживача з оплати та його вимог у разі порушення договору з боку продавця (виконавця, виробника);

3) встановлення жорстких обов'язків споживача, тоді як надання послуги обумовлене лише власним розсудом виконавця;

4) надання можливості продавцю (виконавцю, виробнику) не повертати кошти на оплату, здійснену споживачем, у разі відмови споживача укласти або виконати договір, без встановлення права споживача на одержання відповідної компенсації від продавця (виконавця, виробника) у зв'язку з розірванням або невиконанням ним договору;

5) встановлення вимоги щодо сплати споживачем непропорційно великої суми компенсації (понад п'ятдесят відсотків вартості продукції) у разі невиконання ним зобов'язань за договором;

6) надання продавцю (виконавцю, виробнику) права розірвати договір із споживачем на власний розсуд, якщо споживачеві таке право не надається;

7) надання продавцю (виконавцю, виробнику) права не повертати кошти на оплату ненаданої продукції в разі розірвання договору з ініціативи продавця (виконавця, виробника);

8) надання продавцю (виконавцю, виробнику) права розірвати договір, укладений на невизначений строк із споживачем без повідомлення його про це, крім випадків, установлених законом;

9) установлення невиправдано малого строку для надання споживачем згоди на продовження дії договору, укладеного на визначений строк, з автоматичним продовженням такого договору, якщо споживач не висловить відповідного наміру;

10) установлення обов'язкових для споживача умов, з якими він не мав реальної можливості ознайомитися перед укладенням договору;

11) надання продавцю (виконавцю, виробнику) права в односторонньому порядку змінювати умови договору на власний розсуд або на підставах, не зазначених у договорі;

12) надання продавцю (виконавцю, виробнику) права в односторонньому порядку змінювати характеристики продукції, що є предметом договору;

13) визначення ціни товару на момент його поставки споживачеві або надання продавцю (виконавцю, виробнику) можливості підвищувати ціну без надання споживачеві права розірвати договір у разі підвищення ціни в порівнянні з тією, що була погоджена на момент укладення договору;

14) надання продавцю (виконавцю, виробнику) права визначати відповідність продукції умовам договору або надання йому виключного права щодо тлумачення договору;

15) обмеження відповідальності продавця (виконавця, виробника) стосовно зобов'язань, прийнятих його агентами, або обумовлення прийняття ним таких зобов'язань додержанням зайвих формальностей;

16) встановлення обов'язку споживача виконати всі зобов'язання, навіть якщо продавець (виконавець, виробник) не виконає своїх;

17) надання продавцю (виконавцю, виробнику) права передавати свої права й обов'язки за договором третій особі, якщо це може стати наслідком зменшення гарантій, що виникають за договором для споживача, без його згоди.

4. Перелік несправедливих умов у договорах із споживачами не є вичерпним.

Положення пункту 8 частини третьої цієї статті не застосовується до умови договорів про надання споживчого кредиту, відповідно до якої кредитодавець встановлює право розірвати договір в односторонньому порядку за наявності підстав, визначених законодавством, та за умови негайного повідомлення кожної із сторін про розірвання договору.

Положення пункту 11 частини третьої цієї статті не застосовується до договорів, укладених на невизначений строк, за умови встановлення в таких договорах обов'язковості повідомлення

заздалегідь споживача про намір змінити умови договору й надання йому у зв'язку із цим права на розірвання договору.

Положення пункту 13 частини третьої цієї статті не застосовується до положень про індексацію ціни, що відповідають законодавству, якщо умови та метод розрахунку ціни чітко і недвозначно визначено в договорі.

Положення пунктів 8, 11 та 13 частини третьої цієї статті не застосовуються до:

1) операцій із цінними паперами, фінансовими послугами й іншими товарами або послугами, ціна яких залежить від зміни котирувань або індексів на біржах чи ставок на фінансових ринках, які не контролюються продавцем;

2) договорів про купівлю/продаж іноземної валюти, дорожніх чеків або про міжнародні грошові перекази, номіновані в іноземній валюті.

5. Якщо положення договору визнано несправедливим, включаючи ціну договору, таке положення може бути змінено або визнано недійсним.

6. У разі коли зміна положення або визнання його недійсним зумовлює зміну інших положень договору, на вимогу споживача:

1) такі положення також підлягають зміні; або

2) договір може бути визнаним недійсним загалом.

7. Положення, що було визнане недійсним, вважається таким з моменту укладення договору. Якщо до положення вносяться зміни, такі зміни вважаються чинними з моменту їх внесення.

8. Нечіткі або двозначні положення договорів із споживачами тлумачаться на користь споживача.

9. Якщо внаслідок застосування умов договору, що обмежують права споживача, споживачеві завдано збитків, вони повинні відшкодовуватися винною особою в повному обсязі.

Споживач має право на відшкодування збитків, завданих йому виробником (виконавцем, продавцем), у зв'язку з використанням останнім переваг свого становища у виробничій чи торговельній діяльності.

Стаття 19. Заборона нечесної підприємницької практики

1. Нечесна підприємницька практика забороняється.

Нечесна підприємницька практика включає:

1) вчинення дій, що кваліфікуються законодавством як вияв недобросовісної конкуренції;

2) будь-яку діяльність (дії або бездіяльність), що вводить споживача в оману або є агресивною.

2. Якщо підприємницька практика спонукає або може спонукати споживача дати згоду на здійснення правочину, на який в іншому випадку він не погодився б, така практика вводить в оману стосовно:

1) основних характеристик продукції, таких як: її наявність, переваги, небезпека, склад, методи використання, гарантійне обслуговування, метод і дата виготовлення або надання, поставка, кількість, специфікація, географічне або інше походження, очікувані результати споживання чи результати та основні характеристики тестів або перевірок товару;

2) будь-яких застережень щодо прямої чи опосередкованої підтримки виробником продавця або продукції;

3) ціни або способу розрахунку ціни чи наявності знижок або інших цінових переваг;

4) потреби в послугах, заміні складових чи ремонті;

5) характеру, атрибутів і прав продавця або його агента, зокрема інформації про його особу й активи, кваліфікацію, статус, наявність ліцензії, афілійованість та права інтелектуальної або промислової власності, його відзнаки і нагороди;

6) права споживача або небезпеки, що йому загрожують.

Підприємницька практика є такою, що вводить в оману, якщо під час пропонування продукції споживачу не надається або надається в нечіткий, незрозумілий або двозначний спосіб інформація, необхідна для здійснення свідомого вибору.

3. Забороняються як такі, що вводять в оману:

1) пропонування для реалізації продукції за визначеною ціною, якщо наявні підстави вважати, що продавець або виконавець не зможе надати таку продукцію за такою ціною або в таких обсягах, що можна передбачити з огляду на пропоновану ціну та характеристики продукції;

2) пропонування з метою реалізації однієї продукції до реалізації іншої;

3) відмова від пред'явлення споживачу товару, що пропонується, та прийняття замовлення або ненадання товару протягом розумного строку чи демонстрування дефектного зразка товару;

4) недостовірне повідомлення про наявність обмеженої кількості товарів або з метою спонукання споживачів до прийняття швидкого рішення позбавлення їх достатнього періоду часу для прийняття свідомого рішення;

5) пропонування до вільної реалізації продукції, яка вилучена з обігу або щодо обігу якої наявні обмеження;

6) недостовірне твердження, що виникне загроза особистій безпеці споживача або його сім'ї, якщо він не придбає чи не замовить продукцію;

7) утворення, експлуатація або сприяння розвитку пірамідальних схем, коли споживач сплачує за можливість одержання компенсації, яка надається за рахунок залучення інших споживачів до такої схеми, а не за рахунок продажу або споживання продукції;

8) використання повідомлення про розпродаж у зв'язку із припиненням суб'єкта господарювання, його структурного підрозділу або припинення відповідного виду господарської діяльності, тоді як це не відповідає дійсності.

Перелік форм підприємницької практики, що вводить в оману, не є вичерпним.

4. Агресивною вважається підприємницька практика, яка фактично містить елементи примусу, докучання або неналежного впливу й істотно впливає чи може вплинути на свободу вибору або поведінку споживача стосовно придбання продукції.

Для встановлення того, чи містить підприємницька практика елементи примусу, докучання або неналежного впливу, до уваги береться:

1) час, характер і повторюваність пропозицій щодо придбання продукції;

2) вживання образливих або загрозливих висловів;

3) використання тяжкої для споживача обставини, про яку продавцю або виконавцю було відомо, для впливу на рішення споживача;

4) встановлення обтяжливих або непропорційних позадоговірних перешкод для здійснення споживачем своїх прав за договором, включаючи положення про право споживача розірвати договір або замінити продукцію чи укласти договір з іншим суб'єктом господарювання;

5) загроза здійснити незаконні або неправомірні дії.

5. Як агресивні забороняються такі форми підприємницької практики:

1) створення враження, що споживач не може залишити приміщення продавця (виконавця) без укладення договору або здійснення оплати;

2) здійснення тривалих та/або періодичних візитів до житла споживача, незважаючи на вимогу споживача про припинення таких дій або залишення житла;

3) здійснення постійних телефонних, факсимільних, електронних або інших повідомлень без згоди на це споживача;

4) вимога оплати продукції, поставленої продавцем (виконавцем), якщо споживач не давав прямої та недвозначної згоди на її придбання.

Перелік форм агресивної підприємницької практики не є вичерпним.

6. Правочини, здійснені з використанням нечесної підприємницької практики, є недійсними.

Суб'єкти господарювання, їхні працівники несуть відповідальність за нечесну підприємницьку практику згідно із законодавством.

Стаття 20. Правила торговельного, побутового й інших видів обслуговування

1. Правила торговельного, побутового й інших видів обслуговування (виконання робіт, надання послуг) затверджуються Кабінетом Міністрів України. Зазначені правила не можуть суперечити законодавчим актам.

Стаття 21. Порушення прав споживачів

1. Крім інших випадків порушень прав споживачів, які можуть бути встановлені та доведені відповідно до положень законодавства у сфері захисту прав споживачів, вважається, що для цілей застосування цього Закону та пов'язаного з ним законодавства про захист прав споживачів права споживача вважаються в будь-якому разі порушеними, якщо:

1) під час реалізації продукції будь-яким чином порушується право споживача на свободу вибору продукції;

2) під час реалізації продукції будь-яким чином порушується свобода волевиявлення споживача та/або висловлене ним волевиявлення;

3) під час надання послуги, від якої споживач не може відмовитися, а одержати може лише в одного виконавця, виконавець нав'язує такі умови одержання послуги, які ставлять споживача в нерівне становище порівняно з іншими споживачами та/або виконавцями, не надають споживачеві однакових гарантій відшкодування шкоди, завданої невиконанням (неналежним виконанням) сторонами умов договору;

4) порушується принцип рівності сторін договору, учасником якого є споживач;

5) будь-яким чином (крім випадків, передбачених законом) обмежується право споживача на одержання необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про відповідну продукцію;

6) споживачу реалізовано продукцію, яка є небезпечною, неналежної якості, фальсифікованою;

7) ціну продукції визначено неналежним чином;

8) документи, які підтверджують виконання договору, учасником якого є споживач, своєчасно не передано (надано) споживачу.

Стаття 22. Судовий захист прав споживачів

1. Захист прав споживачів, передбачених законодавством, здійснюється судом.

2. Задовольняючи вимоги споживача, суд одночасно вирішує питання щодо відшкодування моральної (немайнової) шкоди.

3. Споживачі звільняються від сплати судового збору за позовами, що пов'язані з порушенням їх прав.

{Частина третя статті 22 із змінами, внесеними згідно із Законом від 8 липня 2011 року № 3674-VI}

Стаття 23. Відповідальність за порушення законодавства про захист прав споживачів

1. У разі порушення законодавства про захист прав споживачів суб'єкти господарювання сфери торговельного та інших видів обслуговування несуть відповідальність за:

{Абзац перший частини першої статті 23 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

1) відмову споживачу в реалізації його прав, установлених частиною першою статті 8, частиною першою статті 9 і частиною третьою статті 10 цього Закону, – у десятикратному розмірі вартості продукції залежно від цін, що діяли на час придбання цієї продукції, але не менше ніж п'ять неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; {пункт 1 частини першої статті 23 в редакції Закону від 2 грудня 2010 року № 2741-VI}

{Пункт 2 частини першої статті 23 виключено на підставі Закону від 15 січня 2015 року № 124-VIII}

3) реалізацію продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в державній системі сертифікації, але в документах, згідно з якими її передано на реалізацію, відсутні реєстраційні номери сертифіката відповідності або свідоцтва про визнання відповідності, – у розмірі п'ятдесяти відсотків вартості одержаної для реалізації партії товару, виконаної роботи, наданої послуги, але не менше ніж десять неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а в разі, коли відповідно до закону суб'єкт господарської діяльності не веде обов'язковий облік доходів і витрат, – у розмірі десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

{Пункт 3 частини першої статті 23 зі змінами, внесеними згідно із законами від 2 жовтня 2012 року № 5312-VI, від 15 січня 2015 року № 124-VIII}

4) виготовлення або реалізацію продукції, що не відповідає вимогам нормативно-правових актів стосовно безпеки для життя, здоров'я та майна споживачів і навколишнього природного середовища, – у розмірі трьохсот відсотків вартості виготовленої або одержаної для реалізації партії товару, виконаної роботи, наданої послуги, але не менше ніж двадцять п'ять неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а в разі, коли відповідно до закону суб'єкт господарської діяльності не веде обов'язковий облік доходів і витрат, – у розмірі п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

{Пункт 3 частини першої статті 23 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 15 січня 2015 року № 124-VIII}

5) реалізацію продукції, забороненої відповідним державним органом для виготовлення та реалізації (виконання, надання), – у розмірі п'ятисот відсотків вартості одержаної для реалізації партії товару, виконаної роботи, наданої послуги, але не менше ніж сто неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а в разі, коли відповідно до закону суб'єкт господарської діяльності не веде обов'язковий облік доходів і витрат, – у розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

6) реалізацію небезпечного товару (отрути, пестицидів, вибухо- і вогненебезпечних речовин тощо) без належного попереджувального маркування, а також без інформації про правила й умови безпечного його використання – у розмірі ста відсотків вартості одержаної для реалізації партії товару, але не менше ніж двадцять неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а в разі, коли відповідно до закону суб'єкт господарської діяльності не веде обов'язковий облік доходів і витрат, – у розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

7) відсутність необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про продукцію або продавця (у випадках, визначених Законом України «Про електронну комерцію») – у розмірі тридцяти відсотків вартості одержаної для реалізації партії товару, виконаної роботи, наданої послуги, але не менше ніж п'ять неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а в разі, коли відповідно до закону суб'єкт господарської діяльності не веде обов'язковий облік доходів і витрат, – у розмірі п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

{пункт 7 частини першої статті 23 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 3 вересня 2015 року № 675-VIII}

8) створення перешкод службовим особам центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, та структурного підрозділу з питань захисту прав споживачів органу місцевого самоврядування у проведенні перевірки якості продукції, а також правил торговельного та інших видів обслуговування – у розмірі від одного до десяти відсотків вартості реалізованої продукції за попередній календарний місяць, але не менше ніж десять неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а в разі, коли відповідно до закону суб'єкт господарської діяльності не веде обов'язковий облік доходів і витрат, – у розмірі десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

{Пункт 8 частини першої статті 23 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 16 жовтня 2012 року № 5463-VI}

9) невиконання або несвоєчасне виконання припису посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, про усунення порушень прав споживачів – у розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

{Пункт 9 частини першої статті 23 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 16 жовтня 2012 року № 5463-VI}

10) реалізацію товару, строк придатності якого минув, – у розмірі двохсот відсотків вартості залишку одержаної для реалізації партії товару, але не менше ніж п'ять неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

11) порушення умов договору між споживачем і виконавцем про виконання роботи, надання послуги – у розмірі ста відсотків вартості виконаної роботи (наданої послуги), а за ті самі дії, вчинені щодо групи споживачів, – у розмірі від одного до десяти відсотків вартості виконаних робіт (наданих послуг) за попередній календарний місяць, але не менше ніж п'ять неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

12) обмеження або відмову в реалізації прав споживачів, установлених частиною другою статті 17 цього Закону, – у розмірі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

{Частину першу статті 23 доповнено пунктом 12 згідно із Законом від 18 вересня 2012 року № 5284-VI}

2. Суми штрафів зараховуються до державного бюджету.

{Абзац другий частини другої статті 23 виключено на підставі Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

3. У разі невиконання в добровільному порядку суб'єктами господарювання сфери торгівлі та послуг, у тому числі ресторанного господарства, визначених у статті 26 цього Закону рішень (постанов)

центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, та його посадових осіб про накладення стягнення примусове виконання таких рішень (постанов) здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), у порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження».

{Частина третя статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом від 16 жовтня 2012 року № 5463-VI}

Розділ V
ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

Положення першого речення пункту 3 частини першої статті 26 в частині оплати вартості зразків і проведених досліджень (експертизи) за рахунок коштів державного бюджету набирає чинності з 1 січня 2007 року. До цієї дати зазначена оплата здійснюється за рахунок суб'єктів господарювання, що перевіряються.

2. До приведення у відповідність із цим Законом інші нормативно-правові акти застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону.

3. Кабінету Міністрів України у шестимісячний строк з дня набрання чинності цим Законом:

1) підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо приведення інших законів у відповідність із цим Законом;

2) відповідно до своєї компетенції забезпечити прийняття нормативно-правових актів, передбачених цим Законом;

3) привести власні нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

4) забезпечити перегляд і скасування міністерствами й іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.

Голова Верховної Ради Української РСР Л. Кравчук
м. Київ, 12 травня 1991 року
№ 1023-XII

Додаток 4

Закон України
«ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ»
від 14 жовтня 1992 року № 2694-XII

(Витяг)
(Відомості Верховної Ради України, 1992, № 49, ст. 668)

Документ 2694-12, чинний, поточна редакція – редакція
від 5 квітня 2015 року, підстава – 191-19

Цей Закон визначає основні положення щодо реалізації конституційного права працівників на охорону їх життя і здоров'я у процесі трудової діяльності, на належні, безпечні та здорові умови праці, регулює за участю відповідних органів державної влади відносини між роботодавцем і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища й установлює єдиний порядок організації охорони праці в Україні.

Розділ I
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення понять і термінів

Охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності.

Роботодавець – власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган, незалежно від форм власності, виду діяльності, господарювання, і фізична особа, яка використовує найману працю.

Працівник – особа, яка працює на підприємстві, в організації, установі та виконує обов'язки або функції згідно з трудовим договором (контрактом).

Стаття 2. Сфера дії Закону

Дія цього Закону поширюється на всіх юридичних і фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, та на всіх працюючих.

Стаття 3. Законодавство про охорону праці

Законодавство про охорону праці складається із цього Закону, Кодексу законів про працю України, Закону України «Про

загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів.

Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші норми, ніж ті, що передбачені законодавством України про охорону праці, застосовуються норми міжнародного договору.

Розділ ІІ
ГАРАНТІЇ ПРАВ НА ОХОРОНУ ПРАЦІ

Стаття 5. Права на охорону праці під час укладання трудового договору

Умови трудового договору не можуть містити положень, що суперечать законам та іншим нормативно-правовим актам з охорони праці.

Під час укладання трудового договору роботодавець повинен проінформувати працівника під розписку про умови праці та про наявність на його робочому місці небезпечних і шкідливих виробничих факторів, які ще не усунуто, можливі наслідки їх впливу на здоров'я та про права працівника на пільги і компенсації за роботу в таких умовах відповідно до законодавства і колективного договору.

Працівнику не може пропонуватися робота, яка за медичним висновком протипоказана йому за станом здоров'я. До виконання робіт підвищеної небезпеки й тих, що потребують професійного добору, допускаються особи за наявності висновку психофізіологічної експертизи.

Усі працівники згідно із законом підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.

Стаття 6. Права працівників на охорону праці під час роботи

Умови праці на робочому місці, безпека технологічних процесів, машин, механізмів, устаткування й інших засобів виробництва, стан засобів колективного та індивідуального захисту, що використовуються працівником, а також санітарно-побутові умови повинні відповідати вимогам законодавства.

Працівник має право відмовитися від дорученої роботи, якщо виникла виробнича ситуація, небезпечна для його життя чи здоров'я або для людей, які його оточують, або для виробничого середовища чи довкілля. Він зобов'язаний негайно повідомити про це

безпосереднього керівника або роботодавця. Факт наявності такої ситуації за необхідності підтверджується спеціалістами з охорони праці підприємства за участю представника профспілки, членом якої він є, або вповноваженої працівниками особи з питань охорони праці (якщо професійна спілка на підприємстві не створювалася), а також страхового експерта з охорони праці.

За період простою з причин, передбачених частиною другою цієї статті, які виникли не з вини працівника, за ним зберігається середній заробіток.

Працівник має право розірвати трудовий договір за власним бажанням, якщо роботодавець не виконує законодавства про охорону праці, не додержується умов колективного договору із цих питань. У цьому разі працівникові виплачується вихідна допомога в розмірі, передбаченому колективним договором, але не менше за тримісячний заробіток.

Працівника, який за станом здоров'я відповідно до медичного висновку потребує надання легшої роботи, роботодавець повинен перевести за згодою працівника на таку роботу на термін, зазначений у медичному висновку, і в разі потреби встановити скорочений робочий день та організувати проведення навчання працівника з набуття іншої професії відповідно до законодавства.

На час зупинення експлуатації підприємства, цеху, дільниці, окремого виробництва або устаткування органом державного нагляду за охороною праці чи службою охорони праці за працівником зберігаються місце роботи, а також середній заробіток.

Стаття 7. Право працівників на пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці

Працівники, зайняті на роботах з важкими та шкідливими умовами праці, безоплатно забезпечуються лікувально-профілактичним харчуванням, молоком або рівноцінними харчовими продуктами, газованою солоною водою, мають право на оплачувані перерви санітарно-оздоровчого призначення, скорочення тривалості робочого часу, додаткову оплачувану відпустку, пільгову пенсію, оплату праці в підвищеному розмірі й інші пільги та компенсації, що надаються в порядку, визначеному законодавством.

У разі роз'їзного характеру роботи працівникові виплачується грошова компенсація на придбання лікувально-профілактичного харчування, молока або рівноцінних йому харчових продуктів на умовах, передбачених колективним договором.

Роботодавець може за свої кошти додатково встановлювати за колективним договором (угодою, трудовим договором) працівникові пільги і компенсації, не передбачені законодавством.

Протягом дії укладеного з працівником трудового договору роботодавець повинен не пізніше як за два місяці письмово інформувати працівника про зміни виробничих умов та розмірів пільг і компенсацій, з урахуванням тих, що надаються йому додатково.

Стаття 8. Забезпечення працівників спецодягом, іншими засобами індивідуального захисту, мийними та знешкоджувальними засобами

На роботах із шкідливими і небезпечними умовами праці, а також роботах, пов'язаних із забрудненням або несприятливими метеорологічними умовами, працівникам видаються безоплатно за встановленими нормами спеціальний одяг, спеціальне взуття й інші засоби індивідуального захисту, а також мийні та знешкоджувальні засоби. Працівники, які залучаються до разових робіт, пов'язаних із ліквідацією наслідків аварій, стихійного лиха тощо, що не передбачені трудовим договором, повинні бути забезпечені зазначеними засобами.

Роботодавець зобов'язаний забезпечити за свій рахунок придбання, комплектування, видачу й утримання засобів індивідуального захисту відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці та колективного договору.

У разі передчасного зношення цих засобів не з вини працівника роботодавець зобов'язаний замінити їх за власний рахунок. У разі придбання працівником спецодягу, інших засобів індивідуального захисту, мийних і знешкоджувальних засобів за свої кошти роботодавець зобов'язаний компенсувати всі витрати на умовах, передбачених колективним договором.

Згідно з колективним договором роботодавець може додатково, понад встановлені норми, видавати працівникові певні засоби індивідуального захисту, якщо фактичні умови праці цього працівника вимагають їх застосування.

Стаття 9. Відшкодування шкоди в разі ушкодження здоров'я працівників або в разі їх смерті

Відшкодування шкоди, заподіяної працівникові внаслідок ушкодження його здоров'я, або в разі смерті працівника здійснюється Фондом соціального страхування України відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності».

Роботодавець може за рахунок власних коштів здійснювати потерпілим і членам їхніх сімей додаткові виплати відповідно до колективного чи трудового договору.

За працівниками, які втратили працездатність у зв'язку з нещасним випадком на виробництві або професійним захворюванням, зберігаються місце роботи (посада) та середня заробітна плата на весь період до відновлення працездатності або до встановлення стійкої втрати професійної працездатності. У разі неможливості виконання потерпілим попередньої роботи проводяться його навчання та перекваліфікація, а також працевлаштування відповідно до медичних рекомендацій.

Час перебування на інвалідності у зв'язку з нещасним випадком на виробництві або професійним захворюванням зараховується до стажу роботи для призначення пенсії за віком, а також до стажу роботи зі шкідливими умовами, який дає право на призначення пенсії на пільгових умовах і в пільгових розмірах у порядку, встановленому законом.

{Частина четверта статті 9 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 17 листопада 2005 року № 3108-IV}

Стаття 10. Охорона праці жінок

Забороняється застосування праці жінок на важких роботах і на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, на підземних роботах, крім деяких підземних робіт (нефізичних робіт або робіт, пов'язаних із санітарним та побутовим обслуговуванням), а також залучення жінок до підіймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми, відповідно до переліку важких робіт і робіт зі шкідливими та небезпечними умовами праці, граничних норм підіймання і переміщення важких речей, що затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Праця вагітних жінок і жінок, які мають неповнолітню дитину, регулюється законодавством.

Стаття 11. Охорона праці неповнолітніх

Не допускається залучення неповнолітніх до праці на важких роботах і на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, на підземних роботах, до нічних, надурочних робіт і робіт у вихідні дні, а також до підіймання та переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми, відповідно до переліку важких робіт і робіт зі шкідливими і небезпечними умовами праці, граничних норм підіймання та переміщення важких речей, які затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Неповнолітні приймаються на роботу лише після попереднього медичного огляду.

Порядок трудового і професійного навчання неповнолітніх професій, пов'язаних із важкими роботами і роботами зі шкідливими або небезпечними умовами праці, визначається положенням, яке затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони праці.

{Частина третя статті 11 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 16 жовтня 2012 року № 5459-VI}

Вік, з якого допускається прийняття на роботу, тривалість робочого часу, відпусток та деякі інші умови праці неповнолітніх визначаються законом.

Стаття 12. Охорона праці інвалідів

Підприємства, які використовують працю інвалідів, зобов'язані створювати для них умови праці з урахуванням рекомендацій медико-соціальної експертної комісії та індивідуальних програм реабілітації, вживати додаткових заходів безпеки праці, які відповідають специфічним особливостям цієї категорії працівників.

У випадках, передбачених законодавством, роботодавець зобов'язаний організувати навчання, перекваліфікацію та працевлаштування інвалідів відповідно до медичних рекомендацій.

Залучення інвалідів до надурочних робіт і робіт у нічний час можливе лише за їх згодою та за умови, що це не суперечить рекомендаціям медико-соціальної експертної комісії.

{Частина третя статті 12 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 25 листопада 2003 року № 1331-IV}

Розділ III
ОРГАНІЗАЦІЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Стаття 13. Управління охороною праці та обов'язки роботодавця

Роботодавець зобов'язаний створити на робочому місці в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечити додержання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці.

Із цією метою роботодавець забезпечує функціонування системи управління охороною праці, а саме:

створює відповідні служби і призначає посадових осіб, які забезпечують вирішення конкретних питань охорони праці, затверджує інструкції про їх обов'язки, права та відповідальність за виконання покладених на них функцій, а також контролює їх додержання;

розробляє за участю сторін колективного договору і реалізує комплексні заходи для досягнення встановлених нормативів та підвищення наявного рівня охорони праці;

забезпечує виконання необхідних профілактичних заходів відповідно до обставин, що змінюються;

упроваджує прогресивні технології, досягнення науки і техніки, засоби механізації та автоматизації виробництва, вимоги ергономіки, позитивний досвід з охорони праці тощо;

забезпечує належне утримання будівель і споруд, виробничого обладнання й устаткування, моніторинг за їхнім технічним станом;

забезпечує усунення причин, що призводять до нещасних випадків, професійних захворювань, і здійснення профілактичних заходів, визначених комісіями за підсумками розслідування цих причин;

організовує проведення аудиту охорони праці, лабораторних досліджень умов праці, оцінку технічного стану виробничого обладнання й устаткування, атестацій робочих місць на відповідність нормативно-правовим актам з охорони праці в порядку і строки, що визначаються законодавством, та за їхніми підсумками вживає заходів щодо усунення небезпечних і шкідливих для здоров'я виробничих факторів;

розробляє і затверджує положення, інструкції, інші акти з охорони праці, що діють у межах підприємства (далі – акти підприємства), та встановлюють правила виконання робіт і поведінки працівників на території підприємства, у виробничих приміщеннях, на будівельних майданчиках, робочих місцях відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці, забезпечує безоплатно працівників нормативно-правовими актами та актами підприємства з охорони праці;

здійснює контроль за додержанням працівником технологічних процесів, правил поводження з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва, використанням засобів колективного й індивідуального захисту, виконанням робіт відповідно до вимог з охорони праці;

організовує пропаганду безпечних методів праці та співробітництво з працівниками в галузі охорони праці;

вживає термінових заходів для допомоги потерпілим, залучає за необхідності професійні аварійно-рятувальні формування в разі виникнення на підприємстві аварій та нещасних випадків.

Роботодавець несе безпосередню відповідальність за порушення зазначених вимог.

Стаття 14. Обов'язки працівника щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці

Працівник зобов'язаний:

дбати про особисту безпеку і здоров'я, а також про безпеку та здоров'я оточуючих людей у процесі виконання будь-яких робіт чи під час перебування на території підприємства;

знати і виконувати вимоги нормативно-правових актів з охорони праці, правила поводження з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва, користуватися засобами колективного й індивідуального захисту;

проходити у встановленому законодавством порядку попередні та періодичні медичні огляди.

Працівник несе безпосередню відповідальність за порушення зазначених вимог.

Стаття 15. Служба охорони праці на підприємстві

На підприємстві з кількістю працюючих 50 і більше осіб роботодавець створює службу охорони праці відповідно до типового положення, що затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони праці.

{Частина перша статті 15 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 16 жовтня 2012 року № 5459-VI}

На підприємстві з кількістю працюючих менше за 50 осіб функції служби охорони праці можуть виконувати в порядку сумісництва особи, які мають відповідну підготовку.

На підприємстві з кількістю працюючих менше за 20 осіб для виконання функцій служби охорони праці можуть залучатися сторонні спеціалісти на договірних засадах, які мають відповідну підготовку.

Служба охорони праці підпорядковується безпосередньо роботодавцю.

Керівники та спеціалісти служби охорони праці за своєю посадою і заробітною платою прирівнюються до керівників і спеціалістів основних виробничо-технічних служб.

Спеціалісти служби охорони праці в разі виявлення порушень охорони праці мають право:

видавати керівникам структурних підрозділів підприємства обов'язкові для виконання приписи щодо усунення наявних недоліків, одержувати від них необхідні відомості, документацію і пояснення з питань охорони праці;

вимагати відсторонення від роботи осіб, які не пройшли передбачених законодавством медичного огляду, навчання, інструктажу, перевірки знань і не мають допуску до відповідних робіт або не виконують вимог нормативно-правових актів з охорони праці;

зупиняти роботу виробництва, дільниці, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва в разі порушень, які створюють загрозу життю або здоров'ю працюючих;

надсилати роботодавцю подання про притягнення до відповідальності працівників, які порушують вимоги щодо охорони праці.

Припис спеціаліста з охорони праці може скасувати лише роботодавець.

Ліквідація служби охорони праці допускається тільки в разі ліквідації підприємства чи припинення використання найманої праці фізичною особою.

Стаття 17. Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій

Роботодавець зобов'язаний за власні кошти забезпечити фінансування й організувати проведення попереднього (під час прийняття на роботу) і періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, щорічного обов'язкового медичного огляду осіб віком до 21 року. За результатами періодичних медичних оглядів у разі потреби роботодавець повинен забезпечити проведення відповідних оздоровчих заходів. Медичні огляди проводяться відповідними закладами охорони здоров'я, працівники яких несуть відповідальність згідно із законодавством за відповідність медичного висновку фактичному стану здоров'я працівника. Порядок проведення медичних оглядів визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Роботодавець має право в установленому законом порядку притягнути працівника, який ухиляється від проходження обов'язкового медичного огляду, до дисциплінарної відповідальності, а також зобов'язаний відсторонити його від роботи без збереження заробітної плати.

Роботодавець зобов'язаний забезпечити за свій рахунок позачерговий медичний огляд працівників:

за заявою працівника, якщо він вважає, що погіршення стану його здоров'я пов'язане з умовами праці;

за власною ініціативою, якщо стан здоров'я працівника не дозволяє йому виконувати трудові обов'язки.

За час проходження медичного огляду за працівниками зберігаються місце роботи (посада) і середній заробіток.

Стаття 18. Навчання з питань охорони праці

Працівники під час прийняття на роботу і в процесі роботи повинні проходити за рахунок роботодавця інструктаж, навчання з питань охорони праці, з надання першої медичної допомоги потерпілим від нещасних випадків і правил поведінки в разі виникнення аварії.

Працівники, зайняті на роботах з підвищеною небезпекою або там, де є потреба у професійному доборі, повинні щороку проходити за рахунок роботодавця спеціальне навчання і перевірку знань відповідних нормативно-правових актів з охорони праці.

Перелік робіт з підвищеною небезпекою затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони праці.

{Частина третя статті 18 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 16 жовтня 2012 року № 5459-VI}

Посадові особи, діяльність яких пов'язана з організацією безпечного ведення робіт, під час прийняття на роботу і періодично, один раз на три роки, проходять навчання, а також перевірку знань з питань охорони праці за участю профспілок.

Порядок проведення навчання та перевірки знань посадових осіб з питань охорони праці визначається типовим положенням, що затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони праці.

{Частина п'ята статті 18 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 16 жовтня 2012 року № 5459-VI}

Не допускаються до роботи працівники, у тому числі посадові особи, які не пройшли навчання, інструктаж і перевірку знань з охорони праці.

У разі виявлення у працівників, зокрема посадових осіб, незадовільних знань з питань охорони праці, вони повинні у місячний строк пройти повторне навчання і перевірку знань.

Вивчення основ охорони праці, а також підготовка та підвищення кваліфікації спеціалістів з охорони праці з урахуванням особливостей виробництва відповідних об'єктів економіки забезпечуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти і науки, в усіх навчальних закладах за програмами, погодженими із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці.

Стаття 20. Регулювання охорони праці в колективному договорі, угоді

У колективному договорі, угоді сторони передбачають забезпечення працівникам соціальних гарантій у галузі охорони праці на рівні, не нижчому за передбачений законодавством, їх обов'язки, а також комплексні заходи щодо досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення наявного рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму, професійного захворювання, аваріям і пожежам, визначають обсяги та джерела фінансування зазначених заходів.

Стаття 22. Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій

Роботодавець повинен організовувати розслідування та вести облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій відповідно до положення, що затверджується Кабінетом Міністрів України за погодженням із всеукраїнськими об'єднаннями профспілок.

За підсумками розслідування нещасного випадку, професійного захворювання або аварії роботодавець складає акт за встановленою формою, один примірник якого він зобов'язаний видати потерпілому або іншій заінтересованій особі не пізніше ніж за три дні з моменту закінчення розслідування.

У разі відмови роботодавця скласти акт про нещасний випадок чи незгоди потерпілого з його змістом питання вирішуються посадовою особою органу державного нагляду за охороною праці, рішення якої є обов'язковим для роботодавця.

Рішення посадової особи органу державного нагляду за охороною праці може бути оскаржене в судовому порядку.

Стаття 23. Інформація та звітність про стан охорони праці

Роботодавець зобов'язаний інформувати працівників або осіб, уповноважених на здійснення громадського контролю за дотриманням вимог нормативно-правових актів з охорони праці, та Фонд соціального страхування України про стан охорони праці, причину аварій, нещасних випадків і професійних захворювань, заходи, яких ужито для їх усунення та для забезпечення на підприємстві умов і безпеки праці на рівні нормативних вимог.

Працівникам та/або їхнім представникам забезпечується доступ до інформації та документів, що містять результати атестації робочих місць, заплановані роботодавцем профілактичні заходи, результати розслідування, обліку й аналізу нещасних випадків і професійних захворювань і звіти із цих питань, а також до повідомлень, подань та приписів органів державного нагляду за охороною праці.

{Частина друга статті 23 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 16 жовтня 2012 року № 5459-VI}

Органи державного управління охороною праці у встановленому порядку інформують населення України, працівників про реалізацію державної політики з охорони праці, виконання загальнодержавної, галузевих чи регіональних програм із цих питань, про рівень і причини аварійності, виробничого травматизму та професійних захворювань, про виконання своїх рішень щодо охорони життя і здоров'я працівників.

На державному рівні ведеться єдина державна статистична звітність з питань охорони праці, форма якої погоджується центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, професійними спілками та Фондом соціального страхування України.

Стаття 24. Добровільні об'єднання громадян, працівників і спеціалістів з охорони праці

З метою об'єднання зусиль найманих працівників, учених, спеціалістів з охорони праці та окремих громадян для поліпшення охорони праці, захисту працівників від виробничого травматизму і професійних захворювань можуть створювати асоціації, товариства, фонди й інші добровільні об'єднання громадян, що діють відповідно до закону.

Розділ V
НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

Стаття 27. Документи, що належать до нормативно-правових актів з охорони праці

Нормативно-правові акти з охорони праці – це правила, норми, регламенти, положення, стандарти, інструкції та інші документи, обов'язкові для виконання.

Стаття 30. Поширення дії нормативно-правових актів з охорони праці на сферу трудового і професійного навчання

Нормативно-правові акти з охорони праці є обов'язковими для виконання у виробничих майстернях, лабораторіях, цехах, на дільницях та в інших місцях трудового і професійного навчання, облаштованих у будь-яких навчальних закладах.

Організація охорони праці на зазначених об'єктах, а також порядок розслідування та обліку нещасних випадків з учнями і студентами під час трудового та професійного навчання в навчальних закладах визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти і науки, за погодженням із відповідним профспілковим органом.

До учнів і студентів, які проходять трудове і професійне навчання (виробничу практику) на підприємствах під керівництвом їх

персоналу, застосовується законодавство про охорону праці в такому самому порядку, що й до працівників підприємства.

Розділ VIII
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ

Стаття 43. Штрафні санкції до юридичних і фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, посадових осіб та працівників

За порушення законодавства про охорону праці та невиконання приписів (розпоряджень) посадових осіб органів виконавчої влади з нагляду за охороною праці юридичні та фізичні особи, які відповідно до законодавства використовують найману працю, притягаються органами виконавчої влади з нагляду за охороною праці до сплати штрафу в порядку, встановленому законом. Сплата штрафу не звільняє юридичну або фізичну особу, яка відповідно до законодавства використовує найману працю, від усунення виявлених порушень у визначені строки.

Максимальний розмір штрафу не може перевищувати п’яти відсотків середньомісячного фонду заробітної плати за попередній рік юридичної чи фізичної особи, яка відповідно до законодавства використовує найману працю.

За порушення вимог, передбачених частинами третьою і четвертою статті 19 цього Закону, юридична чи фізична особа, яка відповідно до законодавства використовує найману працю, сплачує штраф із розрахунку 25 відсотків від різниці між розрахунковою мінімальною сумою витрат на охорону праці у звітному періоді та фактичною сумою цих витрат за такий період.

Несплата або неповна сплата юридичними чи фізичними особами, які відповідно до законодавства використовують найману працю, штрафу тягне за собою нарахування пені на несплачену суму штрафу (його частини) з розрахунку 120 відсотків річних облікової ставки Національного банку України, що діяла в період такої несплати, за кожен день прострочення.

Кошти від застосування штрафних санкцій до юридичних чи фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, посадових осіб і працівників, визначених цією статтею, зараховуються до Державного бюджету України.

Притягнення до відповідальності посадових осіб і працівників за порушення законів та інших нормативно-правових актів з охорони праці здійснюється відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення.

{Стаття 43 в редакції Закону від 2 червня 2011 року № 3458-VI}

Стаття 44. Відповідальність за порушення вимог щодо охорони праці

За порушення законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці, створення перешкод у діяльності посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці, а також представників профспілок, їх організацій та об'єднань винні особи притягаються до дисциплінарної, адміністративної, матеріальної, кримінальної відповідальності згідно із законом.

Розділ IX
ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування, крім частини четвертої статті 19, яка набирає чинності з 1 січня 2003 року.

2. Кабінету Міністрів України у тримісячний строк з часу набрання чинності цим Законом:

внести до Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законодавчих актів у відповідність із цим Законом;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити приведення органами виконавчої влади прийнятих ними нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

Президент України Л. Кравчук
м. Київ, 14 жовтня 1992 року
№ 2694-XII

Додаток 5

Закон України
«ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САНІТАРНОГО ТА ЕПІДЕМІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ НАСЕЛЕННЯ»
від 24 лютого 1994 року № 4004-XII

(Витяг)
(Відомості Верховної Ради України, 1994, № 27, ст. 218)

Документ 4004-12, чинний, поточна редакція – редакція від 28 грудня 2015 року, підстава – 901-19

Цей Закон регулює суспільні відносини, які виникають у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя, визначає відповідні права й обов'язки державних органів, підприємств, установ, організацій і громадян, установлює порядок організації державної санітарно-епідеміологічної служби та здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду в Україні.

Розділ I
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення основних термінів і понять

У цьому Законі терміни і поняття вживаються у такому значенні:

санітарне та епідемічне благополуччя населення – це стан здоров'я населення та середовища життєдіяльності людини, за якого показники захворюваності перебувають на усталеному рівні для цієї території, умови проживання сприятливі для населення, а параметри факторів середовища життєдіяльності знаходяться в межах, визначених санітарними нормами;

середовище життєдіяльності людини (далі – середовище життєдіяльності) – сукупність об'єктів, явищ і факторів навколишнього середовища (природного і штучно створеного), що безпосередньо оточують людину і визначають умови її проживання, харчування, праці, відпочинку, навчання, виховання тощо;

фактори середовища життєдіяльності – будь-які біологічні (вірусні, пріонні, бактеріальні, паразитарні, генетично модифіковані організми, продукти біотехнології тощо), хімічні (органічні й неорганічні, природні та синтетичні), фізичні (шум, вібрація, ультразвук, інфразвук, теплове, іонізуюче, неіонізуюче та інші види випромінювання), соціальні (харчування, водопостачання, умови

побуту, праці, відпочинку, навчання, виховання тощо) й інші фактори, що впливають або можуть впливати на здоров'я людини чи на здоров'я майбутніх поколінь;

шкідливий вплив на здоров'я людини – вплив факторів середовища життєдіяльності, що створює загрозу здоров'ю, життю або працездатності людини чи здоров'ю майбутніх поколінь;

безпечні умови для людини – стан середовища життєдіяльності, за якого відсутня небезпека шкідливого впливу його факторів на людину;

сприятливі умови життєдіяльності людини – стан середовища життєдіяльності, за якого немає будь-якого шкідливого впливу його факторів на здоров'я людини та є можливості для забезпечення нормальних і відновлення порушених функцій організму;

санітарно-епідемічна ситуація – стан середовища життєдіяльності й обумовлений ним стан здоров'я населення на певній території в конкретно визначений час;

санітарно-епідеміологічний норматив (гігієнічний норматив, епідеміологічний показник, протиепідемічний норматив) – встановлене дослідженнями припустиме максимальне або мінімальне кількісне та (або) якісне значення показника, що характеризує фактор середовища життєдіяльності за медичними критеріями (параметрами) його безпечності для здоров'я людини та здоров'я майбутніх поколінь, а також стан здоров'я населення за критеріями захворюваності, розповсюджуваності хвороб, фізичного розвитку, імунітету тощо;

державні санітарні норми та правила, санітарно-гігієнічні та санітарно-протиепідемічні правила і норми, санітарно-епідеміологічні правила і норми, протиепідемічні правила і норми, гігієнічні та протиепідемічні правила і норми, державні санітарно-епідеміологічні нормативи, санітарні регламенти (далі – санітарні норми) – обов'язкові для виконання нормативно-правові акти центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, що встановлюють медичні вимоги безпеки щодо середовища життєдіяльності та окремих його факторів, недотримання яких створює загрозу здоров'ю і життю людини та майбутніх поколінь, а також загрозу виникнення і розповсюдження інфекційних хвороб та масових неінфекційних захворювань (отруєнь) серед населення;

вимоги безпеки для здоров'я і життя людини – розроблені на основі медичної науки критерії, показники, гранично допустимі межі, санітарно-епідеміологічні нормативи, правила, норми, регламенти тощо (медичні вимоги щодо безпеки для здоров'я та життя людини), розроблення, обґрунтування, контроль і нагляд за якими належить виключно до медичної професійної компетенції;

небезпечний фактор – будь-який хімічний, фізичний, біологічний чинник, речовина, матеріал або продукт, що впливає або за певних умов може негативно впливати на здоров'я людини;

санітарні та протиепідемічні (профілактичні) заходи (далі – санітарні заходи) – комплекс організаційних, адміністративних, інженерно-технічних, медичних, нормативних, екологічних, ветеринарних та інших заходів, спрямованих на усунення або зменшення шкідливого впливу на людину факторів середовища життєдіяльності, запобігання виникненню і поширенню інфекційних хвороб і масових неінфекційних захворювань (отруєнь) та їх ліквідацію;

державна санітарно-епідеміологічна експертиза – це вид професійної діяльності органів державної санітарно-епідеміологічної служби, що полягає в комплексному вивченні об'єктів експертизи з метою виявлення можливих небезпечних факторів у цих об'єктах, встановленні відповідності об'єктів експертизи вимогам санітарного законодавства, а в разі відсутності відповідних санітарних норм – в обґрунтуванні медичних вимог щодо безпеки об'єкта для здоров'я та життя людини;

висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи – документ установленої форми, що засвідчує відповідність (невідповідність) об'єкта державної санітарно-епідеміологічної експертизи медичним вимогам безпеки для здоров'я та життя людини, затверджується відповідним головним державним санітарним лікарем і є обов'язковим для виконання власником об'єкта експертизи;

об'єкт державної санітарно-епідеміологічної експертизи – будь-яка діяльність, технологія, продукція та сировина, проекти нормативних документів, реалізація (функціонування, використання) яких може шкідливо вплинути на здоров'я людини, а також діючі об'єкти і чинні нормативні документи у випадках, коли їхній шкідливий вплив встановлено в процесі функціонування (використання), а також у разі закінчення встановленого терміну дії висновку державної санітарно-епідеміологічної експертизи;

{абзац шістнадцятий статті 1 зі змінами, внесеними згідно із Законом від 17 лютого 2011 року № 3038-VI}

санітарно-епідеміологічний сертифікат (далі – гігієнічний сертифікат) – разовий документ, виданий органами державної санітарно-епідеміологічної служби, що підтверджує безпеку для здоров'я та життя людини окремих видів товарів широкого вжитку (парфумерно-косметичних виробів, товарів дитячого асортименту, виробів побутового призначення тощо) на підставі результатів проведених санітарно-хімічних, токсикологічних, фізико-хімічних, радіологічних, мікробіологічних та інших досліджень;

{абзац сімнадцятий статті 1 зі змінами, внесеними згідно із законами від 2 жовтня 2012 року № 5316-VI, від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

масові неінфекційні захворювання (отруєння) – масові захворювання, виникнення яких зумовлено впливом біологічних, фізичних, хімічних чи соціальних факторів середовища життєдіяльності, у тому числі об'єктів господарської та інших видів діяльності, продукції, робіт, послуг;

{абзац дев'ятнадцятий статті 1 виключено на підставі Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

{абзац двадцятий статті 1 виключено на підставі Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

{абзац двадцять перший статті 1 виключено на підставі Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

ризик – можливість виникнення та вірогідні масштаби наслідків від негативного впливу об'єктів санітарних заходів протягом певного періоду часу;

{статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом від 15 листопада 2005 року № 3078-IV}

аналіз ризику – процес, що складається з трьох взаємопов'язаних компонентів: оцінка ризику, управління ризиком і повідомлення про ризик;

{статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом від 15 листопада 2005 року № 3078-IV}

оцінка ризику – науково обґрунтований процес, який складається з ідентифікації та характеристики небезпеки, оцінки впливу, характеристики ризику;

{статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом від 15 листопада 2005 року № 3078-IV}

управління ризиком – процес вибору альтернативних рішень на підставі результатів оцінки ризику та, у разі необхідності, вибору і впровадження відповідних засобів управління (контролю), включаючи регуляторні заходи;

{статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом від 15 листопада 2005 року № 3078-IV}

повідомлення про ризик – взаємний обмін інформацією про ризик між спеціалістами з оцінки ризику, особами, що здійснюють управління ризиком, заінтересованими торговими партнерами й іншими заінтересованими сторонами;

{статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом від 15 листопада 2005 року № 3078-IV}

{абзац двадцять сьомий статті 1 виключено на підставі Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

{абзац двадцять восьмий статті 1 виключено на підставі Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

прикордонні інспекційні пости – потужності (об'єкти), що розташовані в пункті пропуску через державний кордон, включаючи пункти на автомобільних шляхах, залізничних станціях, аеропортах, морських і річкових портах, де здійснюється відповідний контроль (інспектування) імпортованих та експортованих вантажів з об'єктами санітарних заходів, що переміщуються через державний кордон України;

{статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом від 15 листопада 2005 року № 3078-IV}

{абзац тридцятий статті 1 виключено на підставі Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

{абзац тридцять перший статті 1 виключено на підставі Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

{абзац тридцять другий статті 1 виключено на підставі Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

{абзац тридцять третій статті 1 виключено на підставі Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

{абзац тридцять четвертий статті 1 виключено на підставі Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

{абзац тридцять п'ятий статті 1 виключено на підставі Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

Термін «харчовий продукт» вживається в значенні, наведеному в Законі України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів».

{Статтю 1 доповнено частиною другою згідно із Законом від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

{Стаття 1 в редакції Закону від 7 лютого 2002 року № 3037-III}

Стаття 1^1. Сфера дії Закону

Положення цього Закону не поширюються на харчові продукти, крім харчових продуктів, щодо яких проводяться санітарно-епідеміологічні розслідування захворювань, спричинених інфекційними хворобами, масовими неінфекційними захворюваннями, отруєннями та радіаційним ураженням людей.

{Закон доповнено статтею 1^1 згідно із Законом від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

Стаття 2. Законодавство України про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення

Законодавство України про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення (санітарне законодавство)

базується на Конституції України і складається з Основ законодавства України про охорону здоров'я, цього Закону, законів України «Про протидію захворюванню на туберкульоз», «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунодефіциту (СНІД) та соціальний захист населення», інших нормативно-правових актів та санітарних норм.

{Стаття 2 в редакції Закону від 7 лютого 2002 року № 3037-III; із змінами, внесеними згідно із Законом від 22 березня 2012 року № 4565-VI}

Стаття 3. Фінансове забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення

Фінансування санітарних і протиепідемічних заходів, а також програм забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя, інших програм, спрямованих на профілактику захворювань населення, здійснюється за рахунок державного і місцевих бюджетів, коштів підприємств, установ та організацій, а також позабюджетних коштів.

{Частина друга статті 3 втратила чинність на підставі Закону від 30 червня 1999 року № 783-XIV – редакція набирає чинності одночасно з набранням чинності Законом про Державний бюджет України на 2000 рік}

Розділ II
ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ГРОМАДЯН, ПІДПРИЄМСТВ, УСТАНОВ І ОРГАНІЗАЦІЙ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САНІТАРНОГО ТА ЕПІДЕМІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Стаття 4. Права громадян

Громадяни мають право на:

безпечні для здоров'я і життя харчові продукти, питну воду, умови праці, навчання, виховання, побуту, відпочинку та навколишнє природне середовище;

участь у розробці, обговоренні та громадській експертизі проектів програм і планів забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення, внесення пропозицій з цих питань до відповідних органів;

відшкодування шкоди, завданої їх здоров'ю внаслідок порушення підприємствами, установами, організаціями, громадянами санітарного законодавства;

достовірну і своєчасну інформацію про стан свого здоров'я, здоров'я населення, а також про наявні та можливі фактори ризику для здоров'я та їх ступінь.

Законодавством України громадянам можуть бути надані й інші права щодо забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя.

Стаття 5. Обов'язки громадян

Громадяни зобов'язані:

піклуватися про своє здоров'я та здоров'я і гігієнічне виховання своїх дітей, не шкодити здоров'ю інших громадян;

брати участь у проведенні санітарних і протиепідемічних заходів;

проходити обов'язкові медичні огляди та робити щеплення у передбачених законодавством випадках;

виконувати розпорядження та вказівки посадових осіб державної санітарно-епідеміологічної служби під час здійснення ними державного санітарно-епідеміологічного нагляду;

виконувати інші обов'язки, передбачені законодавством про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя.

Стаття 6. Права підприємств, установ і організацій

Підприємства, установи й організації мають право на:

одержання від органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, а також відповідних органів і закладів охорони здоров'я інформації про стан здоров'я населення, санітарну та епідемічну ситуацію, нормативно-правові акти з питань забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення та санітарні норми;

{абзац другий статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом від 22 травня 2003 року № 860-IV}

відшкодування збитків, завданих їм унаслідок порушень санітарного законодавства підприємствами, установами, організаціями та громадянами.

Стаття 7. Обов'язки підприємств, установ і організацій

Підприємства, установи й організації зобов'язані:

за пропозиціями посадових осіб державної санітарно-епідеміологічної служби розробляти і здійснювати санітарні та протиепідемічні заходи;

у випадках, передбачених санітарними нормами, забезпечувати лабораторний контроль за виконанням вимог цих норм щодо безпеки використання (зберігання, транспортування тощо) шкідливих для здоров'я речовин та матеріалів, утворюваних унаслідок їх діяльності викидів, скидів, відходів та факторів, а також готової продукції;

на вимогу посадових осіб державної санітарно-епідеміологічної служби надавати безоплатно зразки використовуваних сировини і матеріалів, а також продукції, що випускається чи реалізується, для проведення державної санітарно-епідеміологічної експертизи;

виконувати розпорядження і вказівки посадових осіб державної санітарно-епідеміологічної служби під час здійснення ними державного санітарно-епідеміологічного нагляду;

усувати за поданням відповідних посадових осіб державної санітарно-епідеміологічної служби від роботи, навчання, відвідування дошкільних закладів осіб, які є носіями збудників інфекційних захворювань, хворих на небезпечні для оточуючих інфекційні хвороби, або осіб, які були в контакті з такими хворими, з виплатою у встановленому порядку допомоги із соціального страхування, а також осіб, які ухиляються від обов'язкового медичного огляду або щеплення проти інфекцій, перелік яких встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я;

негайно інформувати органи державної санітарно-епідеміологічної служби про надзвичайні події і ситуації, що становлять загрозу здоров'ю населення, санітарному й епідемічному благополуччю;

відшкодовувати у встановленому порядку працівникам і громадянам шкоду, завдану їх здоров'ю внаслідок порушення санітарного законодавства.

Власники підприємств, установ і організацій та уповноважені ними органи зобов'язані забезпечувати їх необхідними для розробки та здійснення санітарних і протиепідемічних (профілактичних) заходів санітарними нормами.

{Частина друга статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом від 7 лютого 2002 року № 3037-III}

Стаття 8. Захист прав громадян, підприємств, установ і організацій

Рішення і дії посадових осіб органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, а також громадян, якими порушено права підприємств, установ, організацій чи громадян з питань забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя, можуть бути оскаржені в порядку, встановленому законом.

{Стаття 8 із змінами, внесеними згідно із Законом від 7 лютого 2002 року № 3037-III}

Розділ VI
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ САНІТАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Стаття 45. Дисциплінарна відповідальність за порушення санітарного законодавства

Працівники підприємств, установ, організацій, дії яких призвели до порушення санітарного законодавства, невиконання постанов,

розпоряджень, приписів, висновків посадових осіб державної санітарно-епідеміологічної служби, підлягають дисциплінарній відповідальності згідно із законодавством.

Стаття 46. Адміністративна відповідальність і фінансові санкції за порушення санітарного законодавства

{Частину першу статті 46 виключено на підставі Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

До підприємств, підприємців, установ, організацій, які порушили санітарне законодавство, застосовуються такі фінансові санкції:

а) за передачу замовникові або у виробництво і застосування конструкторської, технологічної та проектної документації, що не відповідає вимогам санітарних норм, розробник цієї документації сплачує штраф у розмірі 25 відсотків вартості розробки;

б) за реалізацію продукції, забороненої до випуску і реалізації посадовими особами органів державної санітарно-епідеміологічної служби, підприємство, підприємець, установа, організація сплачує штраф у розмірі 100 відсотків вартості реалізованої продукції;

в) за випуск, реалізацію продукції, яка внаслідок порушення вимог стандартів, санітарних норм є небезпечною для життя і здоров'я людей, підприємство, підприємець, установа, організація сплачує штраф у розмірі 100 відсотків вартості випущеної або реалізованої продукції;

{пункт «г» частини другої статті 46 виключено на підставі Закону від 22 липня 2014 року № 1602-VII}

д) за ухилення від пред'явлення посадовим особам державної санітарно-епідеміологічної служби продукції, яка підлягає контролю, підприємство, підприємець, установа, організація сплачує штраф у розмірі 25 відсотків вартості продукції, що випущена з моменту ухилення;

е) за порушення вимог щодо додержання тиші та обмежень певних видів діяльності, що супроводжуються шумом, установлених частинами другою, третьою та четвертою статті 24 цього Закону, підприємство, установа, організація, громадянин – суб'єкт господарської діяльності сплачує штраф у розмірі від п'ятдесяти до чотирьохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. У разі, коли підприємство, установа, організація або громадянин – суб'єкт господарської діяльності не припинили порушення після застосування фінансової санкції, вони сплачують штраф у розмірі ста відсотків вартості реалізованої продукції, виконаних робіт, наданих послуг.

{Частину другу статті 46 доповнено пунктом «е» згідно із Законом від 3 червня 2004 року № 1745-IV}

Вартість зазначених у частині другій цієї статті документації та продукції обчислюється за цінами їх реалізації.

Стаття 47. Порядок накладення і стягнення штрафів та застосування фінансових санкцій за порушення санітарного законодавства

Постанови про накладення штрафу та застосування фінансової санкції за порушення санітарного законодавства виносяться на підставі протоколу про порушення санітарних норм, оформленого у встановленому порядку, і є обов'язковими для виконання.

Такі постанови можуть видавати:

1) головний державний санітарний лікар України, його заступники, головні державні санітарні лікарі Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва, Севастополя, головні державні санітарні лікарі водного, залізничного, повітряного транспорту, водних басейнів, залізниць, центральних органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах оборони і військового будівництва, охорони громадського порядку, захисту державного кордону, виконання кримінальних покарань, Державного управління справами, Служби безпеки України та їх заступники – за порушення, передбачені статтею 46 цього Закону;

{пункт 1 частини другої статті 47 із змінами, внесеними згідно із законами від 21 грудня 2000 року № 2171-III, від 7 лютого 2002 року № 3037-III}

2) інші головні державні санітарні лікарі та їх заступники – за порушення, передбачені частиною першою статті 46 та пунктами «б», «в», «г», «д», «е» частини другої статті 46 цього Закону;

{пункт 2 частини другої статті 47 із змінами, внесеними згідно із Законом від 3 червня 2004 року № 1745-IV}

3) інші посадові особи державної санітарно-епідеміологічної служби – за порушення, передбачені частиною першою статті 46 цього Закону.

Розгляд справ про адміністративні правопорушення, передбачені частиною першою статті 46 цього Закону, та виконання постанов у цих справах провадиться в порядку, встановленому Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Один примірник постанови про застосування фінансової санкції, передбаченої частиною другою статті 46 цього Закону, надсилається державній податковій інспекції за місцезнаходженням підприємства, підприємця, установи, організації для контролю за її виконанням.

У разі невиконання порушником постанови протягом 15 днів з дня її видання сума санкції стягується в судовому порядку.

{Частина п’ята статті 47 із змінами, внесеними згідно із Законом від 18 листопада 1997 року № 642/97-ВР}

Сплата штрафів і фінансових санкцій, передбачених статтею 46 цього Закону, не звільняє порушників від обов’язку відшкодування збитків підприємствам, установам, організаціям і громадянам, яких вони зазнали внаслідок порушення санітарного законодавства.

Зарахування сум штрафів здійснюється відповідно до закону.

{Частина сьома статті 47 в редакції Закону від 7 лютого 2002 року № 3037-III}

Повернення необґрунтовано зарахованої до бюджету суми штрафу або фінансової санкції здійснюється фінансовими органами на підставі рішення органу, який скасував застосування штрафу чи санкції.

Особливості застосування заходів адміністративного стягнення за порушення санітарного законодавства посадовими особами державної санітарно-епідеміологічної служби центральних органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах оборони і військового будівництва, охорони громадського порядку, захисту державного кордону, виконання кримінальних покарань, Державного управління справами, Служби безпеки України визначаються законодавством.

{Частина дев’ята статті 47 із змінами, внесеними згідно із законами від 21 грудня 2000 року № 2171-III, від 7 лютого 2002 року № 3037-III}

Стаття 48. Цивільно-правова відповідальність за порушення санітарного законодавства

Підприємства, установи, організації, підприємці та громадяни, які порушили санітарне законодавство, що призвело до виникнення захворювань, отруєнь, радіаційних уражень, тривалої або тимчасової втрати працездатності, інвалідності чи смерті людей, зобов’язані відшкодувати збитки громадянам, підприємствам, установам і організаціям, а також компенсувати додаткові витрати органів санітарно-епідеміологічної служби на проведення санітарних та протиепідемічних заходів і витрати лікувально-профілактичних закладів на подання медичної допомоги потерпілим.

У разі відмови від добровільної компенсації витрат або відшкодування збитків спір розглядається в судовому порядку.

Стаття 49. Кримінальна відповідальність за порушення санітарного законодавства

Діяння проти здоров'я населення, вчинені внаслідок порушення санітарного законодавства, тягнуть за собою кримінальну відповідальність згідно із законом.

Президент України Л. Кравчук
м. Київ
24 лютого 1994 року
№ 4004-XII

Додаток 6

Закон України
«ПРО ОБ'ЄКТИ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ»
від 18 січня 2001 року № 2245-ІІІ

(Витяг)
(Відомості Верховної Ради України, 2001, № 15, ст. 73)

Документ 2245-14, чинний, поточна редакція – редакція від 26 квітня 2014 року, підстава – 1193-18

Цей Закон визначає правові, економічні, соціальні й організаційні основи діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, і спрямований на захист життя і здоров'я людей та довкілля від шкідливого впливу аварій на цих об'єктах шляхом запобігання їх виникненню, обмеження (локалізації) розвитку і ліквідації наслідків.

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

суб'єкт господарської діяльності – юридична або фізична особа, у власності або в користуванні якої є хоча б один об'єкт підвищеної небезпеки;

об'єкт підвищеної небезпеки – об'єкт, на якому використовуються, виготовляються, переробляються, зберігаються або транспортуються одна або кілька небезпечних речовин чи категорій речовин у кількості, що дорівнює або перевищує нормативно встановлені порогові маси, а також інші об'єкти як такі, що відповідно до закону є реальною загрозою виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру;

небезпечна речовина – хімічна, токсична, вибухова, окислювальна, горюча речовина, біологічні агенти та речовини біологічного походження (біохімічні, мікробіологічні, біотехнологічні препарати, патогенні для людей і тварин мікроорганізми тощо), які становлять небезпеку для життя і здоров'я людей та довкілля, сукупність властивостей речовин і/або особливостей їх стану, унаслідок яких за певних обставин може створитися загроза життю і здоров'ю людей, довкіллю, матеріальним та культурним цінностям;

порогова маса небезпечних речовин – нормативно встановлена маса окремої небезпечної речовини або категорії небезпечних речовин чи сумарна маса небезпечних речовин різних категорій;

ідентифікація об’єктів підвищеної небезпеки – порядок визначення об’єктів підвищеної небезпеки серед потенційно небезпечних об’єктів;

потенційно небезпечний об’єкт – об’єкт, на якому можуть використовуватися або виготовляються, переробляються, зберігаються чи транспортуються небезпечні речовини, біологічні препарати, а також інші об’єкти, що за певних обставин можуть створити реальну загрозу виникнення аварії;

аварія на об’єкті підвищеної небезпеки (далі – аварія) – небезпечна подія техногенного характеру, що виникла внаслідок змін під час експлуатації об’єкта підвищеної небезпеки (наднормативний викид небезпечних речовин, пожежа, вибух тощо) і яка спричинила загибель людей чи створює загрозу життю і здоров’ю людей та довкіллю на його території і/або за його межами;

транскордонний вплив аварії – шкода, заподіяна населенню та довкіллю однієї держави внаслідок аварії, яка сталася на території іншої держави;

ризик – ступінь імовірності певної негативної події, яка може відбутися в певний час або за певних обставин на території об’єкта підвищеної небезпеки і/або за його межами;

прийнятний ризик – ризик, який не перевищує на території об’єкта підвищеної небезпеки і/або за її межами гранично допустимого рівня;

управління ризиком – процес прийняття рішень і здійснення заходів, спрямованих на забезпечення мінімально можливого ризику;

декларація безпеки – документ, який визначає комплекс заходів, що вживаються суб’єктом господарської діяльності з метою запобігання аваріям, а також забезпечення готовності до локалізації, ліквідації аварій та їх наслідків.

Стаття 2. Законодавство у сфері діяльності, пов’язаної з об’єктами підвищеної небезпеки

Відносини, пов’язані з діяльністю об’єктів підвищеної небезпеки, регулюються Конституцією України (254к/96-ВР), цим Законом, законами України та іншими нормативно-правовими актами.

Відносини, пов’язані з діяльністю об’єктів підвищеної небезпеки в межах території виключної (морської) економічної зони України та на континентальному шельфі, що здійснюється на умовах угод про розподіл продукції, регулюються цим Законом з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про угоди про розподіл продукції» (1039-14).

{Статтю 2 доповнено частиною другою згідно із Законом № 2562-VI (2562-17) від 23 вересня 2010 року}

Стаття 8. Обов'язки суб'єктів господарської діяльності

Суб'єкт господарської діяльності зобов'язаний:

вживати заходів, спрямованих на запобігання аваріям, обмеження і ліквідацію їх наслідків та захист людей і довкілля від їх впливу;

повідомляти про аварію, що сталася на об'єкті підвищеної небезпеки, і заходи, вжиті для ліквідації її наслідків, органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування та населення;

забезпечувати експлуатацію об'єктів підвищеної небезпеки з додержанням мінімально можливого ризику;

виконувати вимоги цього Закону та інших нормативно-правових актів, які регулюють діяльність об'єктів підвищеної небезпеки.

Обов'язки, передбачені частиною першою цієї статті, у разі укладення угоди про розподіл продукції відповідно до вимог Закону України «Про угоди про розподіл продукції» (1039-14) підлягають виконанню з урахуванням таких особливостей:

діяльність з використанням об'єкта (об'єктів) підвищеної небезпеки на підставі угоди про розподіл продукції провадиться виключно в межах умов, передбачених такою угодою; усі дозволи та дозвільні документи, передбачені цим Законом, під час виконання угоди про розподіл продукції в межах території виключної (морської) економічної зони України та на континентальному шельфі надаються інвестору в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 8 доповнено частиною другою згідно із Законом № 2562-VI (2562-17) від 23 вересня 2010 року}

Стаття 9. Ідентифікація об'єктів підвищеної небезпеки

Суб'єкт господарської діяльності ідентифікує об'єкти підвищеної небезпеки відповідно до кількості порогової маси небезпечних речовин.

Нормативи порогової маси небезпечних речовин встановлюються Кабінетом Міністрів України (956-2002-п).

Порядок ідентифікації, форма та зміст оповіщення про її результати визначаються Кабінетом Міністрів України (956-2002-п).

На основі ідентифікаційних даних Кабінет Міністрів України затверджує класифікацію об'єктів підвищеної небезпеки і порядок їх обліку (956-2002-п).

Стаття 10. Декларація безпеки

Суб'єкт господарської діяльності готує і подає до місцевих органів виконавчої влади декларацію безпеки об'єкта підвищеної небезпеки.

Суб'єкт господарської діяльності несе відповідальність за достовірність даних, наведених у декларації безпеки. Порядок розроблення декларації безпеки, її зміст, методика визначення ризиків та їх прийнятні рівні встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Подання декларації безпеки або іншої звітної документації не звільняє суб'єктів господарської діяльності від державного нагляду і контролю за їх діяльністю.

Вимоги частини першої цієї статті поширюються на підприємства, установи, організації, які планують експлуатувати хоча б один об'єкт підвищеної небезпеки.

Стаття 11. Плани локалізації і ліквідації аварій на об'єктах підвищеної небезпеки

У порядку реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру суб'єкт господарської діяльності, а також підприємства, установи, організації, зазначені в частині п'ятій статті 10 цього Закону, одночасно з розробленням декларації безпеки розробляють і затверджують план локалізації і ліквідації аварій для кожного об'єкта підвищеної небезпеки, який вони експлуатують або планують експлуатувати.

Категорії аварій на об'єктах підвищеної небезпеки залежно від їх наслідків визначає Кабінет Міністрів України.

План локалізації і ліквідації аварій погоджують центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сферах цивільного захисту, пожежної і техногенної безпеки.

{Частина третя статті 11 в редакції Закону № 5459-VI (5459-17) від 16 жовтня 2012 року}

План локалізації і ліквідації аварій переглядається кожні 5 років.

План локалізації і ліквідації аварій може переглядатися або уточнюватися до закінчення 5 років з дати його розроблення в разі:

змін в умовах діяльності суб'єкта господарської діяльності незалежно від їх причин, що призводять до необхідності зміни відомостей, які містяться у плані локалізації і ліквідації аварій;

внесення змін до чинних або прийняття нових нормативно-правових актів, що впливають на зміст плану локалізації і ліквідації аварій;

висунення обґрунтованих вимог щодо плану локалізації і ліквідації аварій органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування.

При внесенні змін і доповнень до плану локалізації і ліквідації аварій суб'єкти господарської діяльності та інші юридичні і фізичні

особи, які повинні брати участь у виконанні протиаварійних заходів, надають центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері цивільного захисту, та центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах пожежної і техногенної безпеки, відповідну для цього інформацію.

{Частина шоста статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5459-VI (5459-17) від 16 жовтня 2012 року}

Обсяг, зміст, форма і порядок надання інформації встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах цивільного захисту, пожежної і техногенної безпеки.

{Частина сьома статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5459-VI (5459-17) від 16 жовтня 2012 року}

Центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сферах цивільного захисту, пожежної і техногенної безпеки, протягом 10 днів після затвердження плану локалізації та ліквідації аварій надають через засоби масової інформації відомості, необхідні для виконання населенням правил поведінки і дій в екстремальних ситуаціях, передбачених цим планом.

{Частина восьма статті 11 в редакції Закону № 5459-VI (5459-17) від 16 жовтня 2012 року}

У разі створення загрози виникнення аварії з транскордонним впливом план локалізації та ліквідації аварій повинен передбачати негайне інформування відповідних органів держав, території яких можуть зазнати впливу наслідків такої аварії.

Плани локалізації і ліквідації аварій, затверджені до набрання чинності цим Законом, зберігають чинність до закінчення строку їх дії.

Стаття 16. Відшкодування шкоди, заподіяної аварією на об’єкті підвищеної небезпеки

Шкода (в тому числі моральна), заподіяна фізичним чи юридичним особам унаслідок аварії, що сталася на об’єкті підвищеної небезпеки, незалежно від вини суб’єкта господарської діяльності, у власності або в користуванні якого перебуває об’єкт підвищеної небезпеки, відшкодовується суб’єктом господарської діяльності цим особам у повному обсязі, крім випадків, коли аварія виникла внаслідок непереборної сили або з умислу потерпілого.

Стаття 17. Відповідальність за порушення вимог цього Закону

Порушення вимог цього Закону тягне за собою відповідальність згідно з законами України.

Стаття 19. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

2. Закони, прийняті до набрання чинності цим Законом, діють у частині, що не суперечить цьому Закону.

{Пункт 3 статті 19 виключено на підставі Закону № 1193-VII (1193-18) від 9 квітня 2014 року}

4. Кабінету Міністрів України протягом шести місяців з дня набрання чинності цим Законом:

подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законів України у відповідність із цим Законом;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити перегляд і скасування міністерствами й іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.

5. Статтю 6 Закону України «Про страхування» (85/96-ВР) (Відомості Верховної Ради України, 1996, № 18, ст. 78; 1998, № 2, ст. 4, № 11-12, ст. 50; 1999, № 4, ст. 35; 2000, № 19, ст. 143) доповнити пунктом 29-1 такого змісту:

«29-1) страхування цивільної відповідальності суб'єктів господарювання за шкоду, яку може бути заподіяно аваріями на об'єктах підвищеної небезпеки».

Президент України Л. Кучма
м. Київ, 18 січня 2001 року
№ 2245-III

Додаток 7

Постанова Кабінету Міністрів України
«ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ ТЕХНІЧНОГО РЕГЛАМЕНТУ ПІРОТЕХНІЧНИХ ВИРОБІВ»
від 3 серпня 2011 року № 839

Документ 839-2011-п, чинний, поточна редакція –
редакція від 17 березня 2014 року, підстава – 632-2013-п

Відповідно до статті 14 Закону України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» (3164-15) Кабінет Міністрів України **п о с т а н о в л я є:**

1. Затвердити Технічний регламент піротехнічних виробів та план заходів з його застосування, що додаються.

2. Визначити Міністерство внутрішніх справ відповідальним за застосування Технічного регламенту, затвердженого цією постановою.

3. Ця постанова набирає чинності через шість місяців з дня опублікування.

Прем'єр-міністр України М. Азаров

ЗАТВЕРДЖЕНО
Постановою Кабінету Міністрів України
від 3 серпня 2011 року № 839

ТЕХНІЧНИЙ РЕГЛАМЕНТ ПІРОТЕХНІЧНИХ ВИРОБІВ

(Витяг)

Загальні положення

1. Цей Технічний регламент визначає основні вимоги до безпечності використання піротехнічних виробів з метою захисту життя та здоров'я людей і охорони навколишнього природного середовища.

Технічний регламент розроблений з урахуванням Директиви Європейського Парламенту та Ради ЄС 2007/23/ЄС від 23 травня 2007 року про випуск на ринок піротехнічних виробів.

2. У цьому Технічному регламенті терміни вживаються в такому значенні:

засіб ініціації піротехнічного виробу – механізм або пристрій, за допомогою якого піротехнічний виріб приводиться в дію;

небезпечна зона дії піротехнічного виробу – частина простору навколо працюючого піротехнічного виробу, в якому хоча б один небезпечний чинник досягає високого рівня небезпеки;

особа із спеціальною підготовкою – особа, що пройшла навчання за спеціальністю «піротехнік», отримала єдину книжку підривника або посвідчення піротехніка встановленого зразка і має право керувати використанням та/або використовувати на території України феєрверки (феєрверочні вироби) класу 4, сценічні піротехнічні вироби класу Т2 та/або піротехнічні вироби класу Р2;

піротехнічна суміш – сукупність компонентів (елементів), призначених для спорядження піротехнічного виробу з метою одержання різноманітних ефектів;

піротехнічний виріб – виріб, призначений для створення світлового, іскрового, димового, звукового та/або змішаного ефекту шляхом горіння (вибуху) піротехнічної суміші та/або вибухової речовини;

піротехнічні вироби, призначені для транспортних засобів, – складові частини системи безпеки транспортного засобу, що містять піротехнічні речовини, призначені для активізації засобів безпеки транспортного засобу;

сценічні піротехнічні вироби – піротехнічні вироби, призначені для використання на сцені як у приміщенні, так і на відкритому просторі, зокрема ті, що використовуються під час кіно- та телезйомок;

феєрверки (феєрверочні вироби) – піротехнічні вироби, призначені для використання під час проведення розважальних заходів;

феєрверки (феєрверочні вироби) загального використання – піротехнічні вироби, що вільно реалізуються населенню з урахуванням вимог цього Технічного регламенту, поводження з якими не потребує спеціальних знань та навичок, а використання таких виробів з дотриманням вимог інструкції щодо їх застосування забезпечує захист життя та здоров’я людей і охорону навколишнього природного середовища;

феєрверки (феєрверочні вироби) професійного використання – піротехнічні вироби, призначені виключно для використання особами із спеціальною підготовкою.

Інші терміни вживаються в значенні, наведеному в законах України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» (3164-15), «Про підтвердження відповідності» (2406-14) та «Про стандартизацію» (2408-14).

3. Дотримання вимог цього Технічного регламенту є обов'язковим для:

1) виробників піротехнічних виробів та їх уповноважених представників – резидентів України;

2) постачальників піротехнічних виробів (далі – постачальники);

3) центральних органів виконавчої влади, на які покладено функції з технічного регулювання та нагляду за безпечністю піротехнічних виробів;

4) призначених органів з оцінки відповідності піротехнічних виробів (далі – призначені органи).

4. Дія цього Технічного регламенту не поширюється на:

1) піротехнічні вироби, призначені відповідно до законодавства для некомерційного використання військовими формуваннями, правоохоронними органами спеціального призначення, Державною спеціальною службою транспорту, органами внутрішніх справ або органами і підрозділами цивільного захисту;

2) піротехнічні вироби, призначені для авіаційної та космічної промисловості;

3) ударні капсулі (пістони), спеціально призначені безпосередньо для іграшок, на які поширюється дія Технічного регламенту безпеки іграшок, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 р. № 901 (901-2008-п) (Офіційний вісник України, 2008, № 78, ст. 2615);

4) вибухові речовини промислового призначення;

5) сценічні піротехнічні вироби, що використовуються під час кіно- та телезйомок;

6) боєприпаси військового призначення (у тому числі холості), зокрема ті, що використовуються у вогнепальній зброї та артилерії;

7) сірники;

8) піротехнічні вироби, що використовуються виключно для проведення випробувань і досліджень.

5. На ярмарках, виставках та/або презентаціях, які проводяться з метою продажу піротехнічних виробів, можуть використовуватися піротехнічні вироби, що не відповідають вимогам цього Технічного регламенту, за умови, що на них зазначається найменування та дата проведення ярмарку, виставки та/або презентації, а також інформація про те, що піротехнічні вироби не підлягають продажу.

6. Державний нагляд і контроль у сфері виробництва й обігу піротехнічних виробів здійснюються згідно із законом.

7. Якщо виробник піротехнічного виробу або уповноважений ним представник – резидент України чи постачальник виявив, що піротехнічний виріб може становити загрозу для життя та здоров'я людей, він повинен здійснити тимчасові заходи для вилучення такого виробу з ринку, заборони його виробництва або обмеження подальшої реалізації.

Класифікація піротехнічних виробів

8. Піротехнічні вироби поділяються на:

1) феєрверки (феєрверочні вироби):

класу 1 (феєрверки (феєрверочні вироби) загального використання, що мають дуже низький рівень небезпеки та шуму і можуть використовуватися у житлових будівлях);

класу 2 (феєрверки (феєрверочні вироби) загального використання, що мають низький рівень небезпеки та шуму і не призначені для використання у житлових будівлях);

класу 3 (феєрверки (феєрверочні вироби) загального використання, що мають середній рівень небезпеки і не призначені для використання у житлових будівлях);

класу 4 (феєрверки (феєрверочні вироби) професійного використання, що мають високий рівень небезпеки);

2) сценічні піротехнічні вироби:

класу Т1 (сценічні піротехнічні вироби, що мають низький рівень небезпеки);

класу Т2 (сценічні піротехнічні вироби, що мають високий рівень небезпеки і призначені для використання виключно особами із спеціальною підготовкою);

3) піротехнічні вироби, зокрема ті, що призначені для транспортних засобів:

класу Р1 (піротехнічні вироби, що мають низький рівень небезпеки);

класу Р2 (піротехнічні вироби, що мають високий рівень небезпеки і призначені для використання виключно особами із спеціальною підготовкою).

9. Виробник піротехнічного виробу визначає клас, призначення, рівень небезпеки та шуму такого виробу. Підтвердження розподілу піротехнічних виробів за класами в рамках проведення процедури оцінки відповідності здійснює призначений орган.

Вікові обмеження

10. Піротехнічні вироби заборонено продавати або передавати особам, які не досягли такого віку:

1) феєрверки (феєрверочні вироби):

класу 1 – 12 років;

класу 2 – 16 років;

класу 3 – 18 років;

2) сценічні піротехнічні вироби класу Т1 та піротехнічні вироби класу Р1 – 18 років.

11. Заборонено продавати або передавати феєрверки (феєрверочні вироби) класу 4, сценічні піротехнічні вироби класу Т2 та піротехнічні вироби класу Р2 особам, що не мають спеціальної підготовки.

Основні вимоги до безпечності піротехнічних виробів

12. Піротехнічний виріб повинен:

1) мати визначені його виробником експлуатаційні характеристики, що повідомляються призначеному органові під час проведення процедури оцінки відповідності з метою гарантування безпечності та надійності такого виробу;

2) бути сконструйованим та виготовленим з урахуванням вимог до його безпечної утилізації;

3) під час використання за призначенням функціонувати належним чином.

13. Перевірці підлягають:

1) конструкція, розміри та якість піротехнічного виробу, у тому числі розгорнутий хімічний склад піротехнічної суміші та/або вибухової речовини;

2) фізична та хімічна стійкість піротехнічного виробу та сумісність його складових частин за всіх звичайних і передбачуваних атмосферних умов (температура, вологість);

3) наявність засобів, призначених для запобігання випадковому запуску піротехнічного виробу;

4) наявність інструкції та маркування українською мовою щодо безпечного використання (у тому числі радіусу небезпечної зони дії), зберігання та утилізації піротехнічного виробу;

5) стійкість піротехнічного виробу, комплектувальних виробів та паковання до пошкоджень, спричинених звичайними та передбачуваними умовами зберігання та транспортування.

14. Під час транспортування піротехнічний виріб повинен містити піротехнічну суміш, тобто бути готовим до використання (у разі відсутності інших рекомендацій виробника такого виробу).

15. Піротехнічні вироби не повинні містити:

1) промислові вибухові речовини, крім димного пороху або спалахувальної суміші;

2) вибухові речовини військового призначення.

16. Виробник піротехнічного виробу повинен:

1) визначити клас піротехнічного виробу відповідно до пункту 8 цього Технічного регламенту;

2) забезпечити виготовлення піротехнічного виробу з таких матеріалів, щоб їх уламки не загрожували життю та здоров'ю людини, майну та навколишньому природному середовищу;

3) забезпечити захист піротехнічного виробу від випадкового запуску чи запалення;

4) визначити строк використання піротехнічного виробу;

5) забезпечити виготовлення піротехнічного виробу таким чином, щоб під час його використання максимальний рівень шуму не перевищував 120 дБ поза небезпечною зоною дії піротехнічного виробу;

6) дотримуватися вимог до радіусу небезпечної зони дії піротехнічного виробу, який для феєрверків (феєрверочних виробів) класу 1 повинен становити не більш як 1 метр, класу 2 – не більш як 8 метрів, класу 3 – не більш як 15 метрів, феєрверків (феєрверочних виробів) класу 4 – більш як 15 метрів (радіус небезпечної зони дії повинен бути визначений у нормативній документації на піротехнічний виріб). У разі необхідності радіус небезпечної зони дії піротехнічного виробу може бути змінений;

7) визначити радіус небезпечної зони дії піротехнічного виробу, призначеного для транспортних засобів і сценічного піротехнічного виробу.

17. Покриття запального гніту засобу ініціації піротехнічного виробу повинно мати достатню механічну стійкість, а параметри часу його горіння зазначаються в маркуванні.

Електрозапалювачі засобу ініціації піротехнічного виробу повинні бути захищені від впливу електромагнітних полів та електростатичного розряду і мати експлуатаційну документацію.

Проводи електрозапалювачів засобу ініціації піротехнічного виробу повинні мати достатню ізоляцію та бути стійкими до механічних пошкоджень.

Пакування та транспортування піротехнічних виробів

18. Пакування та транспортування піротехнічних виробів здійснюються відповідно до Європейської угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (994-217), Закону України «Про перевезення небезпечних вантажів» (1644-14) та правил перевезення небезпечних вантажів на відповідному виді транспорту.

Процедура оцінки відповідності

19. Процедура оцінки відповідності піротехнічних виробів вимогам цього Технічного регламенту проводиться призначеними органами відповідно до Технічного регламенту модулів оцінки

відповідності та вимог щодо маркування національним знаком відповідності, які застосовуються в технічних регламентах, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2003 року № 1585 (1585-2003-п) (Офіційний вісник України, 2003, № 41, ст. 2175; 2007, № 1, ст. 31).

20. Для проведення процедури оцінки відповідності піротехнічного виробу його виробник застосовує один з таких модулів:

1) модуль B та на вибір модуль C або D, або E;

2) модуль G;

3) модуль H (для феєрверків (феєрверочних виробів) класу 4).

У разі отримання позитивних результатів процедури оцінки відповідності виробник піротехнічного виробу складає декларацію про відповідність за формою згідно з додатком, копія якої зберігається виробником або уповноваженим ним представником – резидентом України протягом 10 років після виробництва останнього зразка піротехнічного виробу.

Маркування піротехнічних виробів

21. Виробник піротехнічного виробу наносить на такі вироби, крім тих, що призначені для транспортних засобів, розбірливе та незмивне маркування українською мовою, а на піротехнічні вироби, що експортуються, – також мовою країни-імпортера.

22. Маркування піротехнічних виробів, крім тих, що призначені для транспортних засобів, містить такі відомості:

найменування та адреса виробника піротехнічного виробу або в разі, коли виробник не зареєстрований на території України, – також найменування та адреса уповноваженого ним представника – резидента України;

найменування та тип піротехнічного виробу;

вікові обмеження, визначені в пункті 10 цього Технічного регламенту;

клас піротехнічного виробу;

інструкція щодо використання та зберігання піротехнічного виробу;

місяць і рік виготовлення піротехнічного виробу;

строк зберігання піротехнічного виробу;

радіус небезпечної зони дії піротехнічного виробу;

вага піротехнічної суміші та/або вибухової речовини.

Маркування феєрверків (феєрверочних виробів) і сценічних піротехнічних виробів додатково містить такі відомості:

для феєрверків (феєрверочних виробів) класу 1 і сценічних піротехнічних виробів класу T1 – радіус небезпечної зони дії

піротехнічного виробу та в разі потреби попередження щодо використання виключно на відкритому просторі;

для феєрверків (феєрверочних виробів) класів 2 і 3 – радіус небезпечної зони дії піротехнічного виробу та попередження щодо використання виключно на відкритому просторі;

для феєрверків (феєрверочних виробів) класу 4 і сценічних піротехнічних виробів класу Т2 – радіус небезпечної зони дії піротехнічного виробу та попередження щодо використання виключно особами із спеціальною підготовкою.

Якщо на феєрверку (феєрверочному виробі) і сценічному піротехнічному виробі недостатньо місця для нанесення маркування, маркування наноситься на найменшій одиниці паковання такого виробу.

Маркування піротехнічних виробів, призначених для транспортних засобів, повинно містити такі відомості:

найменування виробника піротехнічного виробу або уповноваженого ним представника – резидента України;

найменування та тип піротехнічного виробу;

клас піротехнічного виробу;

строк зберігання піротехнічного виробу;

інструкція щодо безпечного використання та зберігання піротехнічного виробу;

місяць і рік виготовлення піротехнічного виробу.

Якщо на піротехнічному виробі, призначеному для транспортних засобів, недостатньо місця для нанесення маркування, маркування наноситься на його паковання.

Національний знак відповідності

23. Національний знак відповідності обов'язково наноситься на піротехнічний виріб згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2001 року № 1599 (1599-2001-п) «Про затвердження опису та правил застосування національного знака відповідності» (Офіційний вісник України, 2001, № 49, ст. 2188).

У разі неможливості нанесення національного знака відповідності на піротехнічний виріб такий знак наноситься на його паковання.

Поряд з національним знаком відповідності наноситься ідентифікаційний номер призначеного органу, що провів процедуру оцінки відповідності піротехнічного виробу.

24. На піротехнічні вироби або на їх паковання забороняється наносити знаки чи написи, які можуть бути помилково сприйняті як національний знак відповідності.

Додаток 8

Наказ
Міністерства внутрішніх справ України
«ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ ТИМЧАСОВИХ ПРАВИЛ ОБІГУ В УКРАЇНІ ПОБУТОВИХ ПІРОТЕХНІЧНИХ ВИРОБІВ»
від 23 грудня 2003 року № 1649

Документ z0263-04, чинний, поточна редакція – прийняття від 23 грудня 2003 року

З метою врегулювання в Україні організації виробництва, транспортування, зберігання, продажу, дотримання заходів безпеки під час використання та утилізації побутових піротехнічних виробів Н А К А З У Ю:

1. Затвердити Тимчасові правила обігу в Україні побутових піротехнічних виробів (далі – Тимчасові правила), що додаються.

2. Пункти 7.1, 7.11 та 7.12 Тимчасових правил набувають чинності через місяць від дня державної реєстрації.

3. НАВСУ (Кондратьєв Я. Ю.) у місячний термін організувати підготовку спеціалістів з питань продажу побутових піротехнічних виробів.

4. НДІСТ (Лоторєв В. О.) МВС України організувати розповсюдження в системі МВС України Тимчасових правил після їх державної реєстрації.

5. Начальникам ГУМВС України в Автономній Республіці Крим, м. Києві та Київській області, УМВС України в областях та м. Севастополі організувати вивчення Тимчасових правил обігу в Україні побутових піротехнічних виробів особовим складом органів внутрішніх справ та організувати контроль за їх виконанням.

6. Контроль за виконанням наказу покласти на заступників Міністра генерал-полковника міліції Коляду П. В. та генерал-майора міліції Присяжнюка А. Й.

Наказ і додаток надіслати за належністю.

Міністр
генерал-лейтенант міліції М. В. Білоконь

ЗАТВЕРДЖЕНО
наказ МВС України
від 23 грудня 2003 року № 1649
Зареєстровано
в Міністерстві юстиції України
1 березня 2004 року за № 263/8862

ТИМЧАСОВІ ПРАВИЛА
обігу в Україні побутових піротехнічних виробів

(Витяг)

1. Загальні положення

1.1. Тимчасові правила обігу в Україні побутових піротехнічних виробів (далі – Тимчасові правила) регулюють порядок обігу в Україні побутових піротехнічних виробів, призначених для розваг (проведення феєрверків). Правила визначають основні вимоги щодо організації виробництва, транспортування, вантажно-розвантажувальних робіт, зберігання, продажу, безпеки поводження та утилізації побутових піротехнічних виробів.

Вимоги Тимчасових правил обов'язкові для виконання всіма суб'єктами господарювання на території України незалежно від форм власності, діяльність яких пов'язана з розробленням, виробництвом, транспортуванням, зберіганням, продажем та утилізацією побутових піротехнічних виробів, а також споживачами (покупцями) при зберіганні та застосуванні побутових піротехнічних виробів.

Дія Тимчасових правил не поширюється на піротехнічні вироби технічного та спеціального призначення.

1.2. Працівники суб'єкта господарювання повинні знати та виконувати Тимчасові правила, ДСТУ 4105-2002 та інші нормативно-правові акти, які регулюють обіг в Україні побутових піротехнічних виробів.

Забезпечення пожежної безпеки підприємств з наявністю піротехнічних виробів покладається на їх керівників та уповноважених керівниками осіб. Обов'язки керівників, а також посадових осіб щодо забезпечення пожежної безпеки й організаційні заходи із забезпечення пожежної безпеки повинні розроблятися та здійснюватися згідно з вимогами Правил пожежної безпеки в Україні (z0219-95).

1.4. Терміни та визначення

1.4.1. Піротехнічний виріб – пристрій, який призначено для створювання необхідного ефекту (світового, іскрового, димового, звукового, змішуваного) за допомогою горіння (вибуху) піротехнічного складу.

1.4.2. Піротехнічний виріб побутового призначення – у Тимчасових правилах термін вживається як піротехнічні вироби, призначені для розваг (проведення феєрверків), що їх вільно продають населенню та поводження з якими не потребує спеціальних знань і навичок, а використання з дотриманням вимог інструкції із застосування, яка додається до піротехнічного виробу або наноситься на його споживчому пакуванні, забезпечує за межами небезпечних зон безпеку здоров'я та життя людей, не призводить до пошкодження майна і нанесення шкоди навколишньому середовищу та належать до І класу небезпечних вантажів (1.4G та 1.4S) згідно з ГОСТ 19433-88 та ДОПНВ (994_217) (номер ООН – 0336 та 0337).

1.4.3. Піротехнічний виріб технічного та спеціального призначення – вироби, користування якими потребує спеціальних знань та навичок, відповідної атестації виконавців (користувачів) і (або) забезпечення відповідних умов технічного оснащення та належать до І класу небезпечних вантажів згідно з ГОСТ 19433-88.

1.4.4. Піротехнічний склад – суміш компонентів, яка призначена для спорядження піротехнічних виробів з метою одержання різноманітних зовнішніх ефектів (світлових, теплових, звукових і реактивних) унаслідок самопідтримувальної екзотермічної хімічної реакції, яка протікає без детонації.

1.4.5. Небезпечний чинник піротехнічного виробу – специфічний ефект, що його утворює піротехнічний виріб або піротехнічний елемент і який за певних умов здатний загрожувати здоров'ю людей та завдавати шкоди майну і навколишньому середовищу.

1.4.6. Небезпечна зона піротехнічного виробу – частина простору, що оточує працюючий піротехнічний виріб, усередині якого хоча б один небезпечний чинник досягає небезпечного рівня.

1.4.7. Споживче пакування – пакування згідно з ГОСТ 17527-86, призначене для передавання піротехнічного виробу споживачеві.

1.4.8. Група сумісності «G» – піротехнічні речовини; вироби, які містять піротехнічні вироби; вироби, які містять як вибухові речовини, так і освітлювальні, запалювальні, сльозоточиві або димоутворювальні речовини (за винятком виробів, що активуються водою, та виробів, що містять білий фосфор, фосфіди, легкозапалювальні рідини та гелі) і класифікуються за класами небезпечності як 1.1G, 1.2G, 1.3G та 1.4G (згідно з ГОСТ 19433-88 та ДОПНВ (994_217).

1.4.9. Група сумісності «S» – речовини або вироби, упаковані або сконструйовані так, що в разі випадкового спрацювання будь-який небезпечний вияв обмежено самим пакуванням, а якщо тара порушена полум'ям, то ефект вибуху або розкидання обмежений, що не заважає проведенню аварійних заходів або гасіння пожежі в безпосередній

близькості до пакування, і які класифікуються за класами небезпечності як 1.4S (згідно з ГОСТ 19433-88 та ДОПНВ (994_217).

1.4.10. Підклас небезпеки «1.4» – до підкласу 1.4 належать вибухові та піротехнічні речовини та вироби, що становлять незначну небезпеку вибуху під час транспортування тільки у випадку запалення або ініціювання. Дія вибуху обмежується пакуванням. Зовнішнє джерело ініціювання не повинно викликати миттєвого вибуху вмісту пакування (згідно з ГОСТ 19433-88 та ДОПНВ (994_217).

1.5. Класифікація піротехнічних виробів

1.5.1. За призначенням, умовами застосування та ступенем потенційної небезпеки піротехнічні вироби поділяють на дві групи:

вироби піротехнічні побутові, до яких згідно з ДСТУ 4105-2002 належать вироби I, II і III класів небезпеки, користування якими не вимагає спеціальних знань і навичок, а використання їх з дотриманням вимог наданої інструкції із застосування забезпечує за межами небезпечних зон безпеку здоров'я та життя людей, не призводить до пошкодження майна і завдання шкоди навколишньому середовищу. Параметри небезпечних зон піротехнічного виробу викладені в ДСТУ 4105-2002;

вироби піротехнічні технічного та спеціального призначення, користування якими потребує спеціальних знань і навичок, відповідної атестації виконавців (користувачів) і (або) забезпечення відповідних умов технічного оснащення (у Тимчасових правилах не розглядаються).

Вільному продажу населенню підлягають піротехнічні вироби тільки I, II та III класів.

1.5.2. За типом створюваного ефекту побутові піротехнічні вироби поділяються на типи згідно з додатком до цих Тимчасових правил.

2. Діяльність, пов'язана з виробництвом побутових піротехнічних виробів

2.1. Розроблення нормативної документації на побутові піротехнічні вироби має відповідати вимогам ДСТУ 4105-2002, ДСТУ 1.3-93 та ГОСТ 2.102-68.

2.2. Виробництво побутових піротехнічних виробів

2.2.1. Виробництво побутових піротехнічних виробів на підприємствах усіх форм власності здійснюється за наявності дозволів на початок роботи, виданих органом Державного комітету України з нагляду за охороною праці (згідно з Порядком видачі дозволів Державним комітетом з нагляду за охороною праці та його територіальними органами (1631-2003-п) та органом Державного пожежного нагляду (згідно з Порядком видачі органами державного пожежного нагляду дозволу на початок роботи підприємств та оренду

приміщень (150-2001-п), і за наявності повного обсягу технічної документації, визначеного нормативними актами, чинними на території України.

2.2.2. Для забезпечення безпеки робіт, пов'язаних із виробництвом побутових піротехнічних виробів, слід керуватися чинними стандартами, нормативними актами з питань пожежної безпеки, охорони праці, санітарними нормами й іншими нормативними документами, що регламентують вимоги безпеки.

Усі працівники, безпосередньо пов'язані з виробництвом побутових піротехнічних виробів, повинні допускатися до робіт тільки після проходження спеціального навчання, інструктажу та перевірки знань з питань пожежної безпеки (відповідно до вимог Переліку посад, під час призначення на які особи зобов'язані проходити навчання і перевірку знань з питань пожежної безпеки, та порядку їх організації та Типового положення про інструктажі, спеціальне навчання та перевірку знань з питань пожежної безпеки на підприємствах, в установах та організаціях України (z1148-03)),охорони праці (Типового положення про навчання з питань охорони праці(z0248-99) та Переліку посад посадових осіб, які зобов'язані проходити попередню і періодичну перевірку знань з охорони праці (z0154-93) і забезпечення безпеки робіт у порядку, установленому чинними нормативними актами.

Усі роботи з виробництва побутових піротехнічних виробів мають проводитись відповідно до нормативних документів (ДСТУ, ТУ тощо) на атестованому та справному обладнанні й відповідати вимогам інструкції на безпечне проведення відповідних видів робіт.

2.2.3. Підприємство з виробництва побутових піротехнічних виробів має знаходитись у зоні обслуговування пожежного депо. Радіус зони обслуговування пожежного депо слід приймати за СНиП II-89-80.

2.2.4. Відповідно до Переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні (z0782-02), побутові піротехнічні вироби підлягають обов'язковій сертифікації на відповідність до вимог безпеки ДСТУ 4105-2002.

3. Вимоги до імпортних побутових піротехнічних виробів

3.1. Побутові піротехнічні вироби, ввезені на територію України для реалізації в торговельній мережі населенню, підлягають обов'язковій сертифікації на відповідність вимогам безпеки згідно з ДСТУ 4105-2002.

3.2. Побутові піротехнічні вироби, які не пройшли сертифікаційні випробування, для використання на території України заборонені.

3.3. Суб'єкти господарювання можуть ввозити з-за кордону побутові піротехнічні вироби згідно з чинним законодавством і реалізовувати їх в Україні на підставі висновку державної санітарно-епідеміологічної експертизи.

4. Перевезення побутових піротехнічних виробів територією України

4.1. Перевезення побутових піротехнічних виробів територією України має здійснюватися відповідно до вимог Закону України «Про перевезення небезпечних вантажів» (1644-14), Правил перевезення небезпечних вантажів на відповідному виді транспорту (залізничному, морському, річковому, авіаційному) та автомобільним транспортом згідно з вимогами Європейської угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (ДОПНВ) (994_217) та Правил дорожнього руху (1306-2001-п).

4.2. Приватні особи мають право перевозити побутові піротехнічні вироби на технічно справному автотранспорті, якщо ці вироби упаковані для роздрібної торгівлі та призначені для їх особистого використання в побуті, на дозвіллі або у спорті, у кількості до 50 кг виробів класу 1.4G та виробів класу 1.4S.

4.3. Забороняється перевезення побутових піротехнічних виробів II та III класів небезпеки громадським транспортом.

4.4. Під час проведення робіт з вантажами, які містять побутові піротехнічні вироби, забороняється використання відкритого вогню, а також куріння.

5. Вимоги до вантажно-розвантажувальних робіт

5.1. Вантажно-розвантажувальні роботи мають здійснюватися відповідно до вимог Правил пожежної безпеки в Україні (z0219-95), нормативних документів з охорони праці та вимог ДОПНВ (994_217).

5.2. Гранично припустимі маси підняття і перенесення побутових піротехнічних виробів встановлюються інструкціями за видами виробів. В усіх випадках гранична маса для перенесення в заводському пакуванні встановлюється для чоловіків – 25 кг, а для жінок – згідно з Граничними нормами підіймання і переміщення важких речей жінками (z0194-93).

5.3. Для керівництва вантажно-розвантажувальними роботами призначається відповідальна посадова особа, що пройшла перевірку знань Тимчасових правил та інших нормативних документів, що забезпечують безпеку їх проведення.

5.4. До місця розвантаження і навантаження допускається тільки одна машина, її під'їзд до будинку сховища здійснюється на відстані не ближче 5 м. Усі інші машини, завантажені піротехнічними виробами, під час проведення таких робіт мають перебувати на відстані не ближче ніж 100 м від сховища.

5.5. Місця розвантаження і навантаження пакувань з побутовими піротехнічними виробами мають бути обладнані спеціальними пристосуваннями, що забезпечують безпечні умови роботи, первинними засобами пожежогасіння (не менше двох порошкових вогнегасників з масою заряду не менше 5 кг), стаціонарним або тимчасовим освітленням.

5.6. Перед початком вантажно-розвантажувальних робіт необхідно забезпечити проходи шириною не менше 1,5 м. У зимовий час проходи для розвантаження і навантаження, а також містки та трапи для запобігання ковзання мають бути посипані піском.

5.7. Використовувані вантажно-розвантажувальні механізми мають бути в справному стані. При застосуванні підйомно-навантажувальних засобів не допускається дія електричних і механічних іскор на вантаж, що транспортується. Має бути виключена взаємодія виробів, що транспортуються, з мастильними матеріалами і робочими рідинами гідросистем.

6. Зберігання побутових піротехнічних виробів

6.1. Загальні вимоги до зберігання побутових піротехнічних виробів

6.1.1. Організаційні заходи щодо забезпечення пожежної безпеки складів, утримання території, будинків та приміщень складів і торговельних закладів, евакуаційних виходів, інженерного обладнання слід здійснювати згідно з вимогами Правил пожежної безпеки в Україні (z0219-95).

6.1.2. При зберіганні побутових піротехнічних виробів мають бути забезпечені облік і можливість перевірки наявності продукції. Організація зберігання побутових піротехнічних виробів має виключати їх втрату, а умови зберігання – псування. Відповідальність за порядок приймання, стану зберігання, обліку та видачі побутових піротехнічних виробів, у тому числі на складах, вантажно-розвантажувальних майданчиках, у торговельних підприємствах несуть особи, призначені керівником організації.

6.1.3. При розміщенні побутових піротехнічних виробів на складах необхідно враховувати їх сумісність відповідно до вимог пожежної безпеки та безпеки при вибухових роботах (додаток 4 Правил пожежної безпеки в Україні (z0219-95) та Єдині правила безпеки при вибухових роботах).

6.1.4. У кожному сховищі на видному місці мають бути зазначені норми завантаження складів, вивішені інструкції з правил безпечного зберігання виробів, ведення робіт на складах та пожежної безпеки.

6.1.5. Максимальна місткість складів для зберігання піротехнічних виробів (далі – складів) не має перевищувати:

склади постійного зберігання – не більше 200 т;

склади тимчасового зберігання – не більше 100 т;

видаткові склади – не більше 2 т.

6.1.6. Завантаження складів постійного та тимчасового зберігання піротехнічних виробів має бути менше нормативів порогових мас небезпечних речовин розрахованих згідно з Нормативами порогових мас небезпечних речовин для ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки та Порядку ідентифікації та обліку об'єктів підвищеної небезпеки (956-2002-п).

При цьому якщо відстань від складу постійного або тимчасового зберігання до місць великого скупчення людей (житлові масиви, стадіони, кінотеатри, лікарні, школи тощо), транспортних магістралей, промислових, природоохоронних і життєво важливих цивільних об'єктів перевищує 500 метрів, то норматив порогової маси піротехнічного складу (піротехнічної речовини) в усіх піротехнічних виробах, що зберігаються на складі, дорівнює 50 000 кг.

У разі, коли відстані від складів до місць великого скупчення людей, транспортних магістралей, промислових, природоохоронних і життєво важливих цивільних об'єктів менша за 500 метрів, для розрахунку нормативу порогової маси піротехнічного складу (піротехнічної речовини) в усіх піротехнічних виробах, що зберігаються на складі, слід користуватися розрахунками за формулою: 2Q = 50000 х (R: 500), (ik) (х), де:

Q(ik) – норматив порогової маси (кг) піротехнічного складу (піротехнічної речовини) в усіх піротехнічних виробах, що зберігаються на складі;

R(х) – відстань (м) від складу до місць великого скупчення людей, транспортних магістралей, промислових, природоохоронних і життєво важливих цивільних об'єктів.

Склади для зберігання піротехнічних виробів, які створюють ефекти на висоті (ракети, салютні установки, римські свічки тощо), мають бути розташовані на відстані не менше 150 м від місць великого скупчення людей, транспортних магістралей, промислових, природоохоронних і життєво важливих цивільних об'єктів.

6.1.7. Якщо завантаженість складів постійного та тимчасового зберігання піротехнічних виробів перевищує норми, передбачені в пункті 6.1.6 цих Тимчасових правил, то на них розповсюджуються вимоги Закону України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» (2245-14) та вони підлягають контролю відповідно до Порядку декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки (956-2002-п).

6.1.8. Об'єкти зберігання побутових піротехнічних виробів мають знаходитись у зоні обслуговування пожежного депо. Радіус зони обслуговування пожежного депо слід приймати за СНиП II-89-80 та ДБН 360-92.

6.1.9. У складах постійного та тимчасового зберігання незалежно від площі, а також у видаткових складах площею понад 50 кв. м слід влаштовувати автоматичні установки пожежогасіння, а в інших приміщеннях – установки автоматичної пожежної сигналізації згідно з вимогами ДБН В.2.5-13-98.

6.1.10. У разі надання згоди командування військових частин та керівників підприємств, установ і організацій піротехнічні вироби на договірних засадах можуть зберігатися на складах Збройних сил, інших, утворених відповідно до законів України військових формувань, у складських приміщеннях підприємств, установ і організацій за умови відповідності зазначених складів до вимог цих Тимчасових правил.

6.1.11. Склади постійного зберігання піротехнічних побутових виробів мають розташовуватися за межами адміністративних центрів при дотриманні всіх інших вимог цих Тимчасових правил.

6.1.12. Проектно-кошторисна документація на склади розробляється спеціалізованими проектними організаціями, які мають право на проведення таких робіт відповідно до чинного законодавства.

6.1.13. Дозволи на початок експлуатації складів оформлюються згідно з чинним законодавством.

6.2. Зберігання на складах постійного і тимчасового зберігання та на видаткових складах

6.2.1. Будинки складів мають бути одноповерховими та не мати горищних, цокольних чи підвальних поверхів. Мінімальні межі вогнестійкості будівельних конструкцій складів і максимальні межі поширення вогню ними мають відповідати вимогам ДБН В.1.1-7-2002 до будинків I або II ступенів вогнестійкості.

6.2.2. Будинки складів мають розділятися на протипожежні відсіки площею не більше 500 кв. м згідно з вимогами ДБН В.1.1-7-2002.

6.2.3. За наявності в будинку складу приміщень іншого функціонального призначення, приміщення для зберігання піротехнічних виробів мають бути відокремлені від інших протипожежними стінами I типу із заповненням прорізів (двері, ворота, люки, клапани) з межею вогнестійкості не менше EI 60 за ДБН В.1.1-7- 2002.

6.2.4. Склади мають бути забезпечені первинними засобами пожежогасіння, розміщеними на пожежному щиті (на кожний протипожежний відсік складу) з комплектом засобів пожежогасіння: порошкові вогнегасники з масою заряду не менше 5 кг – 4 шт., ящик з піском – 1 шт., покривало з негорючого теплоізоляційного матеріалу або повсті розміром 2х2 м – 1 шт., гаки – 3 шт., лопати – 2 шт., ломи – 2 шт., сокири – 2 шт., відра місткістю не менше 8 л – 2 шт.

За відсутності системи внутрішнього протипожежного водопроводу кожен протипожежний відсік складу комплектується ємністю з водою місткістю не менше 200 л. Номенклатура засобів пожежогасіння та їх розміщення мають узгоджуватися з органами державного пожежного нагляду.

6.2.5. До початку експлуатації склади мають бути прийняті комісією в порядку, установленому ДБН А.3.1-3-94 (v0048243-94).

6.2.6. Склади постійного і тимчасового зберігання побутових піротехнічних виробів мають охоронятися цілодобово. Приміщення для варти має бути забезпечене телефонним зв'язком. Склад побутових піротехнічних виробів має закриватися на замок і опечатуватися (пломбуватися). Ключі в опечатаному вигляді мають зберігатися у приміщенні для варти.

6.2.7. Допуск на територію складів має бути суворо обмеженим і здійснюватися з дозволу наймача (власника) складів за спеціальною перепусткою.

6.2.8. Склади мають бути надійно захищеними від несанкціонованого проникнення. Підлоги у складах мають бути виготовлені з негорючих матеріалів та унеможливлювати іскроутворення. Двері, що ведуть до сховища, мають відкриватися назовні. Вікна мають бути оснащені металевими ґратами з товщиною стержнів не менше 15 мм, розміром чарунки 150х150 мм. Ґрати мають бути вмонтовані за допомогою металевих стержнів діаметром не менше 15 мм на глибину 80 мм у стіну. Скло вікон, що виходять на сонячну сторону, має бути пофарбованим білою фарбою.

6.2.9. Склади мають бути забезпеченими не менше ніж двома евакуаційними виходами (необхідна кількість евакуаційних виходів та їх конструктивні рішення мають відповідати вимогам будівельних норм), при цьому відстані від будь-якої точки приміщення до виходу не мають перевищувати 30 м. Для складів, що мають довжину до 12 м, допускається робити один евакуаційний вихід.

6.2.10. Електричне освітлення складів слід передбачати через віконні прорізи від світильників, установлених ззовні будинку.

6.2.11. У видаткових складах торговельних підприємств, а також у підсобних приміщеннях торговельних підприємств допускається встановлювати всередині приміщень електричні світильники у виконанні з видом вибухозахисту «n» за Правилами обладнання електроустановок.

6.2.12. У торговельних залах електричні світильники повинні мати виконання не нижче IP 23 за Правилами обладнання електроустановок.

6.2.13. Облаштування мереж силового та освітлювального електропостачання, установлення штепсельних розеток, апаратів

управління, іншого електрообладнання та прокладення транзитних мереж електропостачання через приміщення складів не допускається.

6.2.14. Опалення складів слід передбачати повітряним згідно з вимогами СНиП 2.04.05-91.

6.2.15. Територію складу слід утримувати в чистоті та систематично очищати від сміття, тари, опалого листя, яке необхідно регулярно видаляти (вивозити) у спеціально відведені місця. Проходи, під'їзди до складських будинків і споруд, пожежних вододжерел, місць розташування первинних засобів пожежогасіння, пожежного інвентарю й обладнання мають завжди бути вільними і взимку очищатися від снігу.

6.2.16. Сухої погоди в складах необхідно влаштовувати природне провітрювання.

6.2.17. Будинки складів мають бути забезпечені блискавкозахистом за I категорією згідно з РД 34.21.122-87.

6.2.18. При зберіганні піротехнічних виробів пакування з ними складують у штабелях або на стелажах. Розміщення виробів має забезпечувати доступ для вентиляції, огляду та вилучення з кожного штабеля або стелажу.

6.2.19. При укладенні виробів у штабелях та на стелажах слід передбачати проходи між ними:

для огляду – не менше 0,7 м;

для проведення вантажних робіт – не менше 1,5 м;

навпроти дверей – шириною, що дорівнює ширині дверей, але не менше 1 м;

поздовжні проходи через кожні 6 м – не менше 1 м.

Відстань від штабелів до стіни з боку входу – не менше 1,5 м, до задньої та бокових стін – не менше 0,7 м.

Висота штабелів має бути не більше 2,5 м, ширина – не більше 5 м.

Ящики мають укладатися кришками догори. Під нижніми рядами штабелів влаштовується настил з дощок для забезпечення повітрообміну.

Висота верхніх полиць стелажів має бути не більше 2 м від рівня підлоги, відстань від нижньої полиці до підлоги – не менше 0,15 м та від верхньої полиці до стелі – не менше 1 м.

Відстань між кожними двома полицями має бути такою, щоб між пакуванням піротехнічних виробів та полицею залишалась відстань не менше 0,04 м. Дошки полиць стелажів мають настелятися з проміжками до 0,03 м. Нижня полиця має бути суцільною.

6.2.20. Конструкція стелажів не має допускати осідання чи перекосів при повному завантаженні. Усі частини стелажів мають з'єднуватися за допомогою шипів без застосування металу. Дошки

стелажів допускається прикріплювати цвяхами з утопленням їх головок на глибину 2,5 мм з подальшим шпаклюванням заглиблення.

6.2.21. Усі вироби, що надходять на склади, допускаються на зберігання тільки в пакуванні, що відповідає нормативній документації на виріб.

6.2.22. Одночасні приймання виробів до сховища і видача їх забороняються. Приймання і видачу вантажів, як правило, здійснюють у світлий час доби. За потреби здійснювати ці роботи в темний час доби має бути забезпечене зовнішнє електричне освітлення.

6.2.23. Витрати води на зовнішнє пожежогасіння складів слід передбачати від мережі зовнішнього протипожежного водопроводу або від пожежних резервуарів (водойм) згідно з вимогами СНиП 2.04.02-84 для забезпечення розрахункових витрат води не менше ніж 20 л/с.

6.2.24. У складах постійного та тимчасового зберігання слід передбачати мережу внутрішнього протипожежного водопроводу згідно з вимогами СНиП 2.04.01-85 для забезпечення витрат води при поданні 2-х струменів по 5 л/с кожен.

6.2.25. Ремонтні роботи у приміщеннях складів допускається виконувати тільки з письмового дозволу керівника підприємства чи уповноваженої ним особи, у якому зазначаються необхідні запобіжні заходи, або в разі повного видалення зі складу побутових піротехнічних виробів.

6.2.26. Проведення вогневих та інших пожежонебезпечних робіт на діючих складах не допускається. У виняткових випадках такі роботи можуть проводитися за узгодженням з місцевим органом державного пожежного нагляду при виконанні вимог Правил пожежної безпеки в Україні (z0219-95) та Інструкції з організації безпечного ведення вогневих робіт на вибухопожежонебезпечних та вибухонебезпечних об’єктах (z0541-01).

6.2.27. Використання відкритого вогню та куріння на території складів забороняється.

6.2.28. Працівники складів та торговельних підприємств у разі виявлення ознак пожежі повинні діяти згідно з вимогами Правил пожежної безпеки в Україні (z0219-95).

6.3. Зберігання в умовах торговельної мережі

6.3.1. Дозволяється зберігання побутових піротехнічних виробів у підсобних приміщеннях торговельних підприємств у кількості не більше ніж по одному заводському пакуванню кожного найменування побутових піротехнічних виробів, що реалізуються, але не більше 500 кг, при цьому загальна вага піротехнічного складу в піротехнічних виробах не має перевищувати 100 кг.

У торговельних залах торговельних підприємств дозволяється зберігання побутових піротехнічних виробів у кількості не більше ніж по одному заводському пакуванню кожного найменування виробів, що реалізуються, але не більше 50 кг, при цьому загальна вага піротехнічного складу в піротехнічних виробах не має перевищувати 10 кг.

6.3.2. Усі операції, пов'язані з розкриттям тари, перевіркою її справності, розфасуванням або перепакуванням продукції, мають проводитись у приміщеннях, ізольованих від місця зберігання.

6.3.3. Вироби, що залишилися після реалізації, мають бути повернуті на склади постійного та тимчасового зберігання в упакованому вигляді.

6.3.4. Не дозволяється зберігати в місцях продажу побутові піротехнічні вироби неякісні (забраковані), з простроченими термінами придатності або простроченими гарантійними термінами.

6.4. Зберігання побутових піротехнічних виробів споживачами

Зберігання побутових піротехнічних виробів у покупця (споживача) має здійснюватися в сухих провітрюваних приміщеннях у кількостях вагою не більш як 5 кг протягом необмеженого часу зберігання (у межах гарантійного терміну придатності) чи більшої кількості протягом 14 днів після купівлі перед їхнім використанням (із збереженням документів, які підтверджують факт купівлі). Це положення стосується піротехнічних виробів для застосування в особистих цілях і які не будуть використані власником для продажу.

При зберіганні побутових піротехнічних виробів споживач має вжити заходів щодо унеможливлення безконтрольного доступу неповнолітніх до піротехнічних виробів і можливості випадкової ініціалізації піротехнічних виробів унаслідок використання відкритого вогню, куріння, дії нагрівальних приладів тощо.

Споживачеві забороняється розбирання, перепакування або ремонт побутових піротехнічних виробів.

7. Особливості продажу побутових піротехнічних виробів

7.1. Продаж побутових піротехнічних виробів здійснюється через спеціалізовані підприємства торгівлі та спеціалізовані відділи (секції) підприємств з універсальним асортиментом непродовольчих товарів, приміщення яких обладнані згідно з вимогами охорони праці, пожежної безпеки та відповідають технічним, санітарно-гігієнічним, технологічним нормам і правилам.

Реалізацію побутових піротехнічних виробів споживачам мають право здійснювати суб'єкти господарювання, діяльність яких пов'язана з обігом побутових піротехнічних виробів, за наявності таких документів:

свідоцтво про реєстрацію;

статут (для юридичних осіб);

дозвіл на початок роботи, виданий органами державного пожежного нагляду та Держнаглядохоронпраці;

копії свідоцтв (довідок) про проходження спеціальної підготовки та допуску до роботи з піротехнічними виробами працівників, які мають такі допуски.

7.2. Продаж побутових піротехнічних виробів у спеціалізованих відділах (секціях) підприємств з універсальним асортиментом товарів дозволяється тільки на верхніх поверхах торговельних приміщень за умови виконання Правил пожежної безпеки в Україні (z0219-95). На нижніх поверхах таких торговельних підприємств у вітринах і на стендах можуть розташовуватися муляжі побутових піротехнічних виробів, які не мають усередині піротехнічного складу.

7.3. Суб'єктам господарювання забороняється:

7.3.1. Розміщувати спеціалізовані відділи (секції) з продажу побутових піротехнічних виробів ближче 4-х метрів від евакуаційних виходів.

7.3.2. Розміщувати підприємства з продажу піротехнічних побутових виробів у будівлях іншого призначення (не призначених для торгівлі) та організовувати продаж побутових піротехнічних виробів у спеціалізованих відділах (секціях) підприємств з універсальним асортиментом непродовольчих товарів, які розташовані в будівлях іншого призначення.

7.3.3. Розміщувати спеціалізовані підприємства з продажу побутових піротехнічних виробів у будинках, де розміщено громадські заклади.

7.3.4. Продавати побутові піротехнічні вироби без захищення фітилів для приведення у дію виробу захисними ковпачками, плівками або пакуванням.

7.4. У виключних випадках можливе відхилення від норм, передбачених у пункті 7.2 та підпункті 7.3.2 цих Тимчасових правил, за узгодженням з органами держпожнагляду згідно з Положенням про порядок узгодження з органами державного пожежного нагляду проектних рішень, на які не встановлені норми і правила, та обґрунтованих відхилень від обов'язкових вимог нормативних документів (z0392-98) та за умови виконання інших положень цих Тимчасових правил.

7.5. Приміщення для продажу побутових піротехнічних виробів мають бути обладнані системами пожежної автоматики згідно з вимогами Переліку однотипних за призначенням об'єктів, які підлягають обладнанню автоматичними установками пожежогасіння та пожежної сигналізації та забезпечені первинними засобами пожежогасіння (z0567-97). Технічне утримування установок пожежної

автоматики необхідно здійснювати згідно з вимогами Правил пожежної безпеки в Україні (z0219-95) та Правил технічного утримування установок пожежної автоматики (z0662-00).

7.6. Побутові піротехнічні вироби, що надходять у продаж, мають бути з паспортом (формуляром, інструкцією із застосування), який засвідчує відповідність побутового піротехнічного виробу вимогам нормативної документації, а також із супровідними документами, передбаченими законодавством України: накладними, товарно-транспортними накладними, сертифікатами відповідності державної системи сертифікації УкрСЕПРО або свідоцтвами про визнання чи їх копіями на бланках установленого зразка.

Продаж побутових піротехнічних виробів здійснюється за наявності інструкції із застосування (експлуатації), розташованій на споживчому пакуванні. Якщо текст інструкції не вміщується на споживчому пакуванні, то аркуш з текстом інструкції має додаватися до кожного побутового піротехнічного виробу або до кожної упаковки з виробами, якщо вироби продаються споживачу упаковками.

Текст інструкції має містити:

обмеження щодо поводження та застосування;

способи і методи безпечної підготовки, запускання та утилізації (у разі необхідності);

термін придатності або гарантійний термін і дату виготовлення;

попередження про небезпечність побутового піротехнічного виробу;

відомості про виробника;

ідентифікаційні ознаки побутового піротехнічного виробу;

інші відомості, які зумовлені специфікою піротехнічного виробу.

Зазначена інформація має бути викладена українською мовою. Дозволено її додатково викладати іншими мовами. Текст має бути чітким і добре помітним. Застерігальні написи мають бути виділені жирним шрифтом.

7.7. До основних ідентифікаційних ознак побутових піротехнічних виробів належать: назва або умовний код виробу, позначення ТУ (технічних умов), артикул або каталожний номер, відомості про виробника або імпортера, номер партії, дата виробництва, гарантійний термін або термін придатності.

7.8. Забороняється продаж побутових піротехнічних виробів, які не мають або втратили ідентифікаційні ознаки, з простроченим терміном придатності або з простроченим гарантійним терміном, а також неякісних (забракованих) та без інструкції із застосування (експлуатації).

Забороняється продаж побутових піротехнічних виробів за відсутності сертифікатів відповідності державної системи сертифікації УкрСЕПРО або свідоцтв про визнання чи їх копій на бланках установленого зразка.

7.9. Продаж побутових піротехнічних виробів на ринках забороняється.

7.10. Побутові піротехнічні вироби для комісійного продажу не приймаються.

7.11. У штаті суб'єкта господарювання, який здійснює реалізацію побутових піротехнічних виробів, має бути співробітник, що пройшов спеціальну підготовку з питань продажу піротехнічних виробів у навчальних закладах МВС України, які мають затверджену програму підготовки, тематичний план і ліцензію на навчання фахівців з піротехніки або вибухотехніки. Цей співробітник повинен раз на місяць проводити інструктаж продавців побутових піротехнічних виробів, про що робиться позначення в журналі проведення інструктажів. При цьому продавцеві на робоче місце видається довідка про проходження інструктажу.

7.12. Працівники суб'єкта господарювання, які здійснюють продаж виробів піротехнічних побутових, повинні знати інструкції із застосування (експлуатації) та вимоги безпеки при зберіганні наявних у продажу виробів, проходити спеціальне навчання, перевірку знань та інструктажі з питань пожежної безпеки (Типове положення про інструктажі, спеціальне навчання та перевірку знань з питань пожежної безпеки на підприємствах, в установах та організаціях України) (z1148-03), охорони праці (Типове положення про навчання з питань охорони праці (z0248-99) та специфічних питань з реалізації, зберігання та поводження з побутовими піротехнічними виробами, про що робиться позначення у відповідних журналах.

7.13. Суб'єкти господарювання, які здійснюють продаж побутових піротехнічних виробів, зобов'язані не порушувати прав споживачів, визначених Законом України «Про захист прав споживачів» (1023-12), керуватися у своїй діяльності Порядком зайняття торговельною діяльністю і правилами торговельного обслуговування населення (108-95-п), Правилами продажу непродовольчих товарів (z0298-96), іншими нормативно-правовими актами, які регламентують торговельну діяльність.

8. Застосування побутових піротехнічних виробів

8.1. Застосування побутових піротехнічних виробів здійснюється споживачем відповідно до інструкції, розміщеної на виробі або на споживчому пакуванні виробу.

Забороняється застосування споживачем побутових піротехнічних виробів у заборонений рішеннями органів місцевого

самоврядування час, за винятком днів святкування Нового року в ніч з 31 грудня на 1 січня.

При проведенні масових заходів забороняється застосування споживачем побутових піротехнічних виробів, що можуть створити небезпеку травмування людей осколками, горючими елементами та частинами побутових піротехнічних виробів, що рухаються.

8.2. Забороняється:

кидати побутові піротехнічні вироби, ударяти по них будь-якими предметами, тягти за фітиль;

переносити побутові піротехнічні вироби в кишенях, під одягом, зберігати без пакування;

залишати побутові піротехнічні вироби без догляду;

будь-яка переробка побутових піротехнічних виробів та їх розбирання;

використання побутових піротехнічних виробів 2-го і 3-го класів небезпеки особами молодше за 18 років;

використовувати побутові піротехнічні вироби, які створюють ефекти на висоті та/або шумові ефекти, ближче 100 м від лікарень, церков, дитячих установ, шкіл, будинків престарілих та інших громадських споруд і житлових будинків;

кидати приведені в дію побутові піротехнічні вироби під ноги перехожих, із вікон та балконів, здійснювати феєрверки з дахів домів та інші дії, від яких можуть постраждати люди або майно;

використання побутових піротехнічних виробів особами, які перебувають у нетверезому стані.

8.3. При поводженні з побутовими піротехнічними виробами, не пов’язаними з приведенням у дію піротехнічних виробів, не допускається куріння та застосування відкритого вогню.

8.4. Використання побутових піротехнічних виробів для демонстрацій феєрверків професійними піротехніками повинно проводитися відповідно до вимог нормативних актів України, які регулюють професійне використання піротехнічних виробів в Україні.

9. Утилізація побутових піротехнічних виробів

9.1. Утилізації підлягають вироби, не придатні для подальшого використання з таких причин:

неповне спрацьовування побутових піротехнічних виробів;

незапалення піротехнічної суміші піротехнічного виробу;

невідповідність технічним умовам або наявність явно виражених пошкоджень;

у зв’язку із закінченням терміну гарантійного зберігання;

за відсутності інструкції із застосування побутових піротехнічних виробів, призначених для продажу населенню.

9.2. Знищення непридатних виробів споживачем має проводитися відповідно до інструкції з експлуатації заводу-виробника.

9.3. Знищення непридатних побутових піротехнічних виробів на підприємствах, діяльність яких пов'язана з обігом піротехнічних виробів, має проводитися під керівництвом керівника робіт і персоналу, що має єдину книжку підривника або посвідчення піротехніка, а також стаж роботи піротехніка не менше двох років.

Знищення непридатних виробів має проводитися за письмовим наказом керівника підприємства шляхом їх спалювання або розмочування відповідно до вимог технічних умов. Якщо утилізація непридатних виробів здійснюється шляхом спалювання, то воно має проводитися на спеціальному майданчику, що має природні перешкоди, які обмежують розліт побутових піротехнічних виробів, або на безпечній відстані від споруд і лісосмуги.

Радіус небезпечної зони при утилізації непридатних побутових піротехнічних виробів установлюється відповідно до технічних умов на виріб. У межах цієї зони не має бути будинків і споруд, ліній електромереж, магістральних нафтопроводів і газопроводів.

Під час утилізації виробів забороняється перебування на території майданчика сторонніх осіб. Персонал повинен перебувати на безпечній відстані або в укритті.

Знищення непридатних побутових піротехнічних виробів може здійснюватися на договірних засадах організаціями, що мають дозвіл на цей вид діяльності, та вибухотехнічною службою МВС України.

9.4. Знищення побутових піротехнічних виробів, вилучених за порушення правил обігу побутових піротехнічних виробів, проводиться відповідними службами МВС України в порядку, передбаченому чинним законодавством.

10. Державний контроль за діяльністю, пов'язаною з обігом побутових піротехнічних виробів

10.1. Контроль за діяльністю, пов'язаною з обігом піротехнічних виробів, проводять відповідні служби МВС України, МНС України та інших центральних органів виконавчої влади у межах своєї компетенції.

10.2. Винні за порушення порядку виробництва, зберігання, перевезення, торгівлі та використання піротехнічних виробів несуть відповідальність згідно з чинним законодавством.

Начальник НДІ спеціальної техніки
МВС України В. О. Лоторєв

(Виправлення внесено згідно з додатковою інформацією, опублікованою у виданні «Офіційний вісник України», 2004, № 15)

Додаток 9

Наказ Міністерства внутрішніх справ України
«ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ»
від 26 липня 2004 року № 822

Документ z1040-04, чинний, поточна редакція – редакція від 6 червня 2014 року, підстава – z0510-14

Відповідно до вимог законів України «Про перевезення небезпечних вантажів», «Про автомобільний транспорт», «Про приєднання України до Європейської угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (ДОПНВ)», а також з метою забезпечення безпеки перевезення небезпечних вантажів автомобільним транспортом Н А К А З У Ю :

1. Затвердити Правила дорожнього перевезення небезпечних вантажів (далі – Правила) (додаються).

2. Визначити єдиним загальнодержавним центром, що здійснює керівництво в галузі спеціальної підготовки водіїв автотранспортних засобів, які перевозять небезпечні вантажі, Департамент Державтоінспекції МВС України.

3. Начальникові Державтоінспекції МВС України полковнику міліції Георгієнку Г. В.:

3.1. До 1 жовтня 2004 року визначити базові навчально-методичні центри, де організувати навчання викладацького складу регіональних центрів та перепідготовку працівників Державтоінспекції, на яких покладено обов'язки з контролю за перевезенням небезпечних вантажів.

3.2. Розробити та затвердити за погодженням з Міністерством транспорту України навчально-тематичний план і програми курсів спеціальної підготовки водіїв автотранспортних засобів, що перевозять небезпечні вантажі, з урахуванням затверджених Правил.

3.3. Забезпечити видання Правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів і через засоби масової інформації довести їх вимоги до суб'єктів перевезень небезпечних вантажів.

4. Начальникам ГУМВС України в Автономній Республіці Крим, місті Києві та Київській області, УМВС України в областях, місті Севастополі організувати вивчення вимог цього наказу в підпорядкованих підрозділах Державтоінспекції та забезпечити дієвий контроль за його виконанням.

5. Вважати таким, що не застосовується, наказ МВС СРСР «Про затвердження Інструкції про забезпечення безпеки перевезення

небезпечних вантажів автомобільним транспортом» від 23 вересня 1985 року № 181.

6. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра генерал-майора міліції Присяжнюка А. Й. та Департамент Державтоінспекції (Георгієнко Г. В.) МВС України.

Міністр
генерал-лейтенант міліції М. В. Білоконь

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ МВС України
від 26 липня 2004 року № 822
Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
20 серпня 2004 року
за № 1040/9639

ПРАВИЛА
дорожнього перевезення небезпечних вантажів
(Витяг)

1. Загальні положення

1.1. Ці Правила визначають порядок та основні вимоги до забезпечення безпеки дорожнього перевезення небезпечних вантажів на всій території України.

{Пункт 1.1 розділу 1 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

1.2. Вимоги цих Правил є обов'язковими для суб'єктів господарювання незалежно від форм власності, які є учасниками перевезень небезпечних вантажів автомобільним транспортом.

{Розділ 1 доповнено новим пунктом 1.2 згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

1.3. Міжнародні дорожні перевезення небезпечних вантажів здійснюються відповідно до Європейської угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (далі – ДОПНВ) та інших міжнародних договорів України.

1.4. Небезпечні вантажі дозволено перевозити автомобільним транспортом тільки у випадках, якщо вони згідно з вимогами ДОПНВ і цих Правил допущені до перевезення та коли всі вимоги щодо перевезення таких вантажів виконані.

{Пункт 1.4 виключено на підставі наказу Міністерства внутрішніх справ від 8 липня 2009 року № 294}

1.5. Суб'єкти перевезень небезпечних вантажів зобов'язані вжити відповідних до виду та ступеня небезпеки заходів, спрямованих на запобігання нещасним випадкам, а в разі аварії, що відбулася, – заходів, що дозволяють максимально обмежити важкі наслідки цієї аварії.

1.6. У цих Правилах терміни вживаються в таких значеннях:

вантаж навалочний – будь-який вантаж, переважно однорідний за складом, що не є рідиною або газом і складається із суміші часток, гранул або будь-яких великих шматків речовини, який завантажується без застосування будь-яких видів тари в транспортний засіб чи контейнер;

вантажі підвищеної небезпеки – небезпечні вантажі, що можуть бути використані не за призначенням, а в терористичних цілях і відповідно призвести до серйозних наслідків, таких як масова загибель людей або великі руйнування. Перелік вантажів підвищеної небезпеки визначається згідно з ДОПНВ;

вантажна одиниця – будь-яке пакування, незапакований виріб чи будь-який транспортний пакет;

вантажник – юридична або фізична особа, що здійснює навантаження: небезпечних вантажів у транспортний засіб чи великий контейнер, контейнера, контейнера для масових вантажів, багатоелементного газового контейнера, контейнера-цистерни, переносної цистерни на транспортний засіб;

відповідальний за наповнення – юридична або фізична особа, що завантажує небезпечний вантаж у цистерну (автоцистерну, знімну цистерну, переносну цистерну або контейнер-цистерну) та (або) транспортний засіб, великий чи малий контейнер для перевезення небезпечних вантажів навалом (насипом), а також у транспортний засіб-батарею або багатоелементний газовий контейнер;

відправник небезпечного вантажу – зазначена в перевізних документах юридична або фізична особа, яка підготовлює та подає цей вантаж до перевезення;

змішувально-зарядна машина (MEMU) – машина або транспортний засіб з установленою на ньому машиною для виготовлення вибухових речовин з небезпечних вантажів, що не є вибуховими, та їх заряджання;

контейнер для масових вантажів – система утримання (включаючи будь-які вкладення або покриття), призначена для перевезення твердих речовин, що знаходяться в безпосередньому контакті із системою утримання (призначений для багаторазового використання та має постійне призначення; спеціально сконструйований для полегшення перевезення вантажів одним або кількома видами транспорту без проміжного перевантаження

вантажів; обладнаний пристроями, що полегшують виконання вантажних операцій з ним; має об'єм не менше ніж 1 м^3). Це визначення не охоплює тару, контейнер середньої вантажопідйомності для масових вантажів, крупногабаритну тару та цистерни;

номінальна місткість посудини – номінальний об'єм небезпечної речовини, що міститься в посудині, виражений у літрах. Для балонів із стисненими газами номінальною місткістю є їх місткість при заповненні водою;

одержувач небезпечного вантажу – зазначена в перевізних документах юридична або фізична особа, яка одержує небезпечний вантаж від перевізника;

опалювальний пристрій – пристрій, у якому безпосередньо використовується рідке чи газоподібне паливо і не вживається тепло, що відходить від двигуна транспортного засобу;

оператор контейнера-цистерни (переносної цистерни) – юридична або фізична особа, на ім'я якої зареєстрований контейнер-цистерна (переносна цистерна);

пакувальник – юридична або фізична особа, що заповнює небезпечними вантажами тару, уключаючи крупногабаритну тару і контейнери середньої вантажопідйомності для масових вантажів, а також у разі потреби готує пакування для перевезення;

перевізник небезпечного вантажу – юридична або фізична особа, яка здійснює перевезення небезпечного вантажу;

повне завантаження – будь-який вантаж одного вантажовідправника, при перевезенні якого транспортний засіб чи великий контейнер завантажується тільки цим вантажем і всі операції із завантаження чи розвантаження якого здійснюються відповідно до інструкцій вантажовідправника або вантажоодержувача;

погодження дорожнього перевезення – узгодження з Державною автомобільною інспекцією МВС України (далі – Державтоінспекція МВС України) руху транспортних засобів конкретними вулицями та дорогами, яке обумовлює недопущення проїзду через комерційні або житлові райони, екологічно чутливі райони, промислові зони з небезпечними об'єктами або дорогами транспортних засобів, що становлять серйозну фізичну небезпеку для учасників руху; вимоги щодо руху та стоянки під час несприятливих погодних умов, землетрусів, аварій, страйків, громадських безпорядків або військових дій; обмеження руху транспортних засобів у певні дні тижня або року;

розвантажник – юридична або фізична особа, що здійснює вивантаження небезпечних вантажів з транспортного засобу чи великого контейнера; знімає контейнер, контейнер для масових вантажів, багатоелементний газовий контейнер, контейнер-цистерну,

переносну цистерну з транспортного засобу; вивантаження небезпечних вантажів із цистерни (автоцистерни, знімної цистерни, переносної цистерни або контейнера-цистерни) та (або) транспортного засобу, великого чи малого контейнера для перевезення небезпечних вантажів навалом (насипом), контейнера для масових вантажів, а також із транспортного засобу-батареї, змішувально-зарядної машини або багатоелементного газового контейнера;

тара комбінована – транспортна тара, що містить одну чи декілька одиниць внутрішньої тари з продукцією та за необхідності проміжну тару і допоміжні пакувальні засоби;

тара неочищена – тара, що містить залишки небезпечних вантажів;

транспортна одиниця – автотранспортний засіб, до якого не причеплено причіп, або автотранспортний засіб і зчеплений з ним причіп;

транспортний засіб АТ – транспортний засіб, крім транспортних засобів FL чи ОХ, призначений для перевезення небезпечних вантажів у контейнерах-цистернах чи переносних цистернах або багатоелементних газових контейнерах індивідуальною місткістю понад 3 м^3, а також у вбудованих цистернах чи знімних цистернах місткістю понад 1 м^3, а також транспортний засіб-батарея місткістю понад 1 м^3, крім транспортних засобів-батарей типу FL;

транспортний засіб EX/II або EX/III – транспортний засіб, призначений для перевезення вибухових речовин і виробів;

транспортний засіб FL – транспортний засіб, призначений для перевезення рідин з температурою спалаху не вище 60 С у контейнерах-цистернах чи переносних цистернах або багатоелементних газових контейнерах індивідуальною місткістю понад 3 м^3, у вбудованих чи знімних цистернах місткістю понад 1 м^3; транспортний засіб, призначений для перевезення легкозаймистих газів у контейнерах-цистернах чи переносних цистернах або багатоелементних газових контейнерах індивідуальною місткістю понад 3 м^3, у вбудованих чи знімних цистернах місткістю понад 1 м^3; транспортний засіб-батарея загальною місткістю понад 1 м^3, призначений для перевезення легкозаймистих газів;

транспортний засіб MEMU – те саме, що й змішувально-зарядна машина;

транспортний засіб ОХ – транспортний засіб, призначений для перевезення стабілізованого пероксиду водню чи стабілізованого водного розчину пероксиду водню з масовою часткою пероксиду водню більше ніж 60 % (клас небезпеки 5.1 № ООН 2015) у контейнерах-цистернах чи переносних цистернах індивідуальною місткістю понад 3 м^3, а також у вбудованих цистернах чи знімних цистернах місткістю понад 1 м^3.

Інші терміни в цих Правилах вживаються у значеннях, наведених у ДСТУ 4500-1:2008 «Вантажі небезпечні. Терміни та визначення понять», затвердженому наказом Держспоживстандарту України від 16 квітня 2008 року № 125 (далі – ДСТУ 4500-1:2008).

{Пункт 1.6 розділу 1 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

1.7. Положення Правил не поширюється на:

а) термінові перевезення небезпечних вантажів, які здійснюються з метою рятування людей або захисту навколишнього середовища, за умови, що вжито всіх належних заходів до забезпечення повної безпеки таких перевезень і про здійснення таких перевезень повідомлено Державтоінспекцію МВС України;

б) перевезення машин або механізмів, не зазначених у переліку небезпечних вантажів, наведеного в таблиці А глави 3.2 додатка А ДОПНВ, які містять небезпечні вантажі у внутрішньому або експлуатаційному устаткуванні цих машин або механізмів;

{підпункт «б» пункту із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 27 червня 2006 року № 613}

в) гази, які містяться в паливних баках транспортного засобу, що здійснює перевезення, і призначені для забезпечення тяги або для функціонування будь-якого устаткування транспортного засобу (наприклад холодильного);

г) гази, що містяться в обладнанні, яке використовується для експлуатації транспортного засобу (наприклад, у вогнегасниках), та запасних частинах. Ці Правила не поширюються на шини, навіть якщо вони перевозяться як вантаж;

{підпункт «г» пункту 1.7 розділу 1 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

ґ) окиснювальні гази та задушливі гази, які перевозяться в посудинах чи резервуарах за умови, що тиск газу в посудині чи резервуарі за температури 20°С не перевищує 200 кПа (2 бар) та що під час перевезення газ цілком перебуває в газоподібному стані. Сюди належать будь-які види посудин і резервуарів, що, наприклад, є частиною машин та приладів;

{підпункт «ґ» пункту 1.7 розділу 1 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 22 квітня 2014 року № 374}

д) гази, що містяться в харчових продуктах (за винятком продуктів харчування, віднесених до № ООН 1950) чи напоях;

{підпункт «д» пункту 1.7 розділу 1 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

е) рідке паливо, яке міститься в паливних баках транспортного засобу, що здійснює перевезення, і призначене для забезпечення тяги або для функціонування будь-якого обладнання транспортного засобу. Загальна місткість вбудованих паливних баків не повинна перевищувати 1500 л на одну транспортну одиницю, а місткість бака, встановленого на причепі, не повинна перевищувати 500 л. У переносних паливних ємностях (наприклад каністрах) можна перевозити не більше 60 л палива на одну транспортну одиницю. Ці обмеження не поширюються на транспортні засоби рятувальних служб;

є) перевезення речовин, які упаковані в обмежених і звільнених кількостях, за умови виконання вимог до їх пакування та маркування, викладених відповідно в главах 3.4 та 3.5 додатка А до ДОПНВ. На перевезення небезпечних вантажів, які упаковані в обмежених кількостях, поширюються вимоги пункту 11.6 розділу 11 та пункту 12.23 розділу 12 цих Правил;

{підпункт «є» пункту 1.7 розділу 1 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

ж) гази, що містяться у м'ячах для різних видів спорту;

{пункт 1.7 розділу 1 доповнено новим підпунктом згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

з) гази (крім газів класу 7), що містяться в електричних лампочках, за умови, що в разі їх розриву ефект розкидання обмежується пакуванням;

{пункт 1.7 розділу 1 доповнено новим підпунктом згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

и) літієві батареї, установлені на транспортному засобі, що здійснює перевезення, і призначені для забезпечення тяги або для функціонування будь-якого обладнання транспортного засобу;

{пункт 1.7 розділу 1 доповнено новим підпунктом згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

і) літієві батареї, що містяться в обладнанні, призначеному для використання під час перевезення, та забезпечують його функціонування (наприклад, у переносному комп'ютері);

{пункт 1.7 розділу 1 доповнено новим підпунктом згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

ї) інші вантажі, які не підпадають під дію ДОПНВ.

{Пункт 1.7 розділу 1 доповнено новим підпунктом згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

2. Підготовка небезпечного вантажу до перевезення

2.1. Небезпечні вантажі перед початком перевезення повинні бути класифіковані та віднесені до одного з класів (підкласів) небезпеки. При цьому визначається додаткова небезпека, а для речовин класів небезпеки 3, 4.1 (крім самореактивних речовин), 4.2, 4.3, 5.1, 6.1, 8 та 9 ще й група пакування. Для вибухових речовин і вибухових виробів класу 1 додатково визначається група сумісності.

Класифікація небезпечного вантажу наводиться в нормативному документі на продукцію або в паспорті безпеки речовини та в транспортному документі.

{Пункт 2.1 розділу 2 доповнено новим абзацом згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

{Пункт 2.1 розділу 2 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

2.2. Відповідно до конкретних найменувань та властивостей для речовин або виробів згідно з переліком небезпечних вантажів, наведеного в таблиці А глави 3.2 додатка А ДОПНВ, визначається номер ООН, клас (підклас) небезпеки, вид додаткової небезпеки група пакування та/або група сумісності.

{Абзац перший пункту 2.2 розділу 2 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

Якщо вироби або речовина не зазначені конкретно за найменуванням у переліку небезпечних вантажів наведеного в таблиці А глави 3.2 додатка А ДОПНВ (994_217), їх клас (підклас) небезпеки, вид додаткової небезпеки, група пакування та/або група сумісності визначаються за результатами класифікаційних випробувань та, якщо доречно, таблицею пріоритету небезпек. Ідентифікація вантажів (визначення номера ООН та транспортної назви) здійснюється згідно з вимогами частини 2 додатка А до ДОПНВ.

{Абзац другий пункту 2.2 розділу 2 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

Ці показники для небезпечних вантажів класу 1 та не зазначених конкретно за найменуванням у переліку небезпечних вантажів десенсибілізованих вибухових речовин класу 3 та класу 4.1, самореактивних вантажів класу 4.1, органічних пероксидів класу 5.2 та інфекційних речовин класу 6.2 визначаються компетентним органом, а для інших небезпечних вантажів – виробником продукції.

{Абзац третій пункту 2.2 розділу 2 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

{Пункт 2.2 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 27 червня 2006 року № 613}

{Пункт 2.3 розділу 2 виключено на підставі наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

2.3. Вироби або речовини запаковуються згідно з інструкціями з пакування, наданими в підрозділах 4.1.4.1–4.1.4.3 додатка А до ДОПНВ, з урахуванням загальних і спеціальних вимог, якщо не передбачається інший спосіб перевезення. Види і типи тари, крупногабаритної тари чи контейнерів середньої вантажопідйомності для масових вантажів, використання яких не дозволено інструкціями з пакування, не повинні використовуватися для перевезення тієї чи іншої речовини або виробу, за винятком випадків, коли це дозволено на підставі тимчасового відступу, погодженого країнами – учасницями ДОПНВ, відповідно до розділу 1.5.1 додатка А до ДОПНВ.

{Абзац перший пункту 2.3 розділу 2 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

Пакування, що не зазначені у вищевказаних інструкціях, можуть використовуватися для внутрішніх перевезень за згодою компетентних органів за умови відповідності вимогам стандартів.

2.4. Небезпечні вантажі упаковуються в тару, включаючи контейнери середньої вантажопідйомності для масових вантажів, та крупногабаритну тару, яка має бути досить міцною, щоб витримати удари та навантаження, які виникають під час перевезення, у тому числі при перевантаженнях, а також при будь-якому переміщенні з піддону або вилученні з транспортного пакета з метою подальшої ручної або механізованої обробки. Тара, включаючи контейнери середньої вантажопідйомності для масових вантажів і крупногабаритну тару, повинна мати таку конструкцію та зачинятися таким чином, щоб запобігати будь-якому витоку вмісту, що може виникнути за звичайних умов перевезення внаслідок вібрації, зміни температури, вологості або тиску. На зовнішній поверхні упаковок не повинно бути залишків небезпечних речовин.

{Пункт 2.5 розділу 2 виключено на підставі наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

{Пункт 2.6 розділу 2 виключено на підставі наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

2.5. Різні небезпечні вантажі або небезпечні вантажі разом з іншими вантажами можуть упаковуватися сумісно в комбіновану тару, якщо сумісне упаковування дозволяється відповідно до положень ДОПНВ та за умови виконання пункту 4.1.10 додатка А до ДОПНВ або підпункту 1.1.4.2.1 b) додатка А до ДОПНВ, якщо дорожнє перевезення здійснюється до морського або повітряного чи після них.

{Пункт у редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 27 червня 2006 року № 613}

{Пункт 2.6 розділу 2 виключено на підставі наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

{Пункт 2.7 розділу 2 виключено на підставі наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

2.6. Тара, у тому числі контейнери середньої вантажопідйомності для масових вантажів та крупногабаритна тара, що використовується для небезпечних вантажів, повинна відповідати вимогам ДОПНВ (стандартів).

{Пункт 2.6 розділу 2 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

2.8. Тара перед наповненням та пред'явленням до перевезення перевіряється вантажовідправником і не повинна мати слідів корозії, забруднення та інших ушкоджень. Тара, призначена для багаторазового використання, з появою ознак зменшення міцності не повинна використовуватися для перевезень або має бути відновлена таким чином, щоб бути здатною витримати іспити за типом конструкції. При цьому вона повинна мати належне маркування відповідно до підпунктів 6.1.3.3–6.1.3.4 додатка А до ДОПНВ.

{Пункт із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 27 червня 2006 року № 613}

2.9. Ушкоджені пакування та пакування, що мають дефекти, а також небезпечні вантажі, що просочилися чи розсипалися, можуть перевозитися в аварійній тарі, випробуваній і маркованій згідно з вимогами пункту 6.1.5.1.11 додатка А до ДОПНВ. Аварійна тара може використовуватися тільки в тому разі, якщо ушкодження упаковок сталося під час перевезення.

3. Маркування та знаки небезпеки на вантажних одиницях

{Назва розділу 3 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

{У розділі 3 слово «упаковка» у всіх відмінках замінено словами «вантажна одиниця» у відповідних відмінках згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

3.1. На кожну вантажну одиницю з небезпечними вантажами повинен наноситися номер ООН, який відповідає її вмісту. Перед цим номером проставляються літери «UN». На незапакований виріб маркування наноситься на сам виріб або на його опору, транспортно-завантажувальне обладнання чи пристрій для його зберігання та запускання.

{Пункт 3.1 розділу 3 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

3.2. На кожну вантажну одиницю з небезпечними вантажами 1-го класу додатково наноситься транспортна назва. Ця назва повинна

відповідати вимогам розділу 3.1.2 додатка А до ДОПНВ. На пакування, що містять бризантні вибухові речовини, наноситься їх комерційна назва.

{Пункт 3.2 розділу 3 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

3.3. Аварійна тара додатково маркується словом «АВАРІЙНА».

3.4. На контейнерах середньої вантажопідйомності для масових вантажів місткістю понад 450 л та крупногабаритній тарі маркування повинно наноситися на дві протилежні бічні стінки.

{Пункт 3.4 розділу 3 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

3.5. Маркування на вантажній одиниці повинно бути:

{абзац перший пункту 3.5 розділу 3 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

а) чітко видимими та розбірливими;

б) здатними витримати вплив будь-яких погодних умов без істотного зниження їх якості.

3.6. Крім зазначеного в цьому розділі маркування, на вантажні одиниці та тару наноситься маркування згідно з ГОСТ 14192-77, попереджувальне маркування згідно з вимогами ДСТУ ГОСТ 31340:2009 та інше маркування – згідно з вимогами нормативно-технічного документа на продукцію.

{Пункт 3.6 розділу 3 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

3.7. У разі перевезення небезпечних вантажів на вантажні одиниці повинні наноситися знаки небезпеки, вказані для цих вантажів у переліку небезпечних вантажів, наведеного в таблиці А глави 3.2 додатка А ДОПНВ.

{Пункт 3.7 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 27 червня 2006 року № 613}

3.8. Знаки небезпеки повинні за кольором, символами та загальною формою відповідати зразкам, наведеним у додатку 2 до цих Правил.

3.9. Усі знаки небезпеки на вантажних одиницях:

а) повинні розміщуватися з одного боку, а на вантажних одиницях з вантажами 1-го класу – поруч із транспортною назвою;

{підпункт «а» пункту 3.9 розділу 3 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

б) повинні бути чіткими, видимими і витримувати вплив погодних умов без істотного зниження їх якості на період транспортування вантажу та не повинні закриватися іншим маркуванням;

{підпункт «б» пункту 3.9 розділу 3 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

в) якщо вимагається нанесення кількох знаків небезпеки, вони повинні бути розміщені поруч один біля одного;

г) повинні розміщуватися на контрастному фоні або мати переривчастий чи суцільний зовнішній контур.

{Пункт 3.9 розділу 3 доповнено новим підпунктом згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

3.10. Якщо вантажна одиниця має неправильну геометричну форму або малі розміри, які не дозволяють належним чином розмістити на ньому знаки небезпеки, дозволяється їх наносити за допомогою надійно закріпленого ярлика або в інший спосіб.

{Пункт 3.10 розділу 3 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

3.11. На контейнерах середньої вантажопідйомності для масових вантажів місткістю понад 450 л та крупногабаритній тарі знаки небезпеки повинні прикріплюватися на двох протилежних стінках.

{Пункт 3.11 розділу 3 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

3.14. Неочищена тара з-під небезпечного вантажу повинна бути маркована і позначена знаками небезпеки так само, як і в наповненому стані.

{Пункт 3.14 розділу 3 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

3.15. Транспортні пакети маркуються додатково словами «ТРАНСПОРТНИЙ ПАКЕТ».

{Пункт 3.15 розділу 3 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

3.16. Допускається не наносити маркування, знаки небезпеки, попереджувальні знаки та маніпуляційні знаки «Верх» на транспортний пакет, коли знаки та маркування, нанесені на пакування чи вироби, що знаходяться в цьому транспортному пакеті, добре видимі зовні.

Якщо для різних пакувань чи виробів потрібно лише одне маркування або один знак небезпеки, їх досить нанести один раз.

{Пункт 3.16 розділу 3 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

3.17. На пакування, що містять вантажі, які є небезпечними для довкілля, наноситься попереджувальний знак згідно з додатком 3 до цих Правил. Цей попереджувальний знак розміщується поруч з маркуванням. Попереджувальний знак для вантажів, що є

небезпечними для довкілля, не наноситься на вантажні одиниці, що містять (в одиночній або внутрішній тарі) не більше:

5 л рідин, що є небезпечними для довкілля;

5 кг (маса нетто) твердих речовин, що є небезпечними для довкілля.

{Пункт 3.17 розділу 3 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

3.18. Знаки небезпеки та попереджувальні знаки для вантажів, що є небезпечними для довкілля, повинні мати форму квадрата, повернутого на 45°, з мінімальними розмірами 100х100 мм. Маніпуляційний знак «Верх» повинен мати форму прямокутника розміром 148х210 мм. Розміри знаків небезпеки, попереджувальних знаків і маніпуляційних знаків «Верх» залежно від розмірів вантажних одиниць можуть бути зменшені за умови їх чіткої видимості.

{Пункт 3.18 розділу 3 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

3.19. У випадках дорожнього перевезення небезпечного вантажу перед наступним морським, залізничним або повітряним перевезенням чи після них вантажні одиниці можуть бути марковані та позначені знаками небезпеки згідно з вимогами нормативних документів, які регламентують перевезення небезпечних вантажів цими видами транспорту.

{Пункт 3.19 розділу 3 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

{Пункт 3.20 розділу 3 виключено на підставі наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

4. Способи перевезення небезпечних вантажів

4.1. Залежно від роду, найменування, транспортної небезпеки та ступеня небезпеки небезпечні вантажі можуть надаватися до перевезення:

вантажними одиницями (окремими або сформованими у транспортні пакети) у транспортних засобах і контейнерах;

наливом і насипом у цистернах;

навалом (насипом) у транспортних засобах і контейнерах.

Для перевезення небезпечних вантажів потрібно обов’язкове визначення дозволеного способу перевезення.

{Пункт 4.1 розділу 4 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

4.3. Перевезення в пакуваннях

4.3.4. Пакування та незапаковані вироби, що містять вибухові речовини та вибухові вироби 1-го класу, повинні перевозитися тільки в транспортних засобах EX/II та EX/III. Причепи (за винятком

напівпричепів), які відповідають вимогам, що висуваються до транспортних засобів EX/II або EX/III, можуть буксируватися автотранспортними засобами, що не відповідають цим вимогам. Вибір типу транспортного засобу залежить від кількості вантажу, що перевозиться, яка обмежується з розрахунку на одну транспортну одиницю відповідно до положень пункту 4.3.6 цих Правил.

{Підпункт 4.3.4 пункту 4.3 розділу 4 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

4.3.5. При перевезенні сипких і порошкоподібних речовин, піротехнічних засобів 1-го класу небезпеки, які мають класифікаційні коди 1.1A, 1.1C, 1.1D, 1.1G, 1.3C та 1.3G, а також піротехнічних засобів у контейнері його підлога повинна мати неметалеву поверхню або покриття.

{Підпункт 4.3.5 пункту 4.3 розділу 4 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

4.3.6. Загальна маса нетто вибухової речовини (для вибухових виробів загальна маса нетто вибухової речовини, що міститься у всіх виробах), що перевозиться на одній транспортній одиниці, не повинна перевищувати зазначених у таблиці 1 цих Правил показників.

Таблиця 1

Максимально допустима маса нетто (кг) вибухової речовини на одну транспортну одиницю

Транспортна одиниця	Підклас	1.1		1.2	1.3.	1.4		1.5 і 1.6	Порожня неочищена тара
	Група сумісності	1.1.A	Окрім 1.1A			Окрім 1,4 S	1,4 S		
EX/II		6,25	1000	3000	5000	15000	Не обмежується	5000	не обмежується
EX/III		18,75	16000	16000	16000	16000	Не обмежується	16000	не обмежується

У разі сумісного завантаження в одну транспортну одиницю речовин і виробів різних підкласів 1-го класу, весь вантаж розглядається як вантаж, що належить до найбільш небезпечного підкласу (в такому порядку: 1.1, 1.5, 1.2, 1.3, 1.6, 1.4). При цьому маса нетто вибухових речовин групи сумісності S не враховується.

Під час перевезення речовин підкласу 1.5D разом з речовинами або виробами підкласу 1.2 весь вантаж розглядається як вантаж підкласу 1.1.

5. Загальні вимоги до транспортних одиниць та їх обладнання

5.1. Транспортна одиниця, завантажена небезпечними вантажами, не повинна включати більше одного причепа або напівпричепа.

5.2. На транспортних одиницях, що перевозять небезпечні вантажі, мають бути такі засоби пожежогасіння:

а) на кожній транспортній одиниці має бути не менш як один переносний вогнегасник для гасіння пожеж класів А, В і С ємністю 2 кг сухого порошку (чи еквівалентної кількості іншої вогнегасної суміші), придатного для гасіння пожежі в двигуні або в кабіні транспортного засобу;

{підпункт «а» пункту 5.2 розділу 5 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

б) на транспортних одиницях, дозволена максимальна маса яких з вантажем становить понад 7,5 т, – один або більше переносних вогнегасників для гасіння пожеж класів А, В і С сукупною ємністю 12 кг сухого порошку (чи еквівалентної кількості іншої вогнегасної суміші), принаймні один із яких має мінімальну ємність 6 кг;

в) на транспортних одиницях, дозволена максимальна маса яких з вантажем становить понад 3,5 т, але не більше 7,5 т, – один або більше переносних вогнегасників для гасіння пожеж класів А, В і С сукупною ємністю 8 кг сухого порошку (чи еквівалентної кількості іншої вогнегасної суміші) і принаймні один із яких має мінімальну ємність 6 кг;

{підпункт «в» пункту 5.2 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 27 червня 2006 року № 613}

г) на транспортних одиницях, дозволена максимальна маса яких з вантажем становить 3,5 т або менше, – один або більше переносних вогнегасників для гасіння пожеж класів А, В і С сукупною ємністю 4 кг сухого порошку (чи еквівалентної кількості іншої вогнегасної суміші).

Значення ємності вогнегасника(ів), необхідного(их) відповідно до підпункту 5.2а цих Правил, може бути відняте від значення мінімальної сукупної ємності вогнегасників, необхідних відповідно до підпунктів б), в) чи г).

{Пункт 5.2 розділу 5 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

{Пункт 5.3 розділу 5 виключено на підставі наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

{Пункт 5.4 розділу 5 виключено на підставі наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

5.3. Конструкція вогнегасників повинна запобігати виділенню токсичних газів вогнегасних речовин, що в них містяться, як у

звичайних умовах перевезення, так і під впливом температури, що виникає під час пожежі.

5.4. Переносні вогнегасники повинні бути опломбовані, мати маркування про відповідність стандарту та напис, що вказує дату (місяць, рік) закінчення терміну придатності.

{Пункт 5.4 розділу 5 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

5.5. Вогнегасники повинні встановлюватися на транспортних одиницях у доступних місцях, а також бути захищеними від впливу погодних умов з метою збереження їх експлуатаційної надійності.

{Пункт 5.5 розділу 5 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

5.6. Кожна транспортна одиниця, що здійснює перевезення небезпечних вантажів, в обов'язковому порядку укомплектовується таким обладнанням:

а) незалежно від номерів зразків знаків небезпеки, зазначених для них у Переліку небезпечних вантажів, наведеному в таблиці А глави 3.2 додатка А до ДОПНВ:

не менш як одним противідкотним упором на кожний транспортний засіб, який має відповідати максимальній масі транспортного засобу та діаметру його коліс;

не менш як двома попереджувальними знаками (пристроями) з власною опорою (конусами із світловідбивною поверхнею, або миготливими ліхтарями жовтого кольору з автономним живленням, або знаками аварійної зупинки). Транспортна одиниця може комплектуватися будь-якою комбінацією із зазначених попереджувальних знаків (пристроїв);

жилетами оранжевого кольору із світловідбивними елементами для кожного члена екіпажу;

захисними рукавичками для кожного члена екіпажу;

переносними ліхтарями для кожного члена екіпажу. Ліхтарі не повинні мати відкритих металевих поверхонь, здатних призвести до іскроутворення;

засобами захисту очей (наприклад, захисними окулярами) для кожного члена екіпажу;

б) під час перевезення всіх небезпечних вантажів, крім небезпечних вантажів, для яких у Переліку небезпечних вантажів, наведеному в таблиці А глави 3.2 додатка А до ДОПНВ, зазначені номери зразків знаків небезпеки 1, 1.4, 1.5, 1.6, 2.1, 2.2 або 2.3, – додатково рідиною для промивання очей;

в) під час перевезення небезпечних вантажів, для яких у Переліку небезпечних вантажів, наведеному в таблиці А глави 3.2 додатка А до ДОПНВ, зазначені номери зразків знаків небезпеки 2.3

або 6.1, – додатково засобами захисту органів дихання, необхідними для аварійного покидання транспортного засобу, для кожного члена екіпажу транспортного засобу (наприклад, панорамна маска з комбінованим протигазоаерозольним фільтром типу A1B1E1K1-P1 або A2B2E2K2-P2 згідно з європейським стандартом EN 14387);

г) під час перевезення рідких та твердих небезпечних вантажів, для яких у Переліку небезпечних вантажів, наведеному в таблиці А глави 3.2 додатка А до ДОПНВ, зазначені номери зразків знаків небезпеки 3, 4.1, 4.3, 8 або 9, – додатково:

лопатою;

покриттям для каналізаційних колекторів;

ємністю для залишків небезпечних вантажів.

{Пункт 5.6 розділу 5 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

7. Підготовка водіїв та інших осіб, обов'язки яких пов'язані з автомобільними перевезеннями небезпечних вантажів

7.1. Підготовка водіїв транспортних засобів, що перевозять небезпечні вантажі

7.1.1. Водії транспортних засобів, що здійснюють перевезення небезпечних вантажів, проходять базовий курс спеціальної підготовки, який повинен в обов'язковому порядку охоплювати щонайменше такі теми:

а) основні нормативні документи, що регламентують перевезення небезпечних вантажів;

б) загальні види небезпеки;

в) шкідливий вплив небезпечних речовин на навколишнє середовище;

г) превентивні заходи та заходи безпеки при різних видах небезпеки;

ґ) дії в разі аварій та пригод (надання першої медичної допомоги, забезпечення безпеки інших учасників дорожнього руху, використання захисного спорядження тощо);

д) маркування, знаки небезпеки (знаки-табло небезпеки) та інформаційні таблиці небезпечного вантажу (таблички оранжевого кольору);

{підпункт «д» підпункту 7.1.1 пункту 7.1 розділу 7 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

е) вимоги до екіпажу транспортного засобу, що перевозить небезпечні вантажі;

є) призначення та використання технічного обладнання транспортних засобів, що перевозять небезпечні вантажі;

ж) заборони на сумісне завантаження та заходи безпеки, пов'язані із сумісним завантаженням;

з) спеціальні вимоги до сумісного перевезення небезпечних вантажів і продуктів харчування, предметів споживання та кормів для тварин;

и) заходи безпеки під час завантаження та розвантаження небезпечних вантажів;

{підпункт 7.1.1 пункту 7.1 розділу 7 доповнено новим підпунктом «и» згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

і) загальна інформація стосовно цивільної відповідальності;

ї) особливості здійснення мультимодальних перевезень небезпечних вантажів;

й) обмеження на рух через тунелі, правила руху в тунелях, дії в разі аварії в тунелі (дорожньо-транспортної пригоди, пожежі тощо);

{підпункт «й» підпункту 7.1.1 пункту 7.1 розділу 7 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

к) заходи безпеки.

{Підпункт 7.1.1 пункту 7.1 розділу 7 доповнено новим підпунктом згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

7.1.3. Водії транспортних засобів, що здійснюють перевезення речовин та виробів 1-го класу (крім речовин та виробів підкласу 1.4 групи сумісності S), водії змішувально-зарядних машин, що перевозять змішані партії вантажів 1-го класу та речовин класу 5.1, проходять, крім базового курсу, зазначеного в підпункті 7.1.1 цього пункту, спеціалізований курс підготовки з перевезення речовин та виробів 1-го класу, який має в обов`язковому порядку охоплювати щонайменше такі теми:

{абзац перший підпункту 7.1.3 пункту 7.1 розділу 7 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904; в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 22 квітня 2014 року № 374}

а) види небезпеки небезпечних вантажів 1-го класу;

б) спеціальні вимоги до сумісного завантаження небезпечних вантажів 1-го класу;

в) маркування транспортних засобів, що перевозять небезпечні вантажі 1-го класу, цистерн з вантажами цього класу знаками-табло небезпеки та інформаційними таблицями небезпечного вантажу (табличками оранжевого кольору).

{Підпункт «в» підпункту 7.1.3 пункту 7.1 розділу 7 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

7.1.5. Водію після закінчення спеціальної підготовки та вдалої здачі іспиту, що відповідає вимогам ДОПНВ, Державтоінспекцією МВС України видається свідоцтво про підготовку, що відповідає зразку, наведеному в додатку 5 до цих Правил.

{Підпункт 7.1.5 пункту 7.1 розділу 7 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

7.1.6. Строк дії свідоцтва становить п’ять років. Строк дії свідоцтва продовжується на наступний п’ятирічний період, якщо власник свідоцтва протягом останнього року дії його свідоцтва пройшов курс перепідготовки та успішно склав іспит. На вимогу водія курс перепідготовки може бути замінений курсом первинного навчання.

{Підпункт 7.1.6 пункту 7.1 розділу 7 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

7.1.7. Свідоцтво ДОПНВ про підготовку водія (ДОПНВ-свідоцтво про підготовку водіїв транспортних засобів, що перевозять небезпечні вантажі), видане компетентним органом іншої держави – учасниці ДОПНВ, визнається дійсним протягом зазначеного в ньому строку дії.

{Підпункт 7.1.7 пункту 7.1 розділу 7 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

7.2. Підготовка інших осіб, обов’язки яких пов’язані з дорожнім перевезенням небезпечних вантажів

7.2.1. Особи, що займаються класифікацією, упакуванням небезпечних вантажів, нанесенням маркування чи знаків небезпеки на пакування, підготовкою транспортних документів на небезпечні вантажі, пред’явленням і прийняттям небезпечних вантажів до перевезення, наповненням та спорожнюванням цистерн, завантаженням упаковок, що містять небезпечні вантажі, у транспортні засоби або їх вивантаженням із транспортних засобів, завантаженням або вивантаженням контейнерів, перевантаженням небезпечних вантажів, а також особи, іншим чином безпосередньо пов’язані з перевезенням небезпечних вантажів, повинні пройти підготовку згідно з вимогами відповідних нормативних документів.

7.2.2. Після проходження підготовки особі видається відповідне свідоцтво. Перепідготовка персоналу, що бере участь у дорожньому перевезенні небезпечних вантажів, має проводитися в разі значних змін у нормативних документах.

8. Уповноважений (консультант) з питань безпеки перевезення небезпечних вантажів

8.1. Усі суб'єкти дорожнього перевезення небезпечних вантажів незалежно від форми власності повинні письмово призначити одного чи декількох уповноважених з питань безпеки перевезень небезпечних вантажів (далі – уповноважений). У разі призначення кількох уповноважених їх обов'язки зазначаються письмово. Якщо власник підприємства або підприємець самостійно виконує функції уповноваженого, то в письмовому призначенні немає необхідності.

Уповноважений зобов'язаний вести записи про свою діяльність із зазначенням часу проведення контролю, прізвища, імені та по батькові підконтрольної особи та найменування підконтрольних технологічних операцій. Записи зберігаються протягом п'яти років.

{Абзац другий пункту 8.1 розділу 8 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

8.2. Функції вповноваженого можуть виконуватися такими особами (за умови, що вони здатні виконувати обов'язки уповноваженого):

а) керівником підприємства;

б) працівником підприємства, що виконує інші обов'язки;

в) особою, яка не працює на цьому підприємстві;

г) підприємцем або власником підприємства.

8.3. У зв'язку з діяльністю підприємства, пов'язаною з перевезенням небезпечних вантажів, на вповноваженого покладаються такі функції:

а) контроль за виконанням вимог, що регулюють перевезення небезпечних вантажів;

б) негайне сповіщення про недоліки, які зменшують безпеку під час перевезення небезпечних вантажів, підприємця чи керівника підприємства;

в) у межах діяльності підприємства забезпечення безпеки перевезення небезпечних вантажів;

г) підготовка щорічного звіту з питань діяльності підприємства, пов'язаних із перевезенням небезпечних вантажів для адміністрації підприємства або, у разі необхідності, для Державтоінспекції МВС України та інших компетентних органів з перевезення небезпечних вантажів;

ґ) забезпечення ідентифікації небезпечних вантажів, що перевозяться;

д) перевірка під час закупівлі транспортних засобів їх придатності до перевезення небезпечних вантажів;

е) контроль під час вибору субпідрядників або інших учасників операцій, пов'язаних із перевезенням небезпечних вантажів, їх здатності виконувати свої функції;

є) перевірка придатності обладнання, що використовується для перевезення небезпечних вантажів чи для вантажно-розвантажувальних операцій;

ж) перевірка наявності в робітників, які займаються перевезенням небезпечних вантажів, їх завантаженням і розвантаженням, письмових інструкцій виконання операцій;

з) проведення перевірок наявності на транспортних засобах документації, додаткового обладнання та їх відповідності чинним нормам;

и) прийняття заходів щодо інформування робітників про небезпеку, пов'язану з перевезенням, завантаженням і розвантаженням небезпечних вантажів;

і) забезпечення належної підготовки робітників підприємства та провадження обліку такої підготовки;

ї) розслідування обставин аварій та порушень, що були скоєні або виявленні під час перевезення, завантаження чи розвантаження небезпечних вантажів;

й) прийняття необхідних заходів щодо запобігання аваріям та повторенню порушень;

к) перевірка наявності на підприємстві плану заходів безпеки.

{Пункт 8.3 розділу 8 доповнено новим підпунктом згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

8.7. Уповноважений має пройти відповідний курс підготовки і знати:

а) вимоги національного законодавства з питань перевезення небезпечних вантажів, а також міжнародних конвенцій, угод і договорів;

б) класифікацію небезпечних вантажів (процедури класифікації розчинів і сумішей, структуру переліку небезпечних вантажів, класи небезпеки та принципи їх класифікації, характер речовин і виробів, що перевозяться, їх фізичні, хімічні, токсикологічні властивості);

в) загальні вимоги до вантажних одиниць і вантажних транспортних одиниць (типи, коди, маркування, виготовлення, порядок перевірки та іспитів);

{підпункт «в» пункту 8.7 розділу 8 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

г) маркування, знаки небезпеки, попереджувальні знаки, знаки-табло небезпеки та інформаційні таблиці небезпечного вантажу (нанесення маркування, попереджувальних знаків та знаків небезпеки на вантажні одиниці, кріплення знаків-табло небезпеки та інформаційних таблиць небезпечного вантажу на вантажних транспортних одиницях);

{підпункт «г» пункту 8.7 розділу 8 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

ґ) вимоги до перевізних документів та порядок їх заповнення (товаротранспортний документ на небезпечні вантажі, письмові інструкції, свідоцтво про допущення транспортних засобів до перевезення визначених небезпечних вантажів, свідоцтво ДОПНВ про підготовку водія, інші документи);

{підпункт «ґ» пункту 8.7 розділу 8 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

д) способи перевезення та можливі обмеження (перевезення повним завантаженням, контейнерні перевезення тощо);

е) вимоги до екіпажу транспортного засобу та його професійної підготовки;

є) заборони на сумісне завантаження та заходи безпеки, пов’язані із сумісним завантаженням;

ж) спеціальні вимоги до сумісного перевезення небезпечних вантажів і продуктів харчування, предметів споживання та кормів для тварин;

з) порядок перевезення небезпечних вантажів в обмежених і звільнених кількостях;

{підпункт «з» пункту 8.7 розділу 8 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

и) вимоги до навантаження, розвантаження та закріплення вантажів (навантаження та розвантаження, ступінь наповнення, укладання);

і) очищення та (або) дегазація перед завантаженням та після розвантаження;

ї) вимоги до додаткового обладнання;

й) режими та умови перевезення небезпечних вантажів;

к) причини аварій, пов’язаних із перевезенням небезпечних вантажів, та їх наслідки.

8.8. Для виконання своїх функцій уповноважений повинен мати свідоцтво про відповідну підготовку, що відповідає зразку, наведеному в додатку 7 до цих Правил. Для отримання свідоцтва кандидат повинен скласти іспит у Державтоінспекції МВС України відповідно до ДОПНВ.

{Пункт 8.8 розділу 8 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

8.9. Термін дії свідоцтва становить п’ять років. Цей термін може бути продовжено на наступний п’ятирічний період, якщо власник свідоцтва протягом останнього року його дії пройшов курс перепідготовки й успішно склав іспит.

{Пункт 8.9 розділу 8 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

8.10. Свідоцтво про підготовку вповноваженого з питань безпеки перевезень небезпечних вантажів, видане компетентним органом іншої держави – учасниці ДОПНВ, визнається дійсним протягом зазначеного в ньому терміну дії.

8.11. Кожен суб’єкт перевезення небезпечних вантажів на вимогу Державтоінспекції МВС України та інших компетентних органів з перевезення небезпечних вантажів повинен надавати інформацію про свого вповноваженого.

9. Перевізні документи

9.1. Під час перевезення небезпечних вантажів на транспортній одиниці, крім перелічених у Правилах дорожнього руху, мають бути такі документи:

а) товаротранспортний документ на небезпечні вантажі. Якщо кількість вантажів не дає можливості завантажити їх усі в одну транспортну одиницю, то складаються окремі товаротранспортні документи або робляться копії єдиного документа на кількість завантажених транспортних одиниць.

На вантажі, що не можуть завантажуватися разом в один транспортний засіб через заборону на їх сумісне завантаження, обов’язково виписуються окремі товаротранспортні документи;

б) свідоцтво про допущення транспортних засобів до перевезення визначених небезпечних вантажів. Якщо транспортна одиниця складається із декількох транспортних засобів, на кожний транспортний засіб повинно бути окреме свідоцтво про допущення транспортних засобів до перевезення визначених небезпечних вантажів.

Для транспортних засобів, що здійснюють міжнародні перевезення небезпечних вантажів і відповідають вимогам ДОПНВ, свідоцтво про допущення транспортних засобів до перевезення визначених небезпечних вантажів видається тільки на транспортні засоби EX/II, EX/III, FL, OX, AT та MEMU;

в) свідоцтво ДОПНВ про підготовку водія або ДОПНВ-свідоцтво про підготовку водіїв транспортних засобів, що перевозять небезпечні вантажі;

г) письмові інструкції.

Автомобільний перевізник забезпечує членів екіпажу транспортного засобу письмовими інструкціями відповідно до ДОПНВ.

Письмові інструкції зберігаються в кабіні транспортного засобу в доступному місці.

Автомобільний перевізник відповідає за ознайомлення водіїв, які беруть участь у перевезенні, із змістом письмових інструкцій та їх виконання належним чином;

ґ) під час перевезення небезпечних вантажів, які є вантажами підвищеної небезпеки, – погодження дорожнього перевезення небезпечного вантажу, видане Державтоінспекцією МВС України;

д) якщо дорожнє перевезення небезпечних вантажів у великому контейнері виконується перед морським, – свідоцтво про завантаження великого контейнера/транспортного засобу, що видається відповідальною за завантаження контейнера особою чи організацією.

Свідоцтво про завантаження великого контейнера/транспортного засобу підписується особою, відповідальною за завантаження контейнера.

Свідоцтво про завантаження великого контейнера/транспортного засобу може бути включено в товаротранспортний документ. У цьому разі в товаротранспортному документі вказується, що завантаження контейнера проведено відповідно до встановлених на морському транспорті вимог, а також надаються відомості про особу, відповідальну за завантаження контейнера.

9.2. Товаротранспортний(і) документ(и) на небезпечні вантажі повинен (повинні) містити таку інформацію щодо кожної небезпечної речовини, матеріалу чи виробу, що пред'являються до перевезення:

а) номер ООН, перед яким проставляються літери «UN»;

б) транспортну назву, визначену відповідно до розділу 3.1.2 додатка А до ДОПНВ і в разі необхідності доповнену технічною назвою;

в) для речовин і виробів 1-го класу небезпеки: номер підкласу і літеру групи сумісності та, якщо речовина чи виріб має додаткові види небезпеки, – номери зразків знаків небезпеки, зазначених для небезпечного вантажу в переліку небезпечних вантажів, наведеному в таблиці А глави 3.2 додатка А до ДОПНВ, що вказують на ці види небезпеки. Для речовин і виробів інших класів небезпеки: номери зразків знаків небезпеки, зазначені для небезпечного вантажу в переліку небезпечних вантажів, наведеному в таблиці А глави 3.2 додатка А до ДОПНВ.

Номери зразків знаків небезпеки, що вказують на додаткові види небезпеки, зазначаються в дужках;

г) групу пакування, якщо така визначена, перед якою можуть бути літери «ГП»;

ґ) кількість та опис вантажних одиниць;

д) загальну кількість небезпечних вантажів (об'єм, масу брутто чи масу нетто залежно від конкретного випадку);

е) найменування та місцезнаходження відправника вантажу;

є) найменування та місцезнаходження вантажоодержувача (вантажоодержувачів).

Записи в товаротранспортному документі повинні виконуватися в такій послідовності: номер ООН; транспортна назва; номери зразків знаків небезпеки (для вантажів 1-го класу небезпеки – підклас та група сумісності і, якщо вимагається, номери зразків знаків небезпеки); група пакування (наприклад: «UN 1230, МЕТАНОЛ, 3 (6.1), II» або «UN 1230, МЕТАНОЛ, 3 (6.1), ГП II»).

Розміщення інших елементів інформації та послідовність, у якій вони мають зазначатися в товаротранспортному документі, є факультативними.

9.3. Якщо перевозяться відходи, які містять небезпечні вантажі (за винятком радіоактивних відходів), то перед транспортною назвою ставиться слово «ВІДХОДИ», якщо воно не є частиною транспортної назви (наприклад: «UN 1230, ВІДХОДИ, МЕТАНОЛ, 3 (6.1), II» чи «UN 1993, ВІДХОДИ, ЛЕГКОЗАЙМИСТА РІДИНА, Н.З.К. (толуол та етиловий спирт), 3, II»).

9.5. Якщо у транспортній назві речовини, яка перевозиться або надається до перевезення в рідкому стані при температурі, що дорівнює або перевищує 100°С, або у твердому стані при температурі, яка дорівнює або перевищує 240°С, не зазначається, що речовина перевозиться при підвищеній температурі (наприклад, із застосуванням слів «РОЗПЛАВЛЕНА» або «ПЕРЕВОЗИТЬСЯ ПРИ ПІДВИЩЕНІЙ ТЕМПЕРАТУРІ»), то безпосередньо перед транспортною назвою має бути слово «ГАРЯЧИЙ».

9.6. Під час перевезення сумішей газів класу 2 у цистернах (автоцистернах, транспортних засобах-батареях, знімних цистернах, переносних цистернах, контейнерах-цистернах або багатоелементних газових контейнерах) у товаротранспортному документі має зазначатися відсотковий (за об'ємом або масою) склад суміші. Компоненти суміші, що становлять менше 1 %, не зазначаються.

10. Порядок погодження маршруту руху транспортного засобу під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів

{Назва розділу 10 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 22 квітня 2014 року № 374}

10.1. Небезпечні вантажі, на перевезення яких необхідно отримувати погодження дорожнього перевезення небезпечних вантажів Державтоінспекції МВС України, перелічені у главі 1.10 додатка А до ДОПНВ.

{Розділ 10 доповнено новим пунктом 10.1 згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

10.2. Міжнародне перевезення небезпечних вантажів, перелічених у главі 1.10 додатка А до ДОПНВ (на маршрутах, затверджених Міністерством інфраструктури України і Державтоінспекцією МВС України), здійснюється без погодження дорожнього перевезення небезпечних вантажів, виданого Державтоінспекцією МВС України.

{Розділ 10 доповнено новим пунктом 10.2 згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

10.3. Для отримання погодження дорожнього перевезення небезпечного вантажу перевізник або вповноважена ним особа подає дозвільному центру:

а) заяву (зазначаються маршрут руху, місцезнаходження і телефони відправника, перевізника й одержувача небезпечного вантажу, відомості про транспортні засоби, кількість небезпечного вантажу, строк перевезення та прізвище вповноваженого (відповідальної за перевезення особи));

б) інформацію щодо ДОПНВ-свідоцтва про підготовку водіїв транспортних засобів, що перевозять небезпечні вантажі (номер, ким видано, дата видачі, строк дії);

в) інформацію щодо свідоцтва про допущення транспортних засобів до перевезення визначених небезпечних вантажів, якщо таке свідоцтво передбачено вимогами підпункту «б» пункту 9.1 розділу 9 цих Правил (номер, ким видано, дата видачі, строк дії);

г) інформацію щодо свідоцтва про підготовку вповноваженого з питань безпеки перевезень небезпечних вантажів автомобільними дорогами (номер, ким видано, дата видачі, строк дії);

ґ) чинний договір обов`язкового страхування відповідальності суб`єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків під час перевезення небезпечних вантажів;

{підпункт «ґ» пункту 10.3 розділу 10 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 22 квітня 2014 року № 374}

д) у разі перевезення небезпечних речовин або виробів, на перевезення яких необхідне додаткове погодження або дозвіл інших компетентних органів, – відповідні копії цього погодження або дозволу, крім випадків, коли додаткове погодження або дозвіл видається на підставі погодження дорожнього перевезення небезпечних вантажів Державтоінспекції МВС України;

е) документ, що підтверджує повноваження вповноваженої особи, у разі подання заяви представником перевізника.

За оформлення погодження маршруту руху транспортного засобу під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів справляється плата, розмір якої визначається законодавством у сфері надання адміністративних послуг.

Переоформлення, видача дубліката й анулювання погодження маршруту руху транспортного засобу під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів здійснюються на безоплатній основі.

Рішення про видачу або відмову у видачі погодження маршруту руху транспортного засобу під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів приймається підрозділами Державтоінспекції МВС України в десятиденний строк.

Підставою для відмови у видачі погодження маршруту руху транспортного засобу під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів є:

а) подання перевізником або вповноваженою ним особою не в повному обсязі документів, необхідних для одержання погодження;

б) виявлення в документах, поданих перевізником, недостовірних відомостей.

У разі відмови у видачі погодження маршруту руху транспортного засобу під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів плата за його оформлення повертається.

Підставою для переоформлення погодження маршруту руху транспортного засобу під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів є:

а) зміна найменування перевізника, а в разі якщо перевізником є фізична особа – підприємець – прізвища, імені, по батькові;

б) зміна місцезнаходження перевізника;

в) зміни в маршруті руху транспортного засобу, що перевозить небезпечний вантаж;

г) заміна транспортного засобу або водія, що здійснює перевезення вантажу.

Підставою для видачі дубліката погодження маршруту руху транспортного засобу під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів є його втрата або пошкодження.

Підставою для анулювання погодження маршруту руху транспортного засобу під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів є:

а) звернення перевізника із заявою про анулювання погодження маршруту руху транспортного засобу під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів;

б) припинення юридичної особи перевізника;

в) припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця;

г) установлення факту зазначення в заяві та документах, що додаються до неї, недостовірної інформації;

ґ) настання надзвичайної ситуації (несприятливі погодні умови, землетруси, дорожньо-транспортні пригоди, техногенні аварії, страйки, провадження виробничої діяльності на вулично-дорожній мережі тощо), що створюють загрозу безпеці дорожнього руху за маршрутом руху, визначеним у погодженні.

{Пункт 10.3 розділу 10 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904; із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 22 квітня 2014 року № 374}

10.4. Підрозділу Державтоінспекції МВС України забороняється вимагати від перевізників або їх уповноважених осіб інші документи, не вказані в цих Правилах, крім документів, передбачених підпунктом «д» пункту 10.3 Правил.

{Пункт 10.4 розділу 10 із змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904, від 22 квітня 2014 року № 374}

10.5. У разі відповідності документів, наданих перевізником або його уповноваженою особою для отримання погодження маршруту руху транспортного засобу під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів, вимогам цих Правил і внесення перевізником плати за оформлення такого погодження підрозділ Державтоінспекції МВС України видає погодження маршруту руху транспортного засобу під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів у строк не пізніше ніж десять робочих днів з дати надходження заяви та документів, що додаються до заяви.

{Пункт 10.5 розділу 10 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904; у редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 22 квітня 2014 року № 374}

10.7. Якщо на маршруті перевезення небезпечних вантажів виникає підвищена небезпека для учасників дорожнього руху (несприятливі погодні умови, землетруси, дорожньо-транспортні пригоди, техногенні аварії, страйки, громадські заворушення або інші надзвичайні події), працівниками Державтоінспекції МВС України на місцях можуть уноситися зміни до маршруту руху з обов’язковим зазначенням дати внесення змін, ділянки, виключеної з маршруту, ділянки, якою рух дозволено, терміну дії змін, посади та прізвища вповноваженого працівника Державтоінспекції МВС України, який вніс зміни, та його особистого підпису, скріпленого печаткою.

Державтоінспекція МВС України в разі внесення змін до маршруту руху інформує перевізника про причини цих рішень.

11. Завантаження, розвантаження та оброблення небезпечних вантажів

11.1. Транспортний засіб, що подається на завантаження або розвантаження, повинен відповідати встановленим вимогам щодо забезпечення безпеки та належного функціонування обладнання, яке використовується під час навантаження та розвантаження.

11.2. Забороняється завантажувати небезпечний вантаж, якщо:

а) документи водія та документи на транспортний засіб не відповідають вимогам цих Правил. Відсутні документи: свідоцтво про допущення транспортних засобів до перевезення визначених небезпечних вантажів; свідоцтво ДОПНВ про підготовку водія (ДОПНВ-свідоцтво про підготовку водіїв транспортних засобів, що перевозять небезпечні вантажі); письмові інструкції; погодження дорожнього перевезення небезпечного вантажу з Державтоінспекцією МВС України;

{підпункт «а» пункту 11.2 розділу 11 в редакції наказів Міністерства внутрішніх справ від 27 червня 2006 року № 613, від 19 вересня 2013 року № 904}

б) під час огляду транспортного засобу та його устаткування виявлено їх невідповідність вимогам, установленим для транспортування небезпечного вантажу, який завантажується.

Перевірка документів та огляд транспортного засобу виконуються вантажовідправником.

11.3. Забороняється розвантажувати небезпечний вантаж, якщо були виявлені недоліки, які можуть негативно вплинути на безпеку розвантаження. Контроль має здійснюватися вантажоодержувачем.

11.7. Пакування, а також неочищена порожня тара, включаючи крупногабаритну тару та контейнери середньої вантажопідйомності для масових вантажів, які мають знаки небезпеки зразків 6.1, 6.2 або 9 (тільки вантажі з номерами ООН 2212, 2315, 2590, 3151, 3152 чи 3245) та не знаходяться в додатковій тарі або під суцільним покриттям (наприклад, під брезентом, покриттям із фібрового картону тощо), повинні відмежовуватися від продуктів харчування, предметів споживання та кормів для тварин:

а) суцільними перегородками, висота яких дорівнює висоті упаковок;

б) пакуванням, які не мають знаків небезпеки зразків 6.1, 6.2 чи 9, або пакуванням, що мають знаки небезпеки зразка № 9, але не містять вантажів з номерами ООН 2212, 2315, 2590, 3151, 3152 чи 3245;

в) відстанню не менше ніж 0,8 м.

11.8. Транспортні засоби та контейнери повинні мати необхідне для закріплення вантажу обладнання. Вантажні одиниці з небезпечними вантажами укладаються та закріплюються в транспортному засобі або контейнері за допомогою відповідних засобів, здатних утримувати вантажі (наприклад, спеціальних ременів, кронштейнів, блокувальних пристроїв тощо), щоб запобігти будь-якому значному їх пересуванню відносно один одного та відносно стінок транспортного засобу або контейнера.

Вантажні одиниці не повинні штабелюватися, якщо вони для цього не призначені. Якщо разом завантажуються пакування різних типів конструкції, які дозволяється штабелювати, необхідно враховувати їх сумісність щодо штабелювання. При цьому використовуються відповідні засоби для розділення вантажів різних ярусів, які унеможливлюють небезпеку пошкодження паковань, розміщених на нижніх ярусах.

{Пункт 11.8 розділу 11 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

11.9. Під час вантажно-розвантажувальних операцій двигун транспортного засобу повинен бути вимкнений, за винятком випадків, коли його використання необхідно для приведення в дію насосів та інших механізмів, які використовуються під час завантаження або розвантаження транспортного засобу або коли це передбачається відповідними нормативними документами.

11.10. Під час виконання вантажно-розвантажувальних операцій з небезпечними вантажами суворо забороняється палити поблизу та всередині транспортних засобів або контейнерів.

11.11. Забороняється кидати та піддавати ударам пакування, що містять небезпечні вантажі.

11.12. Під час виконання завантаження наповнених і порожніх балонів у транспортний засіб або контейнер повинні виконуватися такі вимоги:

а) балони укладаються в транспортному засобі або контейнері таким чином, щоб вони не перекидалися та не падали;

б) балони розміщуються горизонтально – паралельно або перпендикулярно поздовжній осі транспортного засобу або контейнера. Балони, що знаходяться біля передньої поперечної стінки кузова транспортного засобу або контейнера, укладаються під прямим кутом до вищевказаної осі;

в) балони, діаметр яких становить понад 30 см, можуть укладатися паралельно поздовжній осі транспортного засобу або контейнера. При цьому захисні пристрої їх вентилів повинні направлятися до середини транспортного засобу або контейнера;

г) балони, укладені в горизонтальному положенні, мають надійно закріплюватися таким чином, щоб запобігти будь-якому їх переміщенню;

ґ) балони можуть завантажуватися у вертикальному положенні, якщо вони перевозяться у пристроях, які ефективно запобігають їхньому перекиданню або мають достатню стійкість;

д) посудини, що містять охолоджені скраплені гази, мають перевозитися в тому положенні, яке передбачено їх конструкцією, та бути захищеними від ушкодження іншими пакуваннями.

11.18. Корпуси цистерн мають зачинятися таким чином, щоб запобігти витоку небезпечної речовини. Герметичність затворів корпусів цистерн перевіряється вантажовідправником після наповнення цистерн.

11.19. Забороняється здійснювати завантаження та розвантаження вантажів 1-го класу небезпеки в місцях загального користування, розташованих у забудованому районі, без спеціального дозволу компетентних органів.

11.20. Забороняється здійснювати завантаження та розвантаження вантажів 1-го класу небезпеки в місцях загального користування, розташованих поза забудованим районом, без попереднього повідомлення про це компетентних органів.

11.21. Якщо вантажно-розвантажувальні операції з вантажами 1-го класу небезпеки здійснюються в місці загального користування, речовини та вироби повинні відділятися один від одного з урахуванням знаків небезпеки.

13. Вимоги до екіпажу транспортного засобу, що здійснює перевезення небезпечних вантажів

13.1. До керування транспортними засобами, що перевозять небезпечні вантажі, допускаються водії, які мають стаж керування транспортним засобом не менше трьох років, посвідчення про право керування транспортними засобами відповідної категорії та пройшли спеціальне навчання, вступний інструктаж і медичний контроль.

До стажу керування транспортним засобом включається робота на транспортному засобі, керування власним транспортним засобом, якщо це підтверджено відповідними документами, а саме:

для осіб, які працюють водіями, – витягом із трудової книжки або довідкою з місця роботи із зазначенням дати наказу про призначення особи на посаду, дати, з якої така особа працює водієм, марки закріпленого транспортного засобу та його номерного знака. Витяг з трудової книжки або довідка з місця роботи засвідчується підписом посадової особи підприємства і скріплюється печаткою;

для осіб, які керують власним транспортним засобом, – реєстраційними документами на транспортний засіб;

для осіб, які керують транспортними засобами, що не є їх власністю, – реєстраційними документами на такий транспортний засіб і документами, що надають право керування ним.

{Пункт 13.1 розділу 13 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

13.2. Водії транспортних засобів зобов'язані виконувати вимоги Правил дорожнього руху, цих Правил та виконувати всі умови, зазначені в дозволі на дорожнє перевезення небезпечних вантажів, якщо такий передбачений цими Правилами.

13.3. Під час перевезення вантажів, які належать до вантажів підвищеної небезпеки, водію забороняється відхилятися від установленого Державтоінспекцією маршруту перевезення.

{Пункт 13.3 розділу 13 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

13.4. На транспортних одиницях, що перевозять небезпечні вантажі, забороняється перебування сторонніх осіб.

13.5. Кожний член екіпажу транспортного засобу повинен вміти користуватися протипожежними засобами та засобами надання першої медичної допомоги.

13.6. Водію та членам екіпажу транспортного засобу забороняється:

а) відкривати пакування, що містять небезпечні речовини чи вироби;

б) входити в транспортний засіб з освітлювальними пристроями, які мають відкрите полум'я. Крім того, освітлювальні пристрої не повинні мати відкритих металевих поверхонь, здатних призвести до іскроутворення;

в) користуватися в транспортних засобах, що перевозять рідини з температурою спалаху не більше 60°С, легкозаймисті речовини чи вироби 2-го класу небезпеки, будь-якими освітлювальними пристроями, крім переносних ламп, конструкція яких виключає будь-яку можливість займання легкозаймистих парів і газів, що могли проникнути всередину транспортного засобу;

{підпункт «в» пункту 13.6 розділу 13 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

г) курити, використовувати вогонь чи відкрите полум'я всередині та поблизу транспортних засобів, що перевозять речовини та вироби 1-го класу небезпеки;

{підпункт «г» пункту 13.6 розділу 13 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

ґ) використовувати опалювальні пристрої, що встановлені на транспортних засобах типу FL, під час вантажно-розвантажувальних операцій;

д) курити поблизу транспортних засобів і всередині їх під час виконання вантажно-розвантажувальних операцій.

13.7. Водій транспортного засобу, що перевозить небезпечні вантажі, у разі дорожньо-транспортної пригоди або вимушеної зупинки повинен негайно сповістити про це сам або за допомогою інших осіб чергову частину Державтоінспекції МВС України та вжити відповідних заходів, зазначених у Правилах дорожнього руху, аварійній картці (письмових інструкціях).

14. Нагляд за транспортними засобами, що перевозять небезпечні вантажі

14.1. Під час перевезення небезпечних вантажів транспортні засоби, що їх перевозять, повинні перебувати під постійним наглядом, за винятком стоянки на спеціальному складі або у призначених для цього заводських приміщеннях.

14.2. Стоянка транспортних засобів під час перевезення небезпечних вантажів дозволяється тільки після вжиття відповідних заходів безпеки. Транспортний засіб може ставитися в місцях, що відповідають таким вимогам:

а) автомобільна стоянка, що охороняється, обслуговуючий персонал якої поінформований про характер вантажу та місцезнаходження водія;

б) відкрите місце за межами земляного полотна дороги, розташоване на безпечній відстані від житлових будівель і місць скупчення людей, через яке не проходять люди.

Місця стоянки, зазначені в підпункті б), повинні використовуватися тільки в разі, якщо поблизу немає стоянок, передбачених у підпункті а).

14.3. Під час стоянки транспортної одиниці з небезпечним вантажем повинні використовуватися стоянкові гальма та інші необхідні засоби запобігання самовільному переміщенню.

15. Обов’язки учасників перевезень у сфері забезпечення безпеки дорожнього перевезення небезпечних вантажів

15.1. Обов’язки вантажовідправника

15.1.1. Відправник небезпечних вантажів зобов’язаний:

а) передавати до перевезення небезпечні вантажі, які відповідають вимогам цих Правил і ДОПНВ;

б) передавати до перевезення небезпечні вантажі тільки тоді, коли вони класифіковані та згідно з цими Правилами та ДОПНВ допущені до перевезення;

в) вказати перевізнику або вантажнику, який передає небезпечні вантажі до перевезення дорожніми транспортними засобами, на небезпечний вантаж, його номер ООН, транспортна назва, клас небезпеки (в разі вантажів 1-го класу – підклас та групу сумісності) та, якщо застосовується, групу пакування, а також номери знаків небезпеки, вказаних для небезпечного вантажу в переліку небезпечних вантажів наведеного в таблиці А глави 3.2 додатка А ДОПНВ. У разі перевезення небезпечного вантажу, упакованого в обмежених кількостях, вказати на небезпечний вантаж, без зазначення його номера ООН, транспортної назви, класу небезпеки, групи пакування та номерів зразків знаків небезпеки тощо;

{підпункт «в» пункту 15.1.1 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 27 червня 2006 року № 613}

г) надати перевізнику необхідні відомості та, в разі необхідності, перевізні документи, що вимагаються;

ґ) використовувати тільки тару, крупногабаритну тару, контейнери середньої вантажопідйомності для масових вантажів і цистерни, допущені та придатні для перевезення і які мають відповідне маркування;

д) дотримувати вимог до способу відправлення та обмежень на відправлення;

е) забезпечувати, щоб порожні неочищені та недегазовані цистерни або порожні неочищені транспортні засоби, великі і малі контейнери, в яких перевозилися небезпечні вантажі навалом (насипом), мали відповідне маркування, а також щоб порожні неочищені цистерни були закриті таким самим чином, як і в наповненому стані.

15.1.2. Коли вантажовідправник діє від імені третьої особи, ця особа повинна письмово надати вантажовідправнику відомості про небезпечний вантаж, а також документи, необхідні для виконання вантажовідправником своїх обов’язків.

15.2. Обов’язки перевізника

15.2.1. Перевізник небезпечних вантажів зобов’язаний:

а) переконатися, що небезпечні вантажі, які будуть перевозитися, допущені до перевезення;

б) перевірити наявність на транспортній одиниці перевізних документів, що вимагаються, та їх відповідність установленим вимогам;

в) перевірити, щоб транспортні засоби були в справному стані, а небезпечні вантажі не мали явних дефектів, забруднень небезпечними речовинами та не протікали;

г) перевірити, чи не прострочена дата чергового випробування автоцистерн, транспортних засобів-батарей, знімних цистерн, переносних цистерн, контейнерів-цистерн і багатоелементних газових контейнерів;

ґ) перевірити, чи не перевантажені транспортні засоби;

д) перевірити відповідність маркування транспортних засобів установленим вимогам;

е) перевірити наявність на транспортному засобі додаткового обладнання та засобів індивідуального захисту, вказаних у письмових інструкціях (аварійній картці);

є) забезпечити, щоб на транспортних засобах після їх повного розвантаження, очищення та знезаражування не залишилося маркування, що вказує на небезпеку.

{Підпункт 15.2.1 пункту 15.2 розділу 15 доповнено новим підпунктом згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

У відповідних випадках вищезазначені дії здійснюються на підставі перевізних документів шляхом безпосереднього огляду транспортних засобів або контейнерів, а також вантажу.

15.2.2. Якщо за результатами вищезазначених перевірок установлено будь-яке порушення встановлених вимог, перевізник не повинен починати перевезення до усунення виявлених порушень.

15.2.3. Якщо під час перевезення виявлені порушення вимог цих Правил, які ставлять під загрозу безпеку перевезення, транспортування вантажу припиняється. Перевезення може бути продовжено тільки після усунення порушень та приведення вантажу у відповідність до встановлених вимог.

{Пункт 15.2.3 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 27 червня 2006 року № 613}

15.3. Обов’язки вантажоодержувача

15.3.1. Одержувач небезпечного вантажу зобов’язаний якомога швидше прийняти небезпечний вантаж, якщо не існує нездоланних причин.

{Підпункт 15.3.1 пункту 15.3 розділу 15 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

15.3.2. Якщо вантажоодержувач звертається до послуг інших учасників перевезень, він повинен вжити належних заходів щодо забезпечення виконання вимог цих Правил та ДОПНВ.

15.3.3. Якщо внаслідок перевірки контейнера виявлене будь-яке порушення встановлених вимог, вантажоодержувач повинен

повернути контейнер перевізнику тільки після усунення виявленого порушення.

{Підпункт 15.3.3 пункту 15.3 розділу 15 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

15.4. Обов'язки вантажника

15.4.1. Вантажник, що здійснює завантаження транспортного засобу або контейнера небезпечними вантажами, зобов'язаний:

а) передавати до перевезення небезпечні вантажі тільки в тому разі, якщо вони класифіковані та згідно із цими Правилами та ДОПНВ допущені до перевезення;

{підпункт «б» підпункту 15.4.1 пункту 15.4 розділу 15 виключено на підставі наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

б) під час навантаження транспортного засобу, великого чи малого контейнера небезпечними вантажами дотримувати спеціальні вимоги до навантаження й обробки вантажів;

в) після завантаження контейнера небезпечними вантажами нанести на контейнер відповідне маркування, що вказує на небезпеку;

г) під час навантаження упаковок дотримуватися вимог до сумісного завантаження небезпечних вантажів з урахуванням небезпечних вантажів, що вже знаходяться в транспортному засобі чи великому контейнері, а також вимоги, що стосуються сумісного перевезення небезпечних вантажів і продуктів харчування, предметів споживання та кормів для тварин.

15.5. Обов'язки відповідального за наповнення

15.5.1. Відповідальний за наповнення зобов'язаний:

а) завантажувати тільки цистерни, технічний стан яких і їхнього обладнання відповідає встановленим вимогам;

б) перевірити, чи не прострочена дата чергового випробування автоцистерн, транспортних засобів-батарей, знімних цистерн, переносних цистерн, контейнерів-цистерн і багатоелементних газових контейнерів;

в) наповнювати цистерни лише небезпечними вантажами, допущеними до перевезення в цих цистернах;

г) дотримувати вимоги до розміщення небезпечних вантажів у суміжних відсіках цистерн;

ґ) під час наповнення цистерн дотримувати максимально припустимий ступінь наповнення чи максимально припустиму масу вмісту на літр ємкості для речовини, що завантажується;

д) після наповнення цистерни переконатися в герметичності запірних пристроїв;

е) забезпечити, щоб ніякої небезпечної кількості завантаженої речовини не залишалося на зовнішніх поверхнях цистерн, що були нею наповнені;

є) під час підготовки небезпечних вантажів для перевезення забезпечити, щоб цистерни, а також транспортні засоби мали відповідне маркування.

15.6. Обов'язки пакувальника

15.6.1. Пакувальник зобов'язаний:

а) дотримувати вимоги, що стосуються умов упакування або умов сумісного упакування;

б) під час підготовки паковань до перевезення дотримуватися вимог до маркування та знаків небезпеки на пакуваннях, що містять небезпечні вантажі.

{Підпункт «б» підпункту 15.6.1 пункту 15.6 розділу 15 в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ від 19 вересня 2013 року № 904}

Начальник Департаменту
Державтоінспекції МВС України
полковник міліції Г. В. Георгієнко

Додаток 10

НАЦІОНАЛЬНИЙ СТАНДАРТ УКРАЇНИ
ДСТУ 4105-2002
ВИРОБИ ПІРОТЕХНІЧНІ ПОБУТОВІ
Загальні вимоги безпеки

ИЗДЕЛИЯ ПИРОТЕХНИЧЕСКИЕ БЫТОВЫЕ
Общие требования безопасности

PYROTECHNIC GOODS DOMESTIC
General Safety Requirements

Чинний від 1 вересня 2002 року

ПЕРЕДМОВА

РОЗРОБЛЕНО: Державний науково-дослідний інститут хімічних продуктів (ДержНДІХП); Державний інженерно-упроваджувальний центр (ДІУЦ) «Спецтехніка» МВС України; Шосткінський казенний завод «Імпульс»

ВНЕСЕНО: ДержНДІХП; КП «Імпульс»; ДІУЦ «Спецтехніка» МВС України

ЗАТВЕРДЖЕНО ТА НАДАНО ЧИННОСТІ: наказ Держстандарту України від 12 червня 2002 року № 356

ВВЕДЕНО ВПЕРШЕ

РОЗРОБНИКИ: Л. Гордієнко, О. Логвін, Л. Матвієнко

1. Сфера застосування

Цей стандарт поширюється на піротехнічні вироби побутові та встановлює загальні вимоги безпеки, під час розробки та реалізації цих виробів підприємствами, установами й організаціями, що діють на території України, а також громадянами – суб'єктами підприємницької діяльності незалежно від форм власності.

2. Нормативні посилання

У цьому стандарті наведені посилання на такі документи:

ДСТУ 1.3-93 «Порядок розроблення, побудови, викладу, оформлення, узгодження, позначення та реєстрації технічних умов»;

ГОСТ 2.102-68 «ЕСКД. Виды и комплектность конструкторских документов»;

ГОСТ 17527-86 «Упаковка. Термины и определения»;

ГОСТ 19433-88 «Грузы опасные. Классификация и маркировка».

3. Терміни та визначення

У цьому стандарті вперше вжито такі терміни з відповідними визначеннями та скороченнями:

3.1. Піротехнічний виріб (ПВ)

Пристрій, який призначено для створювання необхідного ефекту (світового, іскрового, димового, звукового, змішуваного) за допомогою горіння (вибуху) піротехнічного складу.

3.2. ПВ побутового призначення

Вироби, що їх вільно продають населенню та поводження з якими не потребує спеціальних знань і навичок, а використовування з дотриманням вимог наданої інструкції із застосування, забезпечує за межами небезпечних зон безпеку здоров'я та життя людей, не призводить до пошкодження майна і нанесення шкоди навколишньому середовищу та належать, як правило, до І класу небезпечних вантажів згідно з ГОСТ 19433.

3.3. ПВ технічного та спеціального призначення

Вироби, користування якими потребує спеціальних знань та навичок, відповідної атестації виконавців (користувачів) і (або) забезпечення відповідних умов технічного оснащення та, як правило, до І класу небезпечних вантажів згідно з ГОСТ 19433.

3.4. Піротехнічний склад (ПС)

Суміш компонентів, яка призначена для спорядження піротехнічних виробів з метою одержання різноманітних ефектів.

3.5. Піротехнічний елемент (ПЕ)

Частина ПВ, яка має піротехнічний склад.

3.6. Небезпечний чинник піротехнічного виробу

Специфічний ефект, що його утворює ПВ або ПЕ і за певними обставинами здатний загрожувати здоров'ю людей та завдавати шкоди майну і навколишньому середовищу.

3.7. Небезпечна зона піротехнічного виробу

Частина простору, що оточує працюючий ПВ, усередині якого хоча б один небезпечний фактор досягає небезпечного рівня.

3.8. Споживче пакування

Пакування згідно з ГОСТ 17527, яке призначене для передачі ПВ споживачеві.

3.9. Тривалість уповільнювання (затримки)

Інтервал часу від моменту ініціювання до моменту проявлення основних небезпечних чинників працюючого ПВ.

4. Загальні положення

4.1. ПВ є пожежонебезпечні і (або) вибухонебезпечні. Продукти згоряння ПВ можуть виявляти шкідливу дію на людей та навколишнє середовище. Зовнішні діючі чинники (ЗДЧ – удар, нагрівання,

детонаційний імпульс і т.ін.) можуть викликати непередбачене спрацьовування ПВ, якщо рівень ЗДЧ вище дозволеного.

4.2. У залежності від призначення і конструктивних особливостей ПВ їх дія супроводжується проявом одного чи декількох небезпечних чинників (табл. 1), які характеризуються рівнем небезпечності.

Таблиця 1

Небезпечні фактори та небезпечні зони піротехнічних виробів

Небезпечний чинник	Визначальний параметр, одиниця виміру	Рівень небезпеки (розмір зони)
Полум'я або високотемпературний струмінь продуктів згоряння	Розмір полум'я, м	Усе полум'я
Пожежонебезпечні елементи конструкції, які розлітаються (палаючі ПЕ, розпечені шлаки, іскри та інше)	Радіус розльоту, м	Уся площа, яка обмежена радіусом розльоту
Уламки, які розлітаються під час вибуху	Радіус розльоту, м	Уся площа, яка обмежена радіусом розльоту
Рівень звукового тиску	Визначають згідно з нормативною та технічною документацією на ПВ	
Продукти згоряння або диспергування в аерозольному стані	Визначають згідно з нормативною та технічною документацією на ПВ	
Специфічний вплив продуктів згоряння на людину та навколишнє середовище	Визначають згідно з нормативною та технічною документацією на ПВ	

4.3. У разі експлуатації з ПВ повинні бути вжиті заходи щодо захисту людей, майна та довкілля, які знаходяться в небезпечній зоні.

4.4. Нормативні та технічні документи на ПВ (стандарти, технічні умови, технічний опис, інструкцію із застосування (експлуатації)) повинні містити:

– перелік небезпечних чинників ПВ;

– розміри небезпечних зон;

– вимоги безпеки (в тому числі пожежної);

– правил зберігання, транспортування, застосування ПВ;

– спосіб утилізування ПВ (які спрацьовані, мають відмову або термін придатності яких вичерпано);

– інші вимоги та обмеження, які випливають із специфіки конструкції, умов експлуатації та призначення ПВ.

5. Класифікація виробів піротехнічних побутових за ступенем небезпеки

5.1. За ступенем потенційної небезпеки під час використовування ПВ побутового призначення поділяються на три класи:

– І клас – ПВ, у яких серед небезпечних чинників немає ударної хвилі та розлітання уламків під час вибуху; значення кінетичної енергії руху не більше 0,5 Дж, рівня звукового тиску на відстані 0,25 м від ПВ не більше 125 дБ, а радіус небезпечної зони за іншими чинниками не перевищує 0,5 м;

– ІІ клас – ПВ, у яких серед небезпечних чинників немає ударної хвилі та розлітання уламків під час вибуху; значення кінетичної енергії руху не більше 5 Дж, рівня звукового тиску на відстані 25 м від ПВ не більше 140 дБ, а радіус небезпечної зони за іншими чинниками не перевищує 20 м;

– ІІІ клас – ПВ, у яких серед небезпечних чинників немає ударної хвилі та розлітання уламків під час вибуху; значення кінетичної енергії руху не більше 20 Дж, рівня звукового тиску на відстані 5 м від ПВ не більше 140 дБ, а радіус небезпечної зони за іншими чинниками не перевищує 20 м.

6. Вимоги безпеки

6.1. Вимоги до виробів піротехнічних побутових

6.1.1. У процесі розробки ПВ показники небезпечних чинників та розміри небезпечних зон повинні бути зведені до мінімуму.

6.1.2. ПВ повинні відповідати вимогам безпеки після дії на них ЗДЧ, які зумовлені встановленими умовами виробництва, зберігання, транспортування та використання протягом призначеного строку придатності.

6.1.3. Пакування ПВ повинне забезпечувати зберігання ПВ та нанесеного на них маркування, а також незмінність характеристик безпеки в межах строку придатності.

6.1.4. ПВ класів І–ІІІ не повинні вимагати проведення користувачем будь-яких регламентних робіт. Перевіряння працездатності та контроль електричних ланцюгів (пристроїв) ініціювання ПВ класів ІІ і ІІІ) споживачем повинні бути заборонені. Не дозволено використовувати електричні ланцюги ініціювання в ПВ І класу.

6.1.5. Конструкції ПВ, які призначені для запускання з рук або роботи в руках, повинні виключати вплив на користувача всіх небезпечних чинників, крім того, для ПВ класів I–III значення температури поверхонь, які знаходяться в контакті з рукою, не повинні перевищувати 55°C. У нормативній та технічній документації на такі ПВ повинно бути встановлено обмеження щодо сили віддачі (імпульсу) та обертального моменту.

6.1.6. Ініціювання ПВ дистанційного запускання повинно бути забезпечено з-поза меж зони безпеки. ПВ безпосереднього ручного пуску та затримку проявлення головних небезпечних чинників на час, який необхідний для того, щоб користувач залишив небезпечну зону працюючого ПВ. У цьому разі швидкість відходу з небезпечної зони повинна бути прийнята не більшою 1,5 м/с.

6.1.7. Тривалість уповільнення для ПВ класів II–III, які створюють ефект на висоті (наприклад, ракети, римські свічки, міні-салюти та ін.) повинна бути достатньою для безпечного виходу користувача за межу можливого впливу продуктів згоряння вибивного набою або утвореного струменя газів.

6.1.8. В інструкції із застосовування (експлуатації) ПВ класів I–III повинна бути зазначена тривалість уповільнення, якщо уповільнення більше 10 с.

6.1.9. Траєкторія польоту ПВ класів I–III, які обладнані реактивними двигунами або пристроями активного викидання, не повинна відхилятися більше ніж на 7,5° від напряму запускання. Висота підйому таких ПВ повинна бути не більшою 100 м.

6.1.10. ПЕ, які створюють ефекти на висоті, повинні догоряти на висоті не нижче 3 м від поверхні землі. У цьому випадку в багатоелементних ПВ повинно бути забезпечено спрацьовування всіх ПЕ.

6.1.11. З метою зниження можливості травмування людей, ПВ, які рухаються під дією реактивної сили або метального пристрою, класів I–III не повинні мати гострих кромок і ребер, повинні бути споряджені захисними ковпаками та наконечниками або виконані з матеріалів, що мають демпфірувальні властивості, у цьому разі значення питомої кінетичної енергії руху не повинно перевищувати 0,5 Дж/мм^2.

6.1.12. До кожного ПВ в обов’язковому порядку повинна бути додана інструкція із застосовування (експлуатації), що містить виділений шрифтом текст про небезпеку ПВ та обмеження щодо його застосування. Інструкція може бути нанесена на корпусі ПВ або його споживчому пакуванні за умови забезпечення чіткості зображення та розпізнання тексту. Інструкцію треба додавати до ПВ за умови

наявності на ньому та в інструкції однозначних ідентифікаційних ознак.

6.1.13. ПВ не повинні виділяти та містити в продуктах згоряння шкідливих речовин у небезпечних концентраціях.

6.1.14. ПВ класів I–III повинні зберігати безпечний стан та не спрацьовувати внаслідок випадкового падіння на тверде покриття в пакуванні заводу-виробника з висоти 12 м та в споживчому пакуванні чи без нього – з висоти не меншої ніж 1,5 м.

У технічно обґрунтованих випадках у технічній документації на ПВ можуть бути встановлені інші значення параметрів безпеки та стійкості до випадкового падіння з обов'язковим відображенням встановлених значень у технічному описі та інструкції з експлуатації.

6.1.15. Кількість відмов спрацьовування ПВ побутового призначення повинно бути не більшою 10 %. Конкретні значення параметрів надійності повинні бути вказані у нормативній та технічній документації на ПВ.

6.1.16. Маркування ПВ, споживчого пакування та транспортної тари повинно забезпечувати проведення ідентифікації ПВ.

6.2. Вимоги до нормативної та технічної документації на піротехнічні вироби побутові

6.2.1. На ПВ повинен бути розроблений комплект документів, який відповідає вимогам ГОСТ 2.102 і передбачає наявність на ПВ ідентифікаційних ознак.

6.2.2. Технічні умови (ТУ) на ПВ повинні відповідати вимогам ДСТУ 1.3, а також вимогам 6.2.3–6.2.6 цього стандарту.

6.2.3. Розділ «Технічні вимоги» ТУ повинен містити в собі:

– основні параметри та розміри ПВ;

– показники якості та характеристики, які визначають споживчі властивості та безпеку ПВ;

– умови виробництва, зберігання та експлуатації ПВ, які забезпечують встановлені споживчі властивості та безпеку ПВ, протягом терміну придатності;

– назву сировини та матеріалів для виготовлення ПВ;

– можливість доцільного запалювання ПВ у повітрі, у воді та під час транспортування;

– термін придатності;

– комплектність;

– вимоги до маркування та пакування;

– вимоги щодо безпеки в разі падіння – ПВ повинні зберігати безпечний стан та не спрацьовувати внаслідок випадкового падіння на тверде покриття в пакуванні заводу-виробника з висоти 12 м та в споживчому пакуванні чи без нього – з висоти не меншої ніж 1,5 м.

6.2.4. ТУ повинні мати розділ «Вимоги безпеки», який містить у собі:

– перелік ЗДЧ;

– радіус небезпечної зони;

– висоту викидання пожежонебезпечних елементів конструкції, які розлітаються (палаючі ПЕ, розпечені шлаки та ін.);

– клас небезпеки згідно з ГОСТ 19433;

– засоби безпечного обігу, застосовування та утилізування ПВ, які стали непридатні;

– вимоги до транспортування та умов безпеки (в тому числі пожежної);

– заходи безпеки в небезпечній зоні (за необхідності);

– текст інструкції із застосовування (експлуатації);

– висновок «Виріб безпечний за умов дотримання вимог даних ТУ та інструкції із застосовування (експлуатації)».

6.2.5. Розділ ТУ «Правила приймання» повинен передбачити повноту номенклатури показників (характеристик), які перевіряються під час проведення приймально-здавальних випробовувань (ПЗВ), методів контролю та обсягу випробовування, які необхідні для підтвердження споживчих якостей та безпеки ПВ. Розробник (виробник) може гарантувати відповідність ПВ технічним вимогам, що їх не перевіряють під час ПЗВ, тільки з посиланням на конкретні документи (звіти, акти, протоколи випробовування та ін.).

6.2.6. Текст інструкції із застосовування (експлуатації), який додають до ПВ разом з написами на ПВ (пакуванні споживача), повинен містити:

– обмеження щодо поводження та застосовування ПВ;

– способи і методи безпечного підготовлювання, запускання та утилізування (в разі необхідності);

– термін придатності або гарантійний термін та дату виготовлення;

– попередження про небезпечність ПВ;

– інформаційні дані виробника;

– ідентифікаційні ознаки ПВ;

– інші відомості, які зумовлені специфікою ПВ.

Зазначена інформація повинна бути викладена українською мовою, а також мовою держави, у якій розташовано підприємство-виробник (дозволено її додатково викладати іншими мовами). Текст повинен бути чітким і добре помітним. Застерігальні написи повинні бути виділені жирним шрифтом.

6.3. Вимоги безпеки в разі використовування ПВ

6.3.1. Транспортувати, зберігати, використовувати та утилізувати ПВ необхідно в суворій відповідності з вимогами

нормативної та технічної документації на ПВ, правилами пожежної безпеки та іншими нормами і правилами, оформленими у встановленому порядку.

6.3.2. Не дозволено розбирати чи дообляти (переспорядження) ПВ споживачам (продавцям), а також використовувати не за призначенням або в умовах, не передбачених експлуатаційною документацією на ПВ.

6.3.3. Відвантаження споживачеві (отримання споживачем, продавцем) партії ПВ необхідно супроводжувати

– товарно-супровідними документами, які оформлено у встановленому порядку;

– паспортом (формуляром), який засвідчує відповідність ПВ вимогам документації на ПВ;

– засвідченою копією перекладу інструкції із застосовування (експлуатації) на українську мову, якщо піротехнічний виріб іноземного виготовлення;

– копією (копіями) сертифіката відповідності вимогам безпеки, завіреною (завіреними) у встановленому порядку (за відсутності знака відповідності).

Додаток 11

ДСТУ 4316-2004

ВИРОБИ ПІРОТЕХНІЧНІ ПОБУТОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Вимоги щодо пожежної безпеки і методи випробовувань

ИЗДЕЛИЯ ПИРОТЕХНИЧЕСКИЕ БЫТОВОГО НАЗНАЧЕНИЯ
Требования пожарной безопасности и методы испытаний

PRODUCTS PYROTECHNICS HOUSEHOLD
The requirements of fire safety and methods of tests
Чинний від 1 липня 2005 року
(Витяг)

ПЕРЕДМОВА

РОЗРОБЛЕНО: Український науково-дослідний інститут пожежної безпеки МНС України та Випробувальна пожежна лабораторія Головного управління МНС України в м. Києві

РОЗРОБНИКИ: С. Стовбир (керівник розробки); В. Згуря; Р. Климась; Ю. Пупченко; В. Шевченко

ЗАТВЕРДЖЕНО ТА НАДАНО ЧИННОСТІ: наказ Держспоживстандарту України від 5 липня 2004 року № 130

УВЕДЕНО ВПЕРШЕ

1. Сфера застосування

1.1. Цей стандарт поширюється на піротехнічні вироби побутового призначення (далі ППВ – побутові піротехнічні вироби), які застосовують для створювання розважальних ефектів, подавання світлового, звукового або димового сигналів та не потребують для їхнього використовування спеціальних знань та навичок у разі дотримування вимог інструкції із застосування.

1.2. Цей стандарт встановлює вимоги щодо пожежної безпеки до ППВ та методи випробовувань.

Цей стандарт не поширюється на піротехнічні вироби технічного та спеціального призначення, на піротехнічні вироби, які виготовляють не в умовах промислового виробництва та на

підприємствах кіно- та шоу-індустрії, а також на ППВ, що створюють ефекти на висоті.

1.3. Вимоги до пожежної безпеки ППВ викладені в розділі 4. Вимоги щодо безпеки під час проведення випробовування викладено у розділі 7.

2. Нормативні посилання

У цьому стандарті використано посилання на такі нормативні документи:

ДСТУ 2272-93 «Система стандартів безпеки праці. Пожежна безпека. Терміни та визначення»;

ДСТУ 4105-2002 «Вироби піротехнічні побутові. Загальні вимоги безпеки»;

ГОСТ 12.1.005-88 «ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны» («Загальні санітарно-гігієнічні вимоги до повітря робочої зони»);

ГОСТ 12.1.044-89 «ССБТ. Пожаровзрывоопасность веществ и материалов. Номенклатура показателей и методы их определения» («Пожежовибухонебезпека речовин і матеріалів. Номенклатура показників і методи їх визначання»);

ГОСТ 334-73 «Бумага масштабно-координатная. Технические условия» («Папір масштабно-координатний. Технічні умови»);

ГОСТ 427-75 «Линейки измерительные металлические. Технические условия» («Лінійки вимірювальні металеві. Технічні умови»);

ГОСТ 1820-85 «Спички. Технические условия» («Сірники. Технічні умови»);

ГОСТ 5679-91 «Вата хлопчатобумажная одежная и мебельная. Технические условия» («Вата бавовняна для одежі та меблів. Технічні умови»);

ГОСТ 7502-98 «Рулетки измерительные металлические. Технические условия» («Рулетки вимірювальні металеві. Технічні умови»);

ГОСТ 9416-83 «Уровни строительные. Технические условия» («Рівні будівельні. Технічні умови»);

ГОСТ 17299-78 «Спирт этиловый технический. Технические условия» («Спирт етиловий технічний. Технічні умови»);

ГОСТ 17527-86 «Упаковка. Термины и определения» («Пакування. Терміни та визначення»);

ГОСТ 18321-73 «Статистический контроль качества. Методы случайного отбора выборок штучной продукции» («Статистичний контроль якості. Методи випадкового відбирання вибірок штучної продукції»);

ГОСТ 19433-88 «Грузы опасные. Классификация и маркировка» («Вантажі небезпечні. Класифікація та маркування»);

ГОСТ 20799-88 «Масла индустриальные. Технические условия» («Оливи індустріальні. Технічні умови»);

ГОСТ 22261-94 «Средства измерений электрических и магнитных величин. Общие технические условия» («Засоби вимірювань електричних та магнітних величин. Загальні технічні умови»);

ГОСТ 27331-87 «Пожарная техника. Классификация пожаров» («Пожежна техніка. Класифікація пожеж»).

3. Терміни та визначення понять

У цьому стандарті використано такі терміни та їх визначення:

3.1. Піротехнічний виріб (ПВ)

Пристрій, який призначено для створювання необхідного ефекту за допомогою горіння (вибуху) піротехнічного складу (ПС) (див. ДСТУ 4105)

3.2. Піротехнічний виріб побутового призначення (ППВ)

Виріб, що його вільно продають населенню та поводження з яким не потребує спеціальних знань та навичок, а використання з дотримуванням вимог наданої інструкції зі застосування забезпечує за межами небезпечних зон безпеки здоров'я та життя людей, не призводить до пошкодження майна і нанесення шкоди довкіллю та відноситься, як правило, до 1-го класу небезпечних вантажів згідно з ГОСТ 19433 (див. ДСТУ 4105)

3.3. Піротехнічний виріб технічного і спеціального призначення

Виріб, поводження з яким потребує спеціальних знань та навичок, відповідної атестації виконавців (користувачів) і (або) забезпечення відповідних умов технічного оснащення та відноситься, як правило, до 1-го класу небезпечних вантажів згідно з ГОСТ 19433 (див. ДСТУ 4105). Для використання цього виробу споживачеві необхідні спеціальні навички, затверджені документально (диплом, посвідчення встановленого зразка)

3.4. Корпусна деталь ППВ

Частина виробу у вигляді чохла, патрона, кожуха, в яку закладено піротехнічний склад. Зона оберігає виріб від тертя, удару, впливу джерел запалювання малої потужності та створює умови для направленого виходу полум'я, іскор і запалених елементів конструкції

3.5. Піротехнічний склад

Суміш компонентів, яка призначена для спорядження піротехнічних виробів з метою одержання різноманітних ефектів (див. ДСТУ 4105)

3.6. Гранично допустима відстань між ППВ

Відстань, у разі зменшення якої відбувається спрацьовування одного виробу під дією іншого

3.7. Тривалість уповільнення (затримування) – згідно з ДСТУ 4105

3.8. Запалювальна здатність

Здатність ППВ запалювати речовини та матеріали – згідно з ГОСТ 12.1.044

3.9. Низька запалювальна здатність

Здатність ППВ запалювати тільки горючі легкозаймисті тверді речовини (ЛЗТ) та матеріали – згідно з ГОСТ 12.1.044

3.10. Середня запалювальна здатність

Здатність ППВ запалювати горючі ЛЗТ та горючі рідини (ГР) – згідно з ГОСТ 12.1.044

3.11. Висока запалювальна здатність

Здатність ППВ запалювати горючі ЛЗТ, ГР та деревину – згідно з ГОСТ 12.1.044

3.12. Небезпечна зона ППВ – згідно з ДСТУ 4105

3.13. Небезпечний чинник пожежі – згідно з ДСТУ 2272

3.14. Пожежа – згідно з ДСТУ 2272

3.15. Пожежна безпека

Відсутність неприпустимого ризику виникнення і розвитку пожежі та пов'язаної з нею можливості завдання шкоди живим істотам, матеріальним цінностям і довкіллю

3.16. Пожежна небезпека – згідно з ДСТУ 2272

3.17. Паковання – згідно з ГОСТ 17527

3.18. Група пожежної небезпеки побутового піротехнічного виробу

Класифікаційна характеристика здатності побутового піротехнічного виробу створювати пожежну небезпеку.

4. Вимоги щодо пожежної безпеки

4.1. Загальні вимоги пожежної безпеки до ППВ

ППВ залежно від ступеня пожежної небезпеки поділяються на 3 групи:

4.1.1. ППВ 1-ї групи застосовують на відкритих територіях, у приміщеннях громадського та побутового призначення. Їх заборонено застосовувати у приміщеннях площею меншою ніж 6 м, на горищах, у підвалах, приміщеннях, де зберігають пожежонебезпечні матеріали і вироби та балони з горючими газами.

4.1.2. ППВ 2-ї групи застосовують на відкритих територіях, на відстані не ближчій ніж 5 м від будівель і споруд. Їх заборонено застосовувати особам віком до 18 років, у приміщеннях громадського та побутового призначення, на горищах, у підвалах, приміщеннях, де

зберігаються пожежонебезпечні матеріали і вироби та балони з горючими газами.

4.1.3. ППВ 3-ї групи застосовують на відкритих територіях, на відстані не ближчий ніж 20 м від будівель і споруд. Їх заборонено застосовувати особам віком до 18 років; у приміщеннях громадського та побутового призначення; на горищах; у підвалах; приміщеннях, де зберігаються пожежонебезпечні матеріали і вироби та балони з горючими газами.

4.1.4. Пожежну небезпеку ППВ характеризують такими показниками:

– тривалістю дії (горіння) ППВ, с;

– радіусом небезпечної зони ППВ, розміром видимого полум'я, радіусом польоту ППВ, його елементів та іскор, м;

– запалювальною здатністю ППВ по відношенню до деревини, ГР, ЛЗТ, гранично допустимою відстанню між ППВ, м;

– чутливістю ППВ (ППВ в паюванні) до удару внаслідок падіння з висоти;

– чутливістю ППВ до тертя.

4.2. Вимоги до ППВ 1-ї групи

4.2.1. Тривалість дії (горіння) ППВ повинна бути не більша ніж 5 с (виняток становлять бенгальські свічки, тривалість дії яких не більша ніж 60 с).

4.2.2. Радіус небезпечної зони ППВ і його елементів під час дії повинен бути не більший ніж 0,5 м.

4.2.3. Розмір видимого полум'я під час спрацьовування ППВ повинен бути не більший ніж 0,03 м.

4.2.4. Радіус польоту ППВ, його елементів та іскор під час дії повинен бути не більший ніж 0,3 м.

4.2.5. ППВ і його елементи повинні мати низьку запалювальну здатність.

4.2.6. У разі спрацьовування одного ППВ не повинно відбуватися запалювання другого ППВ, якщо відстань між ними більша ніж 0,03 м.

4.2.7. ППВ і ППВ в пакованні не повинні спрацьовувати в результаті падіння з висоти відповідно 1,5 м і 12 м.

4.2.8. ППВ, який спрацьовує в результаті тертя, повинен мати захисний кожух, футляр або ковпак.

ППВ без корпусної деталі не повинен запалюватися в разі тертя об сірникову коробку.

4.2.9. Радіус польоту ППВ, що горить, і його елементів, що перебувають в осередку пожежі, не повинні перевищувати 0,5 м.

4.3. Вимоги до ППВ 2-ї групи

4.3.1. Тривалість дії (горіння) ППВ повинна бути не більша ніж 15 с (виняток становлять бенгальські свічки з довжиною горючого покриву більшою ніж 0,23 м, тривалість дії яких більша ніж 60 с).

4.3.2. Радіус небезпечної зони ППВ і його елементів та час дії повинен бути не більший ніж 5 м.

4.3.3. Розмір видимого полум'я під час спрацьовування ППВ повинен бути не більший ніж 0,2 м.

4.3.4. Радіус польоту ППВ, його елементів та іскор під час дії повинен бути не більший ніж 2 м.

4.3.5. ППВ і його елементи повинні мати низьку або середню запалювальну здатність.

4.3.6. У разі спрацьовування одного ППВ не повинно відбуватися запалювання другого ППВ, якщо відстань між ними більше ніж 0,5 м.

4.3.7. ППВ і ППВ в пакованні не повинні спрацьовувати в результаті падіння з висоти відповідно 1,5 м і 12 м.

4.3.8. ППВ, який спрацьовує в результаті тертя, повинен мати захисний кожух, футляр або ковпак.

ППВ без корпусної деталі не повинен запалюватися в разі тертя об сірникову коробку.

4.3.9. Радіус польоту ППВ, що горить, і його елементів, що перебувають в осередку пожежі, не повинні перевищувати 5 м.

4.4. Вимоги до ППВ 3-ї групи

4.4.1. Тривалість дії (горіння) ППВ повинна бути не більша ніж 180 с.

4.4.2. Радіус небезпечної зони ППВ і його елементів під час дії повинен бути не більший ніж 20 м.

4.4.3. Розмір видимого полум'я під час спрацьовування ППВ повинен бути не більший ніж 0,5 м.

4.4.4. Радіус польоту ППВ, його елементів та іскор під час дії повинен бути не більший ніж 3 м.

4.4.5. ППВ і його елементи повинні мати низьку або середню запалювальну здатність.

4.4.6. У разі спрацьовування одного ППВ не повинно відбуватися запалювання другого ППВ, якщо відстань між ними більша ніж 1 м.

4.4.7. ППВ і ППВ в пакованні не повинні спрацьовувати при падінні з висоти ВІДПОВІДНО 1,5 м і 12 м.

4.4.8. ППВ, який спрацьовує в результаті тертя, повинен мати захисний кожух, футляр або ковпак.

ППВ без корпусної деталі не повинен запалюватися в разі тертя об сірникову коробку.

4.4.9. Радіус польоту ППВ, що горить, і його елементів, що перебувають в осередку пожежі, не повинні перевищувати 20 м.

4.5. Якщо хоча б один із показників характеризує ППВ як виріб більш небезпечної групи, цей ППВ слід віднести до більш небезпечної групи.

ДОДАТОК (довідковий)

Бібліографія

1. ТУ 25-1819.0021-90 «Секундомеры» («Секундоміри»)
2. ТУ 25-1894.003-90 «Секундомеры» («Секундоміри»)
3. ТУУ 22340203.007-98 «Гас для технічних потреб»
4. ТУУ 00149943.530-2000 «Гас для технічних цілей»
5. ТУУ 22340203.005-97 «Гас освітлювальний»
6. ТУУ 00149943.470-96 «Гас освітлювальний»
7. НПБ 255-99 «Изделия пиротехнические бытового назначения. Требования пожарной безопасности. Методы испытаний» («Вироби піротехнічні побутового призначення. Вимоги щодо пожежної безпеки. Методи випробовувань»)
8. ГОСТ Р 51271-99 «Изделия пиротехнические. Методы сертификационных испытаний» («Вироби піротехнічні. Методи сертифікаційних випробовувань»)

Додаток 12

Наказ Міністерства внутрішніх справ України
«ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ ПРАВИЛ
ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ»
від 30 грудня 2014 року № 1417

(Витяг)

Документ z0252-15, чинний, поточна редакція –
редакція від 30 вересня 2016 року, підстава – z1222-16

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства внутрішніх
справ України
від 30 грудня 2014 року № 1417
Зареєстровано
в Міністерстві юстиції України
5 березня 2015 року
за № 252/26697

ПРАВИЛА
пожежної безпеки в Україні

І. Загальні положення

1. Ці Правила встановлюють загальні вимоги з пожежної безпеки до будівель, споруд різного призначення та прилеглих до них територій, іншого нерухомого майна, обладнання, устаткування, що експлуатуються, будівельних майданчиків, а також під час проведення робіт з будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту, технічного переоснащення будівель та споруд (далі – об'єкт).

Вимоги цих Правил не поширюються на підземні споруди промислового призначення; метрополітени (крім об'єктів комерційного, торговельного та соціально-побутового призначення); тунелі; об'єкти виробництва, зберігання та утилізації вибухових і радіоактивних речовин й засобів підривань; морські та річкові споруди, що знаходяться на плаву; нафто-, газо-, продуктопроводи; лісові масиви.

2. Ці Правила є обов'язковими для виконання суб'єктами господарювання, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування (далі – підприємства), громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.

3. Центральні органи виконавчої влади з урахуванням специфічних умов та особливостей щодо забезпечення пожежної безпеки об'єктів, віднесених до їх сфери управління, за необхідності видають галузеві правила пожежної безпеки, які не повинні суперечити цим Правилам та знижувати їх вимоги.

Проекти галузевих правил пожежної безпеки погоджуються ДСНС України у порядку, визначеному законодавством.

4. Пожежна безпека повинна забезпечуватися шляхом проведення організаційних заходів і технічних засобів, спрямованих на запобігання пожежам, забезпечення безпеки людей, зниження можливих майнових втрат і зменшення негативних екологічних наслідків у разі їх виникнення, створення умов для успішного гасіння пожеж.

5. Особи, відповідальні за забезпечення пожежної безпеки на підприємствах та об'єктах, їх права та обов'язки визначаються відповідно до законодавства.

6. У разі передачі в оренду цілісного майнового комплексу або окремих його частин, приміщень, інших об'єктів за домовленістю сторін цивільно-правового договору визначаються права й обов'язки орендаря та орендодавця щодо забезпечення пожежної безпеки та відповідальності за порушення вимог пожежної безпеки на об'єкті оренди.

7. Застосування аварійно-рятувальної, протипожежної та спеціальної техніки й обладнання для запобігання пожежам та їх гасіння, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій можливе лише за наявності сертифіката відповідності.

Перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації, визначається законодавством.

II. Організаційні заходи щодо забезпечення пожежної безпеки

1. Діяльність із забезпечення пожежної безпеки є складовою виробничої та іншої діяльності посадових осіб і працівників підприємств та об'єктів.

2. Керівник підприємства повинен визначити обов'язки посадових осіб щодо забезпечення пожежної безпеки, призначити відповідальних за пожежну безпеку окремих будівель, споруд, приміщень, дільниць, технологічного та інженерного устаткування, а також за утримання й експлуатацію засобів протипожежного захисту.

Обов'язки щодо забезпечення пожежної безпеки, утримання та експлуатації засобів протипожежного захисту передбачаються в посадових інструкціях, обов'язках, положеннях про підрозділ.

3. На кожному об’єкті відповідним документом (наказом, інструкцією тощо) повинен бути встановлений протипожежний режим, який включає:

порядок утримання шляхів евакуації;

визначення спеціальних місць для куріння;

порядок застосування відкритого вогню;

порядок використання побутових нагрівальних приладів;

порядок проведення тимчасових пожежонебезпечних робіт;

правила проїзду та стоянки транспортних засобів;

місця для зберігання і допустиму кількість сировини, напівфабрикатів та готової продукції, що можуть одночасно знаходитися у приміщеннях і на території;

порядок прибирання горючого пилу й відходів, зберігання промасленого спецодягу та ганчір’я, очищення елементів вентиляційних систем від горючих відкладень;

порядок відключення від мережі електроживлення обладнання та вентиляційних систем у разі пожежі;

порядок огляду й зачинення приміщень після закінчення роботи;

порядок проходження посадовими особами навчання й перевірки знань з питань пожежної безпеки, а також проведення з працівниками протипожежних інструктажів та занять з пожежно-технічного мінімуму з призначенням відповідальних за їх проведення;

порядок організації експлуатації та обслуговування наявних засобів протипожежного захисту;

порядок проведення планово-попереджувальних ремонтів та оглядів електроустановок, опалювального, вентиляційного, технологічного та іншого інженерного обладнання;

порядок збирання членів пожежно-рятувального підрозділу добровільної пожежної охорони та посадових осіб, відповідальних за пожежну безпеку, у разі виникнення пожежі, виклику вночі, у вихідні й святкові дні;

порядок дій у разі виникнення пожежі: порядок і способи оповіщення людей, виклику пожежно-рятувальних підрозділів, зупинки технологічного устаткування, вимкнення ліфтів, підйомників, вентиляційних установок, електроспоживачів, застосування засобів пожежогасіння; послідовність евакуації людей та матеріальних цінностей з урахуванням дотримання техніки безпеки. При розробленні інструкцій дій у разі виникнення (виявлення) пожежі необхідно використовувати розділ VIII цих Правил.

Працівники об’єкта мають бути ознайомлені з цими вимогами на інструктажах під час проходження пожежно-технічного мінімуму.

4. Для кожного приміщення об’єкта мають бути розроблені та затверджені керівником об’єкта інструкції про заходи пожежної безпеки.

У цих інструкціях повинні вказуватися:

категорія приміщення з вибухопожежної та пожежної небезпеки (для виробничих, складських приміщень та лабораторій);

вимоги щодо утримання евакуаційних шляхів та виходів;

спеціальні місця для куріння та вимоги до них;

порядок утримання приміщень, робочих місць;

порядок зберігання та застосування легкозаймистих рідин, горючих рідин (далі – ЛЗР, ГР), пожежовибухонебезпечних речовин і матеріалів;

порядок прибирання робочих місць, збирання, зберігання та видалення горючих відходів, промасленого ганчір’я;

порядок утримання та зберігання спецодягу;

місця, порядок та норми одночасного зберігання в приміщенні сировини, напівфабрикатів та готової продукції;

порядок проведення зварювальних та інших вогневих робіт;

порядок огляду, вимкнення електроустановок, приведення в пожежобезпечний стан приміщень та робочих місць, закриття приміщень після закінчення роботи;

заходи пожежної безпеки при роботі на технологічних установках та апаратах, які мають підвищену пожежну небезпеку;

граничні показання контрольно-вимірювальних приладів, відхилення від яких можуть викликати пожежу або вибух;

обов’язки та дії працівників у разі виникнення пожежі.

Ці інструкції мають вивчатися під час проведення протипожежних інструктажів, проходження навчання за програмою пожежно-технічного мінімуму, а також у системі виробничого навчання і вивішуватися на видимих місцях.

5. На об’єктах із постійним або тимчасовим перебуванням на них 100 і більше осіб або таких, що мають хоча б одне окреме приміщення із одночасним перебуванням 50 і більше осіб (далі – об’єкти з масовим перебуванням людей), у будинках та спорудах (крім житлових будинків), котрі мають два поверхи і більше, у разі одночасного перебування на поверсі більше 25 осіб, а для одноповерхових – більше 50 осіб, мають бути розроблені і вивішені на видимих місцях плани (схеми) евакуації людей на випадок пожежі.

На об’єктах із масовим перебуванням людей, які є навчальними (у тому числі дошкільними) закладами, закладами охорони здоров’я із стаціонаром, будинками для людей похилого віку та інвалідів, санаторіями і закладами відпочинку, розважальними, культурно-освітніми та видовищними закладами, критими спортивними

будинками і спорудами, готелями, мотелями, кемпінгами, торговими підприємствами й іншими аналогічними за призначенням об'єктами з масовим перебуванням людей, на доповнення до схематичного плану евакуації повинна бути розроблена та затверджена керівником інструкція, що визначає дії персоналу щодо забезпечення безпечної та швидкої евакуації людей, за якою не рідше одного разу на півроку мають проводитися практичні тренування всіх задіяних працівників. Для об'єктів, у яких передбачається перебування людей уночі, інструкції повинні передбачати також дії в нічний час.

6. У разі зміни планування або функціонального призначення будинків (приміщень, споруд), технології виробництва, штатного розкладу персоналу плани евакуації та інструкції повинні бути відкориговані.

7. У приміщеннях на видимих місцях біля телефонів слід вивішувати таблички із зазначенням номера телефону для виклику пожежно-рятувальних підрозділів.

8. Територія об'єкта, а також будинки, споруди, приміщення мають бути забезпечені відповідними знаками безпеки. Знаки безпеки, їх кількість, а також місця їх встановлення повинні відповідати ДСТУ ISO 6309:2007 «Протипожежний захист. Знаки безпеки. Форма та колір» (ISO 6309:1987, IDT) та ГОСТ 12.4.026-76 «ССБТ. Цвета сигнальные и знаки безопасности».

9. Застосування в будівництві й на виробництві матеріалів та речовин, на які відсутні показники щодо пожежної небезпеки, забороняється.

10. Для працівників охорони (сторожів, вахтерів, вартових) повинно бути розроблено інструкцію, в якій необхідно визначити їхні обов'язки щодо контролю за додержанням протипожежного режиму, огляду території і приміщень, порядок дій в разі виявлення пожежі, спрацювання систем протипожежного захисту, а також указати, хто з посадових осіб об'єкта має бути викликаний у нічний час у разі пожежі.

Працівники охорони повинні мати список посадових осіб об'єкта із зазначенням їх місць проживання, службових, домашніх (мобільних) телефонів.

11. Працівники об'єкта зобов'язані дотримуватися встановленого протипожежного режиму, виконувати вимоги цих Правил та інших нормативно-правових актів з питань пожежної безпеки.

12. З метою проведення заходів із запобігання виникненню пожеж та організації їх гасіння на підприємствах створюється добровільна пожежна охорона, для забезпечення функціонування якої утворюються пожежно-рятувальні підрозділи. Порядок

функціонування добровільної пожежної охорони затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2013 року № 564.

13. У загальноосвітніх навчальних закладах, дитячих таборах можуть створюватися дружини юних рятувальників-пожежних відповідно до законодавства України.

14. Повноваження у сфері пожежної безпеки асоціацій, корпорацій, концернів, інших господарських об'єднань визначаються їхніми статутами або договорами між суб'єктами господарювання, що утворили об'єднання. Для виконання делегованих об'єднанню функцій у його апараті створюється служба пожежної безпеки.

15. Усі працівники при прийнятті на роботу на робочому місці повинні проходити інструктажі з питань пожежної безпеки (далі – протипожежні інструктажі).

Особи, яких приймають на роботу, пов'язану з підвищеною пожежною небезпекою, повинні попередньо (до початку самостійного виконання роботи) пройти спеціальне навчання (пожежно-технічний мінімум).

Види протипожежних інструктажів, а також порядок організації та проведення протипожежних інструктажів, навчання і перевірки знань з пожежно-технічного мінімуму встановлено постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» від 26 червня 2013 року № 444.

16. Посадові особи та працівники проходять навчання та перевірку знань з питань пожежної безпеки у порядку, встановленому Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» від 26 червня 2013 року № 444.

17. У навчальних закладах повинно проводитися вивчення правил пожежної безпеки, а також навчання діям на випадок пожежі.

18. У дитячих дошкільних закладах має проводитися виховна робота, спрямована на запобігання пожежам від дитячих пустощів з вогнем і виховання в дітей бережливого ставлення до національного багатства, а також набуття навичок особистої безпеки в разі виникнення пожежі.

19. Місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування зобов'язані організовувати навчання населення за місцем проживання правилам пожежної безпеки.

20. Приступати до роботи особам, які не пройшли навчання, протипожежного інструктажу і перевірки знань з питань пожежної безпеки, забороняється.

21. Нове будівництво, реконструкція, реставрація, технічне переоснащення та капітальний ремонт приміщень, будинків і споруд здійснюються на підставі проектної документації, яка затверджена у встановленому порядку.

III. Загальні вимоги пожежної безпеки до утримання територій, будинків, приміщень, споруд, евакуаційних шляхів і виходів

1. Утримання території

1.1. При розміщенні будинків і споруд слід ураховувати вимоги пожежної безпеки, викладені в ДБН 360-92 «Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень», СНиП II-89-80 «Генеральные планы промышленных предприятий».

Територія об'єктів, ділянок, що межують із житловими будинками, дачними й іншими будинками, протипожежні відстані між будинками, спорудами, майданчиками для зберігання матеріалів, устаткування повинні систематично очищатися від сміття, відходів виробництва, тари, опалого листя, котрі необхідно регулярно видаляти (вивозити) у спеціально відведені місця.

1.2. На території населених пунктів та об'єктів забороняється влаштовувати звалища горючих відходів.

1.3. Автомобільні дороги, проїзди й проходи до будівель, споруд, пожежних вододжерел, підступи до зовнішніх стаціонарних пожежних драбин, пожежного інвентарю, обладнання та засобів пожежогасіння мають бути завжди вільними, утримуватися справними, взимку очищатися від снігу. Забороняється зменшувати ширину доріг та проїздів для пожежних автомобілів.

1.4. Протипожежні відстані між будинками, спорудами, відкритими майданчиками для зберігання матеріалів, устаткування забороняється захаращувати, використовувати для складування матеріалів, устаткування, стоянок транспорту, будівництва та встановлення тимчасових будинків і споруд, у тому числі мобільних (інвентарних) будівель, індивідуальних гаражів.

1.5. Про закриття ділянок доріг або проїздів для ремонту або з інших причин, які унеможливлюють (перешкоджають) проїзд, необхідно негайно повідомити пожежно-рятувальні підрозділи. На період закриття доріг у відповідних місцях мають бути встановлені покажчики напрямку об'їзду або влаштовані переїзди через ділянки, що ремонтуються.

1.6. Автомобільні дороги та проїзди для пожежних машин повинні мати дорожнє покриття, придатне для їх проїзду. Влаштовуючи проїзди для пожежних автомобілів до будівель, споруд та вододжерел ґрунтовою дорогою, її треба укріплювати шлаком,

гравієм або іншими матеріалами для забезпечення можливості під'їзду будь-якої пори року.

1.7. Рейкові колії, тимчасові траншеї та канави не повинні ускладнювати рух пожежних автомобілів. Для цього в необхідних місцях мають бути обладнані зручні переїзди, завжди вільні для проїзду пожежних автомобілів.

1.8. Ворота в'їзду на територію об'єкта, які відчиняються за допомогою електропривода, повинні мати пристосування (пристрої), які дозволяють відчиняти їх вручну.

1.9. На ділянках території об'єктів, де можливе утворення зон із газо-, пароповітряними сумішами, концентрація в яких горючої речовини вище нижньої концентраційної межі поширення полум'я, проїзд транспорту не дозволяється, про що розміщуються заборонні написи (покажчики).

1.10. На території об'єкта повинно бути забезпечено освітлення зовнішніх пожежних драбин, протипожежного обладнання, входів до будинків та споруд.

1.11. На території сільських населених пунктів, котеджних містечок, дачних і садових товариств у місцях, які визначаються органами місцевого самоврядування, повинні бути встановлені пристрої для подавання звукових сигналів з метою оповіщення людей на випадок пожежі і має бути запас води для пожежогасіння, кількість якої повинна відповідати вимогам ДБН В.2.5-74:2013 «Зовнішні мережі і споруди. Водопостачання», як для житлових будинків.

1.12. Територія навколо населених пунктів, котеджних містечок, дачних і садових товариств, об'єктів, розміщених у лісових масивах, повинна утримуватися так, щоб виключалася можливість перекидання лісових, торфових пожеж на будинки та споруди, а в разі виникнення пожежі на об'єктах – поширення вогню на лісові масиви (влаштування захисних протипожежних смуг, прибирання в літній період сухої рослинності, вітролому).

Від лісових масивів до будівель та споруд повинні бути витримані протипожежні розриви (відстані) відповідно до вимог ДБН 360-92 «Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень».

1.13. На прилеглій території до житлових будинків, котеджних містечок, дачних і садових товариств, об'єктів, стоянок транспорту забороняється залишати на відкритих майданчиках та дворах ємності з ЛЗР і ГР, балони зі стисненим та зрідженим газом, ацетиленові генератори із залишками невідпрацьованого карбіду кальцію або карбідного мулу, а також зберігати балони з-під газів, ємності, не очищені від решток ЛЗР та ГР.

1.14. Тимчасові споруди торговельного, побутового, соціально-культурного чи іншого призначення для здійснення підприємницької діяльності, крім тих, що розміщуються на території ринків, відповідно до затвердженого плану-схеми повинні розміщуватися на відстані не менше 10 м від інших будівель та споруд, крім випадків, коли згідно з будівельними нормами потрібна більша протипожежна відстань або коли їх можна встановлювати біля зовнішніх стін без отворів, які відповідають вимогам будівельних норм до протипожежних стін.

Будівлі мобільні (інвентарні) допускається розміщувати групами, але не більше ніж 10 у групі і загальною площею не більше ніж 800 м^2. Відстань між групами цих будівель повинна становити не менше ніж 15 м.

1.15. На території об'єкта площею понад 3 га на в'їздах (виїздах) повинні бути встановлені схеми території, у яких слід вказувати розміщення будівель, водойм, гідрантів, пірсів і градирень, під'їздів пожежних автомобілів до них.

1.16. Забороняється стоянка транспорту в наскрізних проїздах будівель, на відстані менше ніж 10 м від в'їзних воріт на територію об'єктів, менше ніж 5 м від пожежних гідрантів, забірних пристроїв вододжерел, пожежного обладнання та інвентарю, на поворотних майданчиках тупикових проїздів. У зазначених місцях встановлюються (вивішуються) відповідні заборонні знаки.

1.17. На майданчиках та проходах, які використовуються для евакуації людей, з трибун відкритих спортивних споруд, біля входів і виходів з будинків спортивних споруд з місцями для глядачів, театрів, клубів, кіноконцертних залів забороняється влаштовувати виступи, перешкоди, які заважають руху людей. Також забороняється зниження їх розрахункової ширини, збільшення ухилів, установлення на них тимчасових споруд.

1.18. Розводити багаття, користуватися відкритим вогнем на відстані менше ніж 30 м від будівель і споруд, викидати незагашене вугілля забороняється. В окремих випадках для приготування їжі на відкритому вогні дозволяється зменшувати ці відстані до 5 м за умови наявності спеціально обладнаного вогнища та вигородження місця застосування відкритого вогню негорючими конструкціями (екранами) на максимальну висоту можливого полум'я.

В усіх випадках забороняється залишати без догляду джерела відкритого вогню.

1.19. Керівник об'єкта та/або підприємства своїм розпорядчим документом визначає спеціальні місця для куріння, які необхідно позначити відповідним знаком або написом, і місця, де встановлюють урну або попільницю з негорючих матеріалів.

Куріння за межами спеціально відведених місць забороняється.

1.20. Місця для розведення багать треба утримувати очищеними до верхнього шару ґрунту, облямовувати смугою очищеного ґрунту не менше ніж 2,5 м завширшки і розміщувати на відстані не менше ніж 30 м від будинків та споруд, 25 м – до стоянок автотранспорту, 50 м – до хвойного та 25 м – до листяного лісового масиву.

1.21. З метою обмеження розповсюдження вогню під час виникнення пожежі в наметовому таборі намети слід установлювати в 1–2 ряди з відстанню між ними та рядами не менше ніж 2,5 м. Площа, яку займає одна група наметів, не повинна перевищувати 1000 м^2 при відстані між групами не менше ніж 15 м.

2. Утримання будинків, приміщень, споруд, евакуаційних шляхів і виходів

2.1. Усі будинки, приміщення і споруди повинні своєчасно очищатися від горючого сміття та відходів виробництва. Терміни очищення встановлюються технологічними регламентами або інструкціями, що затверджуються керівником об'єкта або підприємства.

2.2. Керівники об'єктів, підприємств повинні забезпечити утримання засобів протипожежного захисту в працездатному стані та забезпечити їх технічне обслуговування.

2.3. Тип заповнення прорізів у протипожежних перешкодах повинен відповідати вимогам ДБН В.1.1-7-2002 «Пожежна безпека об'єктів будівництва».

Протипожежні двері, ворота, вікна, люки, клапани, завіси (екрани) у протипожежних перешкодах повинні утримуватись у справному стані. Не допускається встановлювати будь-які пристрої, що перешкоджають нормальному зачиненню протипожежних дверей.

2.4. Клас вогнестійкості проходок електричних кабелів та інженерного обладнання будинків через огороджувальні конструкції з нормованою межею вогнестійкості або через протипожежні перешкоди має бути не меншим, ніж нормована межа вогнестійкості цієї огороджувальної конструкції або протипожежної перешкоди за ознаками Е (показник втрати цілісності) та І (показник втрати теплоізолювальної спроможності).

У місцях проходок трубопроводів через протипожежні перешкоди трубопроводи та їхню ізоляцію слід виконувати з негорючих матеріалів.

2.5. Дерев'яні конструкції в будинках усіх ступенів вогнестійкості, крім V, повинні піддаватися вогнезахисному оброблянню, за винятком вікон, дверей, воріт, підлоги, стелажів.

2.6. Роботи, пов'язані з проектуванням вогнезахисту та вогнезахисним обробляннм, виконуються суб'єктами господарювання, які мають відповідну ліцензію на такий вид робіт.

2.7. Упродовж строку експлуатації вогнезахисного покриву (просочення) повинні здійснюватися заходи щодо підтримання його у відповідному технічному стані. Для цього наказом керівника господарчого органу підприємства, що експлуатує об'єкт, на якому виконано вогнезахисне обробляння, призначається посадова особа, відповідальна за утримання вогнезахисного покриву.

Ця особа здійснює нагляд за технічним станом вогнезахисного покриву (просочення) в порядку, визначеному регламентом робіт з вогнезахисту.

2.8. Не менше одного разу на рік комісією господарчого органу здійснюється перевірка стану вогнезахисного покриву (просочення), за результатами якої складається акт перевірки технічного стану вогнезахисного покриву (просочення).

У разі виявлення пошкоджень вогнезахисного покриву (просочення) господарчий орган повинен ужити заходів щодо його відновлення (ремонту або заміни). Ремонт вогнезахисного покриву (просочення) здійснюється в порядку, визначеному Регламентом і проектом проведення робіт.

Якщо пошкоджений вогнезахисний покрив (просочення) не підлягає ремонту або закінчився строк його експлуатації, господарчий орган повинен забезпечити заміну вогнезахисного засобу або проведення повторного вогнезахисного обробляння. Заміна та повторне вогнезахисне обробляння здійснюються в порядку, визначеному для виконання робіт з вогнезахисного обробляння.

2.9. Для всіх будівель і приміщень виробничого, складського призначення повинні бути визначені категорія щодо вибухопожежної та пожежної небезпеки «Норми визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою», а також клас зони за «Правилами будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок» (далі – НПАОП 40.1-1.32-01), зокрема для зовнішніх виробничих і складських дільниць, які необхідно позначати на вхідних дверях до приміщення, а також у межах зон усередині приміщень та ззовні.

Категорії за вибухопожежною та пожежною небезпекою визначаються керівниками (технологами) об'єктів, або проектувальними організаціями, або спеціалізованими науково-дослідними закладами.

2.10. Зберігати горючі гази, ЛЗР і ГР, вибухові речовини, балони з газами та інші речовини і матеріали, що мають підвищену вибухопожежну небезпеку, потрібно у приміщеннях, розташованих біля зовнішніх стін верхніх поверхів.

2.11. У підвальних і цокольних поверхах, а також в інших господарських приміщеннях, якщо вхід до них не ізольований від

загальних евакуаційних сходових кліток, не допускається улаштовувати:

1) вибухопожежонебезпечні приміщення категорій А і Б, зберігання та застосування ЛЗР і ГР, вибухових речовин, балонів з газами, карбіду кальцію та інших речовин і матеріалів, що мають підвищену вибухопожежну небезпеку;

2) склади горючих матеріалів, майстерні, де використовуються горючі матеріали (за винятком індивідуальних житлових та дачних будинків).

2.12. Забороняється використовувати горища, технічні поверхи й приміщення (зокрема вентиляційні камери, електрощитові) під виробничі дільниці та захаращувати їх сторонніми предметами.

Двері горищ, технічних поверхів, вентиляційних камер, електрощитових, підвалів повинні утримуватися зачиненими. На дверях слід вказувати місце зберігання ключів. Вікна горищ, технічних поверхів, підвалів повинні бути засклені.

2.13. Приямки віконних прорізів підвальних і цокольних поверхів треба регулярно очищати від горючих матеріалів. Не допускається їх захаращувати або закладати віконні прорізи.

2.14. У будинках житлового, громадського, адміністративного та побутового призначення забороняється розміщувати магазини та склади ЛЗР, ГР, вогненебезпечних (горючих) речовин і матеріалів, балонів з газом, майстерні та інші приміщення з категоріями за вибухопожежною небезпекою А і Б.

2.15. Стаціонарні зовнішні пожежні сходи, сходи на перепадах висот і огорожі на покриттях будівель та споруд необхідно утримувати справними, пофарбованими.

2.16. У разі необхідності встановлення на вікнах приміщень, де перебувають люди, ґрат останні повинні розкриватися, розсуватися або зніматися. Під час перебування в цих приміщеннях людей ґрати мають бути відчинені (зняті).

Установлювати глухі ґрати дозволяється у квартирах, банках, касах, складах, коморах, кімнатах для зберігання зброї і боєприпасів, а також на інших об’єктах, розрахованих на одночасне перебування до 50 осіб (крім навчальних закладів), та в інших випадках, передбачених нормами і правилами, затвердженими в установленому порядку.

2.17. У приміщеннях громадського призначення (крім приміщень, розташованих у будинках V ступеня вогнестійкості), у яких можливе перебування 50 та більше осіб, опорядження (облицювання) стін та стель забороняється з матеріалів з вищою пожежною небезпекою, ніж:

Г2, В2, Д2, Т2 – для приміщень, у яких можливе перебування до 1500 осіб;

Г1, В1, Д1, Т2 – для приміщень, у яких можливе перебування 1500 та більше осіб.

2.18. У будинках, приміщеннях, спорудах забороняється:

прибирати приміщення і прати одяг із застосуванням бензину, гасу та інших ЛЗР та ГР, а також відігрівати замерзлі труби із застосуванням відкритого вогню;

розкидати й залишати неприбраними промаслені обтиральні матеріали. Їх необхідно прибирати в металеві ящики, щільно закривати кришками і після закінчення роботи видаляти з приміщення у спеціально відведені за межами будівель місця, забезпечені негорючими збірниками з кришками, які щільно закриваються;

зберігати у житлових, громадських, адміністративних, побутових приміщеннях ЛЗР та ГР, а також використану тару з-під них.

2.19. Під час організації і проведення масових заходів (концерти, спортивні змагання, вечірки, святкові зібрання, ярмарки, презентації, розпродажі, виставки, ділові зустрічі, прийоми, фуршети, весілля, банкети, ювілеї, інші подібні заходи) слід дотримуватися таких вимог:

за кількості людей понад 50 осіб використовувати приміщення, забезпечені не менше ніж двома евакуаційними виходами, що не мають на вікнах глухих ґрат. Для будівель з перекриттями з горючих матеріалів такі заходи можуть проводитись у приміщеннях не вище другого поверху;

особи, яким доручено проведення таких заходів, перед їх початком зобов’язані оглянути приміщення, переконатися в забезпеченості нормованою кількістю первинних засобів пожежогасіння, справності засобів зв’язку, систем протипожежного захисту;

повинно бути організоване чергування на сцені та у приміщеннях залів членів добровільної пожежної охорони або відповідальних за пожежну безпеку.

Під час проведення таких заходів забороняються заповнення приміщень людьми понад установлену норму, зменшення ширини проходів між рядами, установка в проходах додаткових посадкових місць, повне відключення під час спектаклів або вистав світла, проведення вогневих, фарбувальних та інших пожежо- і вибухонебезпечних робіт, використання свічок, бенгальських вогнів, відкритого вогню, феєрверків, а також включення в програму (сценарій) номерів (вистав) з використанням вогневих ефектів і куріння.

2.20. Під час проведення новорічних та різдвяних свят:

ялинка повинна встановлюватися на стійкій основі;

за відсутності в приміщенні електричного освітлення або його відключення святкування новорічної ялинки повинно проводитися тільки протягом світлового дня;

ялинку не слід встановлювати в проходах, біля виходів, на шляхах евакуації;

гірлянди та інші прикраси, які підключаються до електромережі, промислового виробництва застосовуються за умови наявності паспорта або сертифіката відповідності;

підключення гірлянд до мережі повинно виконуватися тільки за допомогою штепсельних з'єднань;

у разі виявлення несправності в ілюмінації вона повинна бути терміново вимкнена;

забороняється застосовувати для прикрашання ялинки свічки.

2.21. Кількість відвідувачів у залах для глядачів, обідніх, виставкових, торгових та іншого призначення, а також на трибунах не повинна перевищувати кількості, встановленої ДБН В.1.1-7-2002 «Пожежна безпека об'єктів будівництва», ДБН В.2.2-9-2009 «Громадські будинки та споруди», ДБН В.2.2-13-2003 «Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди», ДБН В.2.2-28:2010 «Будинки адміністративного та побутового призначення», іншими будівельними нормами за видами будинків та споруд або визначеної розрахунком, виходячи з пропускної спроможності шляхів евакуації.

У разі відсутності в будівельних нормах даних для розрахунку площі, що припадає на одну особу, місткість залу приймається з розрахунку не менше 1 $м^2$ на одну особу.

2.22. Будинки та інші об'єкти мають бути забезпечені адресними вказівниками (назва вулиці, номер будинку), встановленими на фасадах будівель або інших видних місцях і освітлюваними в темний час доби.

2.23. Кількість та розміри евакуаційних виходів з будівель і приміщень, їхні конструктивні й планувальні рішення, умови освітленості, забезпечення незадимленості, протяжність шляхів евакуації, їх облицювання (оздоблення) повинні відповідати вимогам ДБН В.1.1-7-2002 «Пожежна безпека об'єктів будівництва», ДБН В.2.2-9-2009 «Громадські будинки та споруди», ДБН В.2.2-15-2005 «Житлові будинки», СНиП 2.09.02-85 «Производственные здания», ДБН В.2.3-15:2007 «Автостоянки і гаражі для легкових автомобілів», ДБН В.2.2-28:2010 «Будинки адміністративного та побутового призначення», інших будівельних норм за видами будинків та споруд.

2.24. У разі розміщення технологічного, експозиційного та іншого обладнання у приміщеннях повинні бути забезпечені евакуаційні проходи до сходових кліток та інших шляхів евакуації

відповідно до ДБН В.1.1-7-2002 «Пожежна безпека об'єктів будівництва», ДБН В.2.2-9-2009 «Громадські будинки та споруди», ДБН В.2.2-15-2005 «Житлові будинки», СНиП 2.09.02-85 «Производственные здания», ДБН В.2.3-15:2007 «Автостоянки і гаражі для легкових автомобілів», ДБН В.2.2-28:2010 «Будинки адміністративного та побутового призначення», інших будівельних норм за видами будинків та споруд.

2.25. Розміщення крісел в актових і конференц-залах, залах зборів і нарад та в інших подібних приміщеннях повинно відповідати вимогам ДБН В.1.1-7-2002 «Пожежна безпека об'єктів будівництва», ДБН В.2.2-9-2009 «Громадські будинки та споруди», ДБН В.2.2-13-2003 «Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди», ДБН В.2.2-28:2010 «Будинки адміністративного та побутового призначення», ДБН В.2.2-16-2005 «Культурно-видовищні та дозвіллєві заклади».

2.26. У приміщенні, яке має один евакуаційний вихід, дозволяється одночасно розміщувати (дозволяється перебування) не більше ніж 50 осіб.

2.27. Двері на шляхах евакуації повинні відчинятися в напрямку виходу з будівель (приміщень), за винятком випадків, які обумовлені ДБН В.1.1-7-2002 «Пожежна безпека об'єктів будівництва», ДБН В.2.2-15-2005 «Житлові будинки».

За наявності людей у приміщенні двері евакуаційних виходів можуть замикатися лише на внутрішні запори, які відкриваються зсередини без ключа.

2.28. Килими, килимові доріжки й інше покриття підлоги у приміщеннях з одночасним перебуванням 50 та більше осіб, коридорах, на сходових клітках повинні кріпитися до підлоги і бути помірно небезпечними щодо токсичності продуктів горіння, мати помірну димоутворювальну здатність згідно з ГОСТ 12.1.044-89 «ССБТ. Пожаровзрывоопасность веществ и материалов. Номенклатура показателей и методы их определения» та відповідати групам поширення полум'я РП1, РП2 згідно з ДСТУ Б В.2.7-70-98 «Будівельні матеріали. Метод випробування на розповсюдження полум'я».

2.29. Сходові марші та площадки повинні мати справні огорожі з поручнями, котрі не повинні зменшувати встановлену ДБН В.1.1-7-2002 «Пожежна безпека об'єктів будівництва», ДБН В.2.2-9-2009 «Громадські будинки та споруди», ДБН В.2.2-15-2005 «Житлові будинки», СНиП 2.09.02-85 «Производственные здания», ДБН В.2.3-15:2007 «Автостоянки і гаражі для легкових автомобілів», ДБН В.2.2-28:2010 «Будинки адміністративного та побутового призначення» ширину сходових маршів і площадок.

2.30. На сходових клітках (за винятком незадимлюваних) дозволяється встановлювати прилади опалення, у тому числі на висоті

2,2 м та вище від поверхні проступів та сходових площадок, сміттєпроводи, поверхові сумісні електрощити, поштові скриньки та пожежні кран-комплекти за умови, що це обладнання не зменшує нормативної ширини проходу сходовими площадками та маршами.

2.31. Сходові клітки, внутрішні відкриті та зовнішні сходи, коридори, проходи та інші шляхи евакуації мають бути забезпечені евакуаційним освітленням відповідно до вимог ДБН В.1.1-7-2002 «Пожежна безпека об'єктів будівництва», ДБН В.2.5-23-2010 «Проектування електрообладнання об'єктів цивільного призначення» та Правил улаштування електроустановок (далі – ПУЕ). Світильники евакуаційного освітлення повинні вмикатися з настанням сутінків у разі перебування в будинку людей.

2.32. Встановлені згідно з вимогами ДБН В.1.1-7-2002 «Пожежна безпека об'єктів будівництва», ДБН В.2.5-23-2010 «Проектування електрообладнання об'єктів цивільного призначення» світлові покажчики «Вихід» необхідно постійно утримувати справними. У залах для глядачів, виставкових, актових залах та інших подібних приміщеннях вони мають бути увімкнуті на весь час перебування людей (проведення заходу).

2.33. Для об'єктів IV та V категорій складності згідно з ДСТУ-Н Б В.1.2-16:2013 «Визначення класу наслідків (відповідальності) та категорії складності об'єктів будівництва» слід визначати розрахунковий час евакуації людей у разі пожежі відповідно до ГОСТ 12.1.004-91 «Пожарная безопасность. Общие требования».

2.34. На випадок відключення електроенергії обслуговуючий персонал будинків (крім житлових), де у вечірній та нічний час можливе перебування людей, повинен мати електричні ліхтарі. Кількість ліхтарів визначається адміністрацією, виходячи з особливостей об'єкта, наявності чергового персоналу, кількості людей у будинку (але не менше одного ліхтаря на кожного працівника, який чергує на об'єкті у вечірній або нічний час).

2.35. Сміттєзбірні камери та стволи повинні регулярно очищатися від сміття та горючих відходів, які треба збирати на спеціально виділених майданчиках у контейнери або ящики з негорючих матеріалів.

Двері сміттєзбірних камер повинні утримуватися замкненими на замок.

2.36. Порядок експлуатації пожежних ліфтів визначається чинним законодавством.

2.37. Не допускається:

улаштовувати на шляхах евакуації пороги, виступи, турнікети, двері розсувні, підйомні, такі, що обертаються, та інші пристрої, які перешкоджають вільній евакуації людей;

захаращувати шляхи евакуації меблями, обладнанням, різними матеріалами;

забивати, заварювати, замикати на навісні замки, болтові з'єднання та інші запори, що важко відчиняються зсередини, зовнішні евакуаційні двері будівель;

розташовувати в тамбурах виходів, за винятком квартир та індивідуальних житлових будинків, гардероби, вішалки для одягу, сушарні, пристосовувати їх для торгівлі, а також зберігання, зокрема тимчасового, будь-якого інвентарю та матеріалу;

захаращувати меблями, устаткуванням та іншими предметами двері, люки на балконах і лоджіях, переходи в суміжні секції та виходи на зовнішні евакуаційні драбини, евакуаційні площадки квартир житлових будинків;

знімати встановлені на балконах (лоджіях) драбини;

улаштовувати у сходових клітках приміщення будь-якого призначення (кіоски), обладнання;

улаштовувати в загальних коридорах комори і вбудовані шафи, за винятком шаф для інженерних комунікацій; зберігати в шафах (нішах) для інженерних комунікацій горючі матеріали;

розташовувати в ліфтових холах приміщення різного призначення;

робити засклення або закладання жалюзі й отворів повітряних зон у незадимлюваних сходових клітках;

знімати двері вестибюлів, холів, тамбурів і сходових кліток;

заміняти скло, що не дає скалок при руйнуванні, на звичайне у дверях;

знімати пристрої для самозачинення дверей сходових кліток, коридорів, холів, тамбурів, а також фіксувати самозакривні двері у відчиненому положенні;

зменшувати нормативну площу фрамуг у зовнішніх стінах сходових кліток або закладати їх;

розвішувати у сходових клітках на стінах дзеркала, стенди, панно, інші горючі матеріали.

Додаток 13

КОДЕКС ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI

(Витяг)
(Відомості Верховної Ради, 2013, № 34–35, ст. 458)

Документ 5403-17, чинний, поточна редакція – редакція від 12 жовтня 2017 року, підстава – 2020-19

Розділ I
ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Глава 1. Загальні положення

Стаття 1. Відносини, що регулюються Кодексом цивільного захисту України

1. Кодекс цивільного захисту України регулює відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагуванням на них, функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту, визначає повноваження органів державної влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, права й обов'язки громадян України, іноземців та осіб без громадянства, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності.

Стаття 2. Визначення термінів

18) інженерно-технічні заходи цивільного захисту – комплекс інженерно-технічних рішень, спрямованих на запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, забезпечення захисту населення і територій від них та небезпеки, що може виникнути під час воєнних (бойових) дій або внаслідок таких дій, а також створення умов для забезпечення сталого функціонування суб'єктів господарювання і територій в особливий період;

26) небезпечний чинник – складова частина небезпечного явища (пожежа, вибух, викидання, загроза викидання небезпечних хімічних, радіоактивних і біологічно небезпечних речовин) або процесу, що характеризується фізичною, хімічною, біологічною чи іншою дією (впливом), перевищенням нормативних показників і створює загрозу життю та/або здоров'ю людини;

32) пожежа – неконтрольований процес знищування або пошкодження вогнем майна, під час якого виникають чинники, небезпечні для істот та навколишнього природного середовища;

33) пожежна безпека – відсутність неприпустимого ризику виникнення і розвитку пожеж та пов'язаної з ними можливості завдання шкоди живим істотам, матеріальним цінностям і довкіллю;

34) пожежна охорона – вид діяльності, який полягає в запобіганні виникненню пожеж і захисті життя та здоров'я населення, матеріальних цінностей, навколишнього природного середовища від впливу небезпечних чинників пожежі;

38) сили цивільного захисту – аварійно-рятувальні формування, спеціалізовані служби й інші формування цивільного захисту, призначені для проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації надзвичайних ситуацій;

40) спеціалізована аварійно-рятувальна служба – професійна аварійно-рятувальна служба, яка має підготовлених рятувальників і відповідні засоби цивільного захисту та призначена для проведення аварійно-рятувальних й інших невідкладних робіт з особливим ризиком для життя та здоров'я, зокрема для гасіння газових фонтанів, проведення водолазних та гірничорятувальних робіт;

41) спеціалізована служба цивільного захисту – підприємства, установи, організації, об'єднані для виконання завдань у сфері цивільного захисту відповідної функціональної спрямованості;

Стаття 3. Правова основа цивільного захисту

1. Правовою основою цивільного захисту є Конституція України, цей Кодекс, інші закони України, а також акти Президента України та Кабінету Міністрів України.

Глава 13. Забезпечення пожежної безпеки

Стаття 55. Заходи щодо забезпечення пожежної безпеки

1. Забезпечення пожежної безпеки на території України, регулювання відносин у цій сфері органів державної влади, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання і громадян здійснюються відповідно до цього Кодексу, законів та інших нормативно-правових актів.

2. Діяльність із забезпечення пожежної безпеки є складовою виробничої та іншої діяльності посадових осіб і працівників підприємств, установ й організацій. Зазначена вимога відображається у трудових договорах (контрактах), статутах і положеннях.

3. Забезпечення пожежної безпеки суб'єкта господарювання покладається на власників і керівників таких суб'єктів господарювання.

4. Повноваження у сфері пожежної безпеки асоціацій, корпорацій, концернів, інших господарських об'єднань визначаються їхніми статутами або договорами між суб'єктами господарювання, що утворили об'єднання. Для виконання делегованих об'єднанню функцій у його апараті створюється служба пожежної безпеки.

5. Обов'язок із забезпечення пожежної безпеки під час проектування та забудови населених пунктів, будівництва будівель і споруд покладається на органи архітектури, замовників, забудовників, проектні та будівельні організації.

6. Обов'язок із забезпечення пожежної безпеки в жилих приміщеннях державного, комунального, громадського житлового фонду, фонду житлово-будівельних кооперативів покладається на квартиронаймачів і власників квартир, а в жилих приміщеннях приватного житлового фонду та інших спорудах, приватних житлових будинках садибного типу, дачних і садових будинках з господарськими спорудами та будівлями – на їх власників або наймачів, якщо це обумовлено договором найму.

Стаття 56. Погодження нормативних та нормативно-технічних документів

1. Нормативні документи (проекти стандартів, норм і правил, технічних умов на виготовлення продукції та виконання робіт), які встановлюють вимоги до пожежонебезпечних технологічних процесів та продукції, повинні включати вимоги пожежної безпеки і погоджуватися з центральним органом виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки.

2. Вимоги пожежної безпеки, що містяться у відомчих нормативних актах, не повинні суперечити національним стандартам, нормам і правилам.

Стаття 57. Дотримання вимог пожежної безпеки під час проектування, будівництва та реконструкції об'єктів виробничого й іншого призначення

1. Виробничі, жилі, інші будівлі та споруди, обладнання, транспортні засоби, що вводяться в дію чи експлуатацію після завершення будівництва, реконструкції або технічного переоснащення, а також технологічні процеси та продукція повинні відповідати вимогам нормативно-правових актів з пожежної безпеки.

2. Початок роботи новоутворених підприємств, початок використання суб'єктом господарювання об'єктів нерухомості (будівель, споруд, приміщень або їх частин) здійснюється суб'єктом господарювання на підставі поданої декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з питань пожежної безпеки (далі – декларація), а для суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику – також за наявності позитивного висновку за результатами оцінки (експертизи) протипожежного стану підприємства, об'єкта чи приміщення (далі – оцінка протипожежного стану).

Оцінка протипожежного стану проводиться суб'єктом господарювання, який одержав відповідну ліцензію.

Висновок за результатами оцінки протипожежного стану оформляється та надається суб'єктом господарювання, який проводив оцінку протипожежного стану.

Позитивний висновок за результатами оцінки протипожежного стану надається до початку роботи новоутворених підприємств, до початку використання суб'єктом господарювання об'єктів нерухомості, за відсутності фактів порушення правил пожежної безпеки та діє до реєстрації декларації.

3. Перелік суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику визначається центральним органом виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну регуляторну політику, у сфері дозвільної системи і ліцензування господарської діяльності.

Критерій віднесення суб'єкта господарювання до високого, середнього та незначного ступеня ризику визначається Кабінетом Міністрів України.

4. Декларація подається суб'єктом господарювання до державного адміністратора або центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки (дозвільного органу).

Декларація реєструється дозвільним органом на безоплатній основі протягом десяти робочих днів з дня її надходження.

{Абзац другий частини четвертої статті 57 в редакції Закону від 20 червня 2013 року № 353-VII}

Датою надходження декларації вважається дата її реєстрації як вхідної кореспонденції державним адміністратором або дозвільним органом, а в разі надсилання рекомендованим листом - дата, зазначена на поштовому штемпелі підприємства зв'язку.

Державний адміністратор протягом одного робочого дня після надходження декларації передає її дозвільному органу.

Якщо декларацію подано чи оформлено з порушенням установлених вимог, дозвільний орган відмовляє в реєстрації декларації та повертає її суб'єкту господарювання для доопрацювання.

У разі якщо дозвільним органом не зареєстровано декларацію і не відмовлено в її реєстрації в установлений абзацом другим цієї частини строк, право на вчинення дій щодо провадження господарської діяльності, передбачених частиною другою цієї статті, виникає наступного дня після завершення строку, встановленого для реєстрації декларації. У такому разі декларація вважається зареєстрованою.

{Абзац шостий частини четвертої статті 57 в редакції Закону від 20 червня 2013 року № 353-VII}

Декларація не подається:

1) на використання торговельних місць, кіосків та контейнерів, якщо їх розміщено на ринку відповідно до схеми, погодженої з органом державного пожежного нагляду;

2) орендарем об'єкта нерухомості (особою, яка використовує об'єкт нерухомості за цивільно-правовим договором, що не передбачає перехід права власності на цей об'єкт) за умови, що декларацію на об'єкт нерухомості зареєстровано власником;

3) на використання об'єктів, що в установленому законодавством порядку приймаються в експлуатацію після завершення будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту.

{Частину четверту статті 57 доповнено пунктом 3 згідно із Законом від 20 червня 2013 року № 353-VII}

5. Суб'єкт господарювання набуває право вчиняти дії щодо провадження господарської діяльності, передбачені частиною другою цієї статті, з дня реєстрації декларації відповідним дозвільним органом.

Форма декларації, порядок її подання та реєстрації визначаються Кабінетом Міністрів України.

Особи, які подали декларацію, несуть передбачену законом відповідальність за достовірність даних, зазначених у поданій декларації.

Стаття 58. Призначення і завдання пожежної охорони

1. Пожежна охорона створюється з метою захисту життя і здоров'я громадян, приватної, колективної та державної власності від пожеж, підтримання належного рівня пожежної безпеки на підприємствах, установах, організаціях і в населених пунктах.

2. Основними завданнями пожежної охорони є:

1) забезпечення пожежної безпеки;

2) запобігання виникненню пожеж та нещасним випадкам під час пожеж;

3) гасіння пожеж, рятування населення, а також надання допомоги в ліквідації наслідків інших надзвичайних ситуацій.

Стаття 59. Види пожежної охорони

1. Пожежна охорона поділяється на державну, відомчу, місцеву та добровільну.

Стаття 60. Державна пожежна охорона

1. Забезпечення державної пожежної охорони відповідно до повноважень покладається на:

1) органи та підрозділи центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки;

2) державні пожежно-рятувальні підрозділи (частини) Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту;

3) допоміжні служби, призначені для забезпечення пожежної безпеки;

4) навчальні заклади цивільного захисту, науково-дослідні установи, об'єкти центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, та центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки;

5) Державний центр сертифікації центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

2. Порядок здійснення державної пожежної охорони визначається Положенням про державну пожежну охорону, що затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 61. Відомча пожежна охорона

1. У суб'єктів господарювання, віднесених до сфери управління відповідних центральних органів виконавчої влади, утворюються державні пожежно-рятувальні підрозділи (частини) для забезпечення відомчої пожежної охорони.

2. Перелік суб'єктів господарювання, у яких створюється відомча пожежна охорона, визначається Кабінетом Міністрів України.

3. Порядок забезпечення відомчої пожежної охорони, права й обов'язки її працівників визначаються положеннями про них, які затверджуються відповідними міністерствами на підставі Типового положення про відомчу пожежну охорону. Типове положення про відомчу пожежну охорону затверджується Кабінетом Міністрів України.

4. Пожежно-рятувальні підрозділи, що забезпечують відомчу пожежну охорону та мають виїзну пожежну техніку, залучаються до гасіння пожеж у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

5. Пожежно-рятувальні підрозділи, що забезпечують відомчу пожежну охорону, щодо підготовки рятувальників та організації гасіння пожеж керуються актами центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, а також актами інших міністерств, до сфери управління яких віднесені підрозділи, що забезпечують відомчу пожежну охорону.

6. Нормативно-правові акти міністерств з питань підготовки рятувальників пожежно-рятувальних підрозділів, що забезпечують відомчу пожежну охорону, та організації гасіння пожеж погоджуються з центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

7. Служби пожежної безпеки, створені для забезпечення пожежної безпеки на об'єктах Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Національної поліції, центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах організації спеціального зв'язку та захисту інформації, центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні, Державної спеціальної служби транспорту центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері транспорту та інфраструктури, здійснюють контроль за виконанням правил пожежної безпеки на цих об'єктах.

{Частина сьома статті 61 із змінами, внесеними згідно із законами від 10 листопада 2015 року № 766-VIII, від 2 червня 2016 року № 1404-VIII}

Глава 14. Державний нагляд (контроль) у сфері техногенної та пожежної безпеки

Стаття 64. Центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки

1. Центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, уповноважений організовувати та здійснювати державний нагляд

(контроль) щодо виконання вимог законів й інших нормативно-правових актів з питань техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту і діяльності аварійно-рятувальних служб.

2. Центральний орган виконавчої влади, який здійснює нагляд (контроль) у сфері техногенної та пожежної безпеки, реалізує повноваження безпосередньо і через свої територіальні органи в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, районах у містах, містах обласного, республіканського (Автономної Республіки Крим) значення.

{Частина друга статті 64 із змінами, внесеними згідно із Законом від 20 червня 2013 року № 353-VII}

3. До складу центрального органу виконавчої влади, який здійснює нагляд (контроль) у сфері техногенної та пожежної безпеки, і його територіальних органів входять:

1) органи державного нагляду у сфері пожежного нагляду;

2) органи державного нагляду у сфері цивільного захисту і техногенної безпеки;

3) підрозділи забезпечення та інші структурні підрозділи.

Стаття 65. Державні органи та суб'єкти господарювання, аварійно-рятувальні служби, щодо яких здійснюються заходи державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту

1. Центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, здійснює державний нагляд (контроль) з питань, які визначені частиною першою статті 64 цього Кодексу щодо:

1) центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, інших державних органів та органів місцевого самоврядування;

2) суб'єктів господарювання;

3) аварійно-рятувальних служб.

2. У суб'єктів господарювання приватної форми власності органи державного нагляду у сфері цивільного захисту контролюють виконання заходів щодо захисту населення та працівників на випадок надзвичайної ситуації, а також вирішення питань техногенної та пожежної безпеки, що стосуються прав та інтересів інших юридичних осіб і громадян.

Стаття 66. Способи здійснення державного нагляду (контролю)

1. Центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, здійснює державний нагляд (контроль) шляхом проведення планових і позапланових перевірок відповідно до закону.

Стаття 67. Повноваження центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки

1. До повноважень центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, належить:

1) здійснення державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства органами та суб'єктами господарювання, аварійно-рятувальними службами, зазначеними у статті 65 цього Кодексу;

2) здійснення контролю за додержанням вимог техногенної та пожежної безпеки під час проведення робіт із будівництва будівель та споруд, крім об'єктів будівництва I та II категорій складності, площа яких не перевищує 300 квадратних метрів (за винятком об'єктів, вбудованих у будівлі), а також крім індивідуальних (садибних) житлових будинків, садових, дачних будинків, господарських (присадибних) будівель і споруд, індивідуальних гаражів;

{пункт 2 частини першої статті 67 в редакції Закону від 20 червня 2013 року № 353-VII}

3) участь у розробленні державних правил з питань техногенної та пожежної безпеки;

4) погодження в порядку, визначеному законодавством, проектів національних і галузевих стандартів, норм, правил, технічних умов і регламентів та інших нормативно-технічних документів щодо забезпечення техногенної та пожежної безпеки;

{пункт 5 частини першої статті 67 виключено на підставі Закону від 20 червня 2013 року № 353-VII}

6) участь у розробленні положень, інструкцій та інших нормативних актів, що розробляються суб'єктами господарювання у сфері техногенної та пожежної безпеки;

7) здійснення відповідно до закону ліцензування господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення;

{пункт 7 частини першої статті 67 в редакції Закону від 20 червня 2013 року № 353-VII}

8) проведення перевірки за повідомленнями та заявами про злочини, пов'язані з пожежами та порушенням правил пожежної безпеки;

9) участь у розслідуванні причин виникнення надзвичайних ситуацій та невиконання запобіжних заходів;

10) забезпечення контролю за створенням, збереженням і цільовим використанням матеріальних ресурсів, призначених для

ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, центральними органами виконавчої влади, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання;

11) складення актів перевірок, приписів про усунення порушень вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки в разі виявлення таких порушень;

12) звернення до адміністративного суду щодо застосування заходів реагування у вигляді повного або часткового зупинення до повного усунення порушень вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки роботи підприємств, окремих виробництв, виробничих дільниць, експлуатації будівель, об'єктів, споруд, цехів, дільниць, а також машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів, зупинення проведення робіт, у тому числі будівельно-монтажних, випуску і реалізації пожежонебезпечної продукції, систем та засобів протипожежного захисту, надання послуг, якщо ці порушення створюють загрозу життю та/або здоров'ю людей;

13) реєстрація декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки;

14) складення протоколів про притягнення до адміністративної відповідальності та притягнення до адміністративної відповідальності посадових осіб і громадян, винних у порушенні законів та інших нормативно-правових актів у сфері пожежної, техногенної безпеки й цивільного захисту;

15) перевірка стану планування та готовності до здійснення заходів з організованої евакуації населення в разі виникнення надзвичайних ситуацій;

16) подання Раді міністрів Автономної Республіки Крим, центральним органам виконавчої влади, місцевим державним адміністраціям та органам місцевого самоврядування інформації про юридичних та фізичних осіб, винних у порушенні законодавства у сфері цивільного захисту;

17) розроблення нормативно-правових та інших нормативних актів відповідно до компетенції й забезпечення їх прийняття в установленому законом порядку;

18) застосування адміністративно-господарських санкцій за порушення вимог законодавства з питань цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки;

19) розгляд відповідно до закону справ про адміністративні правопорушення, пов'язаних із порушенням установлених законодавством вимог пожежної безпеки, невиконанням приписів і постанов центрального органу виконавчої влади, який здійснює

державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, і накладення адміністративних стягнень;

20) проведення технічного розслідування обставин і причин виникнення надзвичайних ситуацій, загибелі й травмування людей, знищення та пошкодження майна;

21) проведення перевірки наявності документів, що дають право на виконання вибухопожежонебезпечних робіт;

22) здійснення звукозапису, фото- і відеозйомки як допоміжних засобів документування правопорушень у сфері техногенної та пожежної безпеки, підготовка пропозицій щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій;

23) скликання в установленому порядку та проведення нарад з питань, що належать до їх компетенції;

24) отримання в установленому порядку від центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання інформації, необхідної для виконання поставлених завдань;

25) залучення до комплексних перевірок представників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, фахівців науково-дослідних та проектних установ, інших органів державного нагляду за погодженням з їх керівниками, якщо їх повноваження на здійснення чи участь у комплексних заходах передбачені законом;

26) здійснення інших повноважень, передбачених цим Кодексом та іншими законодавчими актами.

Стаття 68. Санкції за порушення вимог законодавства з питань техногенної та пожежної безпеки

1. Посадові особи центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, у разі порушення вимог законодавства з питань техногенної та пожежної безпеки, у тому числі невиконання їх законних вимог, зобов'язані застосовувати санкції, визначені законом.

2. У разі встановлення порушення вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки, що створює загрозу життю та здоров'ю людей, посадові особи центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки, звертаються до адміністративного суду щодо застосування заходів реагування у вигляді повного або часткового зупинення роботи підприємств, окремих виробництв, виробничих дільниць, агрегатів, експлуатації будівель, споруд, окремих приміщень, випуску та реалізації пожежонебезпечної продукції,

систем і засобів протипожежного захисту в порядку, встановленому законом.

3. Приписи, постанови, розпорядження центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, щодо усунення порушень установлених законодавством вимог з питань техногенної та пожежної безпеки можуть бути оскаржені до суду в установлений законом строк.

4. За шкоду, заподіяну юридичним і фізичним особам унаслідок правомірного застосування санкцій, центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, та його посадові особи відповідальності не несуть.

Стаття 69. Підстави для видачі центральним органом виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки, приписів, постанов і розпоряджень

1. Посадові особи центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, у межах своїх повноважень видають відповідно приписи, розпорядження чи постанови:

1) з питань пожежної безпеки в разі:

а) недотримання вимог пожежної безпеки, визначених цим Кодексом, іншими нормативно-правовими актами, стандартами, нормами і правилами;

б) порушення вимог пожежної безпеки, передбачених стандартами, нормами і правилами, під час будівництва приміщень, будівель та споруд виробничого призначення;

в) випуску і реалізації вибухопожежонебезпечної продукції та продукції протипожежного призначення з відхиленням від стандартів чи технічних умов або без даних щодо відповідності такої продукції вимогам пожежної безпеки;

2) з питань техногенної безпеки в разі:

а) невиконання вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів з питань техногенної безпеки;

б) відсутності організаційно-розпорядчих документів щодо здійснення заходів з питань техногенної безпеки, які передбачені для суб’єкта господарювання;

в) непроведення в установленому порядку навчання персоналу суб’єкта господарювання діям у разі виникнення аварійних ситуацій та аварій;

г) нездійснення заходів щодо захисту персоналу від шкідливого впливу надзвичайних ситуацій;

ґ) непроведення ідентифікації та паспортизації потенційно небезпечного об’єкта;

д) відсутності декларації безпеки об’єкта підвищеної небезпеки;

е) відсутності на виробництвах, на яких застосовуються небезпечні речовини, паспортів (формулярів) на обладнання та апаратуру або систем із забезпечення їх безперебійної (безаварійної) роботи;

є) невідповідності кількості промислових засобів індивідуального захисту органів дихання від небезпечних хімічних речовин нормам забезпечення ними працівників суб’єкта господарювання, їх непридатності або відсутності, а також у разі порушення порядку зберігання таких засобів;

ж) порушення правил поводження з небезпечними речовинами;

з) відсутності плану локалізації і ліквідації наслідків аварій на об’єкті підвищеної небезпеки, а також відсутності розроблених відповідно до цього плану спеціальних заходів протиаварійного захисту;

и) відсутності об’єктових матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій або невідповідності їх затвердженим номенклатурам й обсягам;

і) відсутності або непридатності до використання засобів індивідуального захисту в осіб, які здійснюють обслуговування потенційно небезпечних об’єктів або об’єктів підвищеної небезпеки, а також в осіб, участь яких у ліквідації наслідків надзвичайної ситуації передбачена планом локалізації і ліквідації наслідків аварій;

ї) відсутності або несправності на об’єкті підвищеної небезпеки автоматизованої системи раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення;

й) відсутності на об’єкті підвищеної небезпеки диспетчерської служби або її неготовності до виконання покладених на неї завдань через відсутність відповідних документів, приладів, обладнання або засобів індивідуального захисту;

к) неготовності до використання за призначенням аварійно-рятувальної техніки, а також обладнання, призначеного для забезпечення безпеки суб’єктів господарювання;

л) неготовності осіб, які обслуговують потенційно небезпечні об’єкти та об’єкти підвищеної небезпеки, а також осіб, участь яких у ліквідації наслідків надзвичайної ситуації передбачена планом локалізації та ліквідації наслідків аварій до дій із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайної ситуації;

м) відсутності на об’єкті підвищеної небезпеки угоди про страхування цивільної відповідальності суб’єктів господарювання за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам та їхньому майну, іншим юридичним особам унаслідок надзвичайної ситуації, що спричинена пожежею, аварією, катастрофою або небезпечною подією;

н) порушення правил транспортування небезпечних речовин трубопровідним транспортом та порядку їх перевезення транспортними засобами;

о) проведення робіт з будівництва будинків та споруд, розміщення інших небезпечних об'єктів, інженерних і транспортних комунікацій, які порушують встановлений законодавством з питань техногенної безпеки порядок їх проведення або проведення яких створює загрозу безпеці населення, суб'єктам господарювання, обладнанню та майну, що в них перебувають.

Стаття 70. Підстави для зупинення роботи підприємств, об'єктів, окремих виробництв, цехів, дільниць, експлуатації машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів

1. Підставою для звернення центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, до адміністративного суду щодо застосування заходів реагування у вигляді повного або часткового зупинення роботи підприємств, об'єктів, окремих виробництв, цехів, дільниць, експлуатації машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів є:

1) недотримання вимог пожежної безпеки, визначених цим Кодексом, іншими нормативно-правовими актами, стандартами, нормами і правилами;

2) порушення вимог пожежної безпеки, передбачених стандартами, нормами і правилами, під час будівництва приміщень, будівель та споруд виробничого призначення;

3) випуск і реалізація вибухопожежонебезпечної продукції та продукції протипожежного призначення з відхиленням від стандартів чи технічних умов або без даних щодо відповідності такої продукції вимогам пожежної безпеки;

4) нездійснення заходів щодо захисту персоналу від шкідливого впливу ймовірних надзвичайних ситуацій;

5) відсутність на виробництвах, на яких застосовуються небезпечні речовини, паспортів (формулярів) на обладнання та апаратуру або систем із забезпечення їх безперебійної (безаварійної) роботи;

6) невідповідність кількості засобів індивідуального захисту органів дихання від небезпечних хімічних речовин нормам забезпечення ними працівників суб'єкта господарювання, їх непридатність або відсутність;

7) порушення правил поводження з небезпечними речовинами;

8) відсутність або непридатність до використання засобів індивідуального захисту в осіб, які здійснюють обслуговування потенційно небезпечних об'єктів або об'єктів підвищеної небезпеки,

а також в осіб, участь яких у ліквідації наслідків надзвичайної ситуації передбачена планом локалізації і ліквідації наслідків аварій;

9) відсутність на об'єкті підвищеної небезпеки диспетчерської служби або її неготовність до виконання покладених на неї завдань, у тому числі через відсутність відповідних документів, приладів, обладнання або засобів індивідуального захисту;

10) неготовність до використання за призначенням аварійно-рятувальної техніки, засобів цивільного захисту, а також обладнання, призначеного для забезпечення безпеки суб'єктів господарювання;

11) проведення робіт з будівництва будинків та споруд, розміщення інших небезпечних об'єктів, інженерних і транспортних комунікацій, які порушують встановлений законодавством з питань техногенної безпеки порядок їх проведення або проведення яких створює загрозу безпеці населення, суб'єктам господарювання, обладнанню та майну, що в них перебувають.

2. Повне або часткове зупинення роботи підприємств, об'єктів, окремих виробництв, цехів, дільниць, експлуатації машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів, виконання робіт, надання послуг здійснюється виключно за рішенням адміністративного суду.

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Б

Балет – водний піротехнічний виріб у вигляді декількох (зазвичай трьох) фонтанів, зібраних в одному корпусі. Після вистрілювання ним у воду виріб плаває на поверхні й обертається завдяки реактивній силі фонтанів.

Батарея салютів – складна конструкція, що містить декілька одиночних салютів, поєднаних в одному виробі. Одиночні салюти, з яких формують батарею, можуть мати різний калібр і містити в зарядах різні ефекти. Кількість об'єднаних одиночних салютів дорівнює кількості залпів у батареї.

Бджілка (наземна вертушка) – феєрверочний виріб, схожий на китайське колесо, але його гільза має збоку лише один отвір і крила у формі вертолітного пропелера. Бджілку запускають із землі (з рівної поверхні), вона піднімається вгору, утворюючи вогняний диск. Шлях її в польоті хаотично звивистий. Деякі види наземної вертушки мають пороховий заряд, який спрацьовує наприкінці польоту з гучним ляскотом. Її використовують як начинку для ракет, висотних куль і бураків.

Бенгальський вогонь (бенгальська свічка) – виріб промислового виготовлення, призначений для створення ефекту шляхом послідовного згорання піротехнічного складу масою не більше ніж 5 г, який нанесено на металеву або полімерну основу, що не згорає, або знаходиться всередині картонного чи полімерного корпусу. Склад спрацьовує протягом 50 с, після чого в боки розлітаються блискучі іскри без диму.

Бікфордів шнур – серцевина з димного пороху або піротехнічного складу, оточена нитяною (з водонепроникним покриттям) або поліетиленовою оболонкою і призначена для передавання вогню від одного піротехнічного виробу до іншого або від одного піротехнічного елемента до іншого.

Бризантний ефект – подрібнення середовища в кількох радіусах заряду вибухових речовин зі швидкістю ударної хвилі 1–10 км/с (вибух місцевої дії). Феєрверки не створюють бризантного ефекту.

Бурак (міна) – феєрверочний виріб різного калібру (від 15 до 200 мм), що має вигляд товстостінної паперової або металевої гільзи, з одного боку міцно закритої піддоном, на якому розміщено вибивний заряд, а також набито начинку з піроелемента або дрібних феєрверочних виробів. Розрив міни і викид начинки відбувається в момент виходу міни з мортири або одразу після виходу і загорання вибивного заряду.

В

Вибивний заряд – пороховий заряд, що займається за допомогою стопіна або електрозапалювача та забезпечує відстріл зарядів або піротехнічних елементів на задану висоту.

Вибух – виділення значної кількості енергії внаслідок хімічної реакції або швидкої зміни фізичного стану речовини в обмеженому об'ємі за нетривалий проміжок часу, що призводить до виникнення ударної хвилі. За швидкості ударної хвилі до 1 км/с утворюється тільки фугасний ефект, за швидкості ударної хвилі 1–10 км/с додається ще й бризантний ефект.

Вибухові речовини – речовини, хімічні сполуки або їх суміші, здатні до детонації та швидкого хімічного перетворення, що відбувається з виділенням енергії у вигляді тепла й утворенням газоподібних продуктів.

Віско – аналог бікфордового шнура, який використовують як сповільнювач у різних феєрверкових виробах. Замість водонепроникної оболонки він покритий зеленим або червоним лаком.

Віяловий салют – феєрверк, у якому безліч піротехнічних елементів піднімається вгору від землі під певним кутом щодо вертикалі. Його використовують для надання панорамності феєрверковим шоу.

Вогнепади – ланцюг свічок, що створює суцільну стіну струменистого вогню заввишки до кількох десятків метрів.

Вогнепровідний шнур – шнур, який використовують для передання вогняного імпульсу у феєрверкових виробах (бікфордів шнур, віско, стопін пороховий, стопіновий привід, пластиковий стопін, гніт).

Вогняне колесо – готова феєрверочна фігура, зібрана з фонтанів, які обертаються під дією реактивної їх сили (саксонське сонце, китайські колеса (прості обертові феєрверки), млинові колеса (складні феєрверки, що обертаються в протилежних напрямках).

Водоспад – виріб паркового феєрверка або ж різновид висотної кулі. Як виріб паркового феєрверка є фонтаном з алюмінієвого, залізного і/або вугільного порошку. Його використовують групами, що містять від десятків до тисяч одиниць виробів, які закріплюють на висоті від 4 до 25 м, вони утворюють спадисту стіну яскравих іскор. Як різновид висотної кулі створює аналогічний ефект, проте на значній висоті.

Г

Геометрія – висотні кулі, що створюють геометричний візерунок (малюнок або напис) із зірок, що розлітаються.

Ґ

Ґніт – бавовняна мотузка, просочена розчином ацетату або нітрату свинцю. Швидкість горіння – 1 см за 2–3 хв.

Д

Детонація – надзвичайно швидкий екзотермічний процес хімічного перетворення речовини, що поширюється з постійною швидкістю, яка перевищує швидкість звуку.

Дзиґа – піротехнічний виріб у формі гільзи з отвором збоку. Під час спрацювання він обертається на землі завдяки реактивній силі.

Димний порох – вибуховий матеріал фугасної дії (75 % калієвої селітри, 15 % деревного вугілля, 10 % сірки).

Дукер (водний фонтан) – виріб промислового виготовлення, що має вигляд фігури, яка плаває у воді та викидає вгору блискучі іскри (візуально схожий на фонтан). Догорівши, він цілком розчиняється у воді, а наприкінці горіння розривається з гучним пострілом. Спрацювання невеликих розривних зарядів усередині гільзи спричиняє потоплення дукера. Зверху гільзи прикріплюють поплавок для надання дукерові вертикального положення на воді.

Е

Електричний привід – елемент, що забезпечує одночасне запалювання як окремих виробів, так і фігур; складається з електрозапалювача, комунікації (електричних дротів, кабелів), пульта управління та джерела струму.

Електрозапалювач – пристрій, призначений для створення вогневого імпульсу під дією електричного струму з метою дистанційного задіяння різних феєрверочних виробів і піротехнічних складів; має таку конструкцію: місток розжарювання, головка з піротехнічним складом, електричний дріт.

Ж

Жайворонок (вихор, турбіліон) – феєрверочний виріб, схожий на китайське колесо, але відрізняється тим, що, крім крайніх обертальних отворів, на кожній половині має ще декілька отворів, розміщених перпендикулярно до крайніх отворів і призначених для створення піднімальної сили. Для забезпечення стійкого польоту цього піротехнічного виробу на ньому перпендикулярно до гільзи закріплюють крильце. Після запалювання жайворонок починає швидко обертатися навколо своєї осі та піднімається вгору, створюючи вихор блискучих іскор.

З

Залп фінальний – завершальна частина феєрверка, найпотужніша, насичена різноманітними піротехнічними ефектами.

Запалювальний склад – суміш переважно порохового м'якишу з клеєм – пороховою підмазкою, що передає вогневий імпульс від первинного джерела вогню до основного піротехнічного складу, якщо самостійне займання його ускладнена.

Засоби ініціювання та займання піротехнічного виробу – механізм або пристрій, за допомогою якого піротехнічний виріб приводиться в дію, наявний у конструкціях піротехнічних виробів промислового виготовлення. Засоби ініціювання можуть бути вогнепровідної дії (стопін, електрозапалювач) і теркові. Засобами займання можуть бути: найпростіші вогнепровідні запальники (в окремих видах піротехнічних виробів, феєрверочних виробів); запалювальні сірники (у димових, запалювальних, феєрверочних засобах); електрозапалювачі (у запалювальних засобах, засобах спецтехніки, піроавтоматики, в окремих імітаційних, освітлювальних, феєрверочних засобах).

Зірка променева – феєрверочний виріб, що складається з міцної паперової гільзи, щільно набитої складом, що повільно горить і має кольорове полум'я. З одного боку по всьому колу гільзи розміщено отвори, через які під час горіння виходить полум'я, що утворює зірку, причому кількість її променів дорівнює кількості отворів у гільзі. Променеву зірку використовують як окремо, так і під час складання фігур.

Зірчатка – феєрверочний склад, сформований у вигляді кульок, циліндрів або кубиків, який використовують у бураках, висотних кулях, римських свічках, ракетах, салютах і деяких фонтанах.

К

Калібр заряду (люсткугель) – діаметр мортири, для якої призначено цей заряд.

Калібр феєрверка – внутрішній діаметр мортири, який зазвичай вимірюють у дюймах або міліамперметрах (1 дюйм = 25,4 мм).

Квекар – виріб промислового виготовлення, що становить міцну гільзу, набиту складом, який швидко згорає. З обох кінців гільзу щільно закрито. В одному кінці гільзи наявний отвір, в іншому – поплавок. Квекар, як і дукер, є водною фігурою, яка під час займання обертається на воді, поступово занурюючись.

Килим червоний – водний піротехнічний виріб, що має вигляд трубки, заглушеної з одного боку і палаючої – з іншого. Після вистрілювання у воду виріб плаває на поверхні та горить червоним (або іншого кольору) полум'ям. Зазвичай такі вироби заряджають у вигляді блоку зарядів у загальну картонну або пластикову мортиру.

Китайське колесо – феєрверочний виріб, що складається з міцної паперової гільзи, щільно закритої з обох кінців і набитої складом, що швидко згорає. Усередині гільзи є отвір для осі, а кінці її закриті. У стінках гільзи з протилежних боків на незначній відстані від кінців є по одному отвору. Під час горіння китайське колесо, вільно закріплене на осі, починає швидко обертатися, розкидаючи довкола блискучі іскри й окреслюючи кольорові кола.

Кольоровий ефект – забарвлення в певний колір факела полум'я феєрверочного виробу або піроелемента, що не містить іскор.

Комета – феєрверочний виріб, що складається з металевої або паперової гільзи та розміщеного в ній пороху, кометного факела, оболонка якого наповнена піроелементом. Перед застосуванням комету поміщують у спеціальну установку, що утримує її у вертикальному положенні або під необхідним кутом нахилу. Після запуску комета злітає вгору, залишаючи за собою іскристий шлейф, і, досягаючи найвищої точки, викидає начинку.

Контурна (фігурна свічка) – феєрверочний виріб, що має вигляд тонкостінної паперової гільзи, дно якої заповнене шаром глини завтовшки 15–20 мм. Іншу частину набито полум'яним білим або кольоровим складом, що швидко згорає. Призначена для створення невеликого яскравого кольорового факела. Фігурні свічки розміщують по контуру малюнка або напису. Завдяки електрозапалювачу або стопіну, що швидко горить, ці свічки спалахують одночасно і створюють вогняну картину.

Конфінемент – процес прискорення горіння піротехнічного складу за умов поміщення його в замкнутий простір до моменту детонації (наприклад, димний порох під час займання швидко згорає, але в разі поміщення його в закриту ємність горіння переходить у вибух).

Крекери – дрібні піротехнічні вироби, схожі на петарди, поєднані одним вогнепровідним елементом у зв'язку по 30, 60, 80... штук. Така зв'язка, якщо її підпалити, спричинить ланцюгову реакцію – петарди вибухають одна за одною, але дуже швидко, імітуючи кулеметну чергу.

Кроссет – начинка для висотних куль, бураків, римських свічок і батарей салютів.

Куля фестивальна – див. *Куля висотна*.

Куля чорна – неспрацювання висотної кулі після вильоту з мортири. Куля, яка не вибухнула, падає на землю зі значної висоти і є потенційно небезпечною.

Л

Летючі феєрверки – феєрверки, що розкручуються на землі та злітають вертикально вгору на висоту до 20 м, розкидаючи іскри у вигляді парасольок. Цей феєрверк може яскраво світитися різними кольорами, тріскотіти, викидати парашут. Його конструкція зазвичай передбачає паперовий циліндричний корпус із крильцями.

Люсткугель – порожниста картонна куля, заповнена зірчатками та має пороховий заряд, унаслідок дії якого куля вилітає в повітря, а завдяки сповільнювачу, досягнувши найвищої точки польоту, розривається. Під час розриву куля створює дощ із зірчаток, що мерехтять кольоровим вогнем.

М

Марсів вогонь – феєрверочний виріб, що складається з прапорців, які лопаються один за одним; ефект схожий на жваву одиночну або автоматичну стрільбу.

Мерехтіння – ефект м'якший, ніж ефект стробоскопа, є результатом взаємодії з повітрям розпечених шлаків продуктів згорання піротехнічного складу. Його використовують у бураках, висотних кулях і ракетах.

Мортира для відстрілу висотних зарядів – феєрверочна мортира для відстрілу сферичних і циліндричних зарядів калібру понад 50 мм і висотою пострілу понад 60 м.

Мортира феєрверочна – порожнистий циліндр з наглухо закритим днищем, призначений для створення метального ефекту з метою викидання на необхідну висоту зарядів із піротехнічним елементом (люсткугель) або залучення зарядів миттєвої дії задля викидання палаючих піротехнічних елементів. Її виготовляють з металу, багатошарового паперу, полімерних або композиційних матеріалів.

Н

Небезпечна зона піротехнічного виробу – частина простору, що оточує працюючий піротехнічний виріб, усередині якого хоча б один небезпечний чинник досягає небезпечного рівня. Діаметр небезпечної зони в метрах приблизно дорівнює калібру феєрверка в міліметрах.

Небезпечний фактор піротехнічного виробу – специфічний ефект, створюваний піротехнічним виробом або піротехнічним елементом, здатний за певних умов загрожувати здоров'ю людей і завдавати шкоди майну та навколишньому середовищу.

П

Павільйон – ракети, які запускають одразу в значній кількості. Їх з'єднують стопіном і підпалюють.

Палаючий напис – статична конструкція, на якій по контуру літер або логотипу розміщені піротехнічні елементи (фонтани, контурні свічки) одного або різного кольорів. Унаслідок одночасного спрацювання піроелементів створюється ефект горіння написів, логотипів.

Пальмовий салют – феєрверк, у якому кілька піротехнічних елементів розлітаються від центра в різні боки, залишаючи за собою яскравий іскристий слід (схожий на листя пальми).

Парча – зірчатки зі складом, що містить значну кількість вугільного пилу, схожі на зірчатки корони, але яскравіші. Їх використовують як начинку для висотних куль і бураків. Парча є також різновидом висотної кулі.

Петарди – вироби, схожі на хлопавки, призначені для використання на вулиці. Мають вигляд міцних картонних гільз, які розриваються зі сплеском і/або спалахом.

Підпальна свічка – виріб, аналогічний фальшфеєру, який використовують під час вогневого способу запуску піротехнічних виробів. Є паперовою гільзою діаметром 8–12 мм, набитою складом, що повільно згорає. Призначена для підпалювання стопіном у феєрверкових виробах.

Піротехнік (майстер-підривник) – фахівець, який пройшов спеціальне навчання й отримав посвідчення встановленого зразка, що надає право працювати з порохом і піротехнічними виробами (право проведення робіт з демонстрації феєрверків).

Піротехніка – спеціальна галузь техніки, до сфери якої належить виробництво й вивчення різних речовин та їхніх сумішей, що утворюють під час згорання кольоровий чи яскраво-білий вогонь, дим або звукові ефекти, виявляючи запалювальну дію.

Піротехнічна суміш (склад) – суміш компонентів, призначена для спорядження піротехнічних виробів з метою отримання різноманітних зовнішніх ефектів (світлових, іскрових, димових, звукових і реактивних) унаслідок самопідтримуваної екзотермічної хімічної реакції, яка відбувається без детонації.

Піротехнічна фігура – технічна конструкція, на якій закріплені піротехнічні елементи (здебільшого фонтани). Під час спрацювання піроелементів іскри створюють задану фігуру. Піроелементи можуть бути закріплені як на статичній конструкції (сонце, ялина, зірка тощо), так і на динамічній (млин, колесо тощо).

Піротехнічний виріб – пристрій, призначений для створювання необхідного ефекту (світлового, іскрового, димового, звукового, змішаного) за допомогою горіння (вибуху) піротехнічного складу.

Піротехнічний елемент – частина піротехнічного виробу, що має піротехнічний склад.

Піротехнічні вироби, призначені для транспортних засобів, – складові частини системи безпеки транспортного засобу, що містять піротехнічні речовини, призначені для активізації засобів безпеки транспортного засобу.

Пістон – виріб промислового виготовлення, призначений для створення звукового ефекту, що схожий на постріл. Він має вигляд стрічок, листів, валиків або круглих полімерних кілець із масою піротехнічного складу не більше ніж 1,0 г.

Порох – основний компонент феєрверка, багатокомпонентна тверда вибухова суміш, здатна до закономірного горіння паралельними шарами без доступу кисню ззовні з утворенням газоподібних продуктів, енергія яких використовується для метання снарядів, руху ракет. Розрізняють бездимний, димний і сумішевий порох, а також порох прогресивного і депресивного горіння. Його використовують як ракетне паливо, для мінометних пострілів, виготовлення вогнепровідних шнурів і стрільби з рушниць.

Пороховий м'якиш – тонко подрібнений димний порох.

Пурхання – ефект сріблястих або золотих іскор під час згорання грубих металевих порошків (зазвичай алюмінію). Ефект схожий на мерехтіння, його використовують у висотних кулях.

Р

Ракета – феєрверк, що містить стабілізатор (корпус ракети або дерев'яна палиця, на якій прикріплено двигун і піротехнічний заряд), тобто ретельно перевірений фізичний предмет, що має певні габарити й вагу; двигун – піротехнічний склад, що має форму ввігнутого конуса (для збільшення площі горіння) та поміщений у щільну гільзу, яка має сопло, а також заряд і сповільнювач (у момент досягнення ракетою максимальної висоти сповільнювач прогорає до кінця та ініціює заряд, який створює візуальний ефект феєрверка).

Римська свічка (помпфеєр) – феєрверк, що містить довгу міцну гільзу, наповнену декількома шарами вибивного заряду та проміжним складом, який повільно горить. Один кінець гільзи набивають сухою глиною (завтовшки 25–30 мм), що є дном гільзи. Під час горіння лунає низка пострілів, під час яких на значну висоту вилітають кольорові зірчатки (від чотирьох штук до декількох десятків). За умов дотримання правил спорядження зарядів складу (кожен наступний є меншим, ніж попередній) зірчатки спрацьовують на одній висоті.

Розривний заряд – пороховий заряд, що забезпечує розкидання піротехнічних елементів у просторі. У люсткугелі зазвичай розривний заряд спрацьовує у верхній точці польоту.

С

Салют (салют одиночний) – піротехнічний виріб, який становить невелику паперову (інколи металеву) заряджену гільзу (ствол), що вистрілює на висоту 15–50 м парашутами або палаючими зірчатками. Пускова труба, оснащена заглушкою-підставкою. У трубі розміщено фестивальну кулю, а також заряд із виведеним назовні ґнотом. Під час загорання ґнота ініціюється виштовхувальний заряд між кулею та заглушкою пускової труби, унаслідок чого куля вилітає з труби.

Салютна установка (салютна батарея) – конструкція з декількох картонних мортир, з'єднаних між собою за допомогою стопінового приводу. Призначена для демонстрування серії піротехнічних ефектів (одночасно або послідовно) у певному порядку.

Свисток – трубка, частково запресована піротехнічним складом, що швидко згорає, містить переважно, суміш перхлорату калію і бензоату калію у співвідношенні 70:30 відповідно. Частота звуку залежить від співвідношення внутрішнього діаметра та довжини внутрішньої незаповненої частини трубки.

Сонце – ефектний феєрверк, який обертається навколо горизонтальної осі та розкидає на всі боки іскри, утворюючи яскраве кольорове коло. Такий виріб укомплектовано цвяхом, який просувають крізь отвір у центрі сонця та прибивають до вертикальної стійки на висоті не менше ніж 1,5 м (стійкою може бути, наприклад, дерево).

Спалах – феєрверк, що має корпус, де встановлено піротехнічний заряд, із яким змішано (до якого запресовано) слабкий іскристий склад. Під час спрацювання порохового заряду відбувається викидання стовпу вогняних іскор.

Сповільнювач – ґніт, який забезпечує передання вогняного імпульсу (вогню) із заданою (необхідною) затримкою від одного піротехнічного елемента до іншого. У висотних зарядах сповільнювач забезпечує спрацювання розривного заряду на заданій (необхідній) висоті, тобто в заданий час після спрацювання вибивного заряду.

Стопін – нитка, просякнута і покрита горючою речовиною (зазвичай просякнута розчином калієвої селітри, а зверху покрита пороховим м'якишем, тобто подрібненим, незернистим димним порохом).

Стопін пластиковий – тонкий пластиковий шнур або трубка зі швидкістю горіння від декількох міліметрів до декількох метрів за секунду.

Стопін, що повільно палає, – один із видів вогнепровідного шнура, наповненого піротехнічним складом, який згорає цілком (разом з оболонкою). Він може бути виготовлений з пластичної полімерної піротехнічної маси без оболонки. Його можна використовувати як сповільнювач під час запуску піротехнічних виробів. Середня швидкість горіння в горизонтальному положенні – від 1 до 3 м/с.

Стопін, що швидко палає, – один із видів вогнепровідного шнура, паперова трубка з розміщеними всередині бавовняними нитками, просоченими пороховим м'якишем або піротехнічним складом. Може бути виготовлений у вигляді трубки з пластичної полімерної піротехнічної маси; середня швидкість горіння – від 5 до 50 м/с.

Стопіновий привід – пороховий стопін, поміщений у паперову трубку, що забезпечує швидке передання вогняного імпульсу від одного виробу до іншого. За допомогою нього поєднують фігури, що мають одночасно загоратися.

Стробоскоп – ефект яскравих почергових спалахів, який використовують для паркового феєрверка, у висотних кулях і ракетах.

Сценічна піротехніка – піротехніка, яку застосовують для створення піротехнічних ефектів як у закритих приміщеннях (фонтани, спалахи, водоспади тощо), так і на відкритому просторі, зокрема ті, що використовують під час кіно- й телезйомок; її особливість – порівняно низька температура горіння і мала кількість шкідливих продуктів згорання у вигляді диму і запаху.

Сфера (сферичний салют) – вид висотної кулі після її розкриття в небі; феєрверк, у якому безліч піротехнічних елементів розлітаються в різні боки, створюючи ефект кулі.

Сфера центральна – внутрішня (мала) сфера, за кольором контрастна або компліментарна з кольором основної (великої) сфери, що утворюється внаслідок розкриття висотної кулі.

Т

Тандер – вид петарди, що передбачає вибух зі спалахом.

Тортик – див. *Батарея салютів*.

Трасер для висотних зарядів – спеціальний виріб у вигляді таблетки, яку приклеюють до корпусу висотного заряду. Він створює іскристий слід або тріск під час польоту.

Тріскачка – виріб промислового виготовлення, призначений для створення звукового ефекту, що нагадує стрілянину з автомата або тріскотіння багаття. Має вигляд картонних корпусів, послідовно з'єднаних стопіном, із сумарною масою піротехнічного складу не більше ніж 4 г. Більшість тріскотливих піротехнічних складів містять окис вісмуту.

Ф

Фальшфеєр – виріб промислового виготовлення, корпус якого є тонкостінною гільзою, набитою складом бенгальського вогню, що повільно горить. це фактично фігурна свічка, але з ручкою, яка призначена для тримання в руках чи кріплення виробу.

Феєрверк – піротехнічне шоу із застосуванням піротехнічних виробів технічного призначення (феєрверочних виробів), а також побутового призначення, поєднаних у цільовий комплекс з використанням дистанційного керування, спеціальних пристосувань, пускових пристроїв, командних систем, що забезпечують його безпечне застосування.

Феєрверк вечірньо-нічний – шоу, яке проводять на тлі вечірньо-нічного неба, що надає можливість використовувати весь спектр феєрверкових виробів, за винятком димових.

Феєрверк висотний – феєрверк, що піднімається на висоту понад 50 м і там виявляє свій ефект (ракети, жайворонки, висотні кулі).

Феєрверк водний – феєрверкове видовище, під час якого використовують водні піротехнічні вироби, що вистрілюють у воду або запускають із води. За міжнародною класифікацією це будь-який феєрверк, що проводять над водою для посилення візуального ефекту за рахунок відображення від поверхні води.

Феєрверк денний – батареї салютів, бураки, висотні кулі з димами різних кольорів, зірчатками, що містять магній, і зі звуковими ефектами (грім, тріск, свист).

Феєрверк концертний – піротехнічне шоу, яке передбачає застосування піротехнічних виробів технічного та побутового призначення, допущених до використання в закритих приміщеннях і поєднаних у цільовий комплекс із використанням дистанційного управління, спеціальних пристосувань, пускових пристроїв, командних систем, що забезпечують його безпечне застосування.

Феєрверк наземний – феєрверкове видовище, під час якого використовують наземні піротехнічні вироби (спалахи, фонтани, колеса, вогняні написи тощо).

Феєрверк парковий – феєрверкове видовище, під час якого використовують піротехнічні вироби, що після запуску залишаються на землі, але викидають угору (на висоту до 50 м) поміщені в них піроелементи (салютні установки, римські свічки малих калібрів тощо).

Феєрверк сценічний – піротехнічний супровід будь-якого заходу на сцені. Для проведення сценічного феєрверка використовують сценічну піротехніку.

Феєрверки (феєрверочні вироби) – піротехнічні вироби, призначені для використання під час проведення розважальних заходів; створюють світловий (світлошумовий) ефект, пов'язаний з одночасним або послідовним спрацьовуванням пускових каналів, споряджених вибивним зарядом і зірчатками, що вилітають на певну висоту для досягнення конкретного ефекту.

Феєрверочні фігури змішані – фігури, виконані як з іскристо-форсових, так і кольорових піротехнічних складів.

Феєрверочні фігури прості – феєрверочні вироби, виконані з іскристо-форсових складів (фонтан, форс тощо).

Фонтан – феєрверочний виріб, що складається з міцної паперової або металевої гільзи, наповненої піротехнічним складом, який швидко горить. Під час горіння фонтан викидає через шийку (сопло) на значну висоту (до 40 м) потік яскравих іскор. Виверження іскор може супроводжуватися свистом, тріском, викиданням вогняних куль.

Фонтан форсовий (форс) – феєрверочний виріб, що схожий на фонтан, проте відрізняється від нього меншими розмірами й одноманітністю вогнів. Його використовують для складання фігур, яким необхідно надати обертальний рух, оскільки форс має реактивну тягу.

Форсовий ефект – яскраво виражений іскристий шлейф за виробом під час його руху (наприклад, іскриста траса за зірчаткою, хвіст за кометою, сніп іскор із форсу. Білий колір іскристого шлейфа забезпечує наявність у піротехнічному складі порошків титану й/або алюмінію, рожевий – вугільного порошку, а різні відтінки золотого – порошків заліза, чавуну або феротитану.

Фугас – феєрверочний виріб, корпус якого має форму усіченої піраміди. Його виготовляють з картону, дерева або металу. Менша основа піраміди є дном, на яке насипають порох, зверху корпус заповнюють дрібними феєрверочними виробами та піроелементом, а потім закопують у землю. Під час запалювання пороху відбувається сильний вибух і викид начинки.

Фугасний ефект – переміщення матеріалів, що контактують із фугасною вибуховою речовиною, на значні відстані зі швидкістю ударної хвилі менше ніж 1 км/с. Характеризує спільну дію вибуху, визначається об'ємом газоподібних продуктів вибуху. Низка феєрверкових виробів наділена фугасним ефектом.

Х

Хвіст – густий форсовий слід від комети або зірчатки. Цей ефект часто використовують для позначення польоту висотної кулі до верхньої точки підйому.

Хлопавка – виріб промислового виготовлення, призначений для створення звукового та візуального ефекту дощу з конфеті, що складається з картонного корпусу циліндричної форми діаметром не більше ніж 20–25 мм. У гільзу поміщають конфеті та вибивний заряд, унаслідок спрацювання якого відбувається ініціювання. Після смикання за шнур піротехнічна суміш вибухає – і вміст хлопавки (конфеті) викидається. Сумарна маса піротехнічного складу становить не більше ніж 4 г.

Холодний фонтан – фонтан, іскри якого мають низький температурний потенціал.

Ш

Швермер – феєрверочний виріб, який схожий на ракету невеликого розміру, однак без стабілізатора. Після запалювання він починає літати в повітрі, описуючи звивисті вогняні лінії, схожі на блискавки, потім розривається з гучним ляскотом.

Шлаг – феєрверочний виріб, що має міцну гільзу, наповнену незначною кількістю димного пороху. Під час займання утворює звук пострілу, розриваючи оболонку на дрібні частини.

Шнурфеєр – ракетний двигун і запалювальний склад, розмежовані глиняним корком з отвором, крізь який пропущено стопін на пороховій підмазці. До виробу прикріплено міцну гільзу діаметром каналу 10 мм. Завдяки шнурфеєру підпалений виріб рухається вперед уздовж дроту і, дійшовши до стійки з прикріпленим кінцем дроту, зупиняється. Після прогорання складу вогонь через стопін передається до запалювального складу, який, відповідно, підпалює стопіновий привід фігури.

Шутиха – виріб промислового виготовлення, призначений для створення короткочасного світлового (димового) або світлошумового ефекту; що складається з картонного (паперового) або полімерного корпусу й не містить елементів, що мають ефекту вражаючої дії. Це міцна гільза, що має з одного боку отвір, а з протилежного – невеликий заряд піротехнічного складу, який після закінчення горіння видає звук, схожий на постріл. Виріб призначений для спорядження ракет, бураків, фугасів. Шутиха має ініціювальний елемент і піротехнічний склад, маса якого не перевищує 3 г.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ФАТЄЄВ Валерій Михайлович – народився в 1951 році у м. Харкові, українець.

Закінчив Харківський автомобільно-дорожній інститут (1973) і Військову інженерну академію ім. В. В. Куйбишева в Москві (1986).

1973-1991 рр. – проходив службу в лавах Збройних сил СРСР, пройшов шлях від командира взводу до командира інженерного полку.

1993-1995 рр. – був на посаді начальника групи хіміко-бактерелогічного та інженерного забезпечення бойових дій Сухопутних військ в Головному управлінні Сухопутних військ Генерального штабу Збройних сил України, полковник.

1995-2001 рр. - начальник Вибухотехнічної служби МВС України ,полковник міліції.

2003-2006 рр. – старший викладач кафедри криміналістичних експертиз Національної академії внутрішніх справ України.

2006-2017 рр. – начальник навчально-практичного центру курсової спеціальної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері обігу піротехнічних виробів Національної академії внутрішніх справ.

У 1995 році проходив стажування в США по міжнародній програмі з підготовки фахівців щодо розкриття злочинів, пов'язаних з використанням вибухових пристроїв і вибухових речовин.

Президент громадської організації «Всеукраїнська асоціація вибухотехніків».

Є автором:

1. Фатеєєв В.М., Саламаха Ю.В.,Пащенко ВІ. та ін. Типи та характеристики вибухових речовин і піротехнічних сумішей, які використовуються правопорушниками в злочинних цілях: Довідково-метод. Посібник. – К.: РРВ МВС України,1999.

2. Фатєєв В.М., Хомко Р.М., Шевченко О.І., Пащенко В.І. Пртипіхотні міни-пастки: Довідник. – К., 2000 – Вип.1.

3. Фатєєв В.М., Пащенко В.І.,, Хомко Р.Л., Свистунов О.Я. Ручні гранати промислового виготовлення: Довідник. – К., 1999 – Вип.1.

4. Фатєєв В.М., Саламаха Ю.В., Шевченко О.І.: Методичні рекомендації щодо огляду легкового автомобіля на наявність вибухових пристроїв. – К., 2000.

5. Пащенко В.І.,Фатєєв В.М., Борисов В.С.: Виявлення та розрядження радіокерованих саморобних вибухових пристроїв, проведення вибухотехнічних експертиз спеціалістами-вибухотехніками. – К., 1998.- Вип.1.

6. Пащенко В.І.,Фатєєв В.М., Борисов В.С.: Виявлення та розрядження радіокерованих саморобних вибухових пристроїв, проведення вибухотехнічних експертиз спеціалістами-вибухотехніками. – К., 1998.- Вип.2.

7. Фатєєв В.М.,Пащенко В.І. та ін.: Інструкція про заходи безпеки при пошуку, розрядженні, транспортуванні, знешкодженні вибухових пристроїв та вибухових речовин або при загрозі вибуху.: Наказ МВС України від 12 червня 1996 р.№419.

8. Фатєєв В. М.,Пащенко В.І., Свистунов О.Я.: Довідник по найбільш поширеним елементам електроживлення: Посібник. – К., 2000. – Вип.1.

9. ФатєєвВ. М., Пащенко В.І., Рувін О.Г.: Інструкція щодо організації роботи з огляду, вилучення , вибухотехнічного дослідження вибухових речовин, вибухових пристроїв та їх централізованого обліку в органах внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 6 листопада 2000 р.№764.

10. Фатєєв В.М., Пащенко В.І. та ін.: Інструкція про організацію робіт щодо пошуку та знешкодження вибухових пристроїв і вибухових речовин: : Наказ МВС України від 18 липня 1996 р. №496.

11.Фатєєв В.М., Лапін С.М., Давидова О.О.: Піротехніка. Піротехнічні вироби: Посібник . – К., Пульсари, 2005.- част. 2.

12. Фатєєв В.М., Лапін С.М., Давидова О.О.: Піротехніка: Посібник . – К., Пульсари, 2005.- част. 1.

13. Фатєєв В.М., Лапін С.М., Давидова О.О.: Піротехніка. Заходи безпеки: Посібник . – К., Пульсари,2005.- част. 3.

14. Фатєєв В.М., Таборов Л.І., Ємець О.Ю.Піротехніка. Нормативні акти України щодо діяльності в сфері піротехнічних виробів.: Довідник. – К., Аграр Медіа Груп, 2012.- част. 7.

15. Фатєєв В.М., Таборов Л.І., Приходько Ю.П. Піротехніка. Нормативно-правове забезпечення торгівлі та використання піротехнічних виробів. Курс лекцій: - К, Аграр Медіа Груп. . – 2014 – част.1, книга 1.

16. Фатєєв В.М., Таборов Л.І., Приходько Ю.П. Піротехніка. Поняття та класифікація піротехнічних виробів: Курс лекцій: - К, Аграр Медіа Груп. . – 2014 – част.4, книга 2.

17. Фатєєв В.М., Таборов Л.І., Лапин С.М., Ємець О.Ю. Піротехніка. Організація проведення піротехнічної діяльності: Курс лекцій - К, Аграр Медіа Груп. . – 2012– част.4, книга 3.

18. Фатєєв В.М., Таборов Л.І., Приходько Ю.П. Піротехніка. Заходи безпеки щодо піротехнічної діяльності: Курс лекцій. – К., Аграр Медіа Груп. . – 2016– част.4, книга 4.

19. Фатєєв В.М., Таборов Л.І. Піротехніка: Довідник реалізатору піротехнічних виробів. – К. Аграр Медіа груп. 2013. – част.5.

INTERNATIONAL CIVIL AVIATION ORGANIZATION
MONTREAL, CANADA

This is to certify that Valeriy Fateyev *attended the*

CRISIS MANAGEMENT WORKSHOP

held under the mechanism for financial, technical and material assistance to States

conducted by the International Civil Aviation Organization for the purpose of increasing the knowledge of those whose duties and responsibilities fall within, or are associated with, the objectives of Annex 17 to the Convention on International Civil Aviation.

Held at the European Sub-Regional AVSEC Training Centre of Boryspol International Airport
Date 22-26 / June 1998

Secretary General

МИНИСТЕРСТВО ЮСТИЦИИ США
ФЕДЕРАЛЬНОЕ БЮРО РАССЛЕДОВАНИЙ

Данным подтверждается, что

Валерий Фатеев

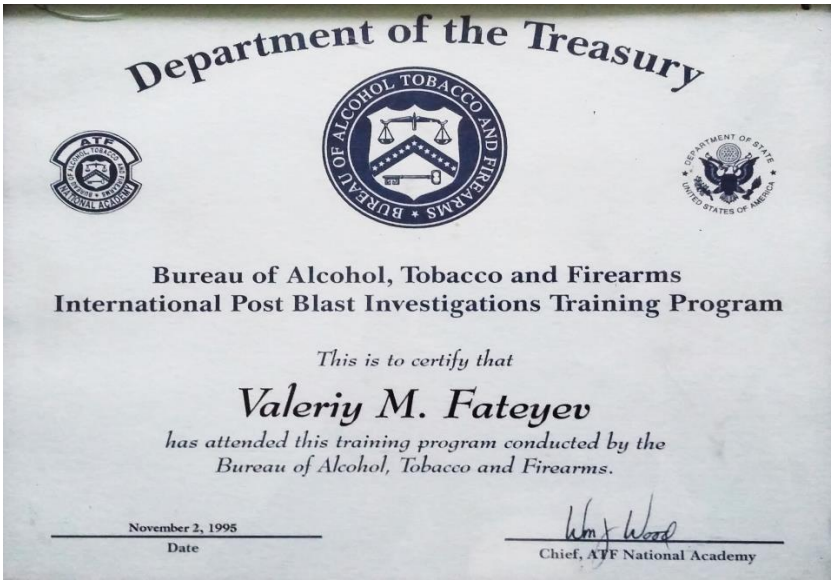
принимал/ принимала участие в международном семинаре на тему

"УГОН АВТОМОБИЛЕЙ"

с 13 по 17 сентября 1999 года, и в подтверждение успешного выполнения требований данного учебного курса ему/ей выдается настоящее свидетельство

Киев, Украина

Директор, ФБР

Department of the Treasury

Bureau of Alcohol, Tobacco and Firearms
International Post Blast Investigations Training Program

This is to certify that

Valeriy M. Fateyev

has attended this training program conducted by the Bureau of Alcohol, Tobacco and Firearms.

November 2, 1995
Date

Chief, ATF National Academy

26 лютого 2002 року м.Київ

СЕРТИФІКАТ №001

виданий
Фатєєву Валерію Михайловичу
в тому, що він являється Почесним
експертом-вибухотехніком МВС України

Всім вибухотехнікам
надавати можливу й неможливу допомогу, всіляко сприяти
власнику даного сертифікату на всій території України

ПРИХОДЬКО Юрій Павлович – народився в 1966 році на Київщині, українець.

1984-1986 рр. – проходив строкову військову службу в лавах Збройних сил СРСР.

1990 році закінчив Київський електромеханічний технікум залізничного транспорту за фахом радіозв'язок і радіомовлення.

1998 році закінчив Національну академію внутрішніх справ України за фахом юрист-правознавець.

Має понад 30 років практичного та науково-педагогічного стажу. Під час роботи в органах внутрішніх справ пройшов шлях від експерта криміналіста районної ланки до начальника відділу Науково-дослідного експертно-криміналістичного центру Головного управління МВС України в Київській області. Спеціальне звання – підполковник.

У 2005 році проходив стажування в Румунії за участю фахівців ATF США по міжнародній програмі з підготовки фахівців щодо розслідування злочинів, пов'язаних з використанням вибухових речовин і вибухових пристроїв.

З 2012 року працює в Національній академії внутрішніх справ на посаді доцента кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз, навчально-наукового інституту №2.

У 2017 році захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, на тему: «Техніко-криміналістичне забезпечення розслідування злочинів, пов'язаних з кримінальними вибухами».

Віце-президент відповідальний секретар громадської організації «Всеукраїнська асоціація вибухотехніків».

Основні напрямки наукової діяльності зосереджені в галузі: криміналістичної вибухотехніки, судової експертизи, криміналістичного зброєзнавства, розслідування злочинів

пов'язаних із використанням вибухових матеріалів, вогнепальної та холодної зброї, піротехніки.

Автор понад 50 публікацій та наукових розробок, де які з них:

1. Приходько Ю.П. Актуальні питання розробки бортової навігаційної апаратури з елементами штучного інтелекту мобільного робота для розмінування вибухонебезпечних предметів / А.В. Кофанов, Ю.П. Приходько // Матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції присвяченої 100-річчю КНДІСЕ, «Криминалистика и судебная експертиза» №58. – Київ, 2013. – Ч. І. – С. 187–193. (у співавторстві, авторський внесок становить 55%)

2. Приходько Ю.П. Використання можливостей трасологічної експертизи при виконанні вибухотехнічних досліджень: Актуальні питання судово-експертного забезпечення кримінальних проваджень [збірник матер. кругл. столу] / Ю.П. Приходько // ННІПФЕКП НАВС; редкол: О.Л. Кобилянський, П.Є. Антонюк, Є.Ю. Свобода. – К., 2014. – С. 234–235.

3. Приходько Ю.П. Використання кумулятивних зарядів для руйнування вибухонебезпечних та підозрілих предметів / Ю.П. Приходько // Спеціальна техніка у правоохоронній діяльності. Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 25 листопада 2011 року) НАВС. – К., 2012. – С. 126 –127.

4. Приходько Ю.П. Виявлення та фіксація слідів вибухових пристроїв як джерело інформації про скоєний злочин / Ю.П. Приходько // Криминалистика и судебная экспертиза: міжвідом. наук.-метод. зб. / Мінюст України, КНДІСЕ; редкол.: А. В. Янчук, О. М. Олійник, О.Г. Рувін та ін. – К., 2015. – Вип. 60. – С. 357 – 361.

5. Приходько Ю.П. Дії працівників органів внутрішніх справ при загрозі або вчиненні терористичного акту. Методичні рекомендації / О.М. Стрільців, В.В. Арешонков, Є.М. Бодюл, Ю.П. Приходько. – К.: НАВС, 2015. – 44 с. (у співавторстві, авторський внесок становить 55%)

6. Приходько Ю.П. Деякі аспекти проблематики криміналістичної вибухотехніки на сучасному етапі розвитку / Ю.П. Приходько // Актуальні питання техніко-криміналістичного забезпечення кримінальних проваджень: збірник наукових статей та тез доповідей. – К., 2013. – С. 269.

7. Приходько Ю.П. Деякі аспекти експертних досліджень обставин вибухів та пожеж / Ю.П. Приходько, О.Б. Шмерего //

Актуальні проблеми криміналістики: історія, теорія, практика. Матеріали міжнародного форуму і міжвузівського круглого столу. – Київ.: Київський університет права НАН України, 2012. – С. 96 –100. (у співавторстві, авторський внесок становить 55%)

8. Приходько Ю.П. Загальна характеристика кримінальних вибухів / Ю.П. Приходько // Актуальні питання досудового розслідування та сучасні тенденції розвитку криміналістики: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 5 грудня 2014р.), ХНУВС. – Х., 2014. – С. 417 - 421.

9. Приходько Ю.П. Загальна характеристика судової вибухотехнічної експертизи / Ю.П. Приходько // Криміналістичні і психофізіологічні методи досліджень в судочинстві, правоохоронній діяльності і кадровій роботі: збірник матеріалів міжнародної науково - практичної конференції. Київський університет права НАН України. – К., 2014. – С.231–233.

10. Приходько Ю.П. Криміналістична характеристика слідів, виявлених на місці кримінального вибуху / Ю.П. Приходько // Судово-експертна діяльність: сучасний стан та перспективи розвитку: збірник матеріалів круглого столу ННІПФЕКП НАВС. – К., 2015. – С. 286-289.

11. Приходько Ю.П. Криміналістична характеристика судової вибухотехнічної експертизи / Ю.П. Приходько // Проблемні аспекти експертної практики: збірник матеріалів круглого столу. – К., ННІПФЕКП НАВС, 2014. – С. 215-217.

12. Приходько Ю.П. Криміналістичне дослідження боєприпасів до ручної вогнепальної зброї / Ю.П. Приходько, В.С. Віщук // Актуальні питання техніко-криміналістичного забезпечення кримінальних проваджень: збірник наукових статей та тез доповідей. – К., 2013. – С. 53. (у співавторстві, авторський внесок становить 60%)

13. Приходько Ю.П. Моделювання обстановки за слідами вибуху / Ю.П. Приходько, Б.Р. Хомко // Актуальні питання техніко-криміналістичного забезпечення кримінальних проваджень: збірник наукових статей та тез доповідей. – К., 2013. – С. 270. (у співавторстві, авторський внесок становить 65%)

14. Приходько Ю.П. Огляд пасажирських повітряних суден та авіаційних об’єктів на наявність вибухових пристроїв, вибухових речовин і вибухових компонентів. Методичні рекомендації / В.І. Василинчук, А.В. Кофанов, П.Є. Антонюк, Ю.П. Приходько. – К.: ФОП Кандиба Т.П., 2015. – 88 с. (у співавторстві, авторський внесок становить 55%)

15. Приходько Ю.П. Особливості розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з використанням вибуху вибухових пристроїв / Ю.П. Приходько // Актуальні питання теорії і практики криміналістичної науки: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 50-річчю кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ (23січня 2015 р.), НАВС – К., 2015. – С.16–17.

16. Приходько Ю.П. Тактика огляду місця події за фактом вибуху в будівлях і спорудах / Г.А. Кушнір, Ю.П. Приходько // Актуальні питання судово-експертного забезпечення кримінальних проваджень: збірник матеріалів круглого столу ННІПФЕКП НАВС. – К., 2014. – С. 164–169. (у співавторстві, авторський внесок становить 60%)

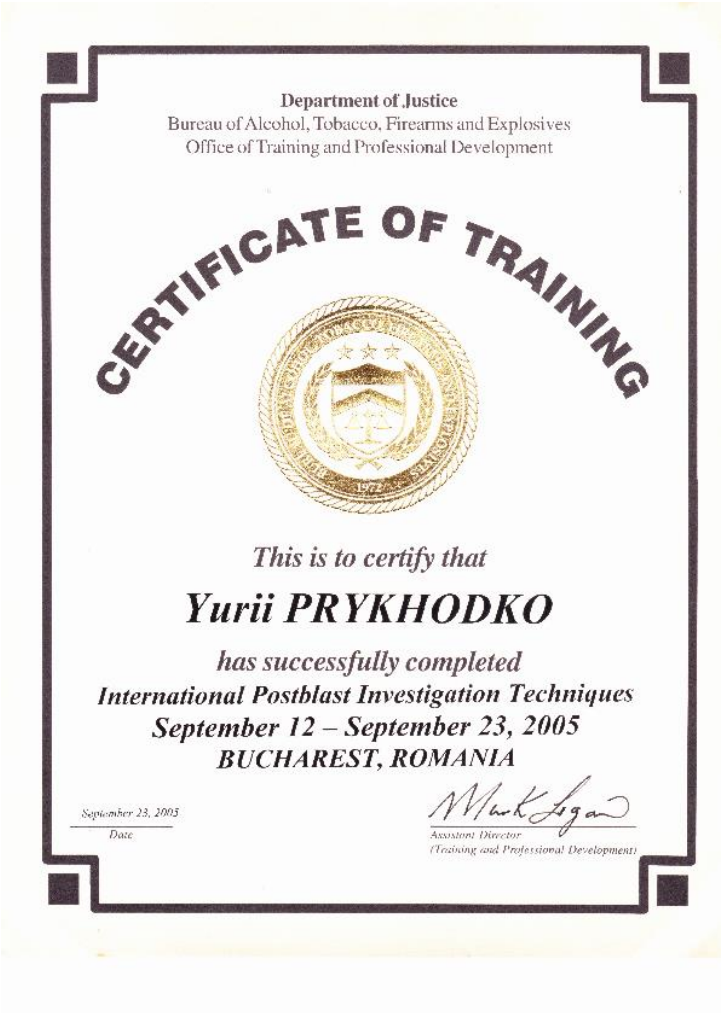
17. Приходько Ю.П. Теоретичні та практичні аспекти судової вибухотехнічної експертизи / Ю.П. Приходько // Сучасні тенденції розвитку національного законодавства: збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції. НУБіП. – К., 2014. – С. 75–77.

18. Приходько Ю.П. Характеристика слідів застосування вибухових пристроїв на місці кримінального вибуху / Ю.П. Приходько // «Молодий вчений», № 10 (25), Частина 2, жовтень, Вид. «Гетьман», 2015. – С. 125–136.

19. Prikhod'ko Y. P. Feature technical criminalistics of maintenance of investigation of crimes connected with criminal explosions / Y. P. Prikhod'ko // Innovative solutions in modern science. – 2016. – № 2. – P.35–40.

20. Патент на корисну модель № 100015. Гідрокумулятивний пристрій/Орлов Ю. Ю., Арешонков В. В., Приходько Ю. П., Золотухін К. С., та ін. ; Нац. акад. внутр. справ. – № 100015; заяв. 29.08.2014 ; зареєстр. 10.07.2015 (внесок здобувача 40 %).

21. Патент на корисну модель № 110370. Пристрій для руйнування вибухонебезпечних предметів у важкодоступних місцях / Орлов Ю. Ю., Чернявський С. С., Арешонков В. В., Приходько Ю. П., Золотухін К. С., Гончар В. К. ; Нац. акад. внутр. справ. – № 110370 ; заяв. 22.03.2016 ; зареєстр. 10.10.2016 (внесок здобувача 40 %).

Department of Justice
Bureau of Alcohol, Tobacco, Firearms and Explosives
Office of Training and Professional Development

CERTIFICATE OF TRAINING

This is to certify that

Yurii PRYKHODKO

has successfully completed
International Postblast Investigation Techniques
September 12 – September 23, 2005
BUCHAREST, ROMANIA

September 23, 2005
Date

Assistant Director
(Training and Professional Development)

УКРАЇНА

ПАТЕНТ

НА КОРИСНУ МОДЕЛЬ

№ 100015

ГІДРОКУМУЛЯТИВНИЙ ПРИСТРІЙ

Видано відповідно до Закону України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі".

Зареєстровано в Державному реєстрі патентів України на корисні моделі **10.07.2015.**

Голова Державної служби
інтелектуальної власності України А.Г. Жарінова

УКРАЇНА

ПАТЕНТ

НА КОРИСНУ МОДЕЛЬ

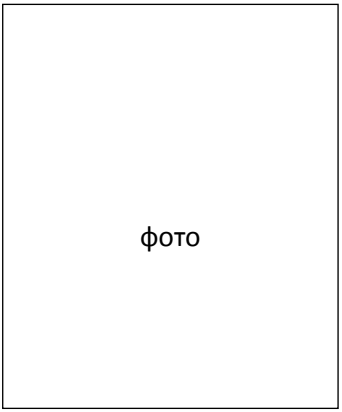
№ 110370

ПРИСТРІЙ ДЛЯ РУЙНУВАННЯ ВИБУХОНЕБЕЗПЕЧНИХ ПРЕДМЕТІВ У ВАЖКОДОСТУПНИХ МІСЦЯХ

Видано відповідно до Закону України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі".

Зареєстровано в Державному реєстрі патентів України на корисні моделі **10.10.2016.**

В.о. Голови Державної служби
інтелектуальної власності України А.А.Малиш

ТАБОРОВ Леонід Іванович - 1947 року народження, українець, освіта вища.

1966-1969 роки проходив строкову військову службу в Збройних силах СРСР.

У 1976 році закінчив Київський державний університет ім. Т.Г. Шевченка.

Служба в органах внутрішніх справ 1974-2000 роки.

З посади заступника начальника управління організації роботи науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів ДНДЕКЦ МВС України, був звільнений у відставку за вислугою років. Спеціальне звання - полковник.

З жовтня 2006 року по теперішній час працює в Національній академії внутрішніх справ на посаді, провідного фахівця навчально-практичного центру курсової спеціальної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері обігу піротехнічних виробів.

Є співавтором:

1. Фатєєв В.М., Таборов Л.І., Ємець О.Ю., Піротехніка. Нормативні акти України щодо діяльності в сфері піротехнічних виробів.: Довідник. – К., Аграр Медіа Груп, 2012.- част. 7.

2. Фатєєв В.М., Таборов Л.І., Приходько Ю.П. Піротехніка. Нормативно-правове забезпечення торгівлі та використання піротехнічних виробів. Курс лекцій: - К, Аграр Медіа Груп. . – 2014 – част.1, книга 1.

3. Фатєєв В.М., Таборов Л.І., Приходько Ю.П. Піротехніка. Поняття та класифікація піротехнічних виробів: Курс лекцій: - К, Аграр Медіа Груп. . – 2014 – част.4, книга 2.

4. Фатєєв В.М., Таборов Л.І., Лапін С.М., Ємець О.Ю. Піротехніка. Організація проведення піротехнічної діяльності: Курс лекцій - К, Аграр Медіа Груп. . – 2012– част.4, книга 3.

5. Фатєєв В.М., Таборов Л.І., Приходько Ю.П. Піротехніка. Заходи безпеки щодо піротехнічної діяльності: Курс лекцій. – К., Аграр Медіа Груп. . – 2016– част.4, книга 4.

Навчальне видання

ФАТЄЄВ Валерій Михайлович,
ПРИХОДЬКО Юрій Павлович
ТАБОРОВ Леонід Іванович,

ПІРОТЕХНІКА

Курс лекцій

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції Дк № 4155 від 13.09.2011 р.
Підписано до друку .2017. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Обл.-вид. арк. 28,25. Ум. друк. арк. 26,27.
Тираж прим.